

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINDA YER ALAN COĞRAFYA
KAVRAMLARINA İLİŞKİN ÖĞRENCİ ALGILARININ İNCELENMESİ**

DOKTORA TEZİ

Hazırlayan
Osman ÇEPNİ

Ankara
Kasım, 2013

T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINDA YER ALAN COĞRAFYA
KAVRAMLARINA İLİŞKİN ÖĞRENCİ ALGILARININ İNCELENMESİ**

DOKTORA TEZİ

Osman ÇEPNİ

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Ufuk KARAKUŞ

**Ankara
Kasım, 2013**

JÜRİ ONAY SAYFASI

Osman ÇEPNİ'nin “Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Coğrafya Kavramlarına İlişkin Öğrenci Algılarının İncelenmesi” başlıklı tezi 13.11.2013 tarihinde, jürimiz tarafından İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalında **DOKTORA** Tezi olarak kabul edilmiştir.

<u>Adı Soyadı</u>	<u>İmza</u>
Başkan: Doç. Dr. Salih ŞAHİN	
Üye (Tez Danışmanı): Yrd. Doç. Dr. Ufuk KARAKUŞ	
Üye : Doç. Dr. Cengiz DÖNMEZ	
Üye : Doç. Dr. Turhan ÇETİN	
Üye : Doç. Dr. Fatih AYDIN.....	

ÖN SÖZ

Sosyal Bilgiler; tarih, coğrafya, sosyoloji, psikoloji, arkeoloji, hukuk gibi farklı bilim alanlarından hareketle bu alanlarla kurduğu ilişkilendirmelerden bir bütün oluşturmuştur. Bu birliğin sağlanmasındaki amaç; bireyin kendisi, ailesi ve çevresindeki insanlara, yasalara karşı görev ve sorumluluklarını bilen, bireysel kararlar alabilen, etkin vatandaşlar yetiştirmektir. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi programın içeriğinde yer alan olgu ve olayların etkili bir şekilde verilmesine bağlıdır. Bu nedenle, bilgi, olgu ve olayların öğretiminde kavramlar çok önemlidir.

Kavram öğretimi konusunda Türkiye'de karşılaşılan sorunlara bakıldığında ortaya çıkan problemlerden en önemlisi kavramın ne olduğu hakkındaki bilgi eksikliği, diğeri ise kavramları kazandırmak isterken hangi bilgilere yer vermek gerekliliğinin yeterince bilinmiyor olmasıdır.

Günlük hayattaki çoğu kararda kavramların anlaşılması yetişkinler için bile kolay olmamıştır. Öğrenciler ise bazı kavramlar hakkında farklı anlayışlar geliştirmekte ve hayatları boyunca bu kavramları yanlış kullanma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadırlar.

Türkiye'de sosyal bilgiler programının uygulanmaya başlamasıyla çeşitlenen çalışmalar her geçen gün artmaktadır. Fakat bu zamana kadar yapılan çalışmalara bakıldığında, sosyal bilgiler programında yer alan coğrafi kavramların öğrenciler tarafından nasıl algılandığını araştıran detaylı bir çalışma söz konusu değildir. Hâlbuki kavram öğretim süreçlerine yönelik ortaya atılmış olan birçok öğretim stratejisini kullanmadan önce; öğrenciler tarafından programda yer alan bu kavramların nasıl algılandığının ortaya konulması, gerçekleştirilecek kavram öğretim faaliyetlerinde ve uygulaması yapılacak öğretim stratejisinin belirlenmesinde öğretmenlere yol göstermesi, ayrıca öğrencilerin algılarını yansıtmakta araç olarak kullandıkları resim ya da karikatürlerin de kavram öğretiminde ek bir materyal olarak kullanılabilmesi anlamında önemlidir.

Araştırmanın fikir aşamasından başlayıp tamamlandığı zamana kadar birçok kişinin yardımı ve desteği alınmıştır. Öncelikle, araştırmanın her sürecinde desteğini

esirgemeyen ve bilgilerinden faydalandığım değerli hocam ve tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Ufuk KARAKUŞ'a en içten duygularıyla teşekkürü bir borç bilirim.

Tez çalışmamın en başından beri bıkmadan vakit ayıran ve yol gösteren çalışmanın her aşamasında görüşlerine başvurduğum ve beni sabırla dinlemekten geri durmayan çok değerli kardeşim Dr. Bahadır KILCAN'a teşekkürler.

Ayrıca her zaman desteklerini gördüğüm değerli hocalarım Prof. Dr. Mustafa SAFRAN'a, Doç. Dr. Turhan ÇETİN'e, Yrd. Doç. Dr. Bülent AKSOY'a, Yrd. Doç. Dr. Bülent AKBABA'ya, Doç. Dr. Ünal ÖZDEMİR'e, Doç. Dr. Fatih AYDIN'a, Yrd. Doç. Dr. Taşkın DENİZ'e ve Arş. Gör. Selman ABLAK'a tez izleme komitesinde yer alan, Doç. Dr. Cengiz DÖNMEZ'e ve Doç. Dr. Salih ŞAHİN'e, araştırma için gerekli desteği sağlayan Gazi Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Proje Birimine (04/2012-33) sonsuz şükranlarımı sunarım.

Son olarak, kader birliği ettiğim ve tezin çeşitli aşamalarında yardımlarına ihtiyaç duyduğum can dostlarım, Tevfik PALAZ'a, Yrd. Doç. Dr. Ali Çağatay KILINÇ'a ve hayatım boyunca türlü destekleriyle yanımda olan aileme teşekkürler.

Osman ÇEPNİ

Ankara, Kasım - 2013

ÖZET

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMINDA YER ALAN COĞRAFYA KAVRAMLARINA İLİŞKİN ÖĞRENCİ ALGILARININ İNCELENMESİ

ÇEPNİ, Osman

Doktora, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ufuk KARAKUŞ

Kasım - 2013, 268 sayfa

Araştırmada Sosyal Bilgiler 6 ve 7. sınıf öğretim programında yer alan coğrafi kavramların (Bölge, coğrafi konum, çevre, harita, ölçek, turizm, iklim, doğal kaynaklar, nüfus, göç, afet ve yön) sekizinci sınıf öğrencileri tarafından nasıl algılandığının belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, öğrencilerin her bir coğrafi kavrama ilişkin geliştirdikleri metaforlar, çizdikleri resim veya karikatür ve o kavrama ait öğrencilerle gerçekleştirilen yarı yapılandırılmış görüşmeler incelenmiştir.

Nitel araştırma deseninde tarama modelinde gerçekleştirilmiş olan araştırmada, üçgenleme (metot üçgenlemesi) şeklinde veri toplamaya uygun olarak ifade edilen nitel araştırma teknikleri (mecazlar yoluyla veri toplama, yarı yapılandırılmış görüşme ve doküman analizi) birlikte kullanılmıştır.

Araştırmanın çalışma gurubunu; Türkiye İstatistik Kurumu'nun (2012) sosyo ekonomik düzey (SED) verileri göz önünde bulundurularak, 2012-2013 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Karabük ili merkez ilçesi üst, orta ve alt SED'e sahip yerleşim yerlerinde maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemiyle seçilmiş olan dokuz ilköğretim okulunda çalışmaya katılım gösteren 433 (197 kız - 234 erkek) sekizinci sınıf öğrencisi oluşmaktadır.

Katılımcılardan elde edilen verilerin çözümlenmesinde ve yorumlanmasında içerik analizi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda; SED farkı gözetilmeksizin katılımcılar bölge kavramını; *“farklılıkları olan, belirli sınırlarla birbirinden ayrılan”*, *“kapsayıcı olan”* ve *“hayat veren”* olarak algıladıkları görülmektedir. Bölge kavramına ilişkin bir başka sonuç ise; katılımcıların bölge kavramını, *“dallara ayrılan ve değerli olan”* şeklindeki algıladıklarıdır.

SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların coğrafi konum kavramını; *“farklılığın ifadesi, yol gösteren, belirleyici olan, önem belirleyen ve soyutluluk ifade eden”* şeklinde algıladıkları görülmektedir.

SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların çevre kavramını; *“kendisine verilen öneme bağlı olarak değişebilen, vazgeçilmez olan, huzur veren, olumsuz görüntü oluşturabilen, değişime açık, öğretici olan ve sonsuzluğu olan”* şeklinde algıladıkları görülmektedir.

SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların harita kavramını; *“yol gösteren, belirleyici olan, kendi içinde farklılaşan, çeşitliliği olan, bilgi veren ve duruma göre değişiklik gösterebilen”* olarak algıladıkları görülmektedir.

SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların ölçek kavramını; *“ayrıntılı incelemeye yarayan, karar verme esnasında fayda sağlayan, sistemli olan, duruma göre değişiklik gösteren ve zorunluluk gösteren”* şeklinde algıladıkları görülmektedir.

SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların turizm kavramını; *“klasik bir algı, tarihi ve kültürel değerleri bünyesinde barındıran, finansal getirileri olan, bilgi sağlayan, davetkâr olan ve mekân”* şeklinde algıladıkları görülmektedir.

SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların iklim kavramını; *“farklılığın, sürekliliğin, değişimin ve bilimin ifadesi, belirleyici olan, duruma göre değişiklik gösteren ve mutluluk kaynağı”* şeklinde algıladıkları görülmektedir.

SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların doğal kaynaklar kavramını; *“fayda sağlayan, saflığını koruyan, vazgeçilmesi zor, emek gösterilmeden var olan ve sonu olan”* olarak algıladıkları görülmektedir.

SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların nüfus kavramını; *“duruma göre değişiklik gösteren, süreklilik gösteren, olumsuzluklar doğurabilen ve belirli farklılıkları bünyesinde barındıran sistemli bir yapı”* olarak algıladıkları görülmektedir.

SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların göç kavramını *“zorunluluğun ortaya çıkardığı, olumsuzluklara sebebiyet verebilen, zamana bağlı olarak değişim*

gösterebilen, süreklilik gösteren ve yeniliklere kapı açan” şeklinde algıladıkları görülmektedir.

SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların büyük bir çoğunluğunun afet kavramını; *“yok oluşa sebebiyet veren, olumsuzlukları beraberinde getiren, telafisi zor olan ve zamansız meydana gelebilen”* olarak algıladıkları görülmektedir.

SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların büyük bir çoğunluğunun yön kavramını; *“yol gösterici olan, doğru yol belirlendiğinde mutluluğa ulaştıran ve bilgi veren”* şeklinde algıladıkları görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kavram, resim/karikatür, metafor, nitel araştırma, sosyal bilgiler.

ABSTRACT

EXAMINING STUDENTS' PERCEPTIONS ON GEOGRAPHY CONCEPTS IN SOCIAL SCIENCE TEACHING PROGRAM

ÇEPNİ, Osman

Ph.D., Department of Social Sciences Teaching
Thesis Advisor: Assist. Prof. Dr. Ufuk KARAKUŞ
November - 2013, 268 pages

The purpose of this study was to determine how 8th grade students perceive geographic concepts (region, geographical position, environment, map, scale, tourism, climate, natural sources, population, migration, disaster, and direction) which were involved in social sciences teaching program for 6 and 7th graders. Therefore, metaphors and pictures/cartoons that students formed and drew for each of the concepts and interviews conducted with students about the related concept were examined.

This qualitative study designed in survey model used data research techniques such as collecting data via metaphors, semi-structured interview, and document analysis under triangulation method.

Considering the data supplied by Turkish Statistical Institute (TES) about Socio-Economic Status (SES), a total of 433 (197 female - 234 male) 8th graders chosen by maximum variation sampling method from 9 primary schools located in low, middle, and high socio-economical areas of central districts of Karabük in 2012-2013 educational year participated in the study.

Content analysis was conducted to analyze and interpret the data of the study. Results indicated that without regarding the difference of SES, most of the participants perceived the concept of region as "*something having differences, departing from each other with certain borders, inclusive, refresher.*" Another result about the concept of region was that participants perceived this concept as "*branch and precious.*"

Without regarding the difference of SES, participants stated that they perceived geographical position as "*something changing, guiding, determining, giving value of another thing, and representing abstractness.*"

Without regarding the difference of SES, participants stated that they perceived environment as *"something changing depends on the value given to it, indispensable, relaxing, something possible to give a negative expression, open to change, didactic, and endless."*

Without regarding the difference of SES, participants stated that they perceived map as *"something guiding, varying in itself, changing, giving information and taking different form according to the situation."*

Without regarding the difference of SES, participants stated that they perceived scale as *"helping profiling, helping making decisions, illustrative, systematic, changing according to the situation, and obligatory."*

Without regarding the difference of SES, participants stated that they perceived tourism as *"a classical perception, something including the historical and cultural values, enabling financial gain, informative, inviting, and residence."*

Without regarding the difference of SES, participants stated that they perceived climate as *"something varying, continuous, an expression of change and science, determiner, changing according to the situation, and source of happiness."*

Without regarding the difference of SES, participants stated that they perceived natural sources as *"something practical, protecting its purity, indispensable, existing without exerting effort, and finite."*

Without regarding the difference of SES, participants stated that they perceived population as *"changing depending on the situation, potentially creating negativities, a systematical structure including certain differences."*

Without regarding the difference of SES, participants stated that they perceived migration as *"something appearing obligatorily, potentially creating negativities, changing depending on the time, continuous, and encouraging innovations."*

Without regarding the difference of SES, participants stated that they perceived disaster as *"something leading to extinction, creating negativities, unrecoverable, and coincidental."*

Without regarding the difference of SES, most of the participants stated that they perceived direction as "*something guiding, leading happiness when the right way has been determined, and informative.*"

Keywords: Concept, pictures/caricature, metaphor, qualitative study, social sciences

İÇİNDEKİLER

JÜRİ ONAY SAYFASI

ÖN SÖZ	i
ÖZET	iii
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	ix
TABLolar LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ	xix
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi	5
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	7
1.5. Araştırmanın Varsayımları	7
1.6. Tanımlar	8
BÖLÜM II	9
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	9
2.1. Kavram Terimi ve Özellikleri.....	9
2.2. Kavram Öğrenimi ve Öğretimi	12
2.3. Kavram Yanılgıları	16
2.3.1. Kavram Yanılgıları, Genel Özellikleri ve Çeşitleri	16
2.3.2. Kavram Yanılgılarının Teşhis Edilmesi	19
2.3.3. Kavram Yanılgısına Neden Olan Etmenler	20
2.3.4. Kavram Yanılgılarının Düzeltilmesi.....	20
2.4. Sosyal Bilgiler ve Kavram Öğretimi	22

2.5. Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafi Kavramların Yeri ve Önemi	25
BÖLÜM III	28
YÖNTEM	28
3.1. Araştırmanın Deseni	28
3.2. Çalışma Grubu	28
3.3. Veri Toplama Araçları	29
3.4. Verilerin Toplanması	30
3.5. Verilerin Analizi ve Yorumlanması	32
BULGULAR	46
4.1. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeye İlişkin Bulgular	46
4.1.1. Bölge Kavramına İlişkin Bulgular	46
4.1.2. Coğrafi Konum Kavramına İlişkin Bulgular	51
4.1.3. Çevre Kavramına İlişkin Bulgular	55
4.1.4. Harita Kavramına İlişkin Bulgular	59
4.1.5. Ölçek Kavramına İlişkin Bulgular	63
4.1.6. Turizm Kavramına İlişkin Bulgular	68
4.1.7. İklim Kavramına İlişkin Bulgular	74
4.1.8. Doğal Kaynak Kavramına İlişkin Bulgular	80
4.1.9. Nüfus Kavramına İlişkin Bulgular	84
4.1.10. Göç Kavramına İlişkin Bulgular	88
4.1.11. Afet Kavramına İlişkin Bulgular	92
4.1.12. Yön Kavramına İlişkin Bulgular	96
4.2. Orta Sosyo-Ekonomik Düzeye İlişkin Bulgular	99
4.2.1. Bölge Kavramına İlişkin Bulgular	99
4.2.2. Coğrafi Konum Kavramına İlişkin Bulgular	104
4.2.3. Çevre Kavramına İlişkin Bulgular	109

4.2.4. Harita Kavramına İlişkin Bulgular	114
4.2.5. Ölçek Kavramına İlişkin Bulgular	118
4.2.6. Turizm Kavramına İlişkin Bulgular	123
4.2.7. İklim Kavramına İlişkin Bulgular	127
4.2.8. Doğal Kaynak Kavramına İlişkin Bulgular	132
4.2.9. Nüfus Kavramına İlişkin Bulgular	137
4.2.10. Göç Kavramına İlişkin Bulgular	141
4.2.11. Afet Kavramına İlişkin Bulgular	146
4.2.12. Yön Kavramına İlişkin Bulgular	151
4.3. Üst Sosyo-Ekonomik Düzeye İlişkin Bulgular	155
4.3.1. Bölge Kavramına İlişkin Bulgular	155
4.3.2. Coğrafi Konum Kavramına İlişkin Bulgular	161
4.3.3. Çevre Kavramına İlişkin Bulgular	166
4.3.4. Harita Kavramına İlişkin Bulgular	170
4.3.5. Ölçek Kavramına İlişkin Bulgular	175
4.3.6. Turizm Kavramına İlişkin Bulgular	179
4.3.7. İklim Kavramına İlişkin Bulgular	186
4.3.8. Doğal Kaynak Kavramına İlişkin Bulgular	191
4.3.9. Nüfus Kavramına İlişkin Bulgular	196
4.3.10. Göç Kavramına İlişkin Bulgular	200
4.3.11. Afet Kavramına İlişkin Bulgular	205
4.3.12. Yön Kavramına İlişkin Bulgular	211
BÖLÜM V	216
SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER	216
5.1. Bölge Kavramına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	216
5.2. Coğrafi Konum Kavramına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	216

5.3. Çevre Kavramına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma.....	218
5.4. Harita Kavramına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	220
5.5. Ölçek Kavramına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma.....	222
5.6. Turizm Kavramına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	224
5.7. İklim Kavramına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma.....	225
5.8. Doğal Kaynaklar Kavramına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma.....	228
5.9. Nüfus Kavramına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	230
5.10. Göç Kavramına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma.....	231
5.11. Afet Kavramına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	233
5.12. Yön Kavramına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma	234
KAYNAKÇA.....	239
EKLER.....	254

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Her Bir Sosyo-Ekonomik Düzeyden Elemeye Tâbi Tutulan Bütün Kavramlara Ait Resim/Karikatürlerden Örnekler	35
Tablo 2. Çalışma Kapsamındaki Bütün Coğrafi Kavramlara Yönelik Oluşturulan Metafor Formlarının Ayıklama, Derleme ve Geçerli Kabul Edilme Sonrasındaki Sayıları	40
Tablo 3. Uzman Görüşü Sonrası Eşleştirilmesinde Değişiklik Yapılan Metaforlar, Kategorileri ve Bu Kategorilerin Yüzde Cinsinden Güvenirlik Değerleri	43
Tablo 4. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Bölge” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	46
Tablo 5. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Bölge” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri	47
Tablo 6. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Coğrafi Konum” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	51
Tablo 7. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Coğrafi Konum” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri	51
Tablo 8. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Çevre” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	55
Tablo 9. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Çevre” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri	56
Tablo 10. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Harita” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	59
Tablo 11. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Harita” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri	60
Tablo 12. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Ölçek” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	63
Tablo 13. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Ölçek” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri	64
Tablo 14. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Turizm” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	68

Tablo 15. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Turizm” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri.....	68
Tablo 16. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “İklim” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar.....	74
Tablo 17. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “İklim” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri.....	75
Tablo 18. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Doğal Kaynak” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar.....	80
Tablo 19. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Doğal Kaynak” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri.....	80
Tablo 20. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Nüfus” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar.....	84
Tablo 21. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Nüfus” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri.....	85
Tablo 22. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Göç” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar.....	88
Tablo 23. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Göç” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri.....	89
Tablo 24. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Afet” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar.....	92
Tablo 25. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Afet” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri.....	93
Tablo 26. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Yön” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar.....	96
Tablo 27. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Yön” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri.....	96
Tablo 28. Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Bölge” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar.....	99
Tablo 29. Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Bölge” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri.....	100

Tablo 30. Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Coğrafi Konum” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	104
Tablo 31. Orta SED'deki Katılımcıların “Coğrafi Konum” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri	105
Tablo 32. Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Çevre” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	109
Tablo 33. Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Çevre” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri	109
Tablo 34. Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Harita” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	114
Tablo 35. Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Harita” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri	115
Tablo 36. Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Ölçek” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	118
Tablo 37. Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Ölçek” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri	119
Tablo 38. Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Turizm” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	123
Tablo 39. Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Turizm” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri	123
Tablo 40. Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “İklim” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	127
Tablo 41. Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “İklim” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri	128
Tablo 42. Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Doğal Kaynak” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	132
Tablo 43. Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Doğal Kaynak” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri	133
Tablo 44. Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Nüfus” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	137

Tablo 45. Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Nüfus” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri.....	138
Tablo 46. Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Göç” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar.....	141
Tablo 47. Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Göç” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri.....	142
Tablo 48. Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Afet” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar.....	146
Tablo 49. Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Afet” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri.....	147
Tablo 50. Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Yön” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar.....	151
Tablo 51. Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Yön” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri.....	152
Tablo 52. Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Bölge” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar.....	155
Tablo 53. Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Bölge” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri.....	156
Tablo 54. Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Coğrafi Konum” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar.....	161
Tablo 55. Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Coğrafi Konum” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri.....	162
Tablo 56. Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Çevre” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar.....	166
Tablo 57. Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Çevre” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri.....	167
Tablo 58. Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Harita” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar.....	170
Tablo 59. Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Harita” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri.....	171

Tablo 60. Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Ölçek” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	175
Tablo 61. Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Ölçek” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri	176
Tablo 62. Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Turizm” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	179
Tablo 63. Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Turizm” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri	180
Tablo 64. Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “İklim” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	186
Tablo 65. Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “İklim” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri	187
Tablo 66. Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Doğal Kaynak” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	191
Tablo 67. Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Doğal Kaynak” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri	192
Tablo 68. Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Nüfus” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	196
Tablo 69. Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Nüfus” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri	197
Tablo 70. Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Göç” Kavramına Yönelik geliştirdikleri Metaforlar	200
Tablo 71. Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Göç” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri	201
Tablo 72. Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Afet” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	205
Tablo 73. Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Afet” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri	207
Tablo 74. Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Yön” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar	211

Tablo 75. Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Yön” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri.....	212
---	-----

KISALTMALAR LİSTESİ

Akt.: Aktaran

APA: American Psychology Associaton

Bkz.: Bakınız

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

SED: Sosyo-Ekonomik Düzey

SES: Socio-Economical Status

TDK: Türk Dil Kurumu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi, amacı, önemi, varsayımları ve araştırmada kullanılan kavramlara yönelik açıklamalar sunulmuştur.

Problem Durumu

Sosyal Bilgiler Programı, bireyin kendinden yola çıkarak yaşadığı topluma ve dünyaya kabul edilebilir bir anlam yükleyebilmesinin yollarını belirlemeye çalışmaktadır. İnsan, kendine, hayata ve dünyaya verdiği anlamı “dil” aracılığıyla yapılandırır, ifade eder ve bu anlamları başkalarıyla dil ile paylaşır. Bu anlamın yapılandırılması, dört ana evreyi içermektedir. Bu evreler “olgu-kavram-genelleme ya da ilke-kuram” olarak ifade edilebilir. Sosyal hayatı oluşturan insan deneyimlerinin bütünlüğü, bu evrelerin diğerlerinden bağımsız bir biçimde ele alınmalarını engellemektedir. Sosyal Bilgiler Programında ne olgu, ne kavram, ne genelleme/ilke ve ne de kuram, tek başına ele alınmaktadır. Bu dört evrenin, dünyaya bakan insanın, ona bütüncül bir anlam verebilmesi yolunda sergilediği hiyerarşik zihinsel etkinlikleri ifade ettiği söylenebilir. Olguların, kavramlarla tanımlanmaları gerekmektedir. Doğru belirlenen kavramlar, genellemeler/ilkeler türetir. İlkeler, hayatın sürekliliği içinde anlamlı ve açıklayıcı yapılara dönüşerek kuramları oluştururlar (MEB, 2005).

Dünyadaki her şey kavramlar aracılığıyla insanlara aktarılmaktadır. Başka bir anlatımla bireyler dış dünyalarını kavramlarla anlamlandırır. İnsanın yaşantısında bilinen ve bilinmeyen birçok bilgi yer almaktadır. Kavramlar tüm bu bilgilerin temelini meydana getirmektedir (Kılıçoğlu, 2011). Kavram herhangi bir varlık veya nesneden söz edildiğinde onunla ilgili olarak zihinde oluşan ilk çağrışım olarak ele alınabilir. (Çepni, Ayas, Akdeniz, Özmen, Yiğit ve Ayvacı, 2005).

İlköğretim programı içerisinde bulunan sosyal bilgiler dersi, farklı disiplinlerle ilişki içerisinde. Bu nedenle, her disiplinin bu alana kattığı pek çok kavram bulunmaktadır. Tüm bunlar dikkate alınarak hazırlanmış olan yeni sosyal bilgiler programında kavram öğretimi, üzerinde hassasiyetle durulan hususlardan biri olmuştur. “Kavram öğrenme, özellikle ilk ve orta öğretimde yaşam boyu kullanılan, yeni öğrenmelere temel oluşturan bir süreçtir” (Ülgen, 2004, s. 105). Bu nedenle, temel

bilgilerin öğrencilere etkili bir biçimde kazandırılmasında kavram öğretiminin önemli bir rolü olduğu belirtilmektedir (Beydoğan, 1998).

Mayer'e (1987; Akt. Özdeş, 2013) göre anlaşılması zor olan kavramların bilim adamları tarafından kabul edilmiş olandan farklı biçimde, öğrencilerin kendi anlayışlarına göre yorumlamaları kavram yanlışlarını oluşturmaktadır. Bu yanlışların, öğrencilerin sonraki öğrenmelerine olumsuz etki yapması beklenebilir. Bu nedenle öğrencilerin zihinlerinde yer eden kavramlara ait ön bilgilerinin incelenerek ortaya çıkarılmasının kavram öğretiminin etkili bir biçimde gerçekleştirilmesinde önemli bir yer tuttuğu ileri sürülebilir.

Öğrencilerin zihinlerinde oluşturdukları yanlış olan kavramları değiştirmek ya da eksik algılamaları düzeltmek önemlidir. Bu noktada öğretmenler tarafından öğrencilerde yerleşmiş olan yanlış algılamaların incelenmesi kritik bir husus olarak göze çarpmaktadır (Özer, 1997). Örneğin öğrencilerin matematik dersindeki "kesir" kavramına ait yanlış algılamaları, öğrencilerde sosyal bilgiler dersi içerisinde geçen ölçek kavramına ait yanlış algılamalar oluşmasına, öğrencilerin büyük ve küçük ölçekli haritalar arasındaki farkı kavramada sorun yaşamalarına neden olabilir (Kılıçoğlu, 2011).

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programının en önemli özelliği, öğrenci merkezli bir yapı arz etmesi ve öğretme-öğrenme sürecinde öğrencinin etkin olduğu bir anlayışa sahip olmasıdır. Yapılandırmacılık yaklaşımı temel alınarak hazırlanmış olan Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı kazanım, öğrenme alanı, beceri, kavram ve değer öğretimi gibi öğeleri bünyesinde barındırmaktadır (Ata, 2006, ss. 74-77). Bu öğeler arasında kavramların oldukça önemli bir yer kapladığı ifade edilebilir.

İlgili alanyazın incelendiğinde, Sosyal Bilimler alanında var olan kavramlara yönelik öğrenci algı ve yanlışlarını belirleyen yerli yabancı bazı araştırmalar yapılmıştır (Akengin ve Süer, 2011; Alım, Özdemir ve Yılar, 2008; Alkış, 2006; Aydın, 2010a; Aydın, 2010b; Aydın ve Ünaldı, 2010; Aydın ve Coşkun, 2010; Aydın, 2011; Aydın ve Coşkun, 2011a; Aydın ve Coşkun, 2011b; Aydın, Kaya ve Coşkun, 2011; Balcı, 2010a; Başbüyük, Doğan, Gürses ve Yazıcı, 2004; Bradbeer, Healey ve Kenale, 2004; Coşkun, 2003; Coşkun, 2010; Demirkaya ve Tokcan, 2007; Doğan ve Başbüyük, 2005; Gökçe ve Öztürk, 2013; Gülüm, 2010; Karakuş ve Kılıçoğlu, 2012; Kaya,

Coşkun ve Aydın, 2010a; Kaya, Coşkun ve Aydın, 2010b; Kılıçoğlu, 2011; Kızılçaoğlu, 2009; Öztürk, 2007; Pınar ve Akdağ, 2012; Walshe, 2007; Yazıcı, 2013). Bu araştırmalardan elde edilen bulgular, genel olarak öğrencilerin soyut coğrafi konuları anlamalarında bazı zorluklar yaşadıkları ve kavram yanılgılarına sahip olduklarına işaret etmektedir.

Kavram öğretimine yönelik yapılan öncül çalışmaların Fen ve Matematik Eğitimi alanında yoğunlaştığını söylemek mümkündür (Çepni, 1997; Eryılmaz ve Tatlı, 1998; Gürdal ve Macaroğlu, 1997; Keiser, 1997; Luchins ve Luchins, 1983). Son yıllarda kavram öğretimine yönelik çalışmaların Sosyal Bilgiler alanında da gerçekleştirildiği görülmektedir. Mevcut çalışmanın da temel konusunu oluşturan coğrafi kavramlara yönelik algı ve yanılgılarla ilgili alanyazında çeşitli öğretim kademelerinde bir dizi çalışmaların yapıldığı görülmektedir. Bu çalışmalarda araştırmacılar iklim, hava durumu, konum, harita, ölçek (Kılıçoğlu, 2011), turizm (Özder, Kaya ve Ünlü, 2011; Ustaoglu, Çetin ve Karakuş, 2013), nem ve yağış (Coşkun, 2003; Alkış, 2006), yerleşme, nüfus, bölge, konum, çevre, iklim, (Balcı, 2010a), doğal zenginlik, kıta, harita, boğaz, deniz ticareti, coğrafi konum (Akengin ve Süer, 2011), iklim, hava, hava durumu (Başibüyük ve diğerleri, 2004; Doğar ve Başibüyük, 2005), iklim, rüzgâr, sıcaklık, yağış, erozyon, ekoloji ve harita (Pınar ve Akdağ, 2012), İklim (Coşkun, 2010; Demirkaya ve Tokcan, 2007), bakı (Kızılçaoğlu, 2009), paralel, enlem, meridyen, boylam, dönence, kutup dairesi (Gülüm, 2010), iklim, doğal afet, erozyon, heyelan, deprem, fay hattı, bölge, ova, (Alım ve diğerleri, 2008), deprem (Aydın, 2010a; Aydın ve Coşkun, 2011a; Kaya ve diğerleri, 2010a), küresel ısınma (Aydın ve Coşkun, 2010; Aydın ve diğerleri, 2011), çevre (Kaya ve diğerleri, 2010b; Aydın, 2011; Aydın ve Coşkun, 2011b; Yazıcı, 2013) ve coğrafya (Bradbeer ve diğerleri, 2004; Öztürk, 2007; Walshe, 2007; Aydın ve Ünaldı, 2010; Gökçe ve Öztürk, 2013) kavramlarına yönelik öğrencilerin algı ve yanılgılarını incelemişlerdir.

İlgili alanyazında konuya ilişkin bir dizi çalışma yapılmış olmasına rağmen öğrencilerin algı ve yanılgılarının farklı veri toplama araçları (metafor, resim veya karikatür, görüşme) kullanılarak ve derinlemesine bir biçimde incelendiği araştırmalara ihtiyaç duyulduğu söylenebilir. Yapılan çalışmanın alandaki bu boşluğu gidermeye yönelik bir ihtiyaç olarak görülmesi etkili olmuştur.

1. 2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, sekizinci sınıf öğrencilerinin, sosyal bilgiler 6 ve 7. sınıf öğretim programında yer alan coğrafi kavramları nasıl algıladıklarını belirlemektir. Bu amaçla araştırma kapsamında aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Katılımcıların bölge kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar ve buna bağlı olarak oluşturdukları metaforların kategorileri nelerdir? Bunlar SED'e göre değişiklik göstermekte midir?
2. Katılımcıların coğrafi konum kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar ve buna bağlı olarak oluşturdukları metaforların kategorileri nelerdir? Bunlar SED'e göre değişiklik göstermekte midir?
3. Katılımcıların çevre kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar ve buna bağlı olarak oluşturdukları metaforların kategorileri nelerdir? Bunlar SED'e göre değişiklik göstermekte midir?
4. Katılımcıların doğal kaynaklar kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar ve buna bağlı olarak oluşturdukları metaforların kategorileri nelerdir? Bunlar SED'e göre değişiklik göstermekte midir?
5. Katılımcıların harita kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar ve buna bağlı olarak oluşturdukları metaforların kategorileri nelerdir? Bunlar SED'e göre değişiklik göstermekte midir?
6. Katılımcıların göç kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar ve buna bağlı olarak oluşturdukları metaforların kategorileri nelerdir? Bunlar SED'e göre değişiklik göstermekte midir?
7. Katılımcıların iklim kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar ve buna bağlı olarak oluşturdukları metaforların kategorileri nelerdir? Bunlar SED'e göre değişiklik göstermekte midir?
8. Katılımcıların nüfus kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar ve buna bağlı olarak oluşturdukları metaforların kategorileri nelerdir? Bunlar SED'e göre değişiklik göstermekte midir?
9. Katılımcıların ölçek kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar ve buna bağlı olarak oluşturdukları metaforların kategorileri nelerdir? Bunlar SED'e göre değişiklik göstermekte midir?

10. Katılımcıların turizm kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar ve buna bağlı olarak oluşturdıkları metaforların kategorileri nelerdir? Bunlar SED'e göre değişiklik göstermekte midir?
11. Katılımcıların yön kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar ve buna bağlı olarak oluşturdıkları metaforların kategorileri nelerdir? Bunlar SED'e göre değişiklik göstermekte midir?
12. Katılımcıların afet kavramına ilişkin geliştirdikleri metaforlar ve buna bağlı olarak oluşturdıkları metaforların kategorileri nelerdir? Bunlar SED'e göre değişiklik göstermekte midir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Türk Milli Eğitim Sistemi'nin en önemli amaçlarından biri öğrencilerin çağın gerektirdiği temel bilgi, beceri ve değerlerle donatılmış, etkin, üretken yurttaşlar olmalarını sağlamaktır. Bireyleri etkin ve üretken yurttaşlar olarak yetiştirebilmenin temelleri ise ilköğretim döneminde atılmaktadır. Niteliksel sorunların yaşandığı Türk eğitim sisteminde sorun yaşadığı alanlardan biri olan sosyal bilgiler öğretiminde kavramların öğrenilmesi ve öğretilmesi noktasında da önemli sorunlar yaşanmaktadır.

Sosyal bilgiler dersinin amaçlarının gerçekleştirilmesi için; sosyal bilgiler öğretim programda yer verilen her kavramın, bireylerin zihninde aynı anlamı oluşturacak şekilde geliştirilmesi gerekir (Taşlı, 2005). Öğrencilerin yaşamları boyunca faydalanabilecekleri etkili bir sosyal bilgiler eğitimi için; sosyal bilgiler programı içerisinde geçen temel kavramların ilköğretim döneminde öğrencilere doğru bir biçimde aktarılması önemli görülebilir. İlköğretimin, ortaöğretim yıllarındaki derslerin temelini oluşturduğu düşünüldüğünde, ilköğretim düzeyindeki sosyal bilgiler eğitiminin önemi daha açık bir biçimde ortaya çıkmaktadır.

Bireyler çocukluk öncesi ve çocukluk dönemlerinde dünyayı kendi tecrübeleri ile anlamaya çalışarak; zihinlerinde, bilimsel doğrulardan farklı bir düşünce ortamı oluştururlar. Bireylerin bu tecrübeleriyle zihinlerinde oluşturdıkları kavramlar, bilimsel olarak kabul görmüş kavramlardan farklılık gösterdiğinde, kavram yanılgıları ortaya çıkar (Büyükkasap, Düzgün, Ertuğrul ve Samancı, 1998). Bu konuda yapılan bazı çalışmalarda da vurgulandığı gibi bireyler, kavramlara ait doğru olmayan bu algılarını

değiştirme noktasında direnç gösterirler (Driver, 1989; Harwood ve Jackson 1993; Kılıçoğlu, 2011; Kızılçaoğlu, 2009; Platten, 1995).

Driver (1989) öğrencilerin kendi deneyimleriyle ortaya çıkardıkları, bilimsel alt yapısı olmayan bu düşünceleri alternatif kavramlar olarak ifade etmenin daha doğru olacağını savunmuştur. Driver bu alternatif kavramların öğretim süreci başlamadan önce bireyler tarafından geliştirildiğini, yanlışların ise öğretim etkinliklerinin gerçekleştirilmesiyle birlikte çeşitli nedenlerle yanlış anlamalara bağlı olarak ortaya çıktığını savunur.

Gürel ve Gürdal'a (2002) göre etkili öğretme öğrenme faaliyetleri, bireyin önceki bilgilerine dayanır. Bu düşüncüyü ilk defa olarak ortaya koyan Ausebel'e (1968; Akt. Ekiz, 2001) göre, öğrenmeye etkide bulunan en önemli faktör öğrencinin ne bildiğidir ve yapılacak olan öğretimin nasıl olması gerektiği buradan elde edilecek sonuçlara göre dizayn edilmelidir. Öğretmenler ise bu bilginin tersine öğrencilerini, zihinlerini boş bir levha olarak görürler ve bu boş levhayı doldurmak için rol üstlenir. Buradaki temel problem, levhaların boş olmadığı aksine bazı ön bilgiler ve sezgiler içerdiğidir. Burada öğretmenler, öğrencilerin var olan bu bilgileri zorlanmadan değiştirebileceklerini düşünerek önemli bir hataya düşmektedirler (Tytler, 1998; Wandersee, Mintzes ve Novak, 1999).

Öğrencilerin sosyal bilgiler programında yer alan coğrafi kavramları anlama düzeylerinin ortaya çıkarılması; bu kavramlara yönelik görüşlerinin ve yanlış algılarının belirlenmesi, etkili bir sosyal bilgiler ve coğrafya öğretimi açısından büyük bir öneme sahiptir. Yapılan araştırmalar, öğrencilerin Coğrafya'ya ait konuları öğrenebilmelerinin, coğrafyaya ait temel kavramları doğru ve eksiksiz bir şekilde kazanmış olmalarına bağlı olduğu vurgulanmıştır (Doğanay, 2002; Graves, 1975; Harwood ve Jackson 1993; Platten, 1995). Millî Eğitim Bakanlığı'nın Sosyal Bilgiler dersi için hazırladığı müfredatların temel amaçlarından biri de temel kavramların kazandırılmasıdır (Anonim, 1998). Bu araştırmada sosyal bilgiler öğretim programında yer alan temel coğrafi kavramlara yönelik öğrenci algıları, bilimsel bir anlayış çerçevesinde ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Araştırma öncesinde bu kavramların tespitinde ilgili alanyazının taranması yanında, uzmanı görüşü¹ ve Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim okullarında görev yapmakta olan sosyal bilgiler öğretmenlerinin² görüşleri alınarak mevcut çalışma kapsamında hangi coğrafi kavramların kullanılması gerektiği tartışılmıştır. Sözü edilen bu kavramların öğrenciler tarafından nasıl algılandığının detaylı bir biçimde irdelenmesinin sosyal bilgiler ve coğrafya öğretiminin daha etkili bir biçimde gerçekleştirilmesine katkı sağlaması beklenmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma;

(1) Türkiye İstatistik Kurumu'ndan alınan gelişmişlik (sosyo-ekonomik) düzeyi verileri,

(2) 2012-2013 eğitim öğretim yılında Karabük ili merkez ilçe ilköğretim okullarından sosyo-ekonomik düzeye göre araştırma kapsamına alınan okullar,

(3) Araştırmaya katılan sekizinci sınıf öğrencileri ve onların geliştirdikleri metaforlar,

(4) Veri toplamak amacıyla kullanılan; mecazlar yoluyla veri toplama formu, doküman analizi yoluyla veri toplamak için öğrencilerden çizimleri istenilen resimler/karikatürler³ ve her bir coğrafi kavrama ilişkin oluşturulmuş yarı yapılandırılmış görüşme formu,

(5) Katılımcılar tarafından geliştirilen yüksek frekansa sahip metaforlarla ve geliştirilen metaforun gerekçesiyle uyumlu olarak çizilmiş resim/karikatürlerle sınırlıdır.

1.5. Araştırmanın Varsayımları

Mevcut araştırmada,

¹ Kavram öğretimi üzerine çalışmaları bulunan 1'i tez danışmanı (Yrd. Doç. Dr. Ufuk Karakuş) olmak üzere toplamda 3 öğretim üyesi (Doç. Dr. Fatih Aydın ve Yrd. Doç. Dr. Ahmet Sait Candan)

² Karabük, Ankara, Denizli, Bursa illerinde görev yapmakta olan toplamda 7 öğretmenin görüşü alınmıştır.

³ Çalışma nitel paradigmaya göre hazırlandığı için; bulgular kısmı oluşturulurken katılımcıların geliştirdikleri metaforlar, gerekçeleri ve çizdikleri resim/karikatürlerin hepsinin çalışmaya dâhil edilmesinin rasyonel olmayacağı göz önünde bulundurularak hareket edilmiştir.

(1) Türkiye İstatistik Kurumu'nun gelişmişlik düzeyi verilerinin gerçeği yansıttığı,

(2) Araştırmaya katılan sekizinci sınıf öğrencilerinin araştırma kapsamında samimi davrandıkları,

(3) Araştırma kapsamına alınan okullardaki sosyal bilgiler öğretmenlerinin, programda belirtilen coğrafi kavramların öğretimine aynı oranda ağırlık verdiği⁴ varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Sosyal Bilgiler: Bütün çeşitlikleriyle yeryüzüne bağlı olayları tanıtan, bunların çıkış nedenlerini açıklayan, vatandaşlık hak, ödev ve sorumluluklarının neler olduğunu belirten, daha öz bir ifadeyle insanların sosyal ve fiziki çevresiyle geçmişte, günümüzde ve gelecekteki etkileşimini ortaya koyan bilgilerdir (Dönmez, 2003).

Kavram: Nesnelerin veya olayların ortak özelliklerini kapsayan ve bir ortak ad altında toplayan genel tasarımıdır (TDK, 2009).

Metafor: Bir kavramı, kelimeyi, terimi, daha güzel ifade etmek amacıyla, başka bir anlamda olan bir sözcükle ilişkilendirilerek benzetme yoluyla ortak bir isim altında toplayan genel tasarımıdır (Otyzbayeva, 2006).

Algı: Üç boyutlu dış dünyada üretilen bilgiyi hafızada düzenleme ve yorumlama sürecidir (APA, 2013).

⁴ Araştırma kapsamındaki okulların sosyal bilgiler öğretmenleri aynı kişiler olmadığı için, her bir öğretmen, kavram öğretimi hususunda kendi misyon ve görüşüne göre bazı kavram üzerinde yoğunlaşmış, bazıları üzerinde aynı yoğunlaşmayı göstermeyebilir.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Kavram Terimi ve Özellikleri

Düşünen, düşündüklerini ifade eden ve iletişim kurabilen bir varlık olarak insan diğer canlılardan farklıdır. İnsanlar düşüncelerini ifade ederken ve diğer canlılarla iletişim kurarken zihinsel birer araç olarak kavramlardan faydalanırlar. Bununla birlikte, insanların diğer canlılarla kurdukları ilişkilerin sağlam bir zemine oturması ve etkili olmasında kavramların iletişim sürecinde içinde olan her canlı tarafından aynı anlamı içerecek bir biçimde algılanması önem arz etmektedir. Bu bağlamda kavram, belli bir takım özelliklere sahip olan bir dizi objeye ya da olaya verilen sembol olarak ifade edilebilir (Cüceloğlu, 1991). Birey günlük hayatta farklı kavramlarla karşılaşmakta ve öğrendiği kavramları farklı alanda kullanmaktadır. Özellikle bir nesneyi, olayı, yaşantıyı vb. başka bir bireye aktarırken insanların kavramlardan yararlandığı söylemek mümkündür (Pınar, 2012). İnsanın yaşamı boyunca onlarca obje, olay ya da durumla yüzleşmektedir ve bunların tümü hakkında bilgi sahibi olmak güç görünmektedir. İnsanın günlük hayatta karşılaştığı olay, obje ve durumlara yönelik bilgi sahibi olmak istemesi benzer özelliklere sahip olay, obje ve durumların gruplandırılmasını gerekli kılmıştır (Erden, 1999). Örneğin insan, yeryüzünde sayı ve çeşit olarak onlarca olan hayvanları belli gruplar halinde toplamış ve bu şekilde onlara ilişkin daha fazla bilgi edinebilmiştir (Çeliköz, 1998; Ülgen, 2004).

Kavram kelimesinin birçok kaynakta tanımlandığı görülmektedir. Buna göre kavram “bir nesnenin zihindeki yalın ve genel tasavvuru, mefhum, nosyon” şeklinde ifade edilebilir (TDK, 2009, s. 446). Kavramlar ortak özellikleri nesne, olay, fikir ve davranışların oluşturduğu sınıflamaların insan beynindeki soyut temsilcileridir (Fidan, 1996; Yazıcı ve Samancı, 2003). Başka bir çalışmada kavram, birbiriyle yakından ilişkili objeleri, insanları, olayları, fikirleri ve süreçleri sınıflandırmada kullanılan öğelerdir (Senemoğlu, 2010). Mengüşoğlu'na (1988) göre kavram, nesnelerin ortak özelliklerini ortaya koyan ve ortak bir isim altında toplayan nesneler grubu ve bu nesnelerin özünü ortaya çıkaran, birbirleriyle bağlantılı özelliklerin tek sözcükte tasarımıdır. Yel (2011) kavramı, benzer ya da ayırıcı özelliklerine göre oluşturulmuş varlık ve düşünce gruplarını temsil eden semboller olarak tanımlarken, Merrill (1983)

kavramı ortak özellikleri bulunan, aynı adla tanımlanan olaylar ve nesneler grubu olarak ifade etmektedir.

Kavrama yönelik yapılan tanımlar incelendiğinde, insan zihninde anlam bulan ve obje ve olguların ortak özelliklerini yansıtan bir oldu olarak değerlendirilebileceği görülmektedir. İnsanların genel olarak kavramları, birbirine benzeyen obje ve olayları kategorize etmek noktasında kullandıkları görülmektedir. Örneğin, yaprakları, kökleri, dalları, hacimleri, meyveleri ve üreme biçimleri açısından değişebilen ağaçların, ortak yanları bu özellikleri taşımasıdır. Bu algılarla zihnimizde oluşturduğumuz imaj ağaç olarak adlandırılır (Ülgen, 2004, s. 107).

Kavramların kimi zaman birden fazla kavramdan oluşan bir kavram kümesinin üyesi olabileceği görülmektedir. Bu bağlamda, iki ayrı kavran olarak ele alınabilecek olan eğitim ve öğrenmenin ortak özelliği davranış değişikliğini vurgulamasıdır. Ancak planlı olma özelliği ile eğitimi öğretim kavramından ayrılmaktadır. Kavramlar nesnelerin ve olayların doğrudan ya da dolaylı bir biçimde fark edilebilen özelliklerinden oluşmaktadırlar. Bu noktada, obje ya da olayların fiziki özelliklerinin doğrudan gözlenebileceğini, soyut birtakım özelliklerinin ise dolaylı bir gözlemi gerektirdiği ifade edilebilir (Özşahin, 2008).

Kavramların kendine özgü özellikleri bulunmaktadır. İlgili alanyazın incelendiğinde kavramların özelliklerinden söz eden farklı çalışmalar yapıldığı görülmektedir. Martorella (1986; Akt. Coşkun, 1999) kavramın beş temel özelliğinden söz etmektedir. Buna göre her kavramın bir ismi, diğer kavramlardan farklılaşmasını sağlayan ayırt edici özellikleri, diğer kavramlarla benzeşen yönleri, örnekleri ve kuralları bulunmaktadır. Nas (2003) ise kavramları özellikleri bakımından 4 farklı grupta incelemektedir:

- 1) *Soyutluk derecesi*: Kavramlar, soyut ifadelerdir. Bununla birlikte, duyu organlarıyla ifade edilebilen kavramların daha az soyut oldukları söylenebilir. Adalet, sevgi ve nefret gibi kavramlar ise daha soyut kavramlardır.
- 2) *Karmaşıklık derecesi*: Kavramlar, bilinenden bilinmeye doğru bir sıra izlemektedir.
- 3) *Genellik (Çok Boyutluluk)*: Birçok kavram, birbiriyle ilişkili kavramlar kümesinin bir üyesidir.

- 4) *Özelliklerin kritikliği*: Özelliklerin kritik (doğrudan ilgili) olup olmaması kavram öğretiminde önem arz etmektedir.

Erden ve Akman (1999, s. 203), kavramların özelliklerini şu şekilde sıralamaktadır: (1) Kavramlar somut, soyut, sabit kurallı, değişken kurallı ve kural yapısı bir ilişkiye bağlı kavramlar biçiminde gruplandırılabilirler. (2) Kavramlar benzer ve farklı kavramlarla ilişkilendirilmek suretiyle öğrenilirler. (3) Her kavram, kullanım alanı bulduğu çevreden etkilenir. (4) Her bir kavramın bir simi ve tanımı bulunmaktadır. (5) Kavramların kritik ve kritik olmayan özellikleri vardır. Ülgen'e (2004, s. 108-117) göre ise kavramlar kişiden kişiye değişebilmekte, bir kavram dizisinin üyesi olabilmekte, objelerin ve olayların hem doğrudan hem de dolaylı olarak gözlenebilen özelliklerinden oluşmakta, çok boyutlu bir yapı arz etmekte, kendi içlerinde, özelliklerine uygun belli ölçütlere göre gruplanabilmekte ve aralarındaki etkileşime dayalı olarak bir bütünlük oluşturmaktadırlar.

Kavramların özelliklerinin ifade edildiği bir başka çalışmada şu özelliklere dikkat çekilmektedir (Senemoğlu, 2010, s. 513-514).

- **Öğrenebilirlik**: Tüm kavramlar sonradan öğrenilebilir, fakat bazıları göreceli olarak daha kolay öğrenilebilmektedir. Örneğin, fiziki özellikleri gözlenebilir olan "ağaç", "köpek" gibi somut kavramlar daha kolay bir biçimde öğrenilebilirken, "bilgi", "adalet" gibi daha soyut bir içeriğe sahip kavramların öğrenilmesi daha zor olabilmektedir.
- **Kullanılabilirlik**: Kavramlardan ilkeleri anlama ya da problem çözme gibi birçok farklı alanda yararlanılabilir. Bununla birlikte, belli bir alana özgü bir kavramın diğer kavramlara göre daha sık kullanıldığı durumlarla da karşılaşılabilir. Matematik alanıyla ilgili olarak "sayılar" ve "dört işlem" kavramları daha sık bir biçimde kullanılabilirken aynı seviyede "oran" ve "kesir" gibi kavramların daha kullanıldığı görülebilir.
- **Açıklık**: Kavramların net ve anlaşılır olmaları ve kullanımlarına ilişkin alanda görüş birliğinin olması gerekmektedir.
- **Genellik**: Kavramlar hiyerarşik bir düzen içinde sınıflandırılabilir. Buna göre, üzerine daha genel anlamlar yüklenen kavramlar hiyerarşinin daha üstünde yer alırken hiyerarşinin alt basamaklarına doğru inildikçe daha özel anlamlar

ifade eden kavramların kullanılabildiği görülmektedir. Hiyerarşik yapının en üstünde yer alan kavram en genel olandır. Bu bağlamda, "canlılar" kavramının daha genel bir anlam ifade ettiği, bunun alt dalları olarak ele alınabilecek "insanlar" ya da "hayvanlar" gibi kavramların ise daha özel anlamlar içerdiği söylenebilir.

- **Güçlülük:** Bir kavramın gücü, diğer kavramların üzerine yüklenen anlamların anlaşılması ve çözümlenmesine yardımcı olmasıyla, farklı kavramlara ait ilkelerin ortaya konmasına katkı sağlamasıyla ve herhangi bir sorunun çözümüne yönelik işe yararlılığıyla ölçülebilir. Bu itibarla, matematiksel işlemlerin gerçekleştirilmesine yardımcı olması nedeniyle "sayı" kavramının görece olarak güçlü bir kavram olduğu ileri sürülebilir.

Kavramların özelliklerine ve kullanım alanlarına ilişkin yukarıda açıklamalara dayalı olarak kavramların ve özelliklerinin bilinmesinin, sınıf içinde uygulanacak öğretim faaliyetlerinin etkili bir etkililiği ve öğrenci başarısının artırılması bakımından önemli görülebilir. Bununla birlikte, kavramların kendi içlerinde özelliklerine göre gruplara ayrılabilirdiği, içinde yaşadığı kültürün kendi özgü özelliklerine ve birlikte kullanıldığı dilin anlam zenginliğine farklı anlamlarla kullanılabildiği görülmektedir (Kaygusuz, 2011, s. 13).

2.2. Kavram Öğrenimi ve Öğretimi

İnsanlar yaşamları boyunca çeşitli kavramlarla karşılaşır ve eğitim, öğretim ve gözlem yoluyla bu kavramları öğrenirler. Başka bir anlatımla, kavramlar örtük bir öğrenmeyle öğrenilebileceği gibi formel eğitim yoluyla da kazanılabilir. Öte yandan, kavramların kazanımında ilk çocukluk yıllarının daha kritik bir öneme sahip olduğu söylenebilir (Kaygusuz, 2011).

Kavramların bireyin öğrenme sürecinde etkili oldukları söylenebilir. Öğrenme sürecine birtakım ön bilgilerle katılan öğrenciler, yeni öğrendikleriyle bilgi ve beceri düzeyini geliştirebilir. Bu süreçte öğrencinin etkin tutumu ve öğrendiklerini yaşama aktarabilme becerisi önemsenmelidir. Öğrenme sürecinin aktif bir üyesi olarak öğrencinin daha önce bildiği kavramlarla yeni öğrendiği kavramlar arasında kuracağı anlamsal bağlar, sürecin etkililiğine katkı sağlayabilir (Regis, 1996, Akt. Çaycı, 2003, s. 22).

Vygotsky (1986/1998, s. 124), kavramların kişinin belleğine yerleşmesini şu şekilde ifade etmektedir:

"...bir kavram, bellek tarafından oluşturulmuş belli çağrışsal bağların bir toplamı ya da yalnızca bir alışkanlık olmanın ötesinde bir şeydir. Alıştırma yaptırarak öğretilmeyecek, ancak bizzat çocuğun gelişmesi gerekli düzeye ulaştığı zaman gerçekleştirilebilecek olan karmaşık ve gerçek anlamda bir düşünce eylemidir".

Kavram öğrenme süreci birbirine benzeyen ya da birbirinden farklılaşan obje ve olayların kategorize edilmesiyle ilişkili değildir. Etkili bir kavram öğrenme sürecinin üst düzey bilişsel becerilerle ve karşılaştırmalı bir öğrenme biçimiyle desteklenmesi gerekmektedir. Başka bir anlatımla, bir dizi bilginin sınıflandırılarak daha sistematik bir biçime sokulmasını sağlayan kavramların öğrenilebilmesinde bireysel bilgi ve becerilerinin önemli bir yeri bulunmaktadır (Kızılcıaoğlu, 2009).

Kavram öğrenme sürecinde bireyden ilgili obje, olay, düşünce ve davranışların yapısal özelliklerini kavraması, bunlar arasındaki bağlantılı doğru bir şekilde kurması ve farklılıkları ayırt etmesi beklenmektedir. Bu bağlamda, bir kavramın öğrenilmesi sürecinde dikkat edilmesi gereken hususlar şu şekilde özetlenebilir.

- Kavramın tanımlanmasında esas olan özelliklerin ortaya konması,
- Kavrama örnek olan ve olmayan durumların incelenmesi,
- Geribildirim verilmesi (Fidan, 1996, s. 165).

Başka bir çalışmada bireylerin kavramları öğrenirken yararlandıkları zihinsel süreçler aşağıdaki gibi ifade edilmiştir (Kaptan, 1999, s. 103):

1. *Genelleme süreci*: Bu süreç objelerin ya da olayların belirli özellikleri göz önünde bulundurularak bir kümede toplanmasını ifade etmektedir.
2. *Ayırım süreci*: Objelerin ya da olayların birbirinden farklılaşan özelliklerinin ortaya konduğu süreçtir.
3. *Tanımlama süreci*: Tanımlama süreci ise ilk defa karşılaşılan bir kavramı tanımlama ve onu farklı kavramlarla ilişkilendirme süreci olarak ifade edilebilir.

Senemoğlu'na (2010, s. 514) göre kavram öğrenme, dört aşamalı bir süreç doğrultusunda gerçekleşmektedir: (1) somut düzey, (2) tanıma düzeyi, (3) sınıflama düzeyi ve (4) soyut düzey. Temiz (1997) ise kavramların öğrenilme yollarına göre algılanan, betimlemeli ve kuramsal olarak üç gruba ayrılabilceğini bildirmektedir. Buna göre algılanan kavram, bireyin çevreyle etkileşimi ve duyu organlarının yardımı sonucu oluşmaktadır. Betimlemeli kavramlar, çevredeki varlıklar ve olaylar arasındaki ilişkilere odaklanmaktadır. Kuramsal kavramlar ise bireyin gerçekleştirdiği zihinsel işlemler sonucu çözümlendiği kavramlar olarak ifade edilebilir.

Kavram öğrenimini olumsuz yönde etkileyen bir dizi etmen bulunmaktadır. Öğrenenin kendisi, öğrenme ortamının fiziksel ve psikolojik özellikleri ve kavramların öğretiminde kullanılan yöntemlerin, kavram öğretimini ciddi bir biçimde etkilemesi beklenebilir. Nitekim Balcı (2010a), öğrencilerin kavramları etkili bir biçimde öğrenebilmelerinde iki etmen üzerinde durmaktadır. Yazara göre kavramların öğretim programı ile ilgili kitaplarda öğrencilere sunulmuş biçimi ve öğretmenin kavram öğretimini gerçekleştirirken yapılandırmacı bir yaklaşım izlemesi bu durumun nedenleri arasında sayılabilir. Ülgen (2004) öğrenme ortamının yetersizliği, kavramların tanımlarına ya da açıklamalarına yönelik yaşanan kargaşalar ve öğrenilecek kavramlara ilişkin öğrenenin sahip olduğu ön bilginin düzeyi gibi etmenlerin kavram öğretimi sürecinin etkililiğinde belirleyici olabileceğini ifade etmektedir. Öte yandan, öğrencilerin kavramları öğrenmek için ezber yolunu tercih etmeleri, ilgili kavramları oldukça sınırlı bir süre içinde unutmalarına ya da kavramlara ve onların yüklendiği anlamlara ilişkin bir tür karmaşa yaşamalarına neden olabilmektedir (Pınar ve Akdağ, 2012). Bu ifadeye paralel bir biçimde Doğanay (2002), kavramların ezber yoluyla öğrenilmesinin önüne geçilmesi için öğrencilerin kavramları daha çok gündelik yaşamlarıyla ilişkilendirmeleri gerektiğini ileri sürmektedir. Yukarıdaki ifadelerle dayanarak kavram öğretimi sürecinin etkililiğinde ve kavramların öğrenciler tarafından doğru bir şekilde kazanılmasında, öğrencilerin öğrenmeye açık olma durumlarının, öğretimi gerçekleştiren öğretmenlerin sunuş biçimlerinin ve öğretimin gerçekleştirildiği ortamın psikososyal ve kültürel özelliklerinin kritik unsurlar olduğu ifade edilebilir.

Kavram öğretiminin temel amacının, ilgili kavramın öğrenenin zihninde kalıcı bir yer edinmesi ve öğrenenin kavramı günlük hayatta rahatlıkla kullanabilmesi olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, yeni öğretim anlayış çerçevesinde öğrenenden öğrenme

sürecine daha etkin bir biçimde katılması ve öğrenmenin sorumluluğunu üstlenmesi beklenmektedir. Bu itibarla, kavram öğretimine iki farklı bakış açısıyla yaklaşılabilir (Çaycı, Demir, Başaran ve Demir, 2007): *Geleneksel yöntem (sunuş yoluyla öğretim)* ve *modern yöntem (buluş yoluyla öğretim)*.

Geleneksel yöntem (sunuş yoluyla öğretim)

- Kavramın (sözcüğün) ortaya konması,
- Kavramın tanımlanması
- İlgili kavramı diğer kavramlardan ayıran özelliklerin belirlenmesi
- Kavrama ilişkili ve ilişkili olmayan örneklerin sunulması

Kavramlar üzerine somut ve soyut anlamlar yüklenen ifadeler olarak düşünüldüğünde, tanımlanmaları ve açıklanmalarının güç olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, kavramların tanımlanması ve açıklanmasına odaklanan geleneksel öğretim yaklaşımının kavram öğretiminde etkisiz kalabileceği düşünülebilir (Korkmaz ve diğerleri, 2008, s. 25).

Modern yöntem (Buluş yoluyla öğretim)

- Kavramı etkili bir biçimde tasvir eden örneklerin kullanılması,
- Kavramın özelliklerini ortaya koyan başka örneklerin verilmesi,
- Kavramla ilişkili diğer örneklerden yola çıkarak kavramın ait olduğu kavram kümesinin ortak özelliklerinin ortaya konması,
- Genelleme yapılması,
- Kavramla ilişkili olmayan örneklerin verilmesi
- Kavramla doğrudan ilişkili olmayan örnekler verilerek kavramı diğer kavramlardan ayıran noktaların vurgulanması (Çaycı, Demir, Başaran ve Demir, 2007).

Fidan (1996, s. 192-193) kavram öğretilirken dikkat edilmesi gereken hususları şu şekilde ifade etmektedir:

- Kavramı oluşturan özelliklerin belirlenmesi,
- Kavramla ilişkili ve ilişkili olmayan durumların irdelenmesi,
- Kavram öğrenen bireye sürece ilişkin geribildirim verilmesi.

Yukarıdaki açıklamalara da dayanarak, kavram öğretiminin en önemli aşamalarından birinin öğrenenin, kavramın temelini teşkil eden özellikleri kavramasıdır (Bayazıtıoğlu, 1991, s. 12). Bununla birlikte bireyin formel öğretim sürecinde karşılaştığı kavramlar daha önceden öğrenilen kavramlarla paralellik göstermeyebilir. Bu durum, öğrenenin kavram sürecinde birtakım zorluklar yaşamasına neden olabilir. Başka anlatımla, daha önce öğrenilen kavramlarla yeni öğrenilen kavramlar arasındaki olası uyumsuzluk bir tür kavram kargaşasına yol açabilir (Dündar, 2007, s. 48).

2. 3. Kavram Yanılgıları

2.3.1. Kavram Yanılgıları, Genel Özellikleri ve Çeşitleri

Kavramlar, öğretim sürecinin önemli bir parçasıdır, fakat kavram yanılgıları bu süreci olumsuz yönde etkileyen bir etmendir (Alım, 2008). Olay ve olguların sistematik bir düzen içinde anlamlandırılmasını sağlayan kavramlar bazen eksik ya da hatalı olabilmektedir. Bu tür durumlar ise kavram yanılgılarını ortaya çıkarmaktadır (Mestre, 1987; Akt. Dönmez, 2011).

Literatürde kavram yanılgısını; “yanlış anlama”, “ön kavramlar”, “alternatif kavramlar”, “çocuk bilimi”, “genel duyu kavramları”, “kendiliğinden oluşan bilgiler”, “önceden edinilmiş kavramlar”, “bilimsel olmayan inançlar”, “kavramsal yanlış anlamalar”, “yerel kavram yanılgıları” ve “olaysal kavram yanılgıları” gibi farklı isimler kullanılarak belirtilmektedir (Hewson ve Hewson, 1984; Akt. Coştu ve Ünal, 2004, s. 2). Sıralanan bu ifadeler ayrıntıda birbirlerinden farklı olmakla birlikte, bu çalışmada “kavram yanılgısı” terimi kullanılmıştır.

İlgili alanyazında kavram yanılgısı, ilgili kavramı kullanmak isteyen bireyi hataya zorlayan bir kavrama şekli (Nesher, 1987) ve bireylerin her bir kavramı kendi algılamaları doğrultusunda yorumlamaları (Mayer, 1987; Akt. Özdeş, 2013) olarak tanımlanmaktadır. Baki (2006) ise kavram yanılgısını, bireylerin hatalı inanç ve deneyimleri sonucu meydana gelen davranışlar biçiminde ifade etmektedir. Bu bağlamda, kavram yanılgılarının genellikle bireyin kendi yaşantı ve deneyimlerine dayandığı, bilimsel gerçekler ve kabullerle çoğu zaman örtüşmediği ve bilimsel bilginin doğru bir biçimde aktarılmasını engellediği ileri sürülebilir (Yürük, Çakır ve Geban, 2000).

Sosyal bilgiler dersinin amaçlarına etkili bir biçimde ulaşması ve öğrencilerin belli kazanımları edinebilmeleri için kavramların öğrenciler tarafından doğru bir biçimde anlaşılması ve yapılandırılması gerekmektedir. Bu noktada, kavram yanlışlığı ya da karmaşası yaşayan öğrencilerin önceki öğrenmeleriyle yeni öğrenmeleri arasında denge kurması ve bir bütünlük sağlaması güçleşebilir. Başka bir anlatımla, öğrencilerin zihinlerde yanlış çağrışımlar yapan kavramlar, öğrencilerin konular arasında kurması beklenen bağlantıları kurmalarını engelleyerek sosyal bilgileri dersinde gerçekleştirilecek öğretimin kalitesine olumsuz yönde etki edebilir (Coşkun, 2003).

Kavram Yanılgılarının Genel Özellikleri

Bireyin öğrenme sürecini olumsuz yönde etkileyen etmenlerden biri, kavram yanılgılarıdır. Öğrencilerin kavram yanılgıları noktasında yaşadıkları sorunları aşmaları için kavram yanılgılarının onların zihinlerinden nasıl şekillendiğinin ortaya konması gerekmektedir (Bozkurt ve Cansüngü, 2002). Bu noktada, kavram yanılgılarının özelliklerinin ayrıntılı bir biçimde ortaya konması, öğrencileri kavram yanılgılarını zihinlerinde nasıl biçimlendirdiklerini ortaya koymada faydalı olabilir. Demirci ve Yıldırım (1996) kavram yanılgılarının özelliklerini şu şekilde ifade etmektedir:

- Kavram yanılgıları, ilgili alanın akademisyenleri, araştırmacıları ya da uzmanları tarafından tanımlanan kavramlardan farklıdır.
- Kavram yanılgıları birçok kimse tarafından kullanılabilir.
- Kavram yanılgılarının değişmesi oldukça güçtür.
- Kavram yanılgıları, yeni öğrenilen kavramların da yanlış yapılandırılmasına ve anlamlandırılmasına neden olabilir.

Fisher (1985; Akt. Dağlı, 2010) ise kavram yanılgılarının geleneksel öğretim yöntemleri kullanılarak ortadan öğrenenin zihninden silinmesinin zor olduğunu, bireyin geçmişte yaşadığı deneyimlerle yakından ilişkili olduğunu ve sınıf içinde yapılacak öğretimin biçiminden ve kalitesinden etkilendiğini belirtmektedir.

Kavram Yanılgısı Çeşitleri

İlgili alanyazın incelendiğinde kavram yanılgılarının çeşitli isimler altında sınıflandırıldığı görülmektedir (Can, 2009; Dönmez, 2011). Bununla birlikte kavram yanılgılarının genel olarak şu başlıklar altında incelendiği görülmektedir:

Ön yargılı fikirler: Bireyin sahip olduğu ön yargılı fikirler daha çok gündelik yaşama dayalı ve popüler niteliğe sahip fikirlerdir. Birçok insanın yeryüzünde akarsu biçimde akan sulara bakarak yer altında akan suların akış biçimini öngörmesi, ön yargılı bir fikre örnek teşkil edebilir (Can, 2009).

Bilimsel olmayan inançlar: Öğrenmenin farklı kaynakları bulunmaktadır. Fakat herhangi bir öğrenme kaynağından elde edilen bilginin bilimsel gerçekliklerle çelişmesi de mümkündür. Başka bir anlatımla, birey bilimsel dayanağı olmayan bir kaynaktan sağladığı öğrenmeyle kavram yanılgısı yaşayabilir (Can, 2009).

Kavramsal yanlış anlamalar: Bilimsel bilgiler öğrencilere geleneksel öğretim yöntemleriyle sunulduğunda, öğrencilerin zihninde kavramsal yanlış anlamalar oluşabilir. Öğrenciler öğretim esnasında kavramlara ilişkin zihinlerinde hatalı modeller oluşturabilirler (Dönmez, 2011).

Konuşma dilinden kaynaklanan kavram yanılgıları: Dil yanılgıları, kelimelerin günlük yaşamdaki kullanımı ile ya da anlamı ile bilimsel anlamları birbirinden farklı olduğunda ortaya çıkar (örnek: erime ve çözünme) (Dönmez, 2011).

Doğal olaylara dayalı kavram yanılgıları: Bireyler kimi zaman da gündelik hayatlarından yaşadıkları olayların etkisiyle kavramları yanlış algırlar ve bu durum kişinin yaşamı boyunca devam edebilir (Palut, 2006).

Sonuç olarak kavram yanılgıları, bireyin yaşamı boyunca karşılaştığı olay ve olgulara, yaşadığı deneyimlere ve aldığı eğitime dayanabilir. Bununla birlikte, öğrencilerin önceki öğrenmelerinin yeterli olmaması, sınıf içinde gerçekleştirilecek kavram öğretimi için seçilen yöntemin öğrenci öğrenmesine uygun olmaması ve ezbere dayalı bir kavram öğretiminin gerçekleştirilmesi öğrencilerin okul ortamında kavram yanılgısı yaşamalarına neden olabilir (Bilgin ve Geban, 2001).

2.3.2. Kavram Yanılgılarının Teşhis Edilmesi

Kavram yanılgılarını düzeltilmesi süreci, öğrencilerin kavram yanılgılarının tespit edilmesiyle başlamaktadır. Aydoğan, Güneş ve Gülçiçek (2003), kavram yanılgılarına neden olan etmenleri ortaya koymanın, yanılgıları düzeltmekten daha güç olduğunu ifade etmektedir. Sarıay (2011) öğrencilerin yaşadıkları kavram yanılgılarını tespit etmek amacıyla farklı konularda kavramsal testlerin oluşturulduğundan söz etmektedir. Bununla birlikte, kavramlara, kavramların yüklendikleri anlamlara ve bu anlamların doğru bir biçimde çözümlenmesine yönelik gerçekleştirilecek etkili tartışmaların ve konuya ilişkin öğrencilerle yapılacak görüşmelerin, kavram yanılgılarının tespit edilmesi noktasında faydalı olabileceği düşünülebilir. Bu bağlamda Eryılmaz ve Sürmeli (2002), öğrencilerin kavram yanılgılarını ortaya koyma noktasında fayda sağlayabilecek yöntemleri şu şekilde sıralamaktadır:

Mülakatlar ve Açık Uçlu Testler: Öğrencilerin görme, konuşma ve yazmaya dayalı raporları, kavram yanılgılarını ortaya koymada kullanılabilecek unsurlardan biridir. Görmeye dayalı bir ölçme işlemine, öğrencinin bir araştırmacı tarafından gözlenmesi ve gözlemin kayıt altına alınması örnek olarak gösterilebilir. Mülakatlar ya da açık uçlu testlerde öğrencilere, herhangi bir olay, daha önce gerçekleştirilen görsel bir sunum ya da bir resim hakkında sorular yönelir. Bir sonraki süreçte, öğrencinin ilgili olaya, resme ya da gösterime yönelik görüşlerini açıklaması beklenir. Öte yandan, yazmaya dayalı ölçümler klâsik ya da objektif sorularla gerçekleştirilebilir. Bu süreçte de öğrencinin kendisine verilen herhangi bir problemi çözmesi ve probleme ilişkin bir tartışma yürütmesi istenir. Bu noktada, öğrencilerin yanılgı içinde oldukları kavramlarının tanımlarını yapmaları ve bunun nedenlerini belirtmeleri gerekir (Üztemur, 2013).

Çoktan Seçmeli Testler: Çoktan seçmeli sorulardan oluşan testlerde doğru cevap bellidir ve tekdir. Dolayısıyla, konuyu bilmeyen öğrencilerin soruyu doğru bir biçimde yanıtlayamaması beklenir. Yanlış seçenekler ise öğrencilerin sıklıkla hataya düştükleri noktalardan üretilir. Kavram yanılgılarını tespit etmeye yönelik kurgulanan çoktan seçmeli testlerde yanlış seçenekler, kavram yanılgısı yaşayan öğrencileri hayata zorlayacak şekilde oluşturulur. Bu bağlamda, öğrencilerin seçtikleri yanlış seçenekten yola çıkarak yaşadıkları kavram yanılgısı ortaya konmaya çalışılır (Eryılmaz ve Sürmeli, 2002).

İki Aşamalı Testler: Öğrencilerin kavram yanlışlarını ortaya koymada yararlanılabilecek unsurlardan biri de iki aşamalı testlerdir. Bu tür testlerin çoktan seçmeli testlerden farklılaştığı nokta, öğrenciden seçtiği cevabı neden seçtiğini belirtmesinin beklenmesidir (Karataş ve diğerleri, 2003).

Üç Aşamalı Testler: İki aşamalı testlere benzer biçimde, üst aşamalı testlerde de öğrenci bir diğer aşamaya geçtiğinde önceki aşamadan emin olmak durumundadır (Kutluay, 2005).

2.3.3. Kavram Yanılgısına Neden Olan Etmenler

Etkili bir kavram öğretim sürecinin gerçekleştirilmesinde, öğrencilerin sahip oldukları kavram yanlışlarının giderilmesi önemlidir. Bu bağlamda, kavram yanlışlarının ortaya çıkış nedenlerinin doğru bir biçimde tespit edilmesi ve öğrencilerin kavram yanlışlarını aşmalarının sağlanması, kavram öğretim sürecini destekleyebilir. İlgili alanyazında kavram yanlışlarının ortaya çıkmasından etkili olan bir dizi etmenden söz edilmektedir. Yelgün (2009) kavram yanlışlarının ortaya çıkış nedenlerini arasında; (1) bireyin geçmiş yaşantısına ilişkin yanlış yorumlarda bulunmasını, (2) birey tarafından yapılan yanlış genellemeleri, (3) benzetim ve modelleri, (4) ilgili teori, yasa ve formülleri, (5) bireyin içinde bulunduğu kültürel ortamı, (6) bireyin sahip olduğu sezgileri, (7) formel düzeyde kavram öğretimi sırasında kullanılan öğretim yöntem, teknik ve stratejilerini, (8) kavram öğretimi gerçekleştiren öğretmenleri, (9) kavram öğretiminde kullanılan dili, anlatımı, kitapları ve diğer materyalleri saymaktadır. Yazıcı ve Samancı (2003) ise ders kitaplarının, öğretim metot ve tekniklerinin, öğrencilerin içinde bulundukları sosyal çevre aracılığıyla edindikleri bilgilerin ve öğrencilerin sahip oldukları kavram yanlışlarının ortadan kaldırılmasına yönelik yeterli çalışma yapılmamasının, öğrencilerin kavram yanlışlarına düşmelerinde ve bu yanlışları giderememelerinde etkili değişkenler olduğunu ifade etmektedir.

2.3.4. Kavram Yanılgılarının Düzeltilmesi

Kavram yanlışları öğrencileri kuramsal bilgilerinin yetersizliğinin bir işareti olabilir (Yağbasan ve Gülçiçek, 2003). Fakat öğretim esnasında sıklıkla karşılaşılan bir sorun olarak kavram yanlışlarının düzeltilmesi mümkündür (Üztemur, 2013). Güneş ve diğerleri (2005), öğrencilerin kavram yanlışlarının düzeltilmesinde kavram öğretim

sürecinin düzenleyicisi olan öğretmenin rolünün oldukça önemli olduğunu savunmakta ve öğretmenin öğrencilerin kavram yanlışlarının giderilmesi noktasında göstereceği çabaların önemsenmesi gerektiğini dile getirmektedir. Gönen ve Akgün (2005) ise öğrencilerin kavramlara yönelik yanlış algılarının tespit edileceği, bu yanlışların ortadan kaldırılmasına yardımcı olacak amaca uygun ve etkili yöntemlerin geliştirileceği ve bu yöntemlerin doğru bir şekilde uygulanacağı sistematik bir sürecin, kavram yanlışlarının önüne geçilmesinde yararlı olabileceğinin söylemektedir. Posner, Strike, Hewson ve Gertzog (1982), kavram yanlışlarının giderilmesine yönelik ortaya koydukları üç aşamalı süreç aşağıda özetlenmiştir:

Hoşnutsuzluk (dissatisfaction): Öğrencilerin mevcut kavramdan hoşnutsuz olmaları gerekmektedir. Öğrenciler mevcut kavramların işe yaramadığını anlayarak bu durumdan hoşnutsuz olduktan sonra kavram değişikliği yapmak isteyeceklerdir.

Anlaşılabilirlik (intelligibility): Öğrencilerin karşılaştıkları yeni kavramları kolay bir biçimde öğrenmeleri gerekmektedir. Öğrenci yaşadığı ya da tanık olduğu olay ve olguları ve kazandığı deneyimleri, ilgili kavramla nasıl açıklayabileceğini açık bir biçimde bilmelidir.

Mantıklılık (plausibility): Yeni kavramlar, mantıksal açıdan bir bütünlük taşımalıdır.

Verimlilik (fruitfulness): Öğrenilen yeni bir kavram, kişinin sosyal hayatta karşılaştığı problemleri çözmesine yardımcı olabilmelidir.

Yılmaz ve Çiviler (2012) kavram yanlışlarının giderilmesinde etkili olan çeşitli yöntem ve tekniklere; kavram haritası, kavramsal değişim metinleri, kavramsal karikatürler, kavram çarkı diyagramı, yapılandırılmış grid, tanılayıcı dallanmış ağaç, analogi, metafor, tipi sorulardan oluşan ev ödevleri, kelime ilişkilendirme testi ve çizim örnek göstermişlerdir. Özdemir ve Geban (1999) kavram yanlışlarını ortaya çıkarılmasında ve giderilmesinde çalışma yaprakları yönteminin kullanılması gerekliliğini vurgulamıştır. Kavram yanlışlarının giderilmesinde analoglar ve örnekler kullanılmasını öneren bir araştırma Brown (1992) tarafından yapılmıştır. Özellikle son yıllarda öğrencilerdeki kavram yanlışlarının giderilmesinde ve mevcut kavramlarının

yeniden yapılandırılmasında araştırmacılar tarafından kullanılan en etkili yöntemlerden biri de kavramsal değişim yaklaşımıdır (Kılıçoğlu, 2011).

Smith, Disessa ve Rocelle (1993), kavramsal değişimi, mevcut kavram yanlışlarının, yeni bilgilerle uyum sağlamak amacıyla gözden geçirilmesi ya da değiştirilmesi olarak tanımlar. Posner ve diğerleri (1982) kavramsal değişimi, özellikle kavram yanlışları, bunların giderilmesi ve yeniden düzenlenmesi esasına dayandırır. Bu süreçte öğrenciler karşılaştıkları bir problemin çözümünde mevcut kavramlarının yetersizliğini farkına varırlar. Bunun sonucunda mevcut bilgilerle yeni bilgiler arasındaki uyumsuzluğu fark ederler ve meydana gelen zihinsel çatışma sonucunda öğrenci kavramsal değişim sürecine hazır hale gelir. Bu noktadan sonra öğrencilere verilecek yeni kavram, onlar tarafından anlaşılır, mantıklı ve verimli bulunmalıdır.

Sosyal bilgiler programı içerisinde yer alan coğrafya konuları, öğrencilerin eğitimleri sırasında ve günlük hayatlarında önemli bir yer teşkil etmektedir. Bu açıdan bakıldığında var olan konuların daha iyi anlaşılabilmesi için konu ile ilgili kavram yanlışlarının tespit edilmesi ve giderilmesine yönelik uygulamalar yapılması önemlidir.

2.4. Sosyal Bilgiler ve Kavram Öğretimi

Sosyal bilgiler, bireyin toplumda kendine bir yer edinebilmesi amacıyla insanın çevreyle olan etkileşimini farklı zaman bağlamlarında inceleyen, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olan ve birlikte öğretim anlayışına dayalı olarak kurgulanmış bir ilköğretim programıdır (MEB, 2005).

Sosyal bilgiler programının temel amaçlarından biri, bireylerin siyasal, sosyal, kültürel, politik vb. alanlarda olumlu davranış örüntüleri geliştirebilmelerinin ve toplumda yaşanan değişim ve gelişimlere başarılı bir biçimde ayak uydurmalarının sağlanmasıdır. Toplumun her alanında yaşanan hızlı değişimler sosyal bilgiler öğretim programında da birtakım değişme ve gelişmelerin kaydedilmesini gerektirmiştir (Öztürk ve Otluoğlu, 2002). Öte yandan, 2005 yılında yenilenen sosyal bilgiler öğretim programı kavram öğretimine önem vermiş ve öğrencilerin etkili bir biçimde kavramları öğrenmeleri gerektiği ifade edilmiştir (Samancı, Kılıç ve Abay, 2005). Öğrencilerin sosyal bilgilere ilişkin kavramları öğrenmeleri, yaşam boyu karşılaşacakları sosyal problemleri ve çatışmaları çözmelerinden onlara yardımcı olabilir (Elvan, 2011).

Kavramlar, sosyal bilgiler öğretim programının önemli bir unsurudur. Bu bağlamda, sosyal bilgiler dersinin amaçlarına ulaşabilmesi ve öğrencilerin kendilerinden beklenen kazanımları elde edebilmeleri için programdaki kavramları etkili bir biçimde çözümlemeleri gerekmektedir (Doğanay, 2005, s. 271).

Sosyal Bilgiler Dersi 6 ve 7. Sınıflar Öğretim Programında Yer Alan Kavramlar (MEB, 2005)

	Kavramlar	Düzy	Düzy	No	Kavramlar	Düzy	Düzy
1.	Afet	⊙		33	Ekvator	○	⊙
2.	Aile	⊙		34	Emek	⊙	⊙
3.	Akrabalık	⊙		35	Enerji	⊙	⊙
4.	Anayasa	⊙	⊙	36	Estetik	⊙	⊙
5	Bağımsızlık	⊙	⊙	37	Etkileşim	○	⊙
6	Barış	⊙	⊙	38	Fetih	○	⊙
7	Beşeri ortam	⊙	⊙	39	Gaza	○	⊙
8	Bildirge (Beyanname)	⊙	⊙	40	Gelenek	⊙	⊙
9	Bilim	⊙	⊙	41	Genelleme	○	⊙
10	Birey	⊙	⊙	42	Girişimci	⊙	⊙
11	Bölge	⊙	⊙	43	Göç	⊙	⊙
12	Buluş	⊙	⊙	44	Görüş	○	⊙
13	Bütçe	⊙	⊙	45	Grup	⊙	⊙
14	Coğrafi konum	⊙	⊙	46	Gümrük	○	
15	Cumhuriyet	⊙	⊙	47	Hak	⊙	⊙
16	Çağ	○	⊙	48	Harita	⊙	⊙
17	Çevre	⊙	⊙	49	Hoşgörü	⊙	⊙
18	Çevre kirliliği	⊙	⊙	50	Islahat		○
19	Dayanışma	⊙	⊙	51	İhracat	⊙	⊙
20	Değer	⊙	⊙	52	İklim	⊙	⊙
21	Değişim	⊙	⊙	53	İletişim		⊙
22	Demokrasi	⊙	⊙	54	İskân	○	⊙
23	Devlet	⊙	⊙	55	İsraf	⊙	⊙
24	Dil	⊙	⊙	56	İşsizlik	⊙	⊙
25	Din	⊙	⊙	57	İthalât	⊙	⊙
26	Doğal kaynaklar	⊙	⊙	58	Kamuoyu	⊙	⊙
27	Doğal ortam	⊙	⊙	59	Kanıt	⊙	⊙
28	Duygu	⊙	⊙	60	Katılım	⊙	⊙
29	Düşünce	⊙	⊙	61	Kaynak	⊙	⊙
30	Egemenlik	⊙	⊙	62	Keşif		⊙
31	Ekonomi	⊙	⊙	63	Kıta	⊙	
32	Ekonomik faaliyet	⊙	⊙	64	Kişilik	○	⊙

65	Kronoloji	⊙	⊙	99	STK	⊙	⊙
66	Kurultay	○	⊙	100	Siyaset		○
67	Kurum	⊙	⊙	101	Siyasî güç	○	⊙
68	Kut	○	⊙	102	Sorumluluk	⊙	⊙
69	Kutup	○	⊙	103	Sosyal bilim	○	⊙
70	Kültür	⊙	⊙	104	Sözleşme	⊙	⊙
71	Kültürel öge	⊙	⊙	105	Şehirleşme	⊙	⊙
72	Küresel sorun	○	⊙	106	Tasarruf	⊙	⊙
73	Lâiklik	○	⊙	107	Teknoloji	⊙	⊙
74	Medya	○	⊙	108	Telif	⊙	
75	Meslek	⊙	⊙	109	Teokrazi	○	
76	Meşrutiyet	○	⊙	110	Ticaret	⊙	⊙
77	Milat	○	⊙	111	Tören	⊙	⊙
78	Millet	⊙	⊙	112	Turizm	⊙	⊙
79	Millî egemenlik	⊙	⊙	113	Tüketim	⊙	⊙
80	Millî kültür	⊙	⊙	114	Ulaşım	⊙	⊙
81	Monarşi	○	⊙	115	Uygarlık	○	⊙
82	Nüfus	⊙	⊙	116	Üretim	⊙	⊙
83	Okyanus	○	⊙	117	Ürün	⊙	⊙
84	Olgu	⊙	⊙	118	Vakıf		○
85	Oligarşi	○	⊙	119	Varsayım	○	
86	Ortak miras	⊙	⊙	120	Vatan	⊙	⊙
87	Ölçek	⊙		121	Vatandaş	⊙	⊙
88	Özgürlük	○	⊙	122	Vergi	⊙	⊙
89	Pazar	⊙	⊙	123	Yargı	⊙	⊙
90	Reform		○	124	Yasa	⊙	⊙
91	Rol	⊙	⊙	125	Yasama	⊙	⊙
92	Rönesans		○	126	Yatırım	⊙	⊙
93	Saltanat	⊙	⊙	127	Yerleşme	⊙	⊙
94	Sanat	⊙	⊙	128	Yön	⊙	
95	Sanayi	⊙	⊙	129	Yönetim	⊙	⊙
96	Savaş	⊙	⊙	130	Yürütme	○	⊙
97	Seçim	⊙	⊙	131	Yüzyıl	⊙	⊙
98	Sermaye	⊙	⊙				
○ Bu kavram giriş düzeyinde verilecektir.							
⊙ Bu kavram geliştirme düzeyinde verilecektir.							
⊙ Bu kavram, pekiştirme düzeyinde verilecektir.							

Kavram ve kavramların öğretimi sosyal bilgiler dersinde önemli bir yer tutmaktadır. Bunun önemli nedenlerinden biri olarak sosyal bilgiler programının tarih,

coğrafya, vatandaşlık, hukuk, sosyal psikoloji, eğitim ekonomisi, sosyoloji ve antropoloji temeline dayanan bir yapısının olmasıdır. Sosyal bilgiler programlarının farklı disiplinlerle iç içe olması, programı kavram açısından zenginleştirmekte ve kavram öğretiminin programın amaçlarına ulaşmasındaki rolünü artırmaktadır (Taşlı, 2005). Ayrıca yenilenen sosyal bilgiler programı, öğrencilerin üst düzey düşünme becerilerini ortaya koymalarını gerektirmekte ve bu durum kavram öğretiminin önemini güçlendirmektedir (Ata, 2006, s. 77).

Yukarıda sosyal bilgiler dersi programının kavram açısından zengin olduğu ifade edilmiştir. Bu noktada, öğrencilerin kavramları etkili bir biçimde öğrenmeleri ve öğretmenlerin de kavram öğretimine yönelik sınıf içi etkinliklerini geliştirmeleri önem kazanmaktadır (Nas, 2003, s. 130). Başka bir ifadeyle, öğrencinin kavram öğretimi sürecinde etkin olması ve öğretmenin de kavram öğretimine yönelik güçlü strateji ve metotlar geliştirmesi önemsenmelidir. Bu bağlamda kavram öğretiminde öğretmenin rolü, öğrencilerin daha önce öğrendikleri kavramları göz önünde bulundurarak yeni öğrendikleri kavramları doğru bir biçimde anlamlandırmalarını sağlamaktır (Yazıcı ve Samancı, 2003, s. 84).

2.5. Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafi Kavramların Yeri ve Önemi

Öğrenim sürecinin öğrenci açısından başarıyla gerçekleştirilmesinde kavram öğrenimi oldukça önemlidir. Bu açıdan bakıldığında, coğrafi olay ve olguların tanımlanması ve açıklanmasında kavramların sıklıkla kullanıldığı coğrafya biliminde, sözü edilen bu kavramların öğrenilmesi kritik bir unsur olarak değerlendirilebilir (Akengin ve Süer, 2011). Bununla birlikte, coğrafyanın bilimsel araştırmalar yapan bir bilim dalı olması kavram ve terimlerin öğrenilmesini gerektiren bir diğer neden olarak ele alınabilir. Coğrafya biliminde öğrenilmesi gereken kavramların oldukça fazla olması ilk ve orta öğretim kurumlarının kütüphanelerinde coğrafya sözlüklerinin bulundurulmasını gerekli kılmıştır (Turan, 2002).

Mevcut durumda coğrafya eğitimi sosyal bilgiler dersi kapsamında 4. sınıftan başlayıp 7. sınıfa kadar devam etmektedir. Bu düzeyde öğrencilere Türkiye'nin coğrafi özelliklerine ilişkin temel düzeyde bilgiler kazandırılmaktadır (Akinoğlu ve Bakır, 2003). İlgili süreçte, öğrencinin gelişim düzeyi de göz önünde bulundurularak sayıca daha az coğrafya terim ve kavramın öğrencilere kazandırıldığı görülmektedir (Turan,

2002). İlköğretimde sınıf büyüdükçe, programlar içerisinde coğrafya konularının kapsamı da genişlemektedir. Zaman zaman ünite adları değişmekle birlikte, 6. yıl programlarında coğrafya ve dünyamız ile Türkiye; 7. yıldaki Türkiye'nin coğrafi bölgeleri ve yurdumuzun komşuları, başlıca temel coğrafya konularını oluşturmaktadır (Zeybek, 2006: 235). Sosyal bilgiler programı içerisinde yer alan 6. ve 7. sınıf coğrafya konularında kazandırılması düşünülen coğrafyaya ait kavram listesi aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

**Sosyal Bilgiler Dersi 6 ve 7. Sınıflar Öğretim Programında Yer Alan
Coğrafya Kavramları (MEB, 2005)**

	Kavramlar	Düzy	Düzy	No	Kavramlar	Düzy	Düzy
1.	Afet	⊙		15.	Keşif		⊙
2.	Beşeri ortam	⊙	⊙	16.	Kıta	⊙	
3.	Bölge	⊙	⊙	17.	Kutup	○	⊙
4.	Coğrafi konum	⊙	⊙	18.	Küresel sorun	○	⊙
5.	Çevre	⊙	⊙	19.	Nüfus	⊙	⊙
6.	Çevre kirliliği	⊙	⊙	20.	Okyanus	○	⊙
7.	Doğal kaynaklar	⊙	⊙	21.	Ölçek	⊙	
8.	Doğal ortam	⊙	⊙	22.	Sanayi	⊙	⊙
9.	Ekvator	○	⊙	23.	Şehirleşme	⊙	⊙
10.	Enerji	⊙	⊙	24.	Turizm	⊙	⊙
11.	Göç	⊙	⊙	25.	Ulaşım	⊙	⊙
12.	Harita	⊙	⊙	26.	Yerleşme	⊙	⊙
13.	İklim	⊙	⊙	27.	Yön	⊙	⊙
14.	İskân	○	⊙				
○ Bu kavram giriş düzeyinde verilecektir.							
⊙ Bu kavram geliştirme düzeyinde verilecektir.							
⊙ Bu kavram, pekiştirme düzeyinde verilecektir.							

İlköğretim düzeyinde uygulanan sosyal bilgiler dersi programının temel amaçlarından birini coğrafya bilimine yönelik genel kavramların öğrencilere öğretilmesidir (Ekiz ve Akbaş, 2005). Bu düzeyde öğrencilerin kavramları yanlış öğrenmeleri ya da etkili bir biçimde anlamlandıramamaları sosyal ilişkilerinde sorun yaşamalarına neden olabilir (Büyükkasap ve diğerleri, 2001). Bu bağlamda, ilköğretim sosyal bilgiler dersi programının bir parçası olan coğrafya bilimine yönelik kavramların eksiksiz ve doğru bir biçimde öğretimi kritik bir husus olarak değerlendirilebilir (Şahin, 2004).

Sosyal bilimlerin alt disiplinlerinden biri olarak coğrafya bilimine ilişkin kavramların öğrenciler tarafından kazanımı önemli bir sorun olarak görülebilir. Bu

noktada, Türkiye'de uygulanan sosyal bilgiler öğretim programı içinde coğrafya bilimine ilişkin kavramların öğretimi konusunda birtakım sorunların yaşandığı ve kavram öğretiminin etkisiz kaldığı yönünde tartışmalar yapılmaktadır (Kolukısa, 2002).

Öğrencilerin coğrafya bilimine ilişkin kavramları doğru ve amaca dönük bir biçimde kullanabilmeleri için kavramların üzerine yüklenen soyut ve somut anlamları irdelemeleri ve iyi bilmeleri gerekmektedir. Coğrafya biliminin belli olay ve olguları bir bütün halinde açıklamak için alana özgü kavramları olması, jeoloji, biyoloji, hidroloji gibi diğer alanlarda kullanılan terim ve kavramlardan yararlanması ve ilgili bilim dalının kullandığı kavramların (muson, tundra vb.) öğrencilerin yaşadığı coğrafyada mevcut olmaması gibi etmenler kavram öğretiminde ezbere dayalı geleneksel bir öğretim biçiminin kullanımını yaygınlaştırmaktadır (Akengin ve Süer, 20011).

Amaca uygun ve etkili bir coğrafya öğretiminin gerçekleştirilebilmesi için kavram öğretiminin geliştirilmesi bir önkoşul olarak kabul edilebilir. Bunun nedeni olarak ise coğrafi kavramların coğrafya biliminin temelini teşkil etmesi ve coğrafya öğretiminin ilgili kavramların üzerinde gerçekleştirilmesi gösterilebilir. Başka bir deyişle, coğrafi olayların öğrenciler tarafından anlaşılması ve kavranmasında, kavram bilgisi önemli bir yer tutmaktadır (Öncü, 2002; Akt. Alım ve diğerleri, 2008).

Geleneksel öğretim anlayışına göre kavramlar öğrencilere sözlü anlatımla, açıklamalarla ve birtakım görsellerden faydalanılarak oluşturulan örneklerle öğretilmektedir. Bununla birlikte, öğrenciye belli bir kavramı en etkili şekilde kavratacak örneklerden yola çıkarak bir genellemeye gitmek şeklinde gerçekleştirilecek kavram öğretiminin daha etkili olabileceği de tartışılmaktadır. Bu şekilde daha etkili bir kavram öğretimi gerçekleştirilebileceği gibi öğrencilerin kavramları öğrenmeleri de kolaylaştırılabilir (Tomal, 2006).

Etkili ve kaliteli bir coğrafya öğretimi coğrafi bir bölgenin özelliklerinin öğrencilere aktarılmasını amaçlamaktadır. Bu bağlamda, coğrafi kavramları ve kavramların ifade ettiği anlamları çözümleyebilen, genelleme yapabilen ve kavramlar arasındaki ilişkileri ortaya koyabilen öğrencilerin coğrafya öğretimi sürecine etkin katılım sağlayarak daha başarılı olabilecekleri düşünülebilir (Barth ve Demirtaş, 1997). Türkiye'de ders öğretim programlarının konu odaklı olmaktan ziyade kavram odaklı olması ve kavram öğretimine ağırlık vermesi gerektiğini ifade eden Arı (2002), konuya

ilişkin olarak Amerika Birleşik Devletleri örneğini vermekte ve ilgili ülkede coğrafya öğretimine yönelik yapılan reform girişimlerinin, coğrafi kavramların etkili bir biçimde öğrencilere kazandırılmasını hedeflediğini bildirmektedir.

Coğrafya bilimiyle ilişkili kavramlara yönelik öğrencilerin algılarının incelendiği çalışmaların Piaget ile başladığı söylenebilir. Piaget, öğrencilerin çevrelerinde gerçekleşen olay ve olgulara ve bunların meydana gelişine yönelik birtakım yanlış algılara sahip olduklarını ortaya koymuştur (Alım, 2008). Konuya ilişkin gerçekleştirilen başka bir çalışmada Turan (2002), öğrencilerin coğrafi kavramlara ilişkin yoğun bir kavram karmaşası yaşadıklarını tespit etmiştir. Aynı çalışmada, öğrencilerin coğrafi kavramların birbirinden ayırt edilmesi noktasında yaşadıkları sorunların nedenleri olarak herhangi bir kavramın tanımının yeterince açık bir biçimde yapılmaması ve kavrama ilişkin yapılan açıklamaların yetersiz kalması, kavramın içeriğini ve ifade ettiği anlamı daha açık bir biçimde ortaya koyacak örneklerin verilmemesi, öğrencilerin kavramları birbirinden ayırt edecek kavrama özgü özellikleri yeterince öğrenememeleri ve coğrafya alanında çalışan akademisyenlerin belli kavram ve terimlere yönelik görüş birliğine varamaması gösterilmektedir.

Kızılcıaoğlu (2009) ortaöğretim öğrencilerinin bakı kavramını anlama düzeyi ve kavram yanlışları adlı çalışmasında lise öğrencilerinin bakı kavramını anlama düzeylerini ve bu kavramla ilgili yanlışlarını ortaya çıkarmayı amaçlamış, araştırma sonucunda, öğrencilerin bakı kavramını yeterli düzeyde anlamadıkları ve bu kavramla ilişkili konularda kavram yanlışına sahip olduklarını tespit etmiştir.

Alkış (2006)'ın ilköğretim öğrencilerinin yağış kavramını algılamaları üzerine bir araştırma adlı çalışmasında öğrencilerin nem kavramıyla ilgili olarak, nemin ne olduğu, su buharının özellikleri, atmosfere karışan suyun kaynağı, sıcaklık nem ilişkisi, nemli ve kuru havanın ağırlığı, nemin günlük ve yıllık sıcaklık farklarındaki etkisi, buharlaşma ve yoğunlaşma konularıyla ilgili çeşitli yanlış algılamalara sahip olduklarını saptamıştır.

Alım (2008) yaptığı çalışmada öğrencilerin paralel, meridyen, yerel saat, ulusal saat, gün, tarih değiştirme çizgisi, güneşin doğması ve batması gibi kavramlar› anlama düzeylerinin zayıf olduğu ve bazı kavram yanlışlarına sahip oldukları söylenebilir.

Cin (2004)'in ilkokul 1.sınıf öğrencilerinin deniz ve göl kavramlarını algılamaları üzerine yaptığı çalışmada öğrencilerin dere, deniz, göl kavramları hakkındaki bilgilerini araştırmış ve öğrencilerin çok sayıda kavram yanılgısına düştüklerini hatta bazı öğrencilerin tahmini açıklamalarda bulunduklarını tespit etmiştir.

Doğar ve Başbüyük (2005) yapmış oldukları çalışmada, ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin hava ve iklim olaylarını anlama düzeylerini incelemiş, öğrencilerin hava ve iklim olayları konusunu yeterince kavrayamadıklarına ve öğrencilerde kavram yanılgılarının oluştuğuna dikkat çekmişlerdir.

Yukarıdaki ifadelerle göre, etkili bir coğrafya öğretiminde kavram öğretiminin oldukça önemli bir unsur olduğu söylenebilir. Bu noktada, sınıf içi öğretimi gerçekleştiren bireyler olarak öğretmenin sahip olduğu bilgi, beceri ve uzmanlık düzeyinin önemszenmesi gerekmektedir. Öğretmenlerin coğrafi kavramlara yönelik farkındalık düzeylerinin yüksek olması ve sınıf içi öğretimi gerçekleştirmeden önce kavramları ve kavramlar arasındaki bağlantılı tespit etmeleri, kavram öğretimi sürecinin etkililiğine katkı sağlayabilir. Ayrıca, kavram yanılgılarından arınmış ya da bu tür yanılgıların en düşük seviyede olduğu ders kitaplarının da kavram öğretimi sürecini destekleyeceği söylenebilir (Morgil-Erdem ve Yılmaz, 2003, s. 253).

BÖLÜM III

YÖNTEM

Sekizinci sınıf öğrencilerinin, sosyal bilgiler 6 ve 7. sınıf öğretim programında yer alan coğrafi kavramlara yönelik algılarını belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada; mecazlar yoluyla veri toplama, doküman analizi ve görüşmeden oluşan nitel araştırma teknikleri birlikte kullanılmıştır. Çalışmanın bu yönüyle üçgenleme şeklinde veri toplamaya uygun olduğu söylenebilir. Guion, Diehl ve McDonald (2002)'a göre metot üçgenlemesi, çalışma için farklı metotların kullanımını içerir.

3.1. Araştırmanın Deseni

Araştırma nitel paradigma kapsamında tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Tarama modeli, bir grubun özelliklerini belirlemek ya da geçmişte veya halen var olan bir durumu betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımı biçiminde tanımlanmaktadır. Bu şekilde, araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde tanımlanmaya çalışılmaktadır (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010, s. 16; Karasar, 2010).

3.2. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubu, Türkiye İstatistik Kurumu'nun (2012) sosyo-ekonomik düzey verilerine dayalı olarak, 2012 - 2013 eğitim-öğretim yılı güz döneminde Karabük ili merkezinden alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyde bulunan yerleşim yerlerinde maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemiyle seçilmiş olan dokuz ilköğretim okulundaki; mecazlar aracılığıyla veri toplamak için çalışmaya katılım gösteren, alt sosyo-ekonomik düzeyden 119 (52 kız - 67 erkek), orta sosyo-ekonomik düzeyden 141 (64 kız - 77 erkek) ve üst sosyo-ekonomik düzeyden 171 (81 kız - 90 erkek) toplamda ise 431 (197 kız - 234 erkek) sekizinci sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Maksimum çeşitliliğe dayalı örneklem seçiminde amaç, genelleme yapmak için çeşitlilik sağlamaktan ziyade çeşitlilik gösteren durumlar arasında herhangi ortak ya da paylaşılan olgunun olup olmadığını ortaya koymaya çalışmaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Maksimum çeşitliliğe dayalı örnekleme yönteminin bir takım olumlu özellikleri bulunmaktadır. Bunlar arasında örnekleme ilişkin her durumun kendine özgü

boyutlarıyla derinlemesine tanımlanabilmesi ve farklı özellik gösteren durumlar arasında ortaya çıkabilecek ortak kategorilerin belirlenmesi gösterilebilir (Patton, 1987).

3.3. Veri Toplama Araçları

Mevcut araştırmada çalışma grubundaki öğrencilerin, sosyal bilgiler 6 ve 7. sınıf öğretim programında yer alan coğrafi kavramlara yükledikleri anlamları ayrıntılı bir biçimde betimlenmeye çalışılmış ve bu amaç doğrultusunda farklı veri toplama araçlarından faydalanılmıştır.

1. Mecazlar Yoluyla Veri Toplama Formu: Araştırmada ilk olarak öğrencilerin sosyal bilgiler 6 ve 7. sınıf öğretim programında yer alan coğrafi kavramlara yükledikleri anlamlara ilişkin metaforları belirlemek amacıyla gerçekleştirilen bir dizi araştırmada (Aydın, 2010a; Aydın, 2010b; Aydın, 2011; Aydın ve diğerleri 2011; Güven ve Güven, 2009; Kılcan, 2013; Saban, 2008a; 2008b) kullanılan⁵ metaforlar yoluyla veri toplama formu (EK 1) kullanılmıştır. Metafor, bir şeyi başka bir şeye göre düşünme ve kavramları daha iyi anlamak için başvurulan insani akıl yürütmenin bir unsuru olarak ifade edilebilir (Lakoff ve Johnson, 2010). Bununla birlikte metafor, bireyin soyut ve karmaşık bir olguyu açıklamada başvuracağı zihinsel imge olarak da ele alınabilmektedir (Saban, 2004; Yob, 2003). Mecazın (Metafor), betimleyici bir role sahip olmasının, çalışılan konuya yönelik zengin bir resim sunmasının ve görsel yönünün güçlü olmasının, nitel paradigma çerçevesinde desenlenen araştırmalarda kullanımı daha uygun hale getirdiği söylenebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

2. Doküman İncelemesi: Araştırma kapsamında kullanılan bir diğer veri toplama aracı, metafor oluşturulan her bir coğrafi kavrama ait öğrencilerin çizdikleri resim/karikatürlerden oluşan görsel dokümanlardır. Ersoy ve Türkkan (2010) görsel materyallerin öğrencilerin duygu ve düşüncelerini yansıttığını, yorumlama ve çözüm üretme becerilerini güçlendirdiğini ifade etmektedir. Araştırmacılar için ön bilgiler sunan görsel materyaller, yapılacak nitel araştırmalar için veri toplama aracı olarak da kullanılmaktadır. Görsel malzemeler tek başlarına nitel bir araştırmanın veri kaynağını oluşturabileceği gibi gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

⁵ Örnek olarak; “Bölge ... gibidir. Çünkü...” gibi ifadelerin yer aldığı, her bir kavrama ait 12 form kullanılmıştır.

3. *Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu*: Araştırmanın diğer bir veri toplama aracı; veri toplama formunda yer alan her bir kavrama ilişkin çalışma grubundaki bireylerle gerçekleştirilmiş olan yarı yapılandırılmış görüşmedir (EK 2). Yarı yapılandırılmış görüşmede araştırmacı, genel olarak önceden hazırladığı soruların dışına pek çıkmadan sorularını yöneltir. Bununla birlikte öğrencilerin verdiği cevaplar doğrultusunda görüşülen kişilerin bakış açılarını ortaya çıkarmada daha derinlemesine bilgi sahibi olmak amacıyla haricen sorular yöneltebilme esnekliğine sahiptir (Glesne, 2012, 140; Kuş, 2012). Bu teknik, hem sabit seçenekli cevaplamayı hem de ilgili alanda derinlemesine inceleme yapmaya imkân vermesi nedeniyle daha sağlıklı veri toplamaya mümkün hale getirebilmektedir. Geçerli ve tam bilgi toplayabilmek için sürecin göz ardı edilmeden irdelenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda görüşme yapılan bireye kendini ifade etme fırsatı vermesi bakımından ilgili yöntem nitel araştırmada sıklıkla kullanılmaktadır (Balcı, 2010b; Büyüköztürk ve diğerleri, 2010).

3. 4. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması üç aşamada gerçekleştirilmiştir: Ön uygulama aşaması, asıl uygulama aşaması-1 ve asıl uygulama aşaması-2.

Ön Uygulama Aşaması (Ekim, 2012)

Bu araştırmanın asıl uygulama aşamalarına geçiş yapmadan önce, öğrencilerin çalışmanın tamamını ne kadar sürede tamamladıklarını tespit etmek ve veri toplama araçlarının amaca hizmet edip etmediklerini kontrol etmek amacıyla TUIK gelişmişlik düzeyi verileri göz önünde bulundurularak Karabük ili merkez ilçesine bağlı orta sosyo-ekonomik düzeye sahip bir devlet okulundaki sekizinci sınıf öğrencilerine (32 kişi) ön uygulama yapılmıştır. Yapılan ön uygulama esnasında 2 ders saati içerisinde öğrencilere doldurmaları için verilen formdaki (metafor ve buna bağlı olarak öğrencilerin çizimleri beklenen resim ve karikatürler) 14 coğrafi kavram içerisinde formun tamamını doldurabilen hiç bir öğrencinin çıkmadığı görülmüş, bu nedenle ilgili kavramlardan 2'si⁶ uzman görüşleri de alınarak çalışmanın kapsam geçerliliğini bozmadan listeden çıkartılmıştır. Yapılan ön uygulama sonucunda öğrencilerin çalışmayı tamamlama süreleri iki ders saati olarak saptanmıştır.

⁶ Yapılan uzman görüşü sonrası, ön uygulamada verilen kavramlardan "çevre kirliliği" ve "kutup" kavramları çalışmanın kapsamından çıkarılmıştır.

Asıl Uygulama Aşaması 1 (Ekim, 2012)

Asıl uygulama aşamasının ilkinin uygulanmasında her bir öğrenciye, bir sayfaya arkalı-önlü iki form gelecek şekilde 12 adet metafor formundan oluşan (6 adet A4 kağıdı) mecazlar yoluyla veri toplama formu dağıtılmıştır. Çalışmaya başlamadan önce araştırmacı kendisi ve araştırmayı yapma amacı hakkında kısa bilgiler sunmuştur. Ardından formların öğrenciler tarafından özverili bir şekilde cevaplandırıldığı takdirde cevaplayıcıların arasından seçilen kişilere çalışmanın ikinci aşaması olan görüşme esnasında istedikleri bir kitabın hediye edileceği söylenerek öğrencilerin çalışmaya karşı motivasyonları sağlanmaya çalışılmış ve sonrasında çalışmaya başlanmıştır. Öğrenciler yaklaşık olarak iki ders saatinde çalışmayı tamamlamışlardır. Çalışmayı tamamlayan öğrencilere çalışmanın ikinci aşamasında verilmesi planlanan hediyeler için çalışma formunun müsait bir kısmına istedikleri bir kitabın ismini yazmaları söylenerek, bu işlem sonrasında formlar toplanmıştır. Elde edilen veriler araştırmacı tarafından sosyo-ekonomik düzeylerine göre düzenlenerek, öğrenciler tarafından her bir kavrama ilişkin oluşturdukları metaforlar, gerekçeleri, o gerekçeye ve kavrama uygun olarak çizdikleri resim/karikatürler bir alan uzmanı eşliğinde gözden geçirilmiş ve benzer resim/karikatür çizenler, farklı resim/karikatür çizenler ve hiç resim/karikatür çizmeyenler tespit edilmiştir. Bu işlemde; resim ve karikatürlerin öğrenciler tarafından özenle çizilip çizilmediği, çizilen resim ve karikatürlerin anlaşılabilirliği, oluşturulan metaforun gerekçesini yansıtıp yansıtmadığı gibi hususlar araştırmacı ve alan uzmanı tarafından detaylı bir biçimde incelenmiştir.

Asıl Uygulama Aşaması 2 (Ekim-Kasım, 2012)

Araştırmanın üçüncü uygulama aşaması olan yarı yapılandırılmış görüşmeye başlamadan önce araştırmacı; her sosyo-ekonomik düzeyden her bir kavrama ilişkin benzer, farklı ve hiç resim çizmeyenlerden en az bir görüşme yapmak için maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemine uygun olarak katılımcı belirlemiştir. Sonrasında araştırmacı, öğrencilerle okuldaki müsait bir ortamda bir araya gelmiş ve ortak bir açıklama yapmıştır. Bu açıklamada; öğrencilere, yapılacak olan görüşmenin çalışmanın bir devamı niteliğinde olduğu, katılımın gönüllülük esasına dayandığı, istedikleri zaman görüşmeyi bırakabilecekleri ve katılmak istemeleri halinde yapılan görüşmenin bir ses kayıt cihazı vasıtasıyla kayıt altına alınacağı hususlarında bilgilendirme yapılmıştır. Bir sonraki aşamada, öğrencilerin kavramlar hakkında oluşturdukları metaforları daha

derinlemesine incelemek amacıyla öğrenciler tek tek görüşmenin gerçekleştirileceği ortama alınmıştır. Burada öğrencilere her bir coğrafi kavramla ilgili neler düşündükleri sorulmuştur. Öğrencilerle yapılan görüşmede, en az her kavrama ilişkin benzer resim/karikatür çizenlerden bir görüşme, farklı resim/karikatür çizenlerden bir görüşme ve o kavrama ilişkin hiç resim çizmeyenlerden bir görüşme olmak üzere toplam 143 görüşme yapılmıştır. Her bir kavramla ilişkili 1 dakikayı geçmeyen görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmeler için öğrencinin ve araştırmacının konuyu daha etkili bir biçimde odaklanabileceği ortamlar tercih edilmiştir. Görüşme yapılan kişilere uygulamanın birinci aşamasında istedikleri hediyelerin verilmesiyle çalışmanın üçüncü uygulama aşaması sonlandırılmıştır.

3.5.Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin analizinde içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi insan davranışları üzerinde doğrudan olmayan yollarla çalışmaya fırsat tanıyan ve özellikle sosyal bilimlerde sıklıkla başvurulanan bir tekniktir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2010). İçerik analizinde amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Araştırma sonrasında elde edilen verilerin analizi ve yorumlanması süreci Saban'dan (2009) yararlanılarak aşağıdaki aşamalarda gerçekleştirilmiştir.

Kodlama ve Ayıklama Aşaması

Metafor Kodlama ve Ayıklama Aşaması: Bu aşamada ilk olarak araştırmaya katılan katılımcıların ürettiği metaforlar Excel programında alfabetik sıraya dizilerek bir liste oluşturulmuştur. Araştırmanın amacına göre katılımcıların yazılarında, metaforların belirgin bir şekilde ifade edilip edilmediği incelenerek her katılımcının formda dile getirdiği metafor kodlanmıştır. Sonrasında katılımcıların formları incelenerek; (1) kavrama ilişkin metaforun yer aldığı ancak gerekçesinin yer almadığı formlar, (2) belirtilen kavramın sadece tanımının yer aldığı formlar ve (3) belirtilen kavrama ilişkin herhangi bir metaforun gerçekleştirilmediği formlar işaretlenmiştir. Yukarıda belirtilen gerekçelere dayanarak;

- Bölge kavramıyla alakalı üç SED'den 304 katılımcı tarafından belirtilen “*Bölge toprak gibidir. Çünkü bölgenin toprağa benziyor ve bölgelerde toprak vardır* (A18,

EÖ)⁷”, “Bölge bir yer gibidir. Çünkü bölge deyince aklıma insanların yaşadığı yer... (O21, KÖ)”, “Bölge bir çevre gibidir. Çünkü bölge nasıl ve bizim çevremizin iyi olması ve nasıl olduğunu bildirir (Ü28, EÖ)” gibi ifadelerin yer aldığı formlar ve 2 katılımcı tarafından boş bırakılan toplam 306 form,

- Coğrafi konum kavramıyla yönelik üç SED’den 295 katılımcı tarafından belirtilen “Coğrafi konum yerleşim yeri gibidir. Çünkü bulunduğu yer ya da yerleşim alanı ... (A20, EÖ)”, “Coğrafi konum orman gibidir. Çünkü coğrafi konum bana ormanı çağrıştırdığı için (O13, KÖ)”, “Coğrafi konum devler gibidir. Çünkü ... (Ü30, EÖ)” gibi ifadelerin yer aldığı formlar ve 53 katılımcı tarafından boş bırakılan toplam 348 form,

- Çevre kavramıyla alakalı üç SED’den 332 katılımcı tarafından belirtilen “Çevre insanın dolaştığı yerler gibidir. Çünkü çevrede oyun alanı ve gezilecek yerler vardır (A59, KÖ)”, “Çevre mahalle ortamı gibidir. Çünkü çevremizde de kirlenen insanlar vardır. Bu yüzden hem çevremiz hem de mahalle ortamımız kirlenir (O39, KÖ)”, “Çevre güzel insanlar gibidir. Çünkü çevremiz temiz olduğu kadar insanlarda temizdir (Ü29, EÖ)” gibi ifadelerin yer aldığı formlar ve 5 katılımcı tarafından boş bırakılan toplam 337 form,

- Harita kavramıyla alakalı üç SED’den 306 katılımcı tarafından belirlenen “Harita Türkiye haritası gibidir. Çünkü Türkiye bölgelerimizde 81 il vardır (A111, EÖ)”, “Harita coğrafi konum gibidir. Çünkü harita bir ülkenin coğrafi konumu gibidir (O64, EÖ)”, “Harita şehirlerimizi gösteren gibidir. Çünkü harita şehirlerimizi gösteriyor... (Ü69, KÖ)” gibi ifadelerin yer aldığı formlar ve 6 katılımcı tarafından boş bırakılan toplam 332 form,

- Ölçek kavramıyla alakalı üç SED’den 275 katılımcı tarafından belirlenen “Ölçek bir değer gibidir. Çünkü ne azı ne de fazlası tartar (A21, KÖ)”, “Ölçek bir şeyin şekli gibidir. Çünkü örneğin bir şeyin şekli, eni boyu yani ölçeği o şeyi oluşturur (O51, KÖ)”, “Ölçek miktar gibidir. Çünkü ... (Ü86, EÖ)” gibi ifadelerin yer aldığı formlar ve 61 katılımcı tarafından boş bırakılan toplam 336 form,

- Turizm kavramıyla alakalı üç SED’den 280 katılımcı tarafından belirlenen “Turizm göç gibidir. Çünkü göçte bir yerden bir yere taşımak, seyahat etmek... (A16, EÖ)”, “Turizm yaşam kültürümüz gibidir. Çünkü bizim atalarımızın yaptıkları icatlar, yazdıkları kitaplar korunmasıyla turizm sayesinde görürüz (O138, KÖ)”, “Turizm

⁷ Ü = Üst, O = Orta ve A= Alt sosyo-ekonomik düzeyleri, ayrıca EÖ = Erkek öğrenci, KÖ = Kız öğrenciyi belirtmektedir.

dünya gibidir. Çünkü seyahat ederek tüm dünyayı dolaşırsın (Ü99, KÖ)” gibi ifadelerin yer aldığı formlar ve 13 katılımcı tarafından boş bırakılan toplam 293 form,

- İklim kavramıyla ilgili olarak üç SED’den 293 katılımcı tarafından belirlenen *“İklim her bölgenin kendine özgü yöresi gibidir. Çünkü iklimler bölgelere göre değişir (A63, EÖ)”, “İklim bir insanın büyümesi değişmesi gibidir. Çünkü iklimde bir insan bir hayvan gibi değişmesi... (O126, EÖ)”, “İklim gibidir. Çünkü güneş olmasa iklim olmazdı (Ü124, KÖ)” gibi ifadelerin yer aldığı formlar ve 13 katılımcı tarafından boş bırakılan toplam 306 form,*

- Doğal kaynaklar kavramıyla alakalı üç SED’den 302 katılımcı tarafından belirlenen *“Doğal kaynaklar ihtiyacımızı karşılar gibidir. Çünkü su bizim ihtiyacımızı karşılar (A109)”, “Doğal kaynaklar su gibidir. Çünkü su da bir doğal kaynaktır (O120)”, “Doğal kaynaklar güneş gibidir. Çünkü ikisinde de... (Ü146, KÖ)” gibi ifadelerin yer aldığı formlar ve 19 katılımcı tarafından boş bırakılan toplam 321 form,*

- Nüfus kavramıyla alakalı üç SED’den 349 katılımcı tarafından belirlenen *“Nüfus nüfusu yoğundur gibidir. Çünkü bölgemiz gibidir, nüfusu yoğundur (A90, KÖ)”, “Nüfus çokluk gibidir. Çünkü bazı yerlerde çok insan bazı yerlerde az... (O141, EÖ)”, Nüfus stadyum gibidir. Çünkü çok kişi... (Ü102, KÖ)” gibi ifadelerin yer aldığı formlar ve 15 katılımcı tarafından boş bırakılan toplam 364 form,*

- Göç kavramına ilişkin üç SED’den 269 katılımcı tarafından belirlenen *“Göç bir oba gibidir. Çünkü başka bir yerden başka bir yere göç etmektir (A88, KÖ)”, “Göç gezmek gibidir. Çünkü göç bir yerden başka bir yerde yaşamaktır (O109, EÖ)”, “Göç gibidir. Çünkü başka bir şehre göç etmektir (Ü112, EÖ)” gibi ifadelerin yer aldığı formlar ve 19 katılımcı tarafından boş bırakılan toplam 288 form,*

- Afet kavramıyla alakalı üç SED’den 259 katılımcı tarafından belirlenen *“Afet deprem gibidir. Çünkü en çok yaşanan... (A91, EÖ)”, “Afet çığ gibidir. Çünkü çığda bir doğal afettir (O83, KÖ)”, “Afet karışıklıklar gibidir. Çünkü ikisi de kolay sonuçlardan doğar ama çok kalıcılığı kalmıştır (Ü94, EÖ)” gibi ifadelerin yer aldığı formlar ve 47 katılımcı tarafından boş bırakılan toplam 288 form,*

- Yön kavramıyla ilgili olarak üç SED’den 242 katılımcı tarafından belirlenen *“Yön ev gibidir. Çünkü yön bir yerin nerede olduğunu ya da hangi yönden gitmek zorunda olduğudur (A107, EÖ)”, “Yön bir birey gibidir. Çünkü her zaman o yöne doğru yöneliktir (O91, KÖ)”, “Yön güneş gibidir. Çünkü... (Ü137, EÖ)” gibi ifadelerin*

yer aldığı formlar ve 20 katılımcı tarafından boş bırakılan toplam 262 form geçersiz sayılarak çalışmanın kapsamı dışında bırakılmıştır.

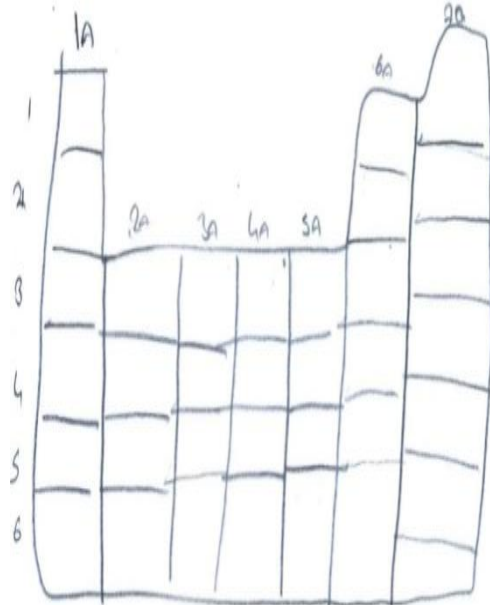
Resim/Karikatür Ayıklama Aşaması: Katılımcıların oluşturdukları metaforlara ve gerekçesine ait çizdikleri resim/karikatürler anlaşılabilirliği ve geliştirilen metaforu ve gerekçesini yansıtıp yansıtmaması göz önünde bulundurularak elenmiştir. Aşağıdaki tabloda çalışma yapılan üç SED'den bütün kavramlara ilişkin elemeye tâbi tutulan resim/karikatürlerden örnekler sunulmuştur. Tablo 1'de her bir sosyo-ekonomik düzeyden elemeye tâbi tutulan bütün kavramlara ait resim/karikatürlerden örnekler verilmiştir.

Tablo 1

Her Bir Sosyo-Ekonomik Düzeyden Elemeye Tâbi Tutulan Bütün Kavramlara Ait Resim/Karikatürlerden Örnekler

“Bölge kutu gibidir. Çünkü kutu belli bir alanı ve sınırı vardır, bölgenin de öyledir.” (A14, EÖ)

“Coğrafi konum periyodik cetvel gibidir. Çünkü periyodik cetvelde bulmak istediğimiz elementi gruplar ve periyotlarla bulabiliriz.” (O51, EÖ)

Tablo 1 (devam)

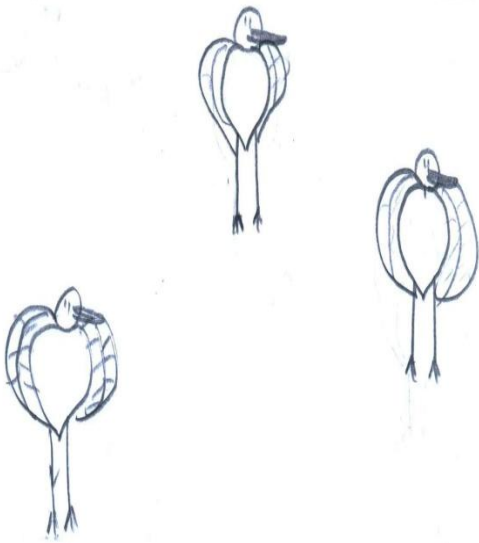
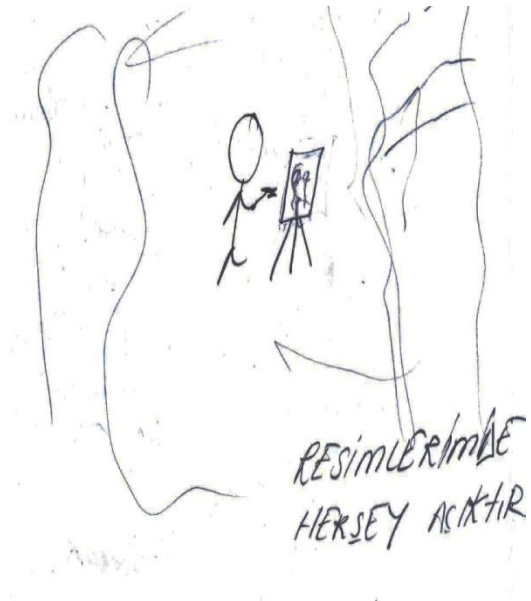
“Çevre bir ağaç gibidir. Çünkü siz bir ağaca nasıl bakarsanız, sularsanız o da size meyve verir... Bakmazsanız kurur, çevrede öyledir, güzelliğini yitirir.” (Ü26, KÖ)

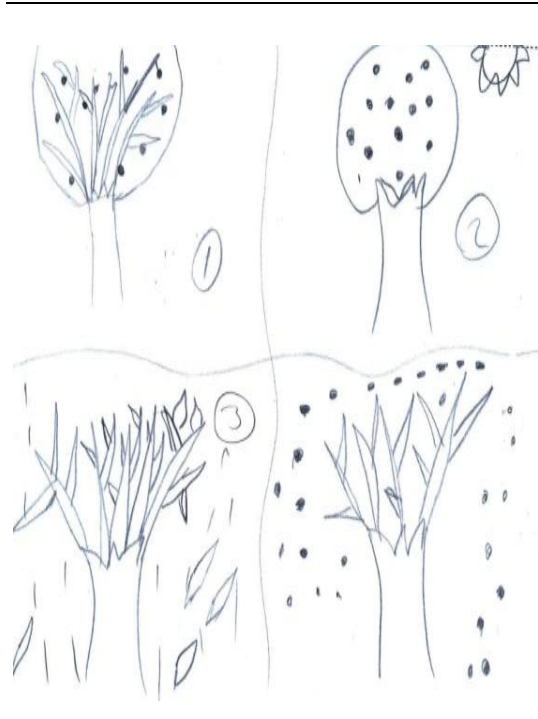
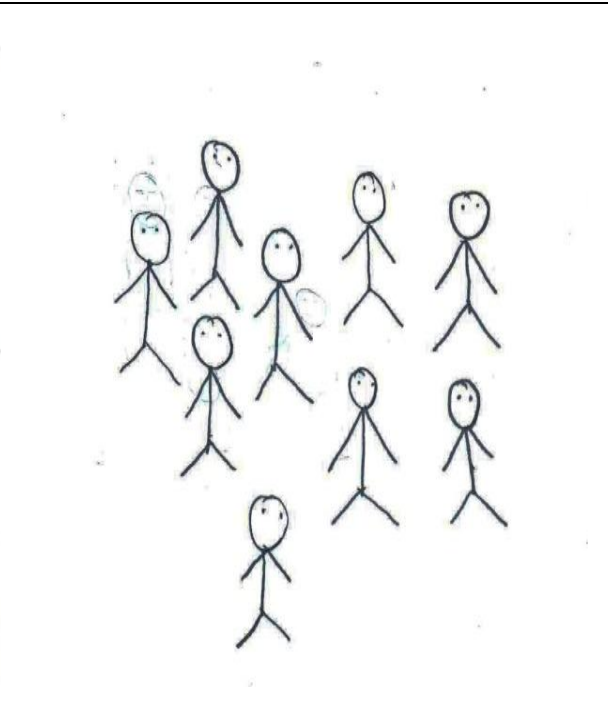
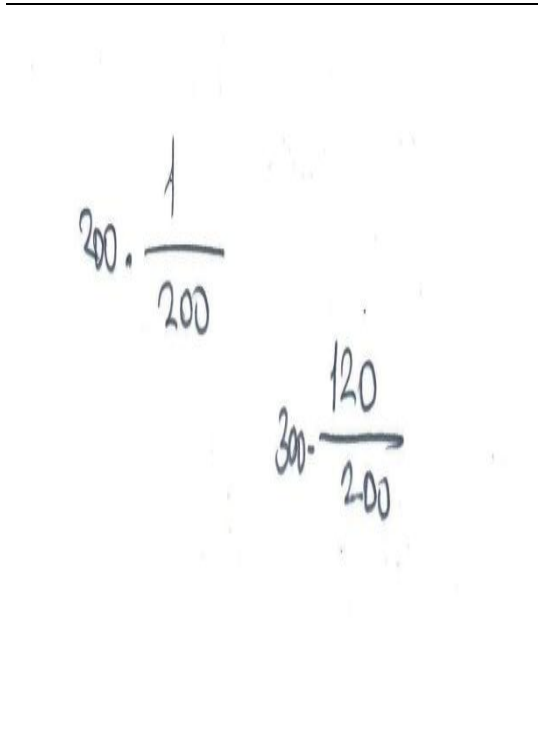
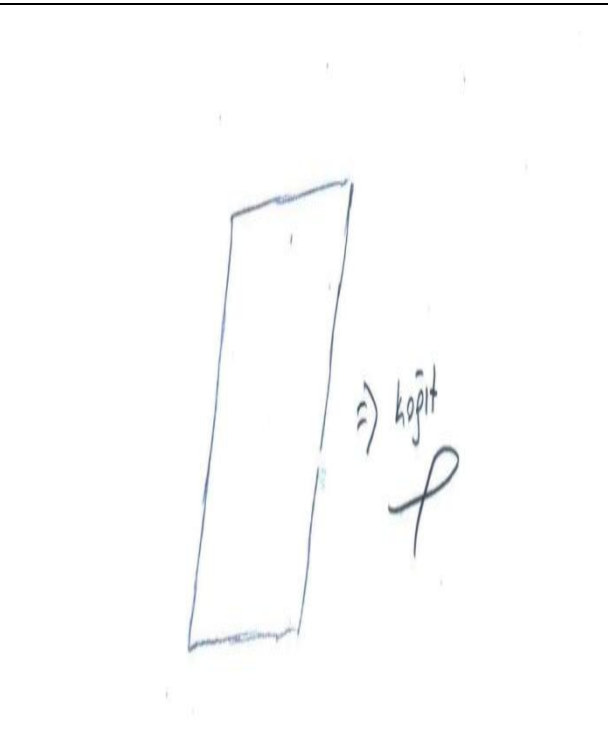
“Doğal Kaynaklar yemek gibidir. Çünkü yemek bir ihtiyaçtır, doğal kaynakta dünyamızın bir ihtiyacıdır.” (A49, EÖ)

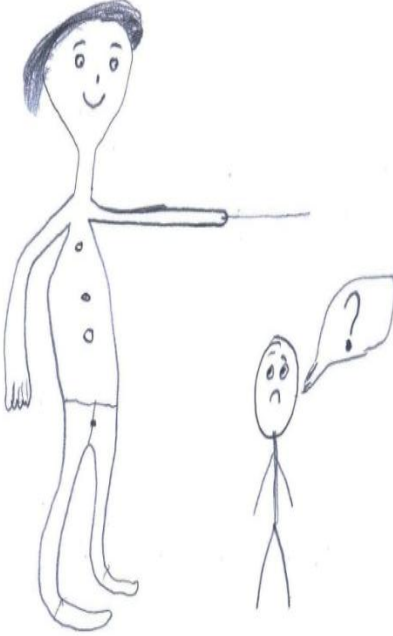
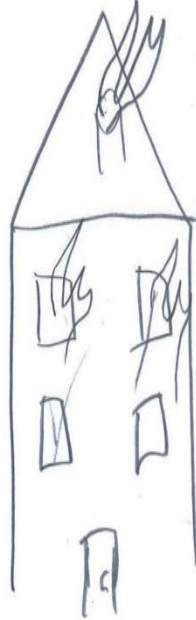
“Harita çizdiğim resim gibidir. Çünkü harita ölçek gibi her yeri gösterir. Ben de resimlerimde her şeyi açığa koyarım.” (O14, EÖ)

Tablo 1 (devam)

“İklim su gibidir. Çünkü gelir geçer. İlkbahar, yaz, sonbahar, kış gibi.” (A100, EÖ)	“Nüfus ordu gibidir. Çünkü herşehirden insanlar var. Bu insanlar çoğaldıkça, nüfusta artıyor.” (Ü,1 KÖ)
	
“Ölçek matematiksel ifade gibidir. Çünkü her ikisinde işlem, yüz ölçümü vardır...” (A88, EÖ)	“Turizm kağıt gibidir. Çünkü boş olduğu müddet insanları zayıflatır, hiçbirşeyi tattırmaz hale gelir.” (O4, EÖ)
	

Tablo 1 (devam)

“Yön ince sopa gibidir. Çünkü kolumuz olmasa bile sopayla başkalarına yön gösterebiliriz...” (Ü61, KÖ)	“Afet felaket gibidir. Çünkü ikisi de genelde kötü sonuçlar doğurur.” (A11, EÖ)
	

Örnek Metafor Derleme Aşaması: Bu aşamada “metafor analizi” (Saban, 2009) ve “içerik analizi” (Yıldırım ve Şimşek, 2011) teknikleri kullanılarak her metafor parçalara ayrıştırılmıştır. Bu aşamanın amacına uygun olacak biçimde katılımcıların yazdıkları metaforlar tekrar okunup gözden geçirilerek; (1) her metaforda benzeyen, (2) benzetilen ve (3) benzeyen ve benzetilen arasındaki bağıntı analiz edilmiştir. Katılımcıların zayıf yapıli zihinsel imgeleri içeren formların çıkarılmasından sonra;

- Bölge kavramına yönelik olarak alt SED’den 40 katılımcıdan toplam 23, orta SED’den 35 katılımcıdan toplam 24, üst SED’den 51 katılımcıdan toplam 38 geçerli metafor elde edilmiştir.
- Coğrafi konum kavramına yönelik olarak alt SED’den 22 katılımcıdan toplam 18, orta SED’den 27 katılımcıdan toplam 23, üst SED’den 34 katılımcıdan toplam 29 geçerli metafor elde edilmiştir.
- Çevre kavramına yönelik olarak alt SED’den 25 katılımcıdan toplam 18, orta SED’den 31 katılımcıdan toplam 21, üst SED’den 31 katılımcıdan toplam 23 geçerli metafor elde edilmiştir.

- Harita kavramına yönelik olarak alt SED'den 32 katılımcıdan toplam 22, orta SED'den 41 katılımcıdan toplam 31, üst SED'den 46 katılımcıdan toplam 30 geçerli metafor elde edilmiştir.
- Ölçek kavramına yönelik alt SED'den 30 katılımcıdan toplam 17, orta SED'den 33 katılımcıdan toplam 19, üst SED'den 32 katılımcıdan toplam 17 geçerli metafor elde edilmiştir.
- Turizm kavramına yönelik olarak alt SED'den 35 katılımcıdan toplam 26, orta SED'den 34 katılımcıdan toplam 26, üst SED'den 69 katılımcıdan toplam 46 geçerli metafor elde edilmiştir.
- İklim kavramına yönelik olarak alt SED'den 35 katılımcıdan toplam 25, orta SED'den 41 katılımcıdan toplam 28, üst SED'den 49 katılımcıdan toplam 36 geçerli metafor elde edilmiştir.
- Doğal kaynaklar kavramına yönelik alt SED'den 31 katılımcıdan toplam 24, orta SED'den 36 katılımcıdan toplam 28, üst SED'den 43 katılımcıdan toplam 32 geçerli metafor elde edilmiştir.
- Nüfus kavramına yönelik alt SED'den 17 katılımcıdan toplam 15, orta SED'den 17 katılımcıdan toplam 16, üst SED'den 33 katılımcıdan toplam 31 geçerli metafor elde edilmiştir.
- Göç kavramına yönelik alt SED'den 40 katılımcıdan toplam 24, orta SED'den 62 katılımcıdan toplam 36, üst SED'den 46 katılımcıdan toplam 32 geçerli metafor elde edilmiştir.
- Afet kavramına yönelik alt SED'den 31 katılımcıdan toplam 26, orta SED'den 50 katılımcıdan toplam 33, üst SED'den 72 katılımcıdan toplam 59 geçerli metafor elde edilmiştir.
- Yön kavramına yönelik alt SED'den 38 katılımcıdan toplam 13, orta SED'den 38 katılımcıdan toplam 29, üst SED'den 80 katılımcıdan toplam 38 geçerli metafor elde edilmiştir. Tablo 2'de çalışma kapsamında yer alan bütün coğrafi kavramlara ilişkin oluşturulan metafor formlarının ayıklama, derleme ve geçerli kabul edilme sonrası son durumları verilmiştir.

Tablo 2

Çalışma Kapsamındaki Bütün Coğrafi Kavramlara Yönelik Oluşturulan Metafor Formlarının Ayıklama, Derleme ve Geçerli Kabul Edilme Sonrasındaki Sayıları

Sosyo-Ekonomik Düzey	Form Durumu	COĞRAFİ KAVRAMLAR												GENEL TOPLAM
		Bölge	Coğrafi Konum	Çevre	Harita	Ölçek	Turizm	İklim	Doğal Kaynaklar	Nüfus	Göç	Afet	Yön	
ÜST	Boş	2	16	3	1	22	3	6	5	3	4	9	6	80
	Geçersiz	119	122	138	125	118	100	117	124	136	122	91	86	1398
	Geçerli	51	34	31	46	32	69	49	43	33	46	72	80	586
	Top	172 Katılımcı												2064 Form
ORTA	Boş	0	16	1	2	19	3	2	5	3	5	6	3	65
	Geçersiz	106	98	102	98	89	104	98	100	121	74	85	87	1162
	Geçerli	35	27	38	41	33	34	41	36	17	62	50	51	465
	Top	141 Katılımcı												1692 Form
ALT	Boş	0	21	1	3	20	7	5	9	9	5	4	11	95
	Geçersiz	79	75	92	83	68	76	78	78	92	73	83	69	946
	Geçerli	39	22	25	32	30	35	35	31	17	40	31	38	375
	Top	118 Katılımcı												1416 Form
Genel Toplam	431 Katılımcı													5172 Form

Kategori Geliştirme Aşaması: Bu aşamada çalışma gurubundaki öğrenciler tarafından formlarda yer alan her bir coğrafi kavrama yönelik geliştirilen metaforlar, geliştirilen metaforun gerekçesine⁸ bakılarak kategorilendirilmiştir. Kategori oluşturmada NVivo 10 paket programından yararlanılmıştır. Katılımcıların formlarda verilen kavramlara yönelik geliştirdikleri metaforlar oluşturulan gerekçelerine göre;

- Bölge kavramı üst (farklılığı olan, birliktelik unsuru olan, dallara ayrılan, değerli olan, sınırları olan) ve alt (dallara ayrılan, birliktelik unsuru olan, farklılığı olan, belirleyici olan, sınırları olan) SED’lerde 5, orta (birliktelik unsuru olan, farklılığı olan, sınırları olan, belirleyici olan, kapsayıcı olan, hayat veren) SED’de ise 6 farklı kategori altında toplanmıştır.
- Coğrafi konum kavramı üst (belirleyici olan, önem belirleyen, farklılık gösteren, yol gösteren, soyutluluğu olan, sistemli olan) SED’de 6, orta (farklılık gösteren, önemli belirleyen, yol gösteren, soyutluluğu olan, belirleyici olan) SED’de 5, alt (belirleyici olan, yol gösteren, önem belirleyen, soyutluluğu olan) sosyo SED’de ise 4 farklı kategori altında toplanmıştır.
- Çevre kavramı üst (gösterilen öneme bağlı olan, olumsuz görüntü, vazgeçilmez olan, huzur kaynağı) ve alt (vazgeçilmez olan, huzur kaynağı olan, gösterilen öneme bağlı olan, sonsuz olan) SED’lerde 4’er, orta (gösterilen öneme bağlı olan, vazgeçilmez olan, huzur kaynağı olan, değişime açık, öğretici olan) SED’de ise 5 farklı kategori altında toplanmıştır.
- Harita kavramı üst (yol gösteren, belirleyici olan, çeşitlilik gösteren, bilgi veren, kendi içinde farklılaşan) SED’de 5, orta (belirleyici olan, yol gösterici olan, çeşitlilik gösteren bilgi veren) ve alt (kapsayan-yol gösteren, kendi içinde farklılaşan, düzensizlikte anlamsızlaşan, zamana göre değişiklik gösteren) SED’lerde ise 4’er farklı kategori altında toplanmıştır.
- Ölçek kavramı üst (ayrıntılı incelemeye yarayan, karar vermede fayda sağlayan, sınırlılıkları olan, farklılıkları olan) SED’de 5, orta (sistemli olan, aydınlatıcı olan, duruma göre değişiklik gösteren, karar vermede yardımcı olan) ve alt (ayrıntılı incelemeye yarayan, karar vermede fayda sağlayan, sistemli olan, zorunluluk gösteren) SED’lerde ise 4’er farklı kategori altında toplanmıştır.

⁸ Metafor kategorileri oluşturmada; katılımcıların geliştirdikleri metaforun kelime anlamı değil, metaforun gerekçesi dikkate alınmıştır.

- Turizm kavramı üst (tarihi ve kültürel değerler açısından turizm, klasik bir algı olarak turizm, finansal açıdan turizm, bilgi sağlayan, farklılık gösteren, mutluluk veren, gösterilen öneme bağlı olan) ve alt (klasik bir algı olarak turizm, tarihi ve kültürel değerler açısından turizm, finansal açıdan turizm, fayda sağlayan, davetkâr olan, bilgi sağlayan, mekân ve maddi unsurlar açısından turizm) SED’lerde 7’şer, orta (klasik bir algı olarak turizm, finansal açıdan turizm, tarihi ve kültürel değerler açısından turizm, davetkâr olan, bilgi sağlayan, fayda sağlayan) SED’de ise 5 farklı kategori altında toplanmıştır.
- İklim kavramı üst (duruma göre değişiklik gösteren, farklılık gösteren, belirleyici olan, süreklilik gösteren, değişimin ifadesi) ve orta (farklılık gösteren, değişimin ifadesi, süreklilik gösteren, bilim ifadesi, belirleyici olan) SED’de 5’er, alt (farklılık gösterebilen, süreklilik gösteren, değişimin ifadesi, mutluluk kaynağı, belli bir zamanı olan) SED’de ise 6 farklı kategori altında toplanmıştır.
- Doğal Kayaklar kavramı üst (vazgeçilmez olan, saflığını koruyan, fayda sağlayan, sonu olan, gösterilen öneme bağlı olan, emek gösterilmeden var olan) ve orta (fayda sağlayan, saflığını koruyan, vazgeçilmez olan, emek gösterilmeden var olan, sonu olan, gösterilen öneme bağlı olan) SED’lerde 6’şar, alt (vazgeçilmez olan, fayda sağlayan, gösterilen öneme bağlı olan, saflığını koruyan, emek gösterilmeden var olan) SED’de ise 5 farklı kategori altında toplanmıştır.
- Nüfus kavramı üst (duruma göre değişiklik gösteren, süreklilik gösteren, belli bir farklılığa sahip sistemli yapı, olumsuzluklara sebebiyet veren) ve orta (duruma göre değişiklik gösteren, belli bir farklılığa sahip sistemli yapı, süreklilik gösteren, herkes tarafından bilinen) SED’lerde 4’er, alt (süreklilik gösteren, duruma göre değişiklik gösteren, olumsuzluk oluşturan) SED’de ise 3 farklı kategori altında toplanmıştır.
- Göç kavramı üst (zorunluluktan doğan hareket, olumsuzluklara sebep olan, yeniliklere sebep olan, süreklilik gösteren, zamana bağlı olarak değişen) SED’de 5, orta (zorunluluktan doğan hareket, olumsuzluklara sebep olan, zamana bağlı olarak değişen, yeniliklere sebep olan) ve alt (zorunluluktan doğan hareket, zamana bağlı olarak değişen, zamanla kaybolan, olumsuzluklara sebep olan) SED’lerde ise 4’er farklı kategori altında toplanmıştır.
- Afet kavramı üst (olumsuzluklar doğuran, yok oluşa sebep olan, telafisi olan, zamansız meydana gelen, birliktelik sağlayan) SED’de 5, orta (yok oluşa sebep

olan, olumsuzluklar doğuran, telafisi zor olan, zamansız meydana gelen SED’de 4, alt (yok oluşa sebep olan, olumsuzluklar doğuran, zamansız meydana gelen) SED’de ise 3 farklı kategori altında toplanmıştır.

- Yön kavramı üst (yol gösteren bilgi veren, doğru adımda mutluluğa ulaştıran) ve alt (yol gösteren bilgi veren, doğru adımda mutluluğa ulaştıran, SED’lerde 2’şer, orta (yol gösteren bilgi veren, doğru adımda mutluluğa ulaştıran, sistemli olan, karmaşık olan) SED’de ise 3 farklı kategori altında toplanmıştır.

Geçerlik ve Güvenirliği Sağlama Aşaması: Geçerlilik ve güvenilirlik için, ulaşılan kavramsal kategorilerin bünyesinde yer alan metaforların, söz konusu kavramsal kategorileri temsil edip etmediğini belirlemek amacıyla uzman görüşüne başvurulmuştur. Araştırmacı tarafından oluşturulan katılımcılara ait metafor listeleri ve kavramsal kategorileri içeren listeler alan uzmanları tarafından incelenmiştir. Daha sonra uzmanın yaptığı metafor kategori eşleştirmeleri ile araştırmacının oluşturduğu kategoriler yeniden karşılaştırılmıştır. Karşılaştırmalarda görüş birliği ve görüş ayrılığı sayıları belirlenerek araştırmanın güvenilirliği, Miles ve Huberman’ın (1994) “Görüş Birliği/Görüş Birliği+Görüş Ayrılığı” formülü kullanılarak hesaplanmıştır.

Nitel araştırmalarda, uzman(lar) ve araştırmacı değerlendirmeleri arasındaki uyumun %90 ve üzeri olduğu durumlarda istenilen düzeyde bir güvenilirlik sağlanabilmektedir (Saban, 2009). Tablo 3’te, uzman görüşü sonrası eşleştirilmesinde değişiklik yapılan metaforlar, kategorileri ve bu kategorilerin yüzde cinsinden güvenilirlik değerleri verilmiştir.

Tablo 3

Uzman Görüşü Sonrası Eşleştirilmesinde Değişiklik Yapılan Metaforlar, Kategorileri ve Bu Kategorilerin Yüzde Cinsinden Güvenirlik Değerleri

<i>Kavramlar</i>	<i>SED</i>	<i>Uzman Görüşü Sonrasında Kategori Değişikliği Yapılan Metafor ve Sayısı</i>	<i>Yüzde (%)</i>
<i>Bölge</i>	Üst	İki metafor (<i>İç Organlarımız</i>) 3. kategori ile, (<i>Gökkuşağı</i>) 2. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	95
	Orta	İki metafor (<i>Yapboz</i>) 4. kategori ile, (<i>Bayrak</i>) 2. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	92
	Alt	Bir metafor (<i>Çiçek</i>) 1. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	96

Tablo 3 (devam)

Coğrafi Konum	Üst	İki metafor (<i>Karınca Yuvası</i>) 1. kategori ile, (<i>Paralel ve Meridyenler</i>) 5. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	94
	Orta	Bir metafor (<i>Koordinat Sistemi</i>) 3. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	96
	Alt	Bir metafor (<i>Koordinat Sistemi</i>) 1. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	95
Çevre	Üst	Bir metafor (<i>Cennet</i>) 4. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	96
	Orta	İki metafor (<i>Mutluluk</i>) 3. kategori ile, (<i>Yeşil Alan</i>) 2. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	91
	Alt	Bir metafor (<i>Temizlik</i>) 3. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	95
Harita	Üst	Üç metafor (<i>Öğretmen</i>) 4. kategori ile, (<i>Beyin ve Bir Okul</i>) 3. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	91
	Orta	İki metafor (<i>Rehber</i>) 4. kategori ile, (<i>Öğretmen</i>) 2. Kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	94
	Alt	Bir metafor (<i>Duygularımız</i>) 1. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	96
Ölçek	Üst	Bir metafor (<i>Cetvel</i>) 2. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	94
	Orta	Bir metafor (<i>Metre</i>) 4. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	95
	Alt	Bir metafor (<i>Terazi</i>) 2. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	94
Turizm	Üst	İki metafor (<i>Kapalı Çarşı</i>) 1. kategori ile, (<i>Tanıtım</i>) 4. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	96
	Orta	Bir metafor (<i>Tarihi Eserler</i>) 1. kategori eşleştirilerek değiştirildi	96
	Alt	İki metafor (<i>Antalya</i>) 7. kategori ile, (<i>Cennet</i>) 1. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	93
İklim	Üst	Bir metafor (<i>Giyim Tarzı</i>) 3. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	97
	Orta	Üç metafor (<i>Mevsimler</i>) 1. kategori ile, (<i>Rüzgargülü</i>) 4. kategori ile, (<i>Giyilen Kıyafetler</i>) 3. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	90
	Alt	Bir metafor (<i>Mevsimler</i>) 2. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	96
Doğal Kayaklar	Üst	İki metafor (<i>Organ</i>) 5. kategori ile, (<i>Güneş</i>) 3. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	94
	Orta	İki metafor (<i>Güneş</i>) 5. kategori ile, (<i>Deniz</i>) 2. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	93
	Alt	Bir metafor (<i>Bilgi</i>) 5. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	96
Nüfus	Üst	Bir metafor (<i>Virüs</i>) 2. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	97
	Orta	Bir metafor (<i>Yıldızlar</i>) 2. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	94
	Alt	Bir metafor (<i>Bakteriler</i>) 1. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	94
Göç	Üst	İki metafor (<i>Ülke Değiştirmek</i>) 3. kategori ile, (<i>Ayrılık</i>) 1. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	94
	Orta	Üç metafor (<i>Ayrılık</i>) 2. kategori ile, (<i>Yalnızlık</i>) 3. kategori ile (<i>Memleketi Terk Etmek</i>) 1. kategori eşleştirilerek değiştirildi	92
	Alt	İki metafor (<i>Terk etmek</i>) 3. kategori ile, (<i>Ayrılık</i>) 4. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	92

Tablo 3 (devam)

Afet	Üst	Beş metafor (<i>Azrail, Trafik Kazası ve Tsunami</i>) 2. kategori ile, (<i>Sigara ve Yangın</i>) 1. kategori ile, eşleştirilerek değiştirildi	92
	Orta	Bir metafor (<i>Kalp Kırıklığı</i>) 2. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	97
	Alt	İki metafor (<i>Gecekonduya Kamyon Girmesi</i>) 2. kategori ile, (<i>Hırsızlık</i>) 1. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	93
Yön	Üst	Bir metafor (<i>Farklı Yollar</i>) 1. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	97
	Orta	İki metafor (<i>Navigasyon ve Harita</i>) 1. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	94
	Alt	Bir metafor (<i>İyi Arkadaş</i>) 2. kategori ile eşleştirilerek değiştirildi	93

Verilerin Bilgisayar Ortamına Aktarılması: Katılımcıların geliştirdikleri metaforlar kategorilere ayrıldıktan sonra, bütün veriler bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Bu işlemlerden sonra, metaforların ve bulundukları kategoriye temsil eden katılımcı sayısı (f) ve yüzdesi (%) hesaplanmıştır. Bu hesaplama tabloları ile birlikte oluşturulan metafor kategorilerini açıklamak için katılımcılar tarafından metaforun oluşturulma gerekçesini belirten ifadelerden yüksek frekansa⁹ sahip olanları temsil edenler aynen alınarak (“...” tırnak içinde italik olarak) bulgular kısmına yerleştirilmiştir. Bu yerleştirmelerde katılımcılara ait kodlamalar (Ü8, EÖ - O4, KÖ - A7, EÖ)¹⁰ kullanılmıştır. Yerleştirilen ifadelerin ardından ilgili katılımcı tarafından çizilmiş daha önceden elemeye tabi tutulmuş resim/karikatürler, katılımcının oluşturduğu metaforu ve bu metafora ait gerekçeyi desteklemesi açısından bulgular kısmına yerleştirilmiştir. Bu işlemten sonra araştırmanın ikinci aşaması olan görüşmeden elde edilen veriler, yukarıda sözü edilen araştırmanın birinci aşamasından elde edilmiş olan metafor gerekçelerini ve buna bağlı olarak öğrenci tarafından çizilmiş resim/karikatürleri desteklemesi için bulgular kısmında resim/karikatürden sonra gelecek şekilde yerleştirilmiştir.

⁹ Bkz. Araştırmanın Sınırlılıkları.

¹⁰ Ü = Üst, O = Orta ve A= Alt sosyo-ekonomik düzeyleri, ayrıca EÖ = Erkek öğrenci, KÖ = Kız öğrenciyi belirtmektedir.

BULGULAR

4.1. Alt Sosyo-Ekonomik Düzeye İlişkin Bulgular

4.1.1. Bölge Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 4

Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Bölge” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

<i>Sıra No</i>	<i>Metafor</i>	<i>(f)</i>	<i>%</i>	<i>Sıra No</i>	<i>Metafor</i>	<i>(f)</i>	<i>%</i>
1	Ağaç	1	0.40	13	Mevsimler	1	0.40
2	Alışveriş Merkezi	1	0.40	14	Meyveler	1	0.40
3	Akıl	1	0.40	15	Oda	2	0.80
4	Bostan	1	0.40	16	Öğretmen	1	0.40
5	Çeşitlilik	1	0.40	17	Örümcek Ağı	1	0.40
6	Çiçek	1	0.40	18	Rafları Olan Dolap	1	0.40
7	Elin Parmakları	1	0.40	19	Sınır Çizgisi	4	1.60
8	Futbol Sahası	1	0.40	20	Tel Örgü	1	0.40
9	Gezegenler	1	0.40	21	Yapboz	10	4.00
10	İnsan Vücudundaki Organlar	5	2.00	22	Yaşam	1	0.40
11	İnsan	1	0.40	23	Zincir	1	0.40
12	Kültür Farklılıkları	1	0.40				
Toplam						40	100

Tablo 4 incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “bölge” kavramına yönelik 23 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (19) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 4 metafor ise 2-10 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.7’dir. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “Yapboz” ($f = 10$), “İnsan Vücudundaki Organlar” ($f = 5$) ve “Sınır Çizgisi” ($f = 4$) gelmektedir.

Tablo 5

Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Bölge” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

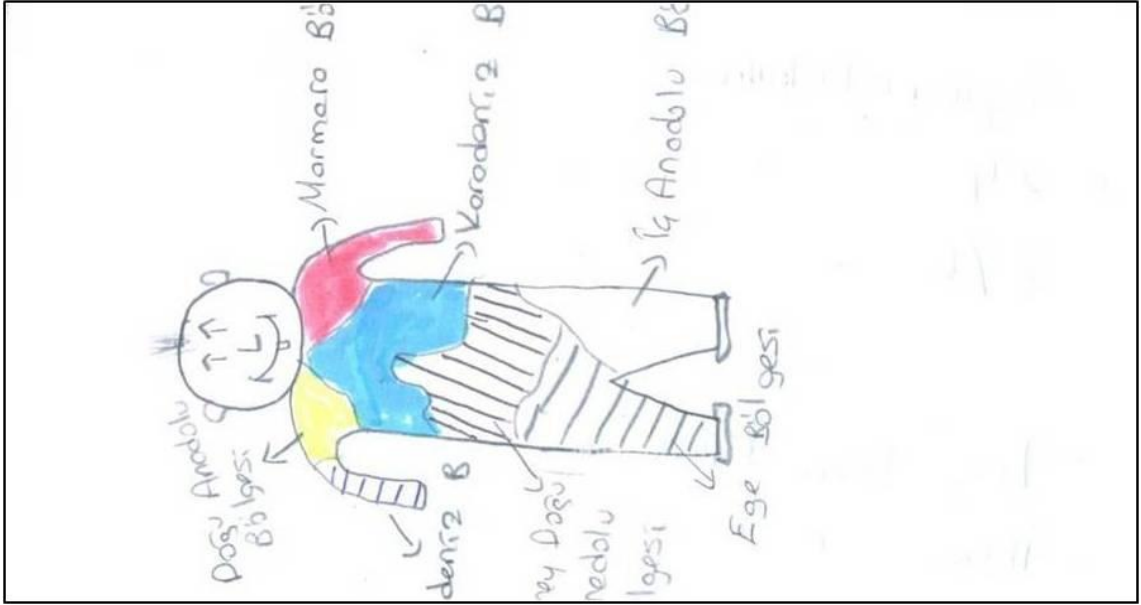
<i>Sıra No</i>	<i>Kategori Adı</i>	<i>Metafor</i>	<i>Metafor Sayısı</i>	<i>Toplam Metafor</i>
1	Dallara Ayrılan Çeşitliliği Olan	Ağaç, Bostan, Çeşitlilik, Çiçek, Elin Parmakları, İnsan Vücudundaki Organlar, İnsan, Rafları Olan Dolap, Yapboz	9	11
2	Birliktelik Unsuru Olan	İnsan Vücudundaki Organlar, Örümcek Ağı, Yapboz, Zincir	4	9
3	Farklılığı Olan	Mevsimler, Meyveler, Öğretmenler, Yapboz	4	7
4	Belirleyici Olan	Alışveriş Merkezi, Kültür Farklılıkları, Sınır Çizgisi, Sınırlar, Tel Örgü	5	6
5	Sınırları Olan	Futbol Sahası, Gezegenler, Oda, Sınır Çizgisi, Yaşam	5	6

Tablo 5 incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “bölge” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 5 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Dallara Ayrılan, Çeşitliliği Olan

Tablo 5 incelendiğinde “dallara ayrılan, çeşitliliği olan” kategorisinin toplam 9 metafor ve 11 katılımcı (%4.40) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “insan vücudundaki organlar” ($f = 2$) ve “yapboz” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “dallara ayrılan, çeşitliliği olan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirdikleri metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Bölge vücudumuzdaki organlar gibidir. Çünkü insan vücudunun da bir sürü bölümleri vardır. Kalbi olsun, karaciğeri, akciğeri. Bölgelerde öyledir. Ülkemizin çeşitli özelliklerine göre bölgeleri vardır.” (A96, KÖ).

(Görüşme A96, KÖ) Bölge diyoruz çünkü belli bir özelliği olduğundan onun. Yoksa böyle bir kavramdan bahsedemeyiz. Biraz hayali olacak ama ben insan vücudundaki organları da bu şekilde düşünüyorum. Nasıl bir bölgenin var olan özelliği onu bölge yaptı, insan vücudundaki organlarına bakıldığında hepsi ayrı görevleri var.

“Bölge **yapboz** gibidir. Çünkü her ikisi de parçalı sınırlardan oluşur.” (A51, EÖ).

Kategori 2: Birliktelik Unsuru Olan

Tablo 5 incelendiğinde “birliktelik unsuru” kategorisinin toplam 4 metafor ve 9 katılımcı (%3.60) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı “yapboz” ($f = 4$) ve “insan vücudundaki organlar” ($f = 3$) gelmektedir. Aşağıda katılımcının “birliktelik unsuru olan” kategorisini oluşturan metaforların neden geliştirdiğine yönelik gerekçelere yer verilmiştir.

“Bölge **yapboz** gibidir. Çünkü yapbozda her bir parça bir araya gelerek bütünü oluşturuyor. Bölgede de öyle. Her bir bölge bir araya geliyor ülkeyi oluşturuyor.” (A77, KÖ).

(Görüşme A77, KÖ) Bölgeler birbirinin ardına yan yana dizilirler. Aslında tek başlarına çok bir anlamları olmaz. Bir araya gelip bütün halde olunca güzel olur. Ülkelerin oluşumları da böyle. Yan yana gelen bölgeler ülke haline geliyor.

Yapbozunda görüntüsü böyle. Tek parça halinde hiç önemli değil. Hepsi birleşince güzel bir şey ortaya çıkıyor.

"Bölge insan vücudundaki organlar gibidir. Çünkü vücutta bir sorun olduğunda o organ için savaşılmış mücadele edilir. Bölgelerde de bir şey olunca yine aynı şekilde diğer bölgeler için mücadele edilir savaşılmış herkes bir olur." (A19, KÖ).

Kategori 3: Farklılığı Olan

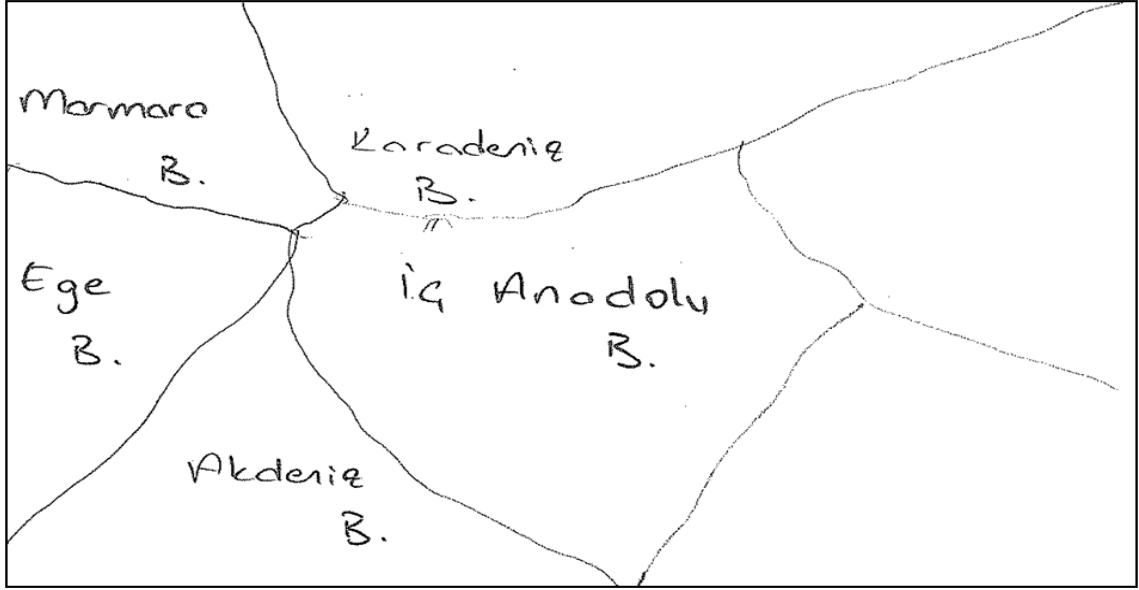
Tablo 5 incelendiğinde "farklılığı olan" kategorisinin toplam 4 metafor ve 7 katılımcı (%2.80) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan metafor "yapboz" ($f = 2$)'dur. Aşağıda katılımcının "farklılığı olan" kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiklerine yönelik gerekçeye, geliştirdiği metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

"Bölge yapboz gibidir. Çünkü bir yerin bir ilin nerede bulunduğunu ve o yerin var olan özelliklerini bölgelerine göre bulabiliriz. Yapboz parçalarının da her birinin bir anlamı vardır. Hepsi farklı farklı anlamlar içerir. Bu farklılıklar birleştirildiğinde anlamlı olur." (A16, KÖ).

Kategori 4: Belirleyici Olan

Tablo 5 incelendiğinde "belirleyici olan" kategorisinin toplam 5 metafor ve 6 katılımcı (%2.40) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan "sınır çizgisi" ($f = 2$)'dir. Aşağıda katılımcının "belirleyici olan" kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

"Bölge sınır çizgisi gibidir. Çünkü bölgelerimizi çizgi ile belirleyebiliriz ve her bölgenin belirlenen çizgiler dâhilinde olan yerlerinde hangi iklimler olduğunu anlayabiliriz. Türkiye'nin yedi tane bölgesi vardır ve bu bölgeler çizgilerle birbirinden ayrılmışlardır." (A2, KÖ).

(Görüşme A2, KÖ) Bölgeler hep çizgilerle birbirinden ayrılmıştır. O çizgiler onu diğerlerinden ayırdığı anlamına gelir. Böylece her iki yer ve bölge arasındaki sınır o çizgilerle sağlanmış olur. O çizgilere bakarak Karadeniz'im İç Anadolu'nun ve diğer bölgelerin bitki örtüsü, iklimi falan hakkında bir şeyler söyleyebilirim.

Kategori 5: Sınırları Olan

Tablo 5 incelendiğinde “sınırları olan” kategorisinin toplam 5 metafor ve 6 katılımcı (%2.40) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı “oda” ($f = 2$)’dır. Aşağıda katılımcının “sınırları olan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine, yine aynı katılımcı tarafından geliştirdiği metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Bölge **oda** gibidir. Çünkü bir ev nasıl odalara ayrılmışsa ve odaların her biri sınırlarla birbirinden ayrılmışsa, Türkiye’de aynıdır. Her bir köy, ilçe, il, bölge birbirinden sınırlarla ayrılmıştır.” (A15, KÖ).

Bölge kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar bölge kavramını genel olarak dar alanda benzerlikleri olan ancak geniş anlamda farklılıkları olan bir kavram olarak değerlendirmişler ve Türkiye’deki coğrafi bölge ayrımının bu benzerlik ve farklılıklar göz önüne alınarak yapıldığına ait görüşler bildirmişlerdir. Ayrıca bölge kavramına ait gerekçelerde katılımcılar bölgeyi, belirli sınırlarla birbirinden ayrılmış, yeri ve zamanı

geldiğinde de birlikteliklere kucak açabilen bir kavram olduğu şeklinde görüş beyan etmişlerdir.

4.1.2. Coğrafi Konum Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 6

Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Coğrafi Konum” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Adres	1	0.22	10	Köprü	2	0.44
2	Bayrak	1	0.22	11	Navigasyon	1	0.22
3	Bitkiler	1	0.22	12	Otopark	1	0.22
4	Çevre	1	0.22	13	Oturma Planı	1	0.22
5	Çizgi	1	0.22	14	Pusula	2	0.44
6	Dünya Üzerindeki Noktalar	1	0.22	15	Virgöl	1	0.22
7	Gps	1	0.22	16	Yatay Dikey Çizgiler	2	0.44
8	İnsan Yüzü	1	0.22	17	Yer Yön	1	0.22
9	Koordinat Sistemi	2	0.44	18	Yeryüzü	1	0.22
Toplam						22	100

Tablo 6 incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “coğrafi konum” kavramına yönelik 18 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (14) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 4 metafor ise 2’şer katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1,2’dir. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “Koordinat Sistemi” ($f = 2$), “Pusula” ($f = 2$) ve “Köprü” ($f = 2$) gelmektedir.

Tablo 7

Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Coğrafi Konum” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Belirleyici Olan	Bitkiler, Gps, Navigasyon, Otopark, Oturma Planı, Yer Yön, Yeryüzü	7	7

Tablo 7 (devam)

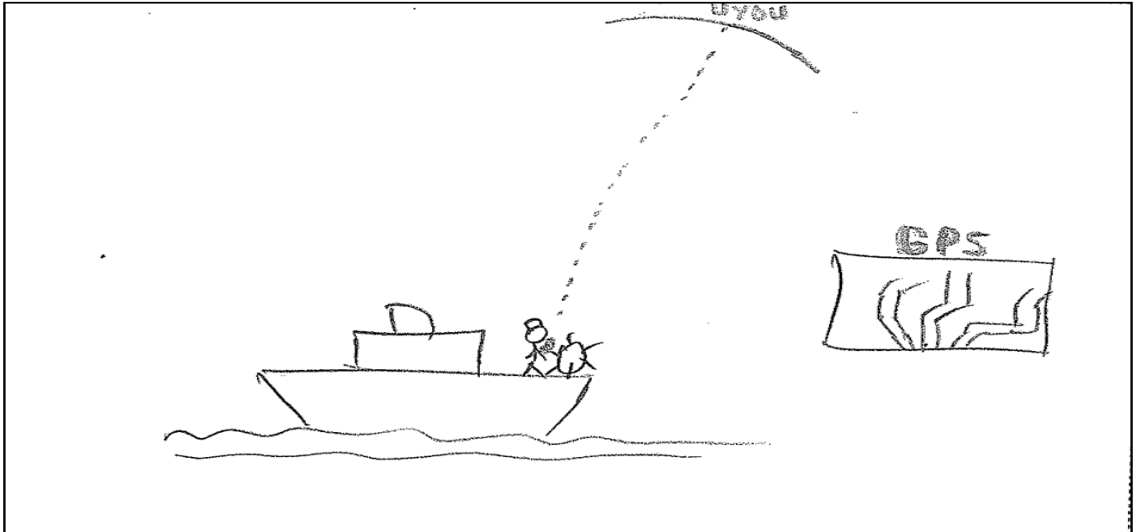
2	Yol Gösteren	Adres, Bayraklar, Dünya Üzerindeki Noktalar, İnsan Yüzü, Köprü, Virgüller	6	7
3	Önem Belirleyen	Çevre, Çizgi, Koordinat Sistemi, Pusula	4	4
4	Soyutluluğu Olan	Koordinat Sistemi, Pusula, Yatay Dikey Çizgiler	3	4

Tablo 7 incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “coğrafi konum” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 4 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Belirleyici Olan

Tablo 7 incelendiğinde “belirleyici olan” kategorisinin toplam 7 metafor ve 7 katılımcı (%1.54) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “belirleyici olan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

“Coğrafi Konum **GPS** gibidir. Çünkü bazı navigasyon olan arabalarda bir yeri yazdığımızda bize orayı buldurur ve biz oraya gideriz. Coğrafi konumda da gideceğimiz yerin koordinatlarını bilirsek o yeri bulabiliriz. Örneğin denizlerde gemiler kaybolduğunda koordinatlar sayesinde bulundukları yere ulaşıyor.” (A2, KÖ).

(Görüşme A2 KÖ) Coğrafi konumumuzu bulabilmek için GPS ler var. Benim telefonumda da var mesela. Orada bazı koordinatlar var. Tam olarak ne ifade ettiklerini anlamıyorum ama. Bir film izlemiştim orada gemi kaybolunca GPS yardımıyla kendini buldurmuştu.

Kategori 2: Yol Gösteren

Tablo 7 incelendiğinde “yol gösteren” kategorisinin toplam 6 metafor ve 7 katılımcı (%1.54) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan “köprü.” ($f = 2$)’dür. Aşağıda katılımcının “yol gösteren” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

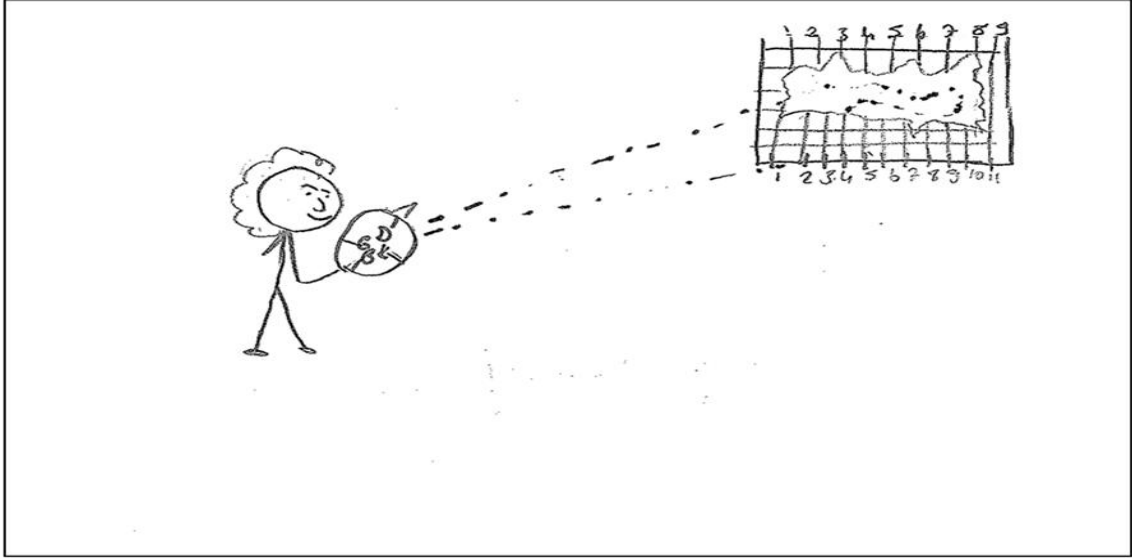
“Coğrafi Konum **köprü** gibidir. Çünkü konum çok önemlidir. Ben İstanbul'da yolumu kaybettiğimde boğaz köprüsüne bakarım ona göre konumumu belirlerim. Çünkü orası Asya ile Avrupa'yı birleştiriyor.” (A97, EÖ).

(Görüşme A97, EÖ) Ben genelde yazları İstanbul'a giderim. Kendi başıma hiç gezmedim. Yanımda hep akrabalarım oldu. Ama kafam sürekli karışıyor. Kendi başıma gezmek zorunda kalsaydım ya da kaybolsaydım İstanbul köprüsünü bulur, ona göre nerede olduğumu bilirdim.

Kategori 3: Önem Belirleyen

Tablo 7 incelendiğinde “önem belirleyen” kategorisinin toplam 4 metafor ve 4 katılımcı (%0.88) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “önem belirleyen” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

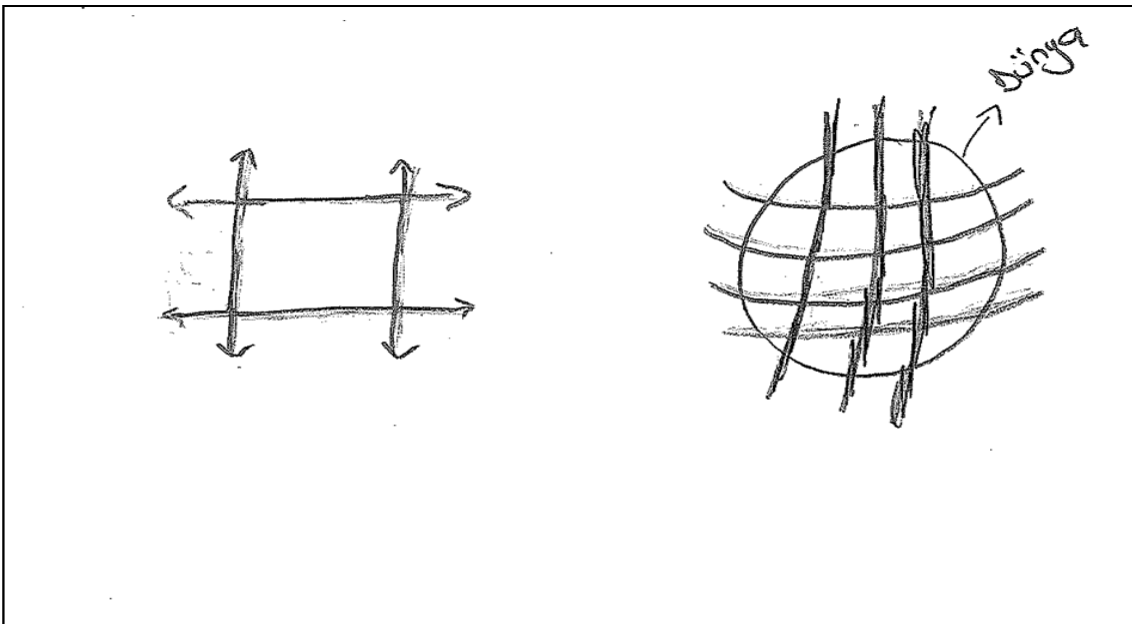
“Coğrafi Konum **pusula** gibidir. Çünkü konumumuzu belirleyebilmek için çeşitli yöntemler vardır. Pusula bunlar içerisinde en bilinen ve önemlilerindedir.” (A77, KÖ).

Kategori 4: Soyutluluğu Olan

Tablo 7 incelendiğinde “soyutluluğu olan” kategorisinin toplam 3 metafor ve 4 katılımcı (%0.88) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı “yatay dikey çizgiler” ($f = 2$)’dir. Aşağıda katılımcıların “soyutluluğu olan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine yer verilmiştir.

“Coğrafi konum **yatay dikey çizgiler** gibidir. Çünkü dünyamızdaki meridyen ve paralellerin görüntüleri yatay ve dikey çizgilere benzer.” (A78, KÖ).

(Görüşme A78, KÖ) Coğrafi konum deyince aklıma paraleller ve meridyenler geliyor benim. Onların görüntüsüne baktığımızda yatay ve dikey çizgiler gibi.

Coğrafi konum kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar coğrafi konum kavramını genel olarak yer belirleyici olan ve yol gösteren bir kavram olarak değerlendirmişlerdir. Ayrıca coğrafi konum kavramına ait gerekçelerde katılımcılar coğrafi konumu, önem belirleyen bir kavram olduğu şeklinde görüş beyan etmişler, ülkelerin güç yarışında konumlarının çok önemli olduğu şeklinde ifadeler de bulunmuşlardır.

4.1.3. Çevre Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 8

Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Çevre” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Çiçek	1	0.25	10	İnsan Vücudu	1	0.25
2	Çöplük	1	0.25	11	İnsan	2	0.50
3	Doğa	3	0.75	12	Karabük	1	0.25
4	Eşya	1	0.25	13	Kitap	1	0.25
5	Evimiz	1	0.25	14	Mutluluk	1	0.25
6	Güneş	2	0.50	15	Okyanus	1	0.25
7	Hayat	1	0.25	16	Sevdiklerinle Olmak	1	0.25
8	Hazine	1	0.25	17	Temizlik	1	0.25
9	Huzur	1	0.25	18	Yaşadığımız Yer	4	1.00
Toplam						25	100

Tablo 8 incelendiğinde, alt SED'deki katılımcılar “Çevre” kavramına yönelik 18 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (14) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 4 metafor ise 2-4 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1,4’tür. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “Yaşadığımız Yer” ($f = 4$), “Doğa” ($f = 3$) ve “İnsan” ($f = 2$) gelmektedir.

Tablo 9

Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Çevre” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

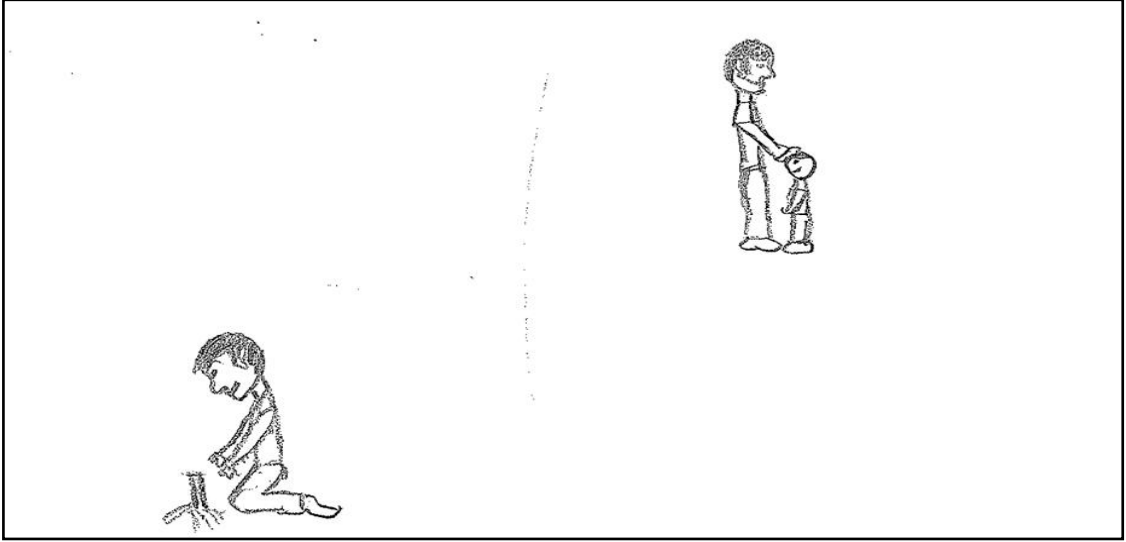
<i>Sıra No</i>	<i>Kategori Adı</i>	<i>Metafor</i>	<i>Metafor Sayısı</i>	<i>Toplam Metafor</i>
1	Vazgeçilmez Olan	Doğa, Evimiz, İnsan, Yaşadığımız Yer, Yaşam Kaynağı	5	10
2	Huzur Kaynağı Olan	Çiçek, Güneş, Hazine, Huzur, Karabük, Mutluluk, Sevdiklerinin Yanında Olmak	7	8
3	Gösterilen Öneme Bağlı Olan	Çöplük, Eşya, Hayat, Kitap, Temizlik	5	5
4	Sonsuz Olan	İnsan Vücudu, Okyanus	2	2

Tablo 9 incelendiğinde, alt SED'deki katılımcıların “Çevre” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 4 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Vazgeçilmez Olan

Tablo 9 incelendiğinde “vazgeçilmez olan” kategorisinin toplam 5 metafor ve 10 katılımcı (%2.50) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “Doğa” ($f = 3$), “Yaşadığımız Yer” ($f = 3$) ve “insan” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “vazgeçilmez” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

*“Çevre **insan** gibidir. Çünkü çevreye de insana da değer vermek gerekir. Çevre bizim ihtiyaçlarımızı karşılar. İnsanlara da değer veririz sır paylaşırlar.” (A10, EÖ).*

(Görüşme A10, EÖ) Ben çevreyi insana benzettim. Çünkü insan kendini değerli hissetmek ister. O yüzden yakın arkadaşım ile bildiğim bir şeyi paylaşırsam ona kendini değerli hissettiririm. Çevre de öyledir ona iyi davranmalıyız.

“Çevre **doğa** gibidir. Çünkü doğa bir yaşam yeridir. Doğanın bir kanunu vardır. Doğarsın, büyürsün, ölürsün. Çevre de aynıdır. Doğarsın yaşarsın oraya ait olursun sonra bir bakarsın her yer ev her yer fabrika.” (A23, EÖ).

“Çevre **yaşadığımız yer** gibidir. Çünkü çevre bir temiz doğa kaynağıdır. Yaşam için olmazsa olmazdır. Çevre yok olursa yaşam kaynağımız gider.” (A5, EÖ).

Kategori 2: Huzur Kaynağı Olan

Tablo 9 incelendiğinde “huzur kaynağı” kategorisinin toplam 7 metafor ve 8 katılımcı (%2.00) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan “güneş” ($f = 2$)’tır. Aşağıda bazı katılımcının “huzur kaynağı olan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiğine yönelik gerekçelere ve bazı katılımcılara ait resim / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Çevre **güneş** gibidir. Çünkü çevremize baktığımızda bazı insanlar içimizi ısıtırlar. Güneşte insanın içini ısıtır.” (A62, KÖ).

“Çevre **mutluluk** gibidir. Çünkü çevrede o kadar çok şey var ki ağaçlar, çiçekler, böcekler, kuşlar. İnsanlar bunları görünce içlerine huzur geliyor.” (A7, KÖ).

(Görüşme A7, KÖ) Çevre sevinçler, huzur ve mutluluk gibidir. Çünkü çevre bize insanın mutlu olabilmesi için her şeyi sunuyor. Çiçekler, böcekler, hava, deniz, yeşil alan. Bunların hepsi beni heyecanlandırıyor ve içimde yaşama sevinci oluyor.

Kategori 3: Gösterilen Öneme Bağlı Olan

Tablo 9 incelendiğinde “gösterilen öneme bağlı olan” kategorisinin toplam 5 metafor ve 5 katılımcı (%1.25) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “gösterilen öneme bağlı olan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

“Çevre **hayat** gibidir. Çünkü çevre demek hayatımızı yaşayabileceğimiz bir yaşam alanı demektir. Hayatta ancak oksijen olduğu müddetçe kalabiliriz. Eğer çevre kirliliği gibi sebeplerle hava kirli olursa oksijen bulamayız. Bu sebepten çevremizdeki kirleticileri uyarmalıyız. Fabrika ve egzozlardan çıkan karbondioksitler çevreyi kirlendirir. Bunları önleyici tedbirler almalıyız.” (A56, EÖ).

Kategori 4: Sonsuz Olan

Tablo 9 incelendiğinde “Sonsuz Olan” kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%0.50) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “Sonsuz Olan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine yer verilmiştir.

“Çevre **okyanus** gibidir. Çünkü her ikisinin de ucu bucağı belli değildir. Git git bitmez.” (A19, KÖ).

(Görüşme A19, KÖ) Çevre okyanus gibidir. Baktığımızda çevre çok geniş bir alandır. Neresidir dersiniz belki şimdi gösteremem o kadar büyük yani. Okyanusta öyledir. Her tarafı kaplar ve sonu yoktur.

Çevre kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar çevre kavramını genel olarak vazgeçilmez olan ve huzur veren bir kavram olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir. Ayrıca çevre kavramına ait gerekçelerde katılımcılar çevreyi, kendisine verilen öneme bağlı olarak değişebilen ve sonsuzluğu olan bir kavram olarak değerlendirmişlerdir.

4.1.4. Harita Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 10

Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Harita” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Bilgi Veren	1	0,32	12	Kroki	2	0,64
2	Bilgisayar	1	0,32	13	Kutup Yıldızı	1	0,32
3	Bukalemun	1	0,32	14	Navigasyon	2	0,64
4	Define Gösteren	1	0,32	15	Organlarımız	1	0,32
5	Duygularımız	1	0,32	16	Piri Reis	1	0,32
6	Ekmek Dilimi	1	0,32	17	Pusula	4	1,28
7	Evren	1	0,32	18	Yapboz	3	0,96
8	Gitmediğimiz Yerler	1	0,32	19	Yol Gösteren	2	0,64
9	Gökkuşağı	1	0,32	20	Yolumuz	1	0,32
10	İnsan Vücudu	2	0,64	21	Yön Gösteren	2	0,64
11	İnsan Yüzü	1	0,32	22	Zenginlik	1	0,32
Toplam						32	100

Tablo 10 incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “Harita” kavramına yönelik 32 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların neredeyse yarısı (15) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 17 metafor ise 2-4 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.46’dır. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans

dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “Pusula” ($f = 4$), “Yapboz” ($f = 3$) ve “İnsan Vücudu” ($f = 2$) gelmektedir.

Tablo 11

Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Harita” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

<i>Sıra No</i>	<i>Kategori Adı</i>	<i>Metafor</i>	<i>Metafor Sayısı</i>	<i>Toplam Metafor</i>
1	Yol Gösteren	Bilgi Veren, Bilgisayar, Define Bulduran, Duygularımız, Evren, Gitmediğimiz Yerler, İnsan Vücudu, Kroki, Kutup Yıldızı, Navigasyon, Piri Reis, Pusula, Yol Gösteren, Yolumuz, Yön Gösteren, Zenginlik	16	23
2	Kendi İçinde Farklılaşan	Ekmek Dilimi, Gökkuşağı, İnsan Vücudu, Organlarımız	4	4
3	Düzensizlikte Anlamsızlaşan	Yapboz	1	3
4	Zamana ve Duruma Göre Değişiklik Gösteren	Bukalemun, İnsan Yüzü	2	2

Tablo 11 incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “Harita” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 4 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Yol Gösteren

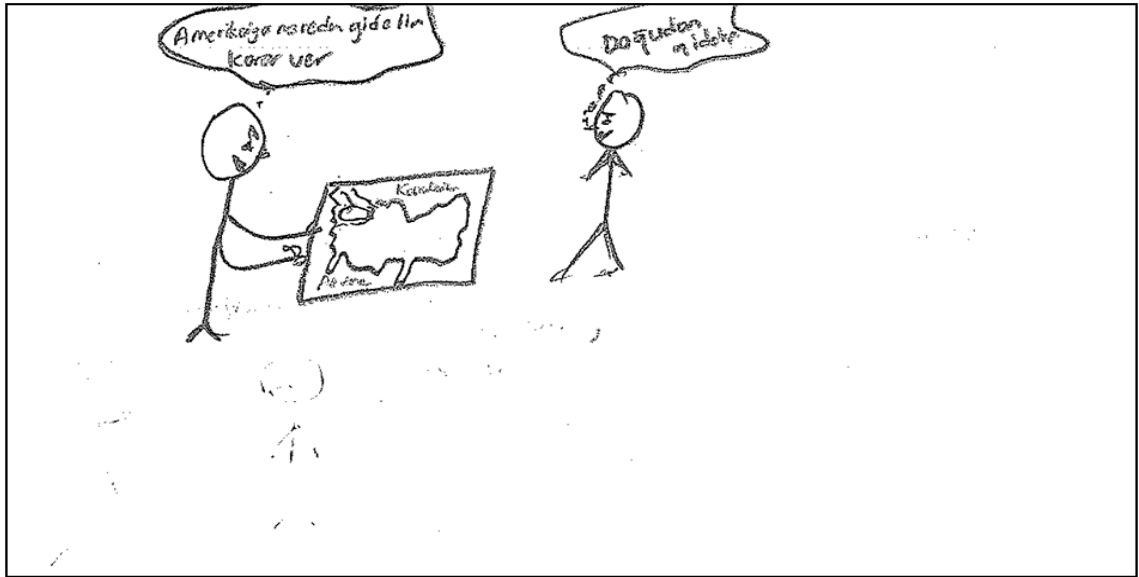
Tablo 11 incelendiğinde “yol gösteren” kategorisinin toplam 16 metafor ve 23 katılımcı (%7.36) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “pusula” ($f = 4$), “kroki” ($f = 2$) ve “yol gösteren” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “yol gösteren.” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Harita **pusula** gibidir. Çünkü pusula bir yeri bulmamıza yardımcı olur. Değişik yerleri, yönleri, bölgeleri bize aktarır. Kaybolduğumuzda bize yön verir. Haritada aynıdır. Üzerindeki işaretler bize yardımcı olur.” (A62, KÖ).

(Görüşme A62, KÖ) Harita pusula gibidir. Haritadaki amacımız eğer yolumuzu buldurmak, gideceğimiz yere hangi istikameti kullanarak ulaşacağımıza karar vermek ise bu görevi pusulada görebilir.

“Harita **kroki** gibidir. Çünkü her ikisi de düzlem üzerine aktarılır. Kroki bizi gitmek istediğimiz yere rahat bir şekilde götürür ve onların sayesinde yer ve yön rahat bir şekilde bulunur.” (A77, KÖ).

“Harita **yol gösteren** gibidir. Çünkü gitmek istediğimiz bir yeri hayalimizde canlandırmamız çok zordur. Yolumuzu bulmak bu şekilde imkânsız gibi bir şey. Ancak harita bizim geneli görmemizi sağlayarak yolumuzu bulmamıza yardımcı olur.” (A7, KÖ).

(Görüşme A7, KÖ) Harita yol gösterici gibidir. Çünkü harita bizi kesinlikle yarı yolda bırakmaz. Elimize aldığımızda gideceğimiz yere bizi anında ulaştırır.

Kategori 2: Kendi İçinde Farklılaşan

Tablo 11 incelendiğinde “kendi içinde farklılaşan” kategorisinin toplam 4 metafor ve 4 katılımcı (%1.28) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından

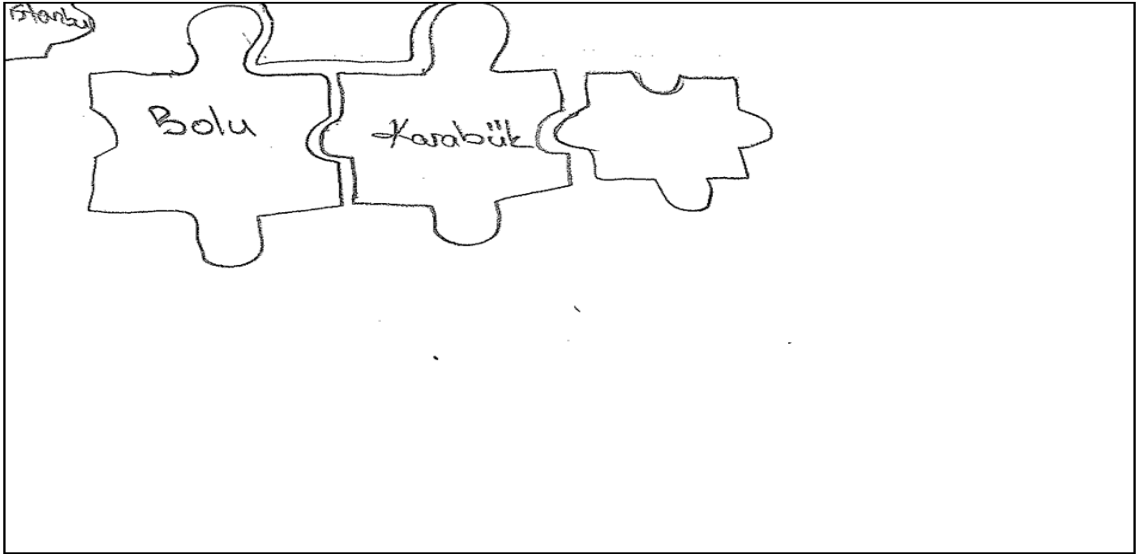
temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “*kendi içinde farklılaşan*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye yer verilmiştir.

“Harita gökkuşağı gibidir. Çünkü haritada her türlü renk mevcuttur. Denizin de rengi, karanında rengi havanın da rengi bellidir. Elimize haritayı aldığımızda gökkuşağı gibi tam bir renk cümbüşü olur.” (A86, KÖ).

Kategori 3: Düzensizlikte Anlamsızlaşan

Tablo 11 incelendiğinde “düzensizlikte anlamsızlaşan” kategorisinin toplam 1 metafor ve 3 katılımcı (%0.96) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “*düzensizlikte anlamsızlaşan*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye yer verilmiştir.

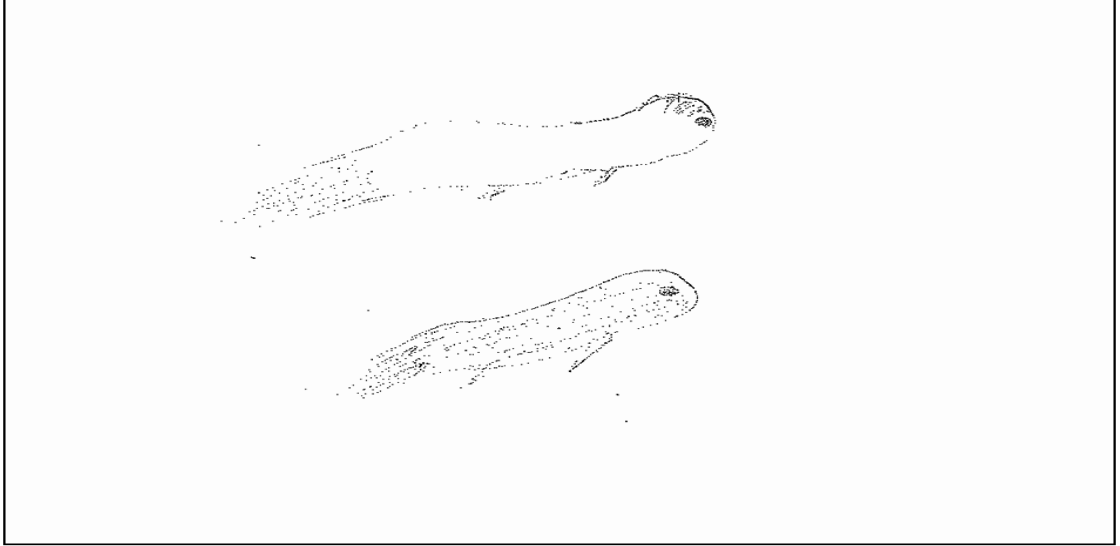
“Harita yapboz gibidir. Çünkü her şehir farklı farklı yapboz parçalarına benzer. Parçaları birleştirdiğin zaman düzene girer. Başlangıçta karmaşık gibi gözükkenler anlamlı hale gelir.” (A19, KÖ).

Kategori 4: Zamana ve Duruma Göre Değişiklik Gösteren

Tablo 11 incelendiğinde “duruma göre değişiklik gösteren” kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%0.64) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “*duruma göre değişiklik gösteren*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye yer verilmiştir.

“Harita **bukalemun** gibidir. Çünkü haritada bukalemun da yer ve zamanına göre değişebilir. Bir yerin yüz yıl evvelki haritasıyla yüz yıl sonraki haritasında değişimler olabilir. Bukalemunda bulunduğu yere göre belli bir şekil renk alır.” (A43, KÖ).

(Görüşme A43, KÖ) Harita yol gösterici gibidir. Çünkü harita bizi kesinlikle yarı yolda bırakmaz. Elimize aldığımızda gideceğimiz yere bizi anında ulaştırır.

Harita kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar harita kavramını genel olarak yol gösteren, kendi içinde farklılaşan bir kavram olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir. Ayrıca harita kavramına ait gerekçelere bakıldığında katılımcılar haritayı, zamana ve duruma göre değişebilen ve bir düzen halinde olduğu zaman anlamı olan bir kavram olarak değerlendirmişlerdir.

4.1.5. Ölçek Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 12

Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Ölçek” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Büyüteç	4	1.20	10	Karakter	1	0.30
2	Cetvel	10	3.00	11	Metre	1	0.30
3	Diyet Programı	1	0.30	12	Saat	1	0.30
4	Dümbün	1	0.30	13	Sayı Doğrusu	1	0.30

Tablo 12 (devam)

5	Elbise Bedeni	1	0.30	14	Sürahi	1	0.30
6	Fotoğraf	1	0.30	15	Terazi	1	0.30
7	Gözlük	1	0.30	16	Termometre	2	0.60
8	Kalemsiz Öğrenci	1	0.30	17	Zoom Yapmak	1	0.30
9	Kameranın Kadranı	1	0.30				
Toplam						30	100

Tablo 12 incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “Ölçek” kavramına yönelik 17 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (13) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 4 metafor ise 2-10 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.8'dir. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “Cetvel” ($f = 10$), “Büyüteç.” ($f = 4$) ve “Termometre” ($f = 2$) gelmektedir.

Tablo 13

Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Ölçek” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Ayrıntılı İncelemeye Yarayan	Büyüteç, Cetvel, Dürbün, Fotoğraf, Gözlük, Kameranın Kadranı, Termometre, Zoom Yapmak	8	20
2	Karar Vermede Fayda Sağlayan	Karakter, Metre, Sürahi, Terazi	4	4
3	Sistemli Olan	Diyet Programı, Saat, Sayı Doğrusu, Termometre	4	4
4	Zorunluluk Gösteren	Elbise Bedeni, Kalemsiz Öğrenci	2	2

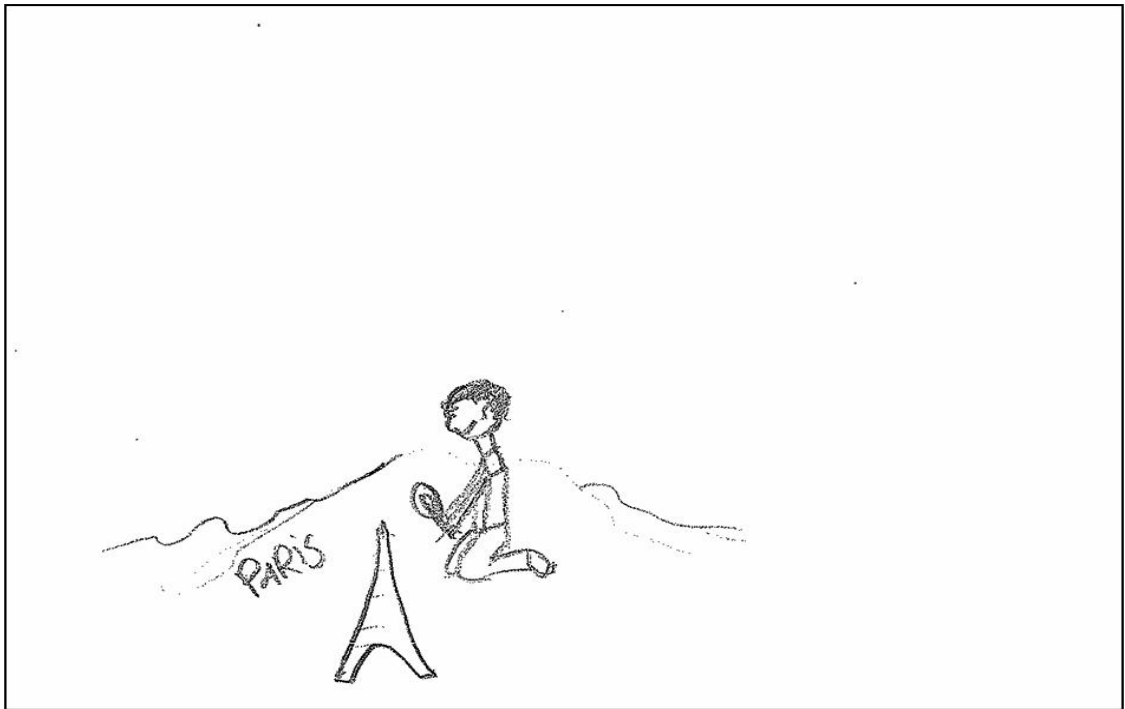
Tablo 13 incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “Ölçek” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 4 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Ayrıntılı İncelemeye Yarayan

Tablo 13 incelendiğinde “ayrıntılı incelemeye yarayan” kategorisinin toplam 8 metafor ve 20 katılımcı (%6.00) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “cetvel” ($f = 10$) ve “büyüteç” ($f = 4$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “*ayrıntılı incelemeye yarayan*” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirdikleri metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Ölçek **cetvel** gibidir. Çünkü ” Bir cetveli büyüttüğümüzde daha küçük şeyler yapabiliriz. Ölçeği büyüttüğümüzde ayrıntı azalır, küçülttüğümüzde de ayrıntıyı artırabiliriz (A22, KÖ).

“Ölçek **büyüteç** gibidir. Çünkü bir yeri bölgeyi çizerken aynısını çizemeyiz kâğıda. Türkiye'yi haritaya aktarmak istiyorsak küçültmeliyiz. Büyüteçte böyledir. Büyütecın bir yanı küçültmeye bir yanı büyültmeye yarar.” (A117, KÖ).

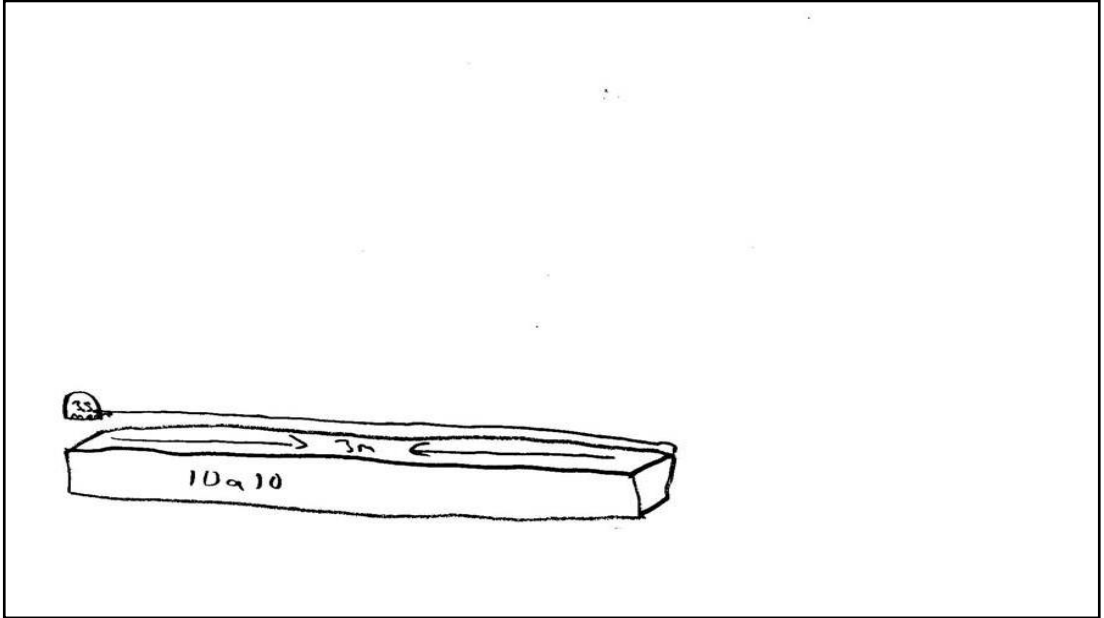

(Görüşme A117, KÖ) Büyüteçle ölçek hemen hemen aynı görevi yaparlar. Ölçek haritaların altında bir sayıyla belirtilir. O sayı onu küçültür ya da büyültür. Büyüteç de bizim küçük ya da büyük olan bazı şeyleri istediğimiz şekilde görmemiz için bir araçtır.

Kategori 2: Karar Vermede Fayda Sağlayan

Tablo 13 incelendiğinde “karar vermede fayda sağlayan” kategorisinin toplam 4 metafor ve 4 katılımcı (%1.2) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “*karar vermede fayda sağlayan*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

“Ölçek metre gibidir. Çünkü her ikisinde yapılacak işe ait ölçümler vardır.” (A 51, EÖ).

(Görüşme A51, EÖ) Ölçek aynı metreye benzer. Çünkü yapılacak ölçümlerde her ikisinde de kesik kesik çizgiler var.

“Ölçek **karakter** gibidir. Çünkü insanlar kendilerini karakterleriyle belli ederler. Etraflarına nasıl davranırlarsa karakterleri nasıl olursa ona göre kendilerini bir ölçek gibi diğer insanların gözünde büyütüp küçültürler.” (A81, KÖ).

(Görüşme A81, KÖ) Ölçeği ben karaktere benzettim. Çünkü karakterde büyüklük oluşturmak çok önemlidir. Ben arkadaşlarımda gözünde iyi birisiysem, karakterim iyi ise bu beni büyültür, eğer ki kötülükler yapan birisiysem bu beni küçültür. Ölçekte de buna benzer küçültmeler büyültmeler vardır.

Kategori 3: Sistemli Olan

Tablo 13 incelendiğinde “sistemli olan” kategorisinin toplam 4 metafor ve 4 katılımcı (%1.2) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “*sistemli olan*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

*“Ölçek **diyet programı** gibidir. Çünkü diyet bizi ölçeklendirir. Belirli bir şeyden minyatürünü yer gibi oluruz. Ölçeklerde de öyle olur. Oradaki sayılar değiştikçe harita küçülür büyür. Diyetle de doktor belirli oranlar verir.”* (A67, KÖ).

Kategori 4: Zorunluluk Gösteren

Tablo 13 incelendiğinde “zorunluluk gösteren” kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%0.60) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcıların “zorunluluk gösteren” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine yer verilmiştir.

*“Ölçek **elbise bedeni** gibidir. Çünkü bir elbisenin bedenini belirlerken kullanıcılara göre ayar vermek gerekir. Haritada da kullanım amacımıza göre belirli boyutta ölçekler kullanmak gerekir.”* (A57, EÖ).

*“Ölçek **kalemsiz öğrenci** gibidir. Çünkü kalemi olmayan öğrenci hareketsiz duran bir dal gibidir. Ne yazar ne çizebilir. Ölçek de aynıdır. O olmadan harita çizilemez.”* (A74, KÖ).

Ölçek kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; Ölçek kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar ölçek kavramını genel olarak ayrıntılı incelemeye yarayan bir alet ve karar verme esnasında fayda sağlayan bir kavram olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir. Ayrıca ölçek kavramına ait gerekçelere bakıldığında katılımcılar ölçeği, sistemli olan ve zorunluluk gösteren bir kavram olarak değerlendirmişlerdir.

4.1.6. Turizm Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 14

Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Turizm” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

<i>Sıra No</i>	<i>Metafor</i>	<i>(f)</i>	<i>%</i>	<i>Sıra No</i>	<i>Metafor</i>	<i>(f)</i>	<i>%</i>
1	Evliya Çelebi	1	0.35	14	Eğlenmek	1	0.35
2	Pencere	1	0.35	15	Keşfetmek	1	0.35
3	Tanıtım	3	1.05	16	Öğrenmek	1	0.35
4	Bereket Karıncaları	1	0.35	17	Renklilik	1	0.35
5	El Feneri	1	0.35	18	Seyahat	4	1.40
6	Kalp	1	0.35	19	Antalya	1	0.35
7	Milletlerin Kardeşliği	1	0.35	20	Paris	1	0.35
8	Su	1	0.35	21	Kültürel Miras	1	0.35
9	Bacasız Sanayi	1	0.35	22	Safranbolu	2	
10	Banka	1	0.35	23	Tarih	1	0.35
11	Para	3	1.05	24	Tarihi Eserler	3	1.05
12	Cennet	1	0.35	25	Tarihi Güzelliklere Açılan Kapı	1	0.35
13	Dinlenmek	1	0.35				
Toplam						35	100

Tablo 14 incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “Turizm” kavramına yönelik 26 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (20) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 6 metafor ise 2-4 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1,35’dir. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “seyahat” ($f = 4$), “para” ($f = 3$) ve “tanıtım” ($f = 3$) gelmektedir.

Tablo 15

Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Turizm” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

<i>Sıra No</i>	<i>Kategori Adı</i>	<i>Metafor</i>	<i>Metafor Sayısı</i>	<i>Toplam Metafor</i>
1	Klasik Bir Algı Olarak Turizm	Cennet, Dinlenmek, Eğlenmek, Keşfetmek, Öğrenmek, Renklilik, Seyahat	7	10
2	Tarihi ve Kültürel Değerler Açısından Turizm	Kültürel Miras, Safranbolu, Tarih, Tarihi Eserler, Tarihi Güzelliklere Açılan Kapı	5	8

Tablo 15 (devam)

3	Finansal Açıdan Turizm	Bacasız Sanayi, Banka, Para	3	5
4	Fayda Sağlayan	Bereket Karıncaları, El Feneri, Kalp, Milletlerin Kardeşliği, Su	5	5
5	Davetkâr Olan	Tanıtım	1	3
6	Bilgi Sağlayan	Evliya Çelebi, Pencere	2	2
7	Mekân ve Maddi Unsurlar Açısından Turizm	Antalya, Paris	2	2

Tablo 15 incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “Turizm” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 7 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Klasik Bir Algı Olarak Turizm

Tablo 15 incelendiğinde “klasik bir algı olarak turizm” kategorisinin toplam 7 metafor ve 10 katılımcı (%3.50) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “Seyahat” ($f = 4$) gelmektedir. Aşağıda katılımcının “*klasik bir algı olarak turizm*” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelere yer verilmiştir.

“*Turizm seyahat gibidir. Çünkü turizmde insanlar bulundukları yerlerden başka yerlere geçişleri esnasında yolculuklar yapıyorlar. Seyahatlerde de böylesine bir durum söz konusudur.*” (A27, KÖ).

“*Turizm renklilik gibidir. Çünkü gezmek, görmek, eğlenmek hayatımıza renk getirmektir.*” (A67, KÖ).

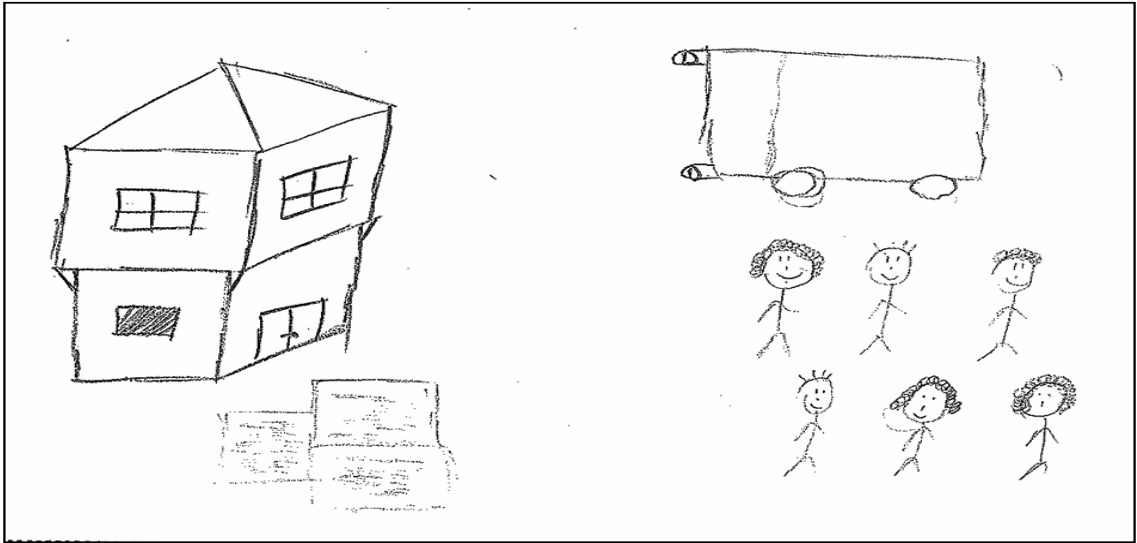
Kategori 2: Tarihi ve Kültürel Değerler Açısından Turizm

Tablo 15 incelendiğinde “tarihi ve kültürel değerler açısından turizm” kategorisinin toplam 5 metafor ve 8 katılımcı (%2.40) şeklinde oluştuğu görülmektedir.

Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanları “tarihi eserler” ($f = 3$) ve "Safranbolu"dur. Aşağıda katılımcıların “tarihi ve kültürel değerler açısından turizm” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçelere ve katılımcı tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

*“Turizm **tarihi eserler** gibidir. Çünkü turizmin en önemli var olma sebeplerinden bir tanesi de insanların tarihi eserleri görme isteğidir. Mesela Karabük-Safranbolu evlerinin tarihi dokuları vardır. Onları görmek için insanlardan Japonya'dan bile geliyorlar.” (A72, EÖ).*

*“Turizm **Safranbolu** gibidir. Çünkü Safranbolu bir kültürel mirastır. Safranbolu evlerini görmek için kilometrelerce uzaktan insanlar buraya gelirler. İnsanlar bunları merak ediyorlar ve bu meraklarını gidermek için burayı tercih ediyorlar (A1, KÖ).*

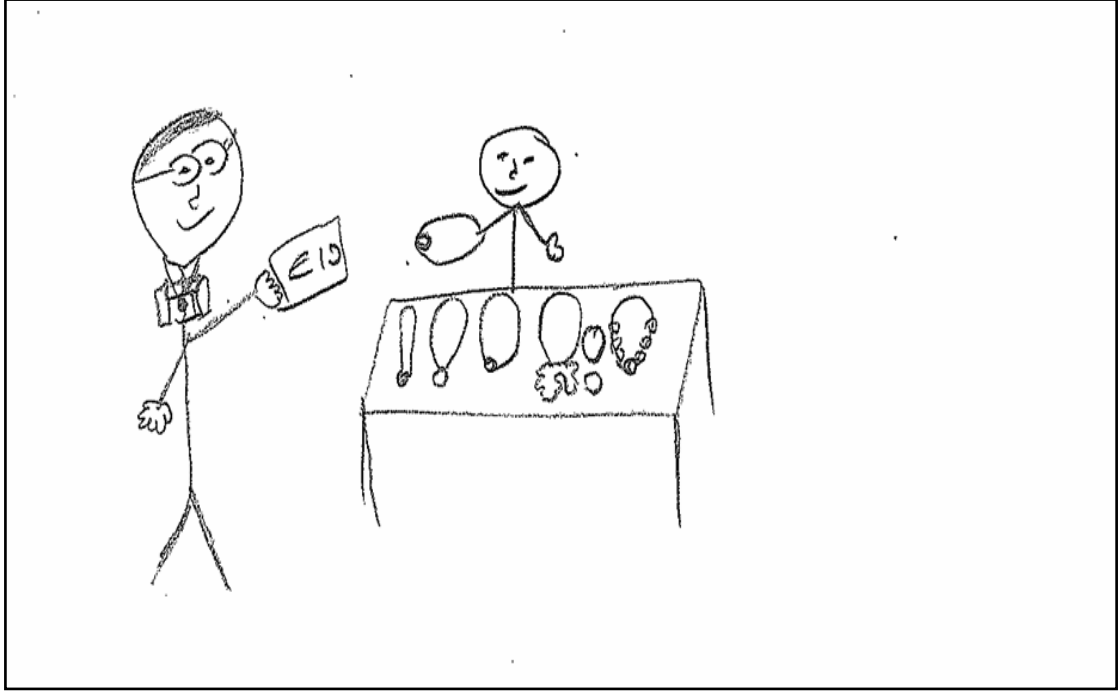
(Görüşme A1, KÖ) Turizm Safranbolu'dur. Tarihi bir kenttir Safranbolu. Şehrimiz bu açıdan şanslıdır. Kültürel miras şehri Safranbolu'ya bir sürü turist geliyor.

Kategori 3: Finansal Açıdan Turizm

Tablo 15 incelendiğinde “finansal açıdan turizm” kategorisinin toplam 3 metafor ve 5 katılımcı (%1.75) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı “para” ($f = 3$)’dır. Aşağıda katılımcının “finansal açıdan turizm” kategorisini oluşturan metaforu neden

geliştirdiğine yönelik gerekçeye, katılımcı tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

*“Turizm **para** gibidir. Çünkü ülkeye giriş yapan her turist adımını atmasıyla beraber ülkeye kazanç sağlayacaktır. Ülkemizde özellikle sırf yaz dönemini bekleyen bu işte para kazanan çok yer vardır.” (A92, EÖ).*

(Görüşme A92, EÖ) Turizm bence para demektir. Benim teyzemlerinde eski çarşının içinde dükkânları var ve orada hediyelik eşya satıyorlar. Bu onlara para kazandırdı. Kışın çok değil ama yazın çok oluyor.

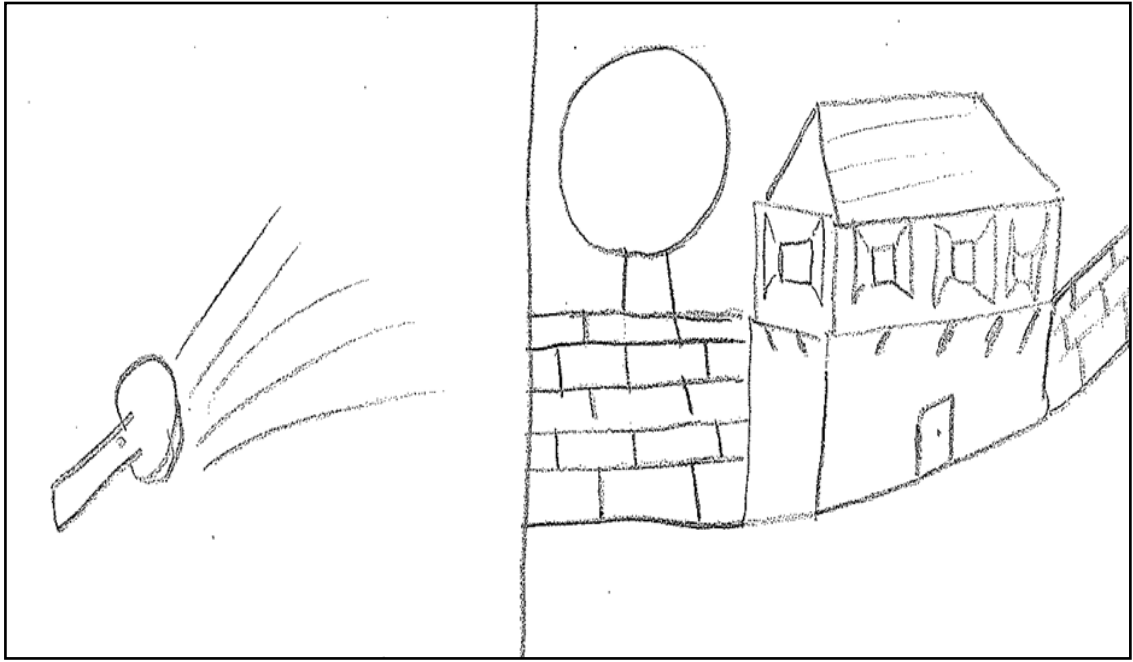
Kategori 4: Fayda Sağlayan

Tablo 15 incelendiğinde “fayda sağlayan” kategorisinin toplam 5 metafor ve 5 katılımcı (%1.75) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcıların “fayda sağlayan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine yer verilmiştir.

*“Turizm **bereket karıncaları** gibidir. Çünkü derler ya karınca olan yerde bereket olur diye. İşte turizmde de böyledir turistler ülkemize geldikçe turizm yapılan ülkeler o ülkeyi bereketlendirir.” (A82, KÖ).*

*“Turizm **milletlerin kardeşliği** gibidir. Çünkü turizm olmasaydı başka uluslardan insanlarla konuşamaz bir araya gelemez paylaşımlarda bulunamazdık. Safranbolu'ya çok yabancılar geliyor. Bildiğimiz ölçüde onlarla İngilizce konuşup dostluklar kuruyoruz.” (A84, EÖ).*

*“Turizm **el feneri** gibidir. Çünkü el fenerini açtığımızda önümüzü görürüz ve daha sağlam adımlarla gideceğimiz yere varırız. Aynı şekilde bir şehir turizm yönünde geri kalmış ise o şehir karanlıkta kalmaya mahkûm olmuş demektir.” (A11, EÖ).*

Kategori 5: Davetkâr Olan

Tablo 15 incelendiğinde "davetkar olan" kategorisinin toplam 1 metafor ve 3 katılımcı (%1.05) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı "tanıtım"dır. Aşağıda katılımcıların “davetkâr olan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine yer verilmiştir.

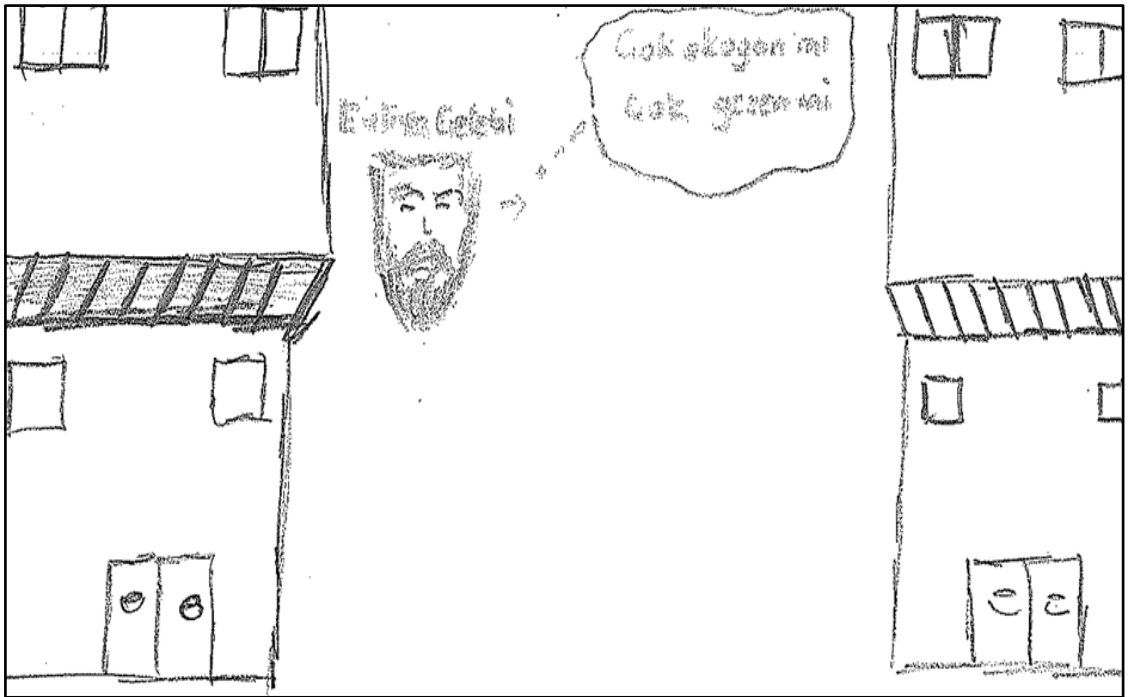
*“Turizm **tanıtım** gibidir. Çünkü her ilin turizm çeşidi farklıdır. Kimisinin yaz turizmi kimisinin kış turizmi. Turistik iller reklam panolarında sürekli kendileriyle ilgili tanıtımlar yaparlar.” (A49, EÖ).*

(Görüşme A49, EÖ) Ben geçen sene Ankara'ya gitmiştim. Orada reklam yerlerinde Safranbolu'yu görmüştüm. Safranbolu'yu tanıtan afişler vardı.

Kategori 6: Bilgi Sağlayan

Tablo 15 incelendiğinde "bilgi sağlayan" kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%0.70) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcıların "*bilgi sağlayan*" kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine yer verilmiştir.

"Turizm Evliya Çelebi gibidir. Çünkü turistik bir gezi gibi her yeri gezmiş görmüş ve gördüklerini anlatmıştır." (A13, EÖ).

Kategori 7: Mekân ve Maddi Unsurlar Açısından Turizm

Tablo 15 incelendiğinde "mekan ve maddi unsurlar açısından turizm" kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%0.70) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının "*mekân ve maddi unsurlar açısından turizm*" kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiklerine yönelik gerekçeye yer verilmiştir.

“Turizm Antalya gibidir. Çünkü ülkemizin turizm başkenti Antalya'dır. Dünya'da ve Türkiye'de tatil denilince Antalya çoğumuzun aklına gelmekte.” (A107, EÖ).

Turizm kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar turizm kavramını genel olarak klasik anlayışlar içeren dinlenmek, eğlenmek, seyahat etmek gibi unsurlar olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir. Ayrıca turizm kavramına ait gerekçelere bakıldığında katılımcılar turizmi, tarihi ve kültürel değerleri bünyesinde barındıran, finansal getirileri olan, faydalı, bilgi sağlayan, davetkâr olmayı ve mekânı akıllara getiren bir kavram olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir.

4.1.7. İklim Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 16

Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “İklim” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Çiçek	1	0.35	14	İnsan Duyguları	2	0.70
2	Bitki Örtüsü	1	0.35	15	Masa örtüsü	1	0.35
3	Bukalemun	1	0.35	16	Mevsimler	5	1.75
4	Canlı Mutasyonu	1	0.35	17	Meyve	2	0.70
5	Ders Programı	1	0.35	18	Paranın İki Yüzü Gibidir	1	0.35
6	Doğa Şartları	2	0.70	19	Pusula	1	0.35
7	Eğitim Öğretim	1	0.35	20	Renkler	1	0.35
8	Eğlenmek	1	0.35	21	Soba ve Buzdolabı	2	0.70
9	Gündüz Gece	2	0.70	22	Tırtılın Kelebeğe Dönüşmesi	1	0.35
10	Gökkuşağı	1	0.35	23	Yaşam Koşulları I	1	0.35
11	Güzellikler	1	0.35	24	Yüzümüz	1	0.35
12	Hava Şartları	2	0.70	25	Zamanında Teslim Edilecek Ödev	1	0.35
13	İki Yüzlü İnsan	1	0.35				
Toplam						35	100

Tablo 16 incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “İklim” kavramına yönelik 25 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (18) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 7 metafor ise 2-5 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama

katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.4'tür. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “mevsimler” ($f = 5$), “soba-buzdolabı” ($f = 2$) ve “gündüz gece” ($f = 2$) gelmektedir.

Tablo 17

Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “İklim” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Farklılığın İfadesi	Açılıp Kapanan Çiçekler, Bitki Örtüsü, Gökkuşağı, İnsan Duyguları, Mevsimler, Meyve, Paranın İki Yüzü, Pusula, Renkler, Soba ve Buzdolabı, Yüzümüz	11	13
2	Sürekliliğin İfadesi	Canlı Mutasyonu, Doğa Şartları, Eğitim Öğretim, Gece Gündüz, Mevsimler	5	10
3	Değişimin İfadesi	Bukalemun, İnsan Duyguları, Masa örtüsü, Yaşam Koşulları, İkiyüzlü İnsan	5	5
4	Belirsizliğin İfadesi	Ders Programı, Hava Şartları,	2	3
5	Mutluluk Kaynağı	Eğlenmek, Güzellikler	2	2
6	Belli Bir Zamanı Olan	Tırtılın Kelebeğe Dönüşmesi, Zamanında Teslim Edilecek Ödev	2	2

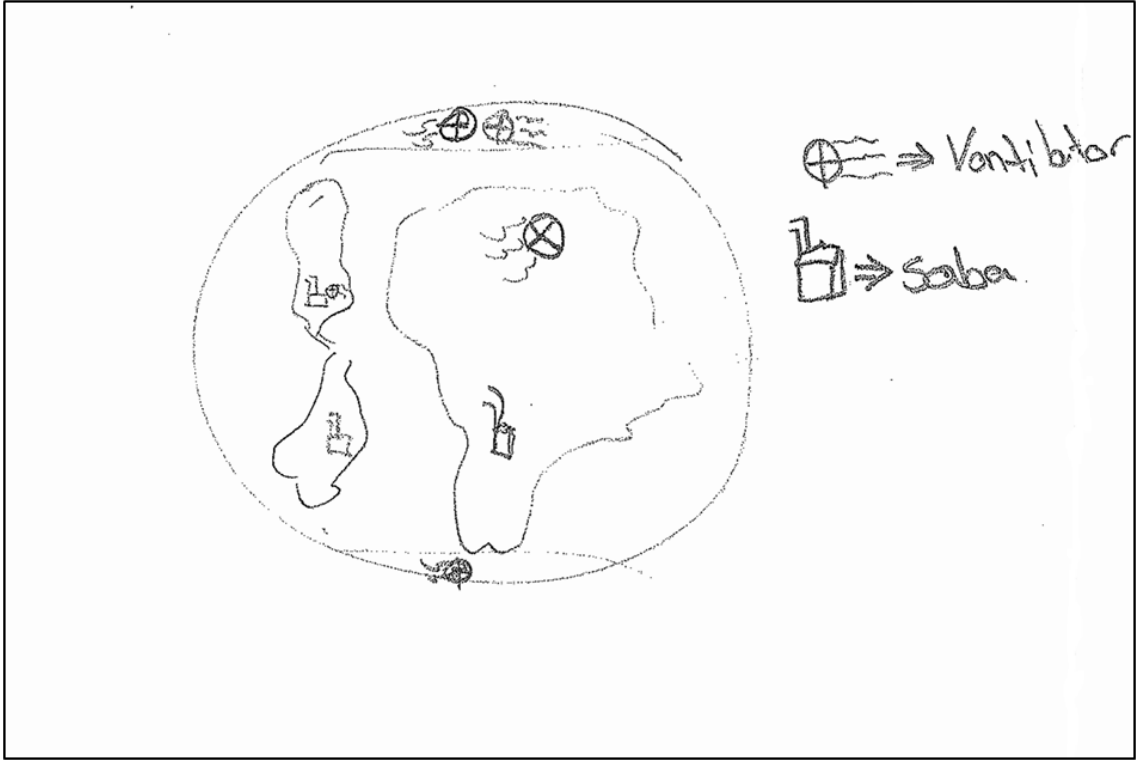
Tablo 17 incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “İklim” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 6 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Farklılık İfadesi

Tablo 17 incelendiğinde “farklılığın ifadesi” kategorisinin toplam 11 metafor ve 13 katılımcı (%4.55) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “soba-buzdolabı” ($f = 2$) ve “Meyve” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “*farklılığın ifadesi*” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine,

bazı katılımcılar tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

*“İklim **soba-buzdolabı** gibidir. Çünkü arada önemli farklılıklar oluşabilir. Bir yerde yoğun kış şartları yaşanırken diğer bir yerde insanlar denize girebiliyor. Bu aynı soba ile buzdolabı arasındaki ısı farklılığı gibidir” (A24, EÖ).*

(Görüşme A24, EÖ) İklim, soba ve buzdolabı arasındaki fark gibidir. Çünkü baktığımızda Erzurum'da kar yağarken Antalya'da insanlar deniz giriyorlar.

Kategori 2: Sürekliliğin İfadesi

Tablo 17 incelendiğinde “sürekliliğin ifadesi” kategorisinin toplam 5 metafor ve 10 katılımcı (%3.50) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan “mevsimler” ($f = 4$), “gece gündüz” ($f = 2$) ve “doğa şartları” ($f = 2$)’dır. Aşağıda katılımcıların “süreklilik gösteren” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelere yer verilmiştir.

*“İklim **mevsimler** gibidir. Çünkü iklim şartları değiştikçe mevsimlerde değişmektedir. Bu ikisi arasında doğru bir orantı söz konusudur.” (A18, EÖ).*

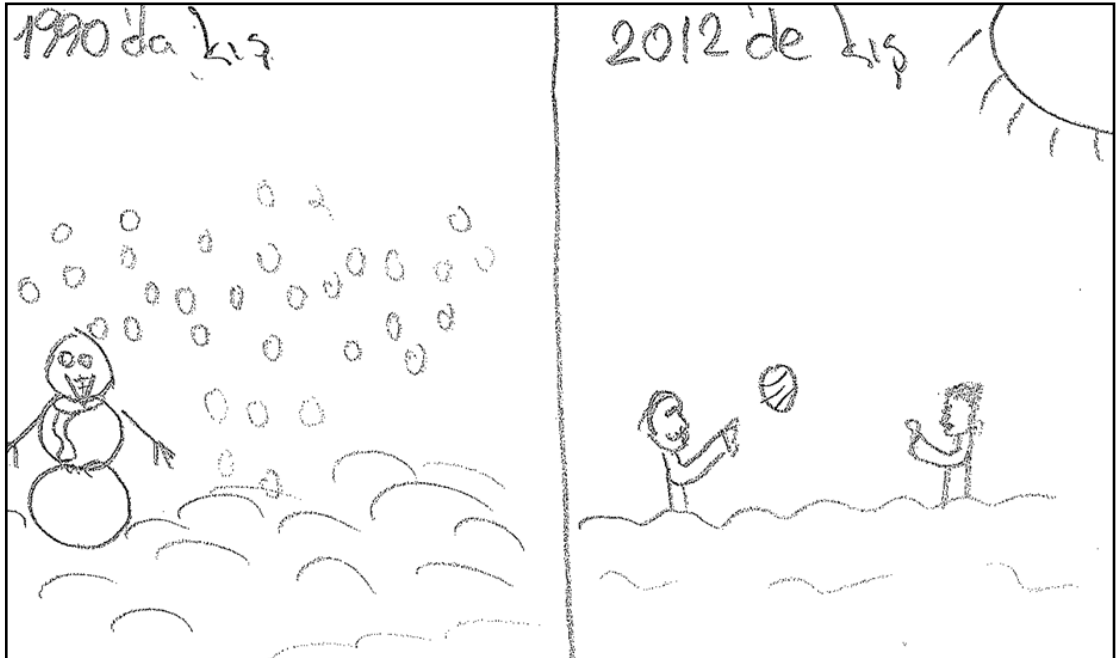
“İklim gece gündüz gibidir. Çünkü her ikisi de gerektiği zaman bir düzen içerisinde değişir giderler. Geceler gündüzleri kovalar iklimlerde birbiri ardına sırası geldikçe değişir.” (A108, KÖ).

“İklim doğa şartları gibidir. Çünkü bölgedeki doğa şartları iklimin yansımalarıdır. Bir yerde sürekli yağmur yağıyorsa o bölgenin doğa şartları da aynı düzende gidecektir.” (A55, EÖ).

Kategori 3: Değişimin İfadesi

Tablo 17 incelendiğinde “değişimin ifadesi” kategorisinin toplam 5 metafor ve 5 katılımcı (%1.75) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “değişimin ifadesi” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

“İklim ikiyezölü insan gibidir. Çünkü iklim gün geçtikçe değişiyor. İnsanlarda çoğu zaman kişiliklerinden ödün verebiliyorlar. İklimdeki değişimin küresel ısınmadan kaynaklı olduğu söylenebilir.” (A10, EÖ).

(Görüşme A10, EÖ) İklim ikiyezölü insan gibidir. Çünkü iklimler sürekli bir değişim içerisinde. Küresel ısınma diye bir gerçek var. Ondan dolayı kışın yazı yaşayabiliyoruz. İkiyezölü insanda aynıdır. Nerde ne konuşacağını bilemeyiz.

*“İklim **masa örtüsü** gibidir. Çünkü iklimler doğayı, çevreyi bazen yağmuruyla bazen kar yağışıyla ya da bitki örtüsüyle makisi bozkırıyla kaplarlar bir örtü gibi. Masa örtüsü aynı bunun gibidir. Onu bir yere örttüğünüz vakit oranın görüntüsü değişir. İklimlerde de öyledir yetiştirilen meyvenin türü o anda yeryüzünü kaplayan örtüye göre değişir.” (A117, KÖ).*

Kategori 4: Belirsizliğin İfadesi

Tablo 17 incelendiğinde “belirsizliğin ifadesi” kategorisinin toplam 2 metafor ve 3 katılımcı (%1.05) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı “hava şartları” ($f = 2$)’dır. Aşağıda katılımcının “*belirsizliği olan*” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine yer verilmiştir.

*“İklim **hava şartları** gibidir. Çünkü hava şartları bazen insanı gafil avlayabilir. Bir bakmışsın güneş varken bir saat sonra her yer yağmur olabilir. İklimde öyledir nisan ayında kar yağdığını hatırlarım.” (A19, KÖ).*

Kategori 5: Mutluluk Kaynağı

Tablo 17 incelendiğinde “mutluluk kaynağı” kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%0.70) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların

frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “belirsizliği olan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye yer verilmiştir.

“İklim eğlenmek gibidir. Çünkü her mevsimin bir güzelliği vardır. Yazın denize, havuza gider çeşitli aktiviteler yaparız, kışın ise kar yağınca evimizin önünde kart topu vb eğlenceli şeyler yaparız.” (A12, EÖ).

Kategori 6: Belirli Bir Zamanı Olan

Tablo 17 incelendiğinde “belirli bir zamanı olan” kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%0.70) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “belirli bir zamanı olan” kategorisine ait metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye yer verilmiştir.

“İklim tırtılın kelebeğe dönüşmesi gibidir. Çünkü çeşitli evrelerden geçerek o anki hallerini alırlar. Kelebek dünyaya geldiğinde bir tırtıldır belirli bir zaman sonra kelebeğe dönüşür. Aynı şekilde atmosferde su olarak düşen damlacıkların soğuk havanın da etkisiyle belirli bir süre sonra kar haline gelmesi.” (A67, KÖ).

(Görüşme A67, KÖ) İklim önce tırtıl sonra kelebek gibidir. Çünkü tırtılın kelebeğe dönüştüğünü biliyorum ben. Başlangıçta tırtıl olarak doğuyor sonra kelebek oluyor. İklim de böyle oluyor. Yağmur havada soğuyunca kara dönüşüyor.

İklim kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar iklim kavramını genel olarak farklılıkları olan ve süreklilik gösteren unsurlar olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir. Ayrıca iklim kavramına ait gerekçelere bakıldığında katılımcılar iklimi, değişimin ve belirsizliğin göstergesi, belirli bir zaman içerisinde gerçekleşen kimi zaman hüznendirip kimi zaman da mutluluk kaynağı olan bir kavram olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir.

4.1.8. Doğal Kaynak Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 18

Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Doğal Kaynak” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

<i>Sıra No</i>	<i>Metafor</i>	<i>(f)</i>	<i>%</i>	<i>Sıra No</i>	<i>Metafor</i>	<i>(f)</i>	<i>%</i>
1	Akıl	1	0.31	13	Oksijen	1	0.31
2	Bilgi	1	0.31	14	Ormandan Gelen Su	1	0.31
3	Çocuklar	1	0.31	15	Öğretmen	1	0.31
4	Değerli eşyalar	1	0.31	16	Önemli Eşya	1	0.31
5	Değirmen	1	0.31	17	Para	1	0.31
6	Elektrik	1	0.31	18	Sihirli Değnek	1	0.31
7	Günahlardan Arındırılmış Ruh	1	0.31	19	Sofradaki Yemek	1	0.31
8	Hazine	2	0.62	20	Su	3	0.93
9	Helal Kazanılan Para	1	0.31	21	Şirketin Projesi	1	0.31
10	Maden	1	0.31	22	Vitamin	1	0.31
11	Mantar	1	0.31	23	Yardım Eli	1	0.31
12	Mücevher	3	0.93	24	Zenginlik	3	0.93
Toplam						31	100

Tablo 18 incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “Doğal Kaynak” kavramına yönelik 24 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların neredeyse tamamı (20) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 4 metafor ise 2-3 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.3’tür. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “mücevher” ($f = 3$), “su” ($f = 3$) ve “zenginlik” ($f = 3$) gelmektedir.

Tablo 19

Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Doğal Kaynak” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

<i>Sıra No</i>	<i>Kategori Adı</i>	<i>Metafor</i>	<i>Metafor Sayısı</i>	<i>Toplam Metafor</i>
1	Vazgeçilmez Olan	Akıl, Değerli Eşyalar, Hazine, Maden, Mücevher, Oksijen, Sihirli Değnek, Sofradaki Yemek, Su, Zorunluluk	10	15

Tablo 19 (devam)

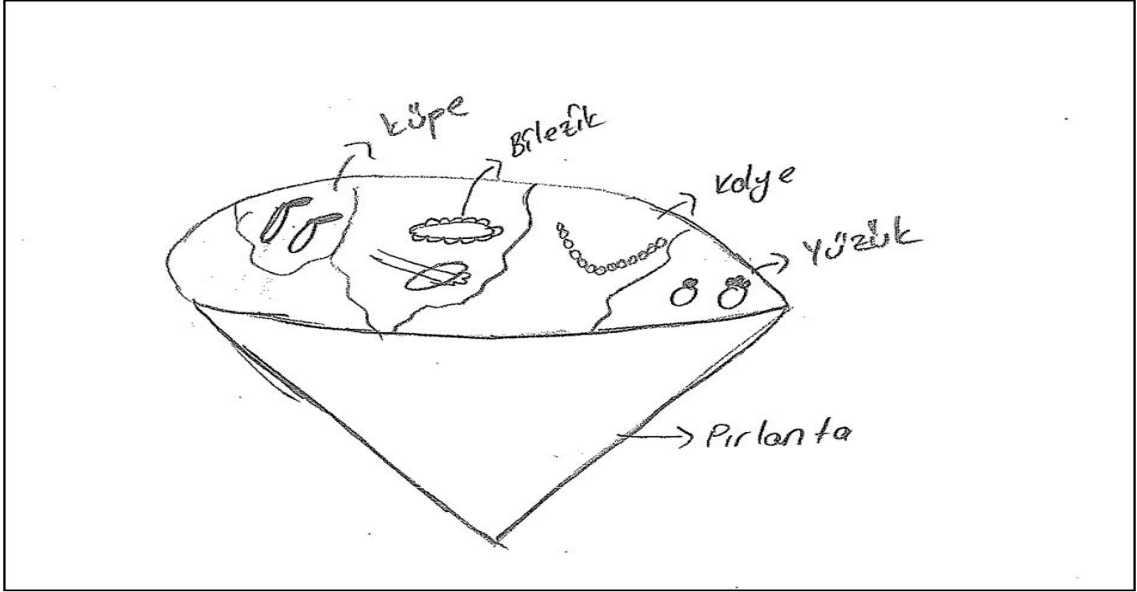
2	Fayda Sağlayan	Mantar, Ormandan Gelen Ses, Öğretmen, Şirketin Projesi, Vitamin, Yardım Eli, Zenginlik	7	8
3	Gösterilen Önele Bağlı Olan	Elektrik, Önemli Eşya, Para	3	3
4	Saflığını Koruyan	Çocuklar, Günahlarından Arındırılmış Ruh, Helal Kazanılan Para	3	3
5	Emek Gösterilmeden Var Olan	Bilgi, Değirmen	2	2

Tablo 19 incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “Doğal Kaynak” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 5 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Vazgeçilmez Olan

Tablo 19 incelendiğinde “vazgeçilmez olan” kategorisinin toplam 10 metafor ve 15 katılımcı (%4.65) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “mücevher” ($f = 3$) ve “su” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “vazgeçilmez olan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

*“Doğal kaynaklar **mücevher** gibidir. Çünkü mücevherler insanlar için çok önemlidir değerlidir pahalıdır ve bazı insanların olmazsa olmazlarıdır. Aynı şekilde doğal kaynakların da ülkeler için çok değerli olduğunu söyleyebiliriz. Doğal kaynaklar bir ülkenin zenginliğidir.”* (A98, KÖ).

(Görüşme A98, KÖ) Doğal kaynaklar mücevher gibi bence. Mücevherler pahalı ürünlerdir. Bazı doğal kaynaklarda çok pahalı neredeyse mücevherler kadar.

“Doğal kaynaklar **su** gibidir. Çünkü su insan için çok değerlidir. Su bize Allah tarafından geldi ve biz suyu üretemeyiz. Bizim için suyun önemi anlatılamaz. Eğer bir gün su tükenirse su savaşları çıkabilir. Doğal kaynaklar için Müslüman ülkelerde Avrupalıların yaptığı gibi.” (A2, KÖ).

Kategori 2: Fayda Sağlayan

Tablo 19 incelendiğinde “fayda sağlayan” kategorisinin toplam 7 metafor ve 8 katılımcı (%2.48) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan “zenginlik” ($f = 2$)’dir. Aşağıda katılımcının “fayda sağlayan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçe yer verilmiştir.

“Doğal kaynak **zenginlik** gibidir. Çünkü doğal kaynaklar açısından rezervi çok olan ülkeler ekonomik anlamda da zengin ülkelerdir. Doğal kaynağı çok olanlar ihtiyaç sahibi ülkelere bunları satarak çok para kazanırlar.” (A57, EÖ).

Kategori 3: Gösterilen Öneme Bağlı Olan

Tablo 19 incelendiğinde “gösterilen öneme bağlı olan” kategorisinin toplam 3 metafor ve 3 katılımcı (%0.93) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan

metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “*gösterilen öneme bağlı olan*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir

*“Doğal Kaynak **elektrik** gibidir. Çünkü gereksiz yere kullandığımızda ikisi de biter.”* (A91, EÖ).

(Görüşme A91, EÖ) Doğal kaynaklar elektriğe benzer. Çünkü ikisi de doğru kullanılmadığında zarara sebep olurlar.

Kategori 4: Sağlığını Koruyan

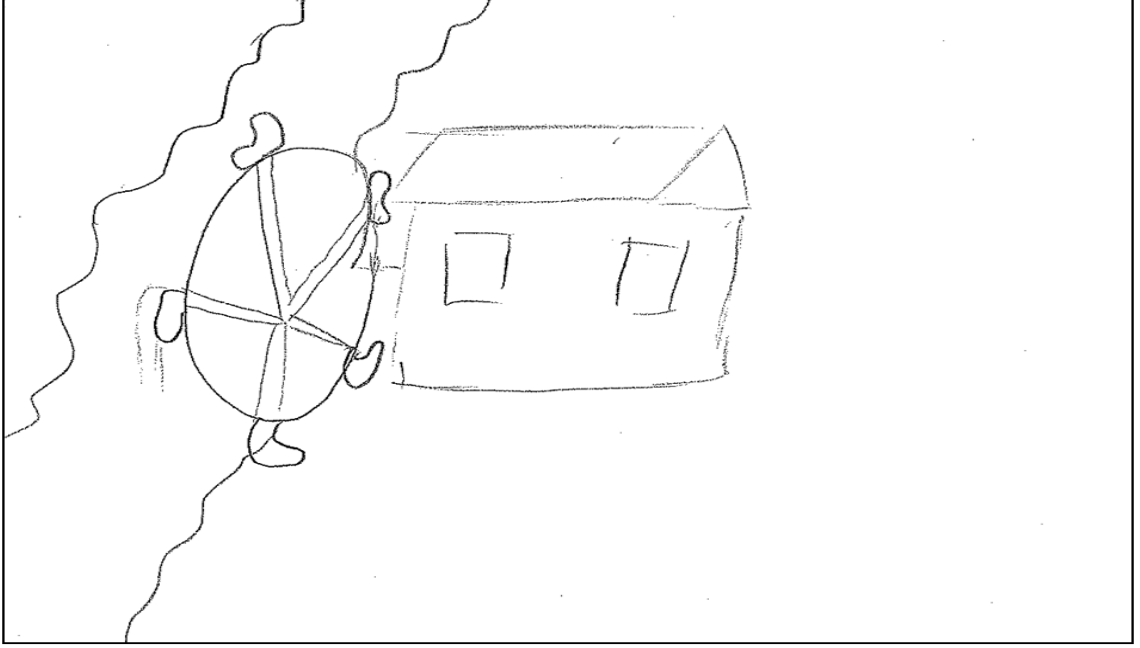
Tablo 19 incelendiğinde “sağlığını koruyan” kategorisinin toplam 3 metafor ve 3 katılımcı (%0.93) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “*sağlığını koruyan*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine ilişkin gerekçeye yer verilmiştir.

*“Doğal kaynaklar **helal kazanılan para** gibidir. Çünkü doğal kaynaklar temizdir, saftır, berraktır. Helal para da öyledir doğaldır temizdir alın teriyle kazanılmış paradır.”* (A89, EÖ).

Kategori 5: Emek Gösterilmeden Var Olan

Tablo 19 incelendiğinde “emek gösterilmeden var olan” kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%0.62) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “*emek gösterilmeden var olan*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye, katılımcı tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

*“Doğal kaynaklar **değirmen** gibidir. Çünkü doğal kaynaklar için herhangi bir üretim yapmamıza gerek yoktur. Kendiliğinden vardır zaten. O kaynaklardan farklı farklı alanlarda faydalanılır. Değirmende de önemli bir güç sarf etmeden un ortaya çıkar. Daha sonra o undan farklı şeyler yapılabilir.”* (A66, KÖ).

(Görüşme A66, KÖ) Doğal kaynakları değirmene benzettim. Çünkü doğal kaynaklar doğada vardır. Onlar fabrikalara gönderilip çeşitli ürünler ortaya çıkıyor. Değirmende de un yapılıyor.

Doğal kaynaklar kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar doğal kaynaklar kavramını genel olarak vazgeçilmesi çok zor olan ve fayda sağlayan unsurlar olarak gördükleri belirlenmiştir. Ayrıca doğal kaynaklar kavramına ait gerekçelere bakıldığında katılımcılar doğal kaynakları, değer verilmesi gereken, katıksız, saf ve herhangi bir şekilde üretimi olmayan, yıllar boyu oluşumunu ve varlığını sürdürerek günümüze kadar gelen bir unsur olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir.

4.1.9. Nüfus Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 20

Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Nüfus” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Bakteriler	1	0.17	9	Kefir	1	0.17
2	Bilgi	1	0.17	10	Konser Alanı	1	0.17
3	Hayvanlar	1	0.17	11	Para	1	0.17
4	İstanbul	1	0.17	12	Silgi	1	0.17

Tablo 20 (devam)

5	İyi Yaşam Koşulları	1	0.17	13	Tohum	1	0.17
6	Kalabalık	1	0.17	14	Yağmur	1	0.17
7	Kar Taneleri	1	0.17	15	Yosun Bitkisi	1	0.17
8	Karınca Topluluğu	2	0.34				
Toplam						17	100

Tablo 20 incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “Nüfus” kavramına yönelik 15 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların tamamına yakını (14) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 1 metafor ise 2 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.14’tür. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanı “karınca topluluğu” gelmektedir.

Tablo 21

Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Nüfus” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Süreklilik Gösteren	Bakteriler, Bilgi, Kalabalık, Kar Taneleri, Karınca Topluluğu, Kefir, Konser Alanı, Para, Tohum, Yosun Bitkisi, Zengin İnsan	11	11
2	Duruma Göre Değişiklik Gösteren	Hayvanlar, Karınca Topluluğu, Silgi, Yağmur	4	4
3	Olumsuzluk Oluşturan	Kötü Yaşam Koşulları, İstanbul	2	2

Tablo 21 incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “Nüfus” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından, kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

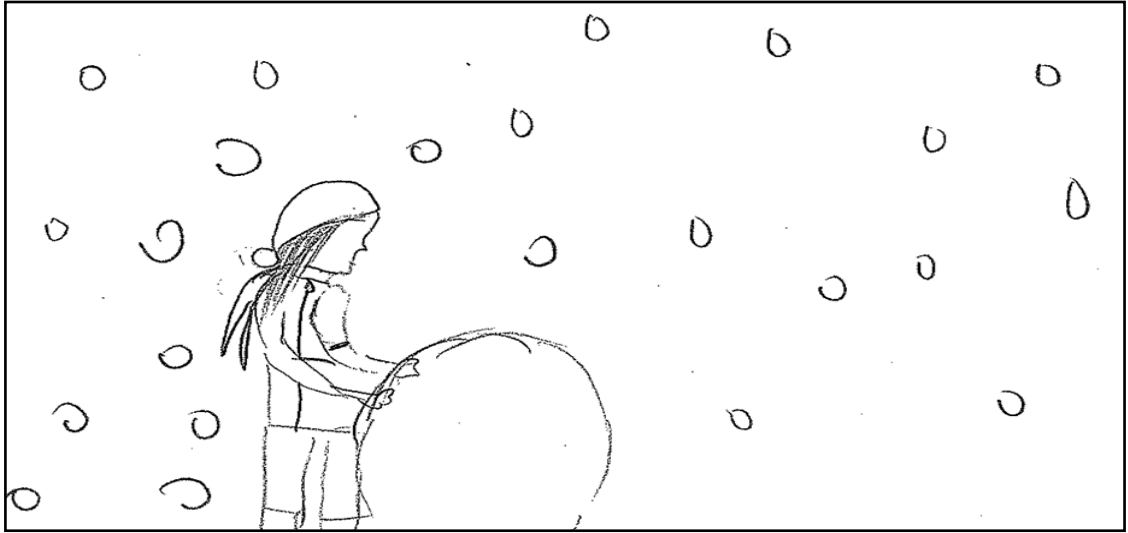
Kategori 1: Süreklilik Gösteren

Tablo 21 incelendiğinde “süreklilik gösteren” kategorisinin toplam 11 metafor ve 11 katılımcı (%1.87) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcıların “süreklilik gösteren” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelere, katılımcı tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Nüfus **bakteriler** gibidir. Çünkü her ikisi de uygun yer bulduklarında hemen çoğalırlar.” (A17, EÖ).

(Görüşme A17, EÖ) Nüfus bakteriler gibi kendilerine uygun bir nokta bulduklarında hızla çoğalır.

“Nüfus **kar taneleri** gibidir. Çünkü kartopu yuvarlandıkça yeni kar taneleri alır. Zamanla çoğalarak yeni bir hal alırlar. Nüfusta böyledir göçler ve yeni doğanlarla beraber sürekli çoğalma eğilimindedir.” (A66, KÖ).

(Görüşme A66, KÖ) Nüfus küçük kar tanelerinin zamanla şiddetinin artarak bir yığın oluşturması gittikçe büyümesi gibi. Dünyaya yeni gelenlerle nüfus ta gittikçe artar.

“Nüfus **kefir** gibidir. Çünkü her ikisi de gün geçtikçe çoğalır artar.” (A118, EÖ).

Kategori 2: Duruma Göre Değişiklik Gösteren

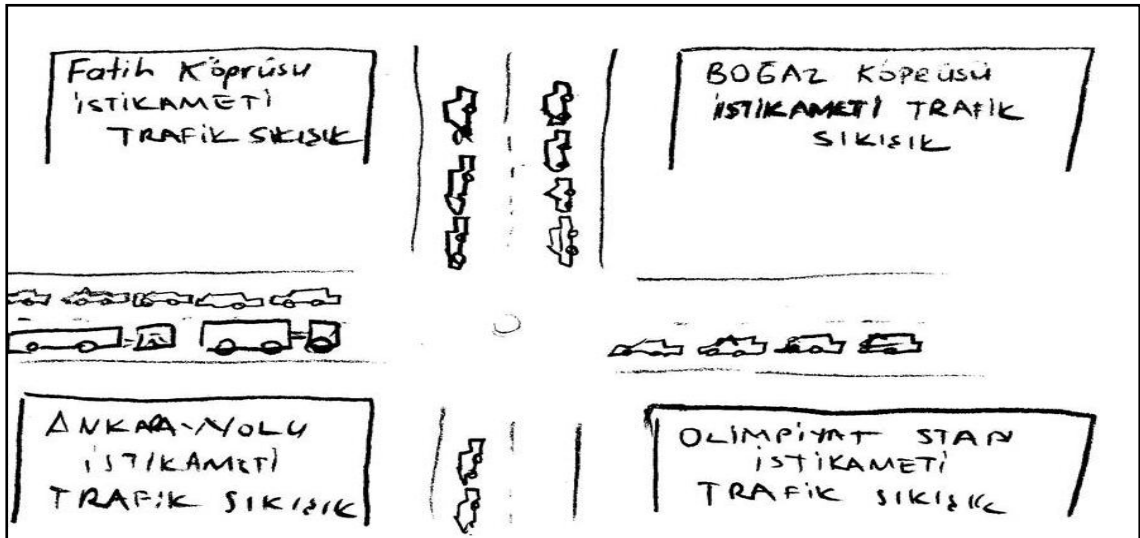
Tablo 21 incelendiğinde “duruma göre değişiklik gösteren” kategorisinin toplam 4 metafor ve 4 katılımcı (%0.68) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “süreklilik gösteren” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye yer verilmiştir.

“Nüfus **karıncalar** gibidir. Çünkü karıncalar bazı yerlerde çok bazı yerlerde az olabilirler. Ne kadar çok çalışırlarsa o bölge de nüfuslaşırlar. Yani nerede iş orada karıncalar. İnsanlarda öyledir iş alanları olan yerlerde nüfuslar kalabalıktır.” (A113, KÖ).

Kategori 3: Olumsuzluk Oluşturan

Tablo 21 incelendiğinde “olumsuzluk oluşturan” kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%0.34) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “olumsuzluk oluşturan” kategorisine ait metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye yer verilmiştir.

“Nüfus **kötü yaşam koşulları** gibidir. Çünkü nerede okul, hastane, fabrika varsa burada nüfus fazla olur. Ancak yaşam koşullarının çok kötü olduğu bölgelerde çarpık kentleşme, nüfusla beraber hastalıklar meydana gelir ve buradaki nüfus zamanla iyi yaşam koşullarının bulunduğu alanlara taşınır.” (A14, EÖ).

(Görüşme A14, EÖ) Nüfus kötü yaşam koşulları gibidir. Çünkü nüfusu artar bir yerde kargaşa başlar. Resmini de çizdim. Mesela İstanbul'da çok insan ve çok araba var bu da trafiği sıkıştırıyor. Karabük'te biz rahatız.

Nüfus kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar nüfus kavramını genel olarak süreklilik gösteren ve ortamına göre farklılaşan unsurlar olarak gördükleri belirlenmiştir. Ayrıca nüfus kavramına ait gerekçelere bakıldığında katılımcılar nüfusu, bazı olumsuzlukları ortaya çıkaran bir unsur olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir.

4.1.10. Göç Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 22

Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Göç” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Akrep ve Yelkovan	1	0.40	13	Leylekler	1	0.40
2	Ayrılık	1	0.40	14	Öğretmen Tayini	1	0.40
3	Buharlaşıma	1	0.40	15	Ölmek	3	1.20
4	Çaresizlik	1	0.40	16	Seyahat	1	0.40
5	Çiçekler	1	0.40	17	Taşınmak	2	0.80
6	Dağdaki kar	1	0.40	18	Tatil	3	1.20
7	Futbol maçı	1	0.40	19	Terk Etmek	1	0.40
8	Hayvanlar	1	0.40	20	Uzaklaşmak	1	0.40
9	İstanbul	1	0.40	21	Yaprağın Dalından Kopması	1	0.40
10	Karınca Yuvası	1	0.40	22	Yaşam Şartları	1	0.40
11	Karmaşıklık	1	0.40	23	Yerleşme	1	0.40
12	Kuşlar	12	4.80	24	Yok Oluş	1	0.40
Toplam						40	100

Tablo 22 incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “Göç” kavramına yönelik 24 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (20) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 4 metafor ise 2-12 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.7’dir. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “kuşlar” ($f = 12$), “ölmek” ($f = 3$) ve “tatil” ($f = 3$) gelmektedir.

Tablo 23

Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Göç” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

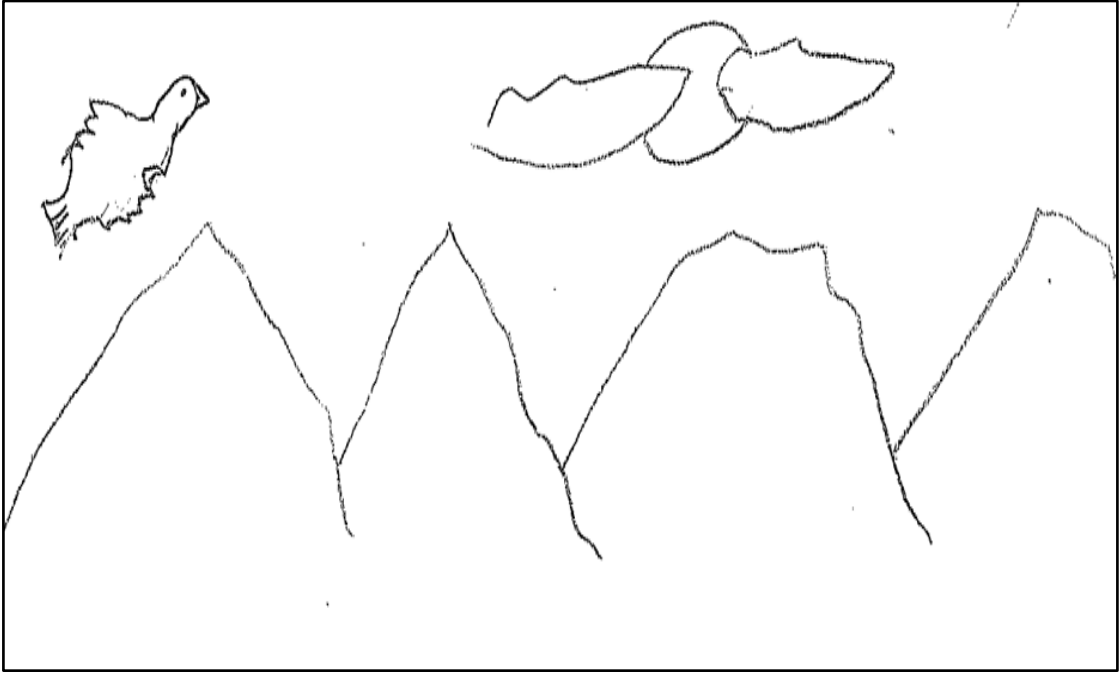
<i>Sıra No</i>	<i>Kategori Adı</i>	<i>Metafor</i>	<i>Metafor Sayısı</i>	<i>Toplam Metafor</i>
1	Zorunluluktan Doğan Hareket	Çaresizlik, Hayvanlar, İstanbul, Kuşlar, Leylekler, Öğretmen Tayini, Taşınmak, Tatil, Uzaklaşmak, Yaşam Şartları, Yerleşme	11	19
2	Zamana Bağlı Olarak Değişebilen	Akrep ve Yelkovan, Buharlaşıma, Çiçekler, Dağdaki Kar, Futbol Maçı, Karınca Yuvası, Kuşlar, Seyahat, Tatil	9	13
3	Zamanla Kaybolan	Ölmek, Terk Etmek, Yaprığın Dalından Kopması, Yok Oluş	4	6
4	Olumsuzluklara Sebep Olan	Ayrılık, Karmaşıklık	2	2

Tablo 23 incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “Göç” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 4 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Zorunluluktan Doğan Hareket

Tablo 23 incelendiğinde “zorunluluktan doğan hareket” kategorisinin toplam 11 metafor ve 19 katılımcı (%7.60) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “kuşlar” ($f = 7$), “tatil” ($f = 2$) ve “taşınmak” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “zorunluluktan doğan hareket” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirdikleri metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

*“Göç **kuşlar** gibidir. Çünkü bir yeri beğenmezsen ya da yaşam şartları sana uygun değilse uygun yerlere gitme ihtiyacı oluşabilir. Daha önceden tanımadığın farklı bir bölgeye de gidebilirsin. Göçmen kuşlarda aynıdır. Bulundukları ortama göre sürekli başka yerlere göç edip yaşam olanaklarını artırırılar.” (A62, KÖ).*

(Görüşme A62, KÖ) Göç deyince aklıma kuşlar geliyor. Kuşlar genelde yemek bulmak istediklerinde ve havalar soğuduğunda sıcak bölgelere gidebilmek için bir yerden bir yere göç ederler.

“Göç **tatil** gibidir. Çünkü her ikisinde de yolculuk vardır her ikisinde de bir ihtiyaç söz konusudur. İnsanlar stresli günlerden kurtulmak adına tatil yapma ihtiyacı hissederler. Aynı bulundukları ortamda mutlu olmayan insanların yaptığı yer değişimi gibi.” (A32, EÖ).

Kategori 2: Zamana Bağlı Olarak Değişen

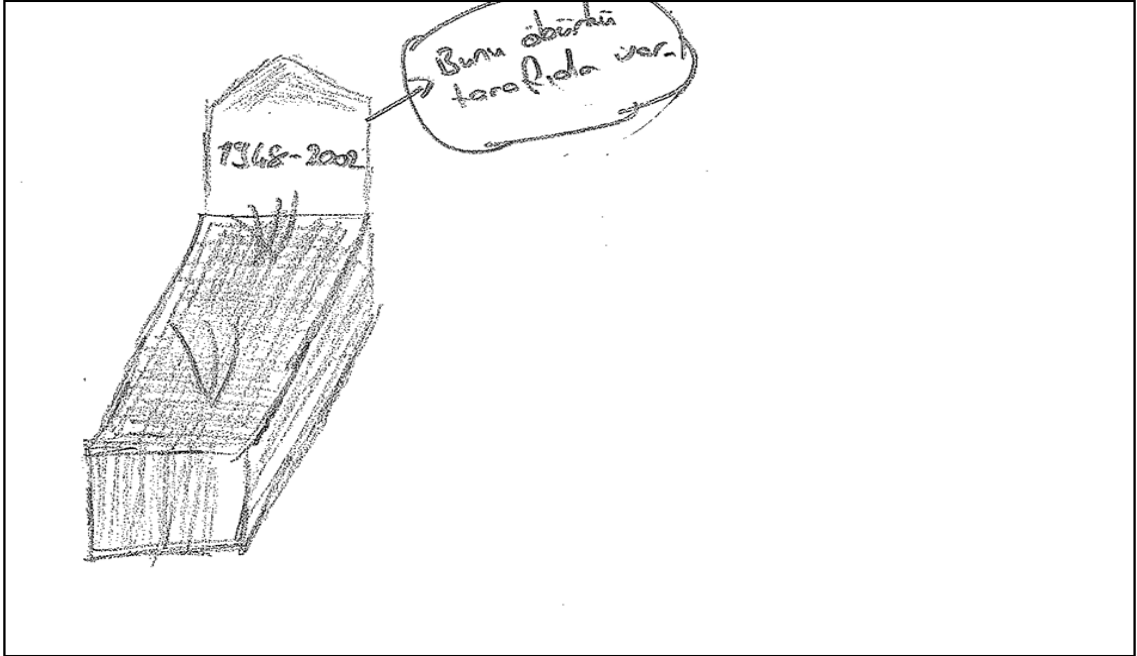
Tablo 23 incelendiğinde “zamana bağlı olarak değişen” kategorisinin toplam 9 metafor ve 13 katılımcı (%5.20) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan “kuşlar” ($f = 5$)’dır. Aşağıda katılımcının “zamana bağlı olarak değişen” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

“Göç **kuşlar** gibidir. Çünkü kuşlar mevsimi geldikçe bir yerden başka bir yere göç ederler. İnsanlarda öyle para kazanamamaya başladıklarında başka yerlere göç ederler.” (A85, KÖ).

Kategori 3: Zamanla Kaybolan

Tablo 23 incelendiğinde “zamanla kaybolan” kategorisinin toplam 4 metafor ve 6 katılımcı (%2.40) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı “ölmek” ($f = 3$)’tir. Aşağıda katılımcının “zamanla kaybolan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

“Göç ölmek gibidir. Çünkü insan öldüğünde bu dünyadaki görevi sona ermiş oluyor. Ama asıl görev şimdi başlıyor. İnsanoğlu ölünce öteki dünyaya göç ediyor.” (A13, EÖ).

(Görüşme A13, EÖ) Göç ölüm gibidir. Çünkü öldüğümüzde bu dünyadaki işimiz bitiyor ve öteki dünyanın yolunu tutuyoruz.

Kategori 4: Olumsuzluklara Sebep Olan

Tablo 23 incelendiğinde “olumsuzluklara sebep olan” kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%0.80) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcıların “olumsuzluklara sebep olan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine yer verilmiştir.

“Göç **ayrılık** gibidir. Çünkü göç eden insanlar vatanlarından, sevdiklerinden ayrılırlar. Ayrılık bir insandan uzaklaşmak demektir. Göç eden insan ayrılığı yaşamış demektir.” (A117, KÖ).

“Göç **karmaşıklık** gibidir. Çünkü çok alan bir şehirde gittikçe nüfus artacak ve çok çeşitli yerlerden insanlar bir araya gelecek anlaşılamayanlar çıkacak bu da karmaşaya sebep olacaktır.” (A10, EÖ).

(Görüşme A10, EÖ) Göç karmaşıklıklar gibidir. Çünkü insanlar başka yerlere gidiyorlar farklı farklı kültürden insanlar bir süre sonra anlaşıyorlar.

Göç kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar göç kavramını genel olarak zorunluluğun getirdiği ve zamana bağlı olarak değişebilen bir durum olduğunu ayrıca göç kavramına ait gerekçelerde katılımcılar göçü olumsuzluklara sebebiyet veren bir unsur olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir.

4.1.11. Afet Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 24

Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Afet” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Bir Şeyin Aşırısı	1	0.31	14	Kaza	2	0.62
2	Deprem	2	0.62	15	Kırmızı Görmüş Boğa	1	0.31
3	Doğanın Gücü	1	0.31	16	Kıyamet	2	0.62
4	Duygularımız	1	0.31	17	Kızgın İnsan	1	0.31
5	Düşük Not	1	0.31	18	Korku Filmi	1	0.31
6	Esinti	1	0.31	19	Kör Kurşun	1	0.31
7	Felaket	1	0.31	20	Nazar Değmesi	1	0.31
8	Gecekonduya Kamyon Girmesi	1	0.31	21	Oyuncak Kulenin Yıkılması	1	0.31
9	Girdap	1	0.31	22	Ölüm	2	0.62
10	Hayatın Sonu	2	0.62	23	Volkan	1	0.31
11	Hırsızlık	1	0.31	24	Yangın	1	0.31
12	İskambil Kâğıdından Yapılan Kulelerin Yıkılması	1	0.31	25	Yok Oluş	1	0.31
13	Kâbus	2	0.62				
Toplam						31	100

Tablo 24 incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “Afet” kavramına yönelik 25 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (19) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 6 metafor ise 2’şer katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.24’dur. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “kıyamet” ($f = 2$), “kâbus” ($f = 2$) ve “hayatın sonu” ($f = 2$) gelmektedir.

Tablo 25

Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Afet” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

<i>Sıra No</i>	<i>Kategori Adı</i>	<i>Metafor</i>	<i>Metafor Sayısı</i>	<i>Toplam Metafor</i>
1	Yok Oluşa Sebep Olan	Deprem, Doğanın Gücü, Felaket, Girdap, Hayatın Sonu, Hırsızlık, İskambil Kâğıdından Yapılan Kulelerin Yıkılması, Kıyamet, Ölüm, Yangın, Yok Oluş	11	14
2	Olumsuzluklar Doğuran	Bir şeyin Aşırısı, Duygularımız, Düşük Not, Gecekonduya Kamyon Girmesi, Kâbus, Kırmızı Görmüş Boğaya Dönmek, Kızgın İnsan, Korku Filmi, Oyuncak Kulenin Yıkılması	9	10
3	Zamansız Meydana Gelen	Esinti, Kaza, Kör Kurşun, Nazar Değmesi, Ölüm, Volkan	5	6

Tablo 25 incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “Afet” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 3 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

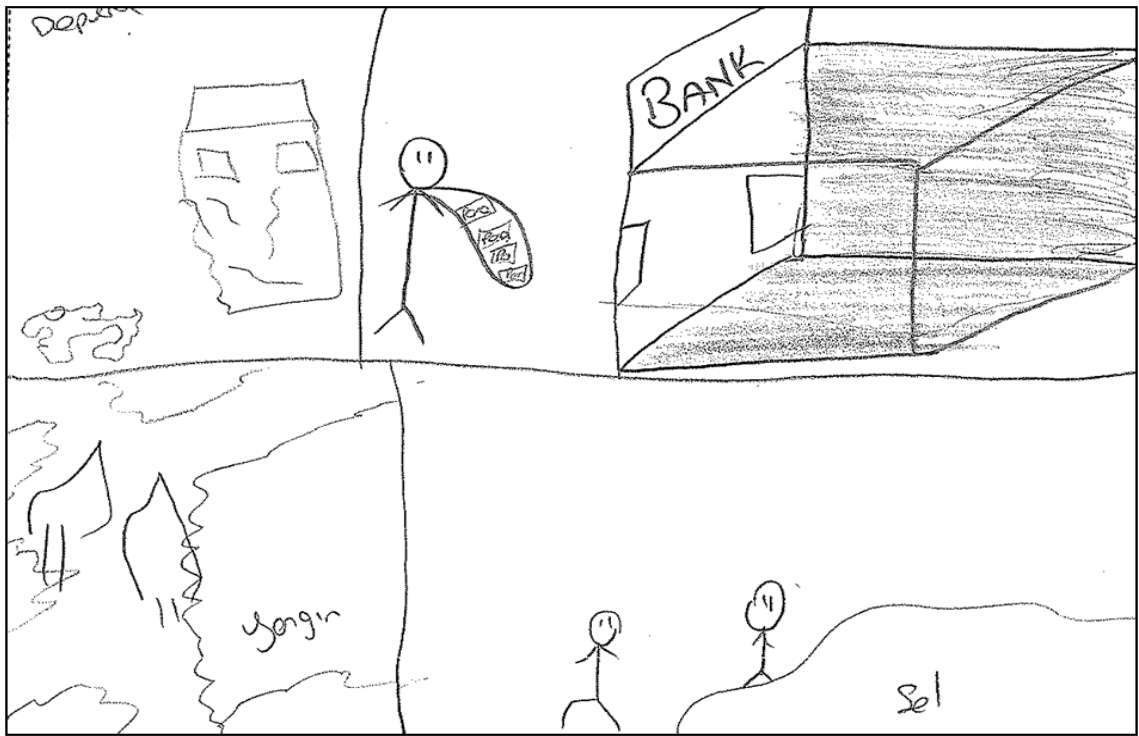
Kategori 1: Yok Oluşa Sebep Olan

Tablo 25 incelendiğinde “yok oluştan sebep olan” kategorisinin toplam 11 metafor ve 14 katılımcı (%4.34) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “kıyamet” ($f = 2$), “hayatın sonu” ($f = 2$) ve “deprem” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların

“yok oluşa sebep olan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirdikleri metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Afet **hayatın sonu** gibidir. Çünkü başımıza gelen bu felaketler hayatımızın sonuna geldiğinin resmidir.” (A7, KÖ).

“Afet **deprem** gibidir. Çünkü her yeri sarsarak bütün yeryüzünü, çevrede bulunan her şeyi yıkıp geçiyor ve bazı insanların dışarıda kalmasını bazı insanların yakınlarını kaybetmesine neden oluyor.” (A3, KÖ).

(Görüşme A3, KÖ) Afet deprem etkisi bırakır. Deprem olunca insanlar evlerine giremez, dışarıda kalırlar. Afetler eldekileri alır.

Afet **kıyamet** gibidir. Çünkü kıyamette bir sonun geldiğine işaret eder. Artık vakit gelmiştir. Afetler de çoğu zaman sonu ölüm gibidir. Bu dünyadaki işimiz artık bitmiş olabilir.” (A50, EÖ).

(Görüşme A50, EÖ) Afet kıyamet gibidir. Afet insan hayatında çok büyük etkiler bırakır. Kıyamet koparsa herkes ölecek.

Kategori 2: Olumsuzluklar Doğuran

Tablo 25 incelendiğinde “olumsuzluklar doğuran” kategorisinin toplam 9 metafor ve 10 katılımcı (%3.10) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan “kâbus” ($f = 2$)’dur. Aşağıda katılımcının “olumsuzluklar doğuran” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

*“Afet **kâbus** gibidir. Çünkü bir anlıktır ve insana korku verir. Bu korku insanın psikolojisini sarsar. Kâbusta öyledir. Bir an dalıp gitmişsiniz bir bakmışsınız korku ter içerisinde uyanıyorsunuz.”* (A10, EÖ).

Kategori 3: Zamansız Meydana Gelen

Tablo 25 incelendiğinde “zamansız meydana gelen” kategorisinin toplam 5 metafor ve 6 katılımcı (%1.86) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı “kaza” ($f = 2$)’dır. Aşağıda katılımcının “zamansız meydana gelen” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

*“Afet **kaza** gibidir. Çünkü kazaların ne zaman başına geleceği belli değildir ve olduktan sonra dönüşü olmaz. Afetlerde böyledir.”* (A19, KÖ).

(Görüşme A19, KÖ) Afet kaza gibidir. Çünkü afet sonrası üzerimize çığ düşerse kazaya kurban gideriz.

Afet kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar afet kavramını genel olarak yok oluşa sebebiyet veren, olumsuzlukları beraberinde getiren ve hiç kimsenin beklemediği anda zamansız bir şekilde ortaya çıkan bir unsur olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir.

4. 1. 12. Yön Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 26

Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Yön” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Ağaç Yosunları	1	0.38	8	İyi Arkadaş	1	0.38
2	Cennet ve Cehennem	1	0.38	9	Kutup Yıldızı	3	1.14
3	Doğru Arkadaş	1	0.38	10	Oklar	2	0.76
4	Güneş	2	0.76	11	Öğretmen	3	1.14
5	Harita	3	1.14	12	Pusula	16	6.08
6	Hayat	1	0.38	13	Trafik Levhaları	3	1.14
7	İnsan Beyni	1	0.38				
Toplam						38	100

Tablo 26 incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “Yön” kavramına yönelik 13 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların neredeyse yarısı (6) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 7 metafor ise 2-16 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 2.93’tür. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “pusula” ($f = 16$), “kutup yıldızı” ($f = 3$) ve “öğretmen” ($f = 3$) gelmektedir.

Tablo 27

Alt Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Yön” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Yol Gösteren	Ağaç Yosunları, Güneş, Harita, İnsan Beyni, Kutup Yıldızı, Oklar, Öğretmen, Pusula, Trafik Levhaları	9	34

Tablo 27 (devam)

2	Doğru Adımda Mutluluğa Ulaştıran	Cennet ve Cehennem, Doğru Arkadaş, Hayat, İyi Arkadaş	4	4
---	---	--	---	---

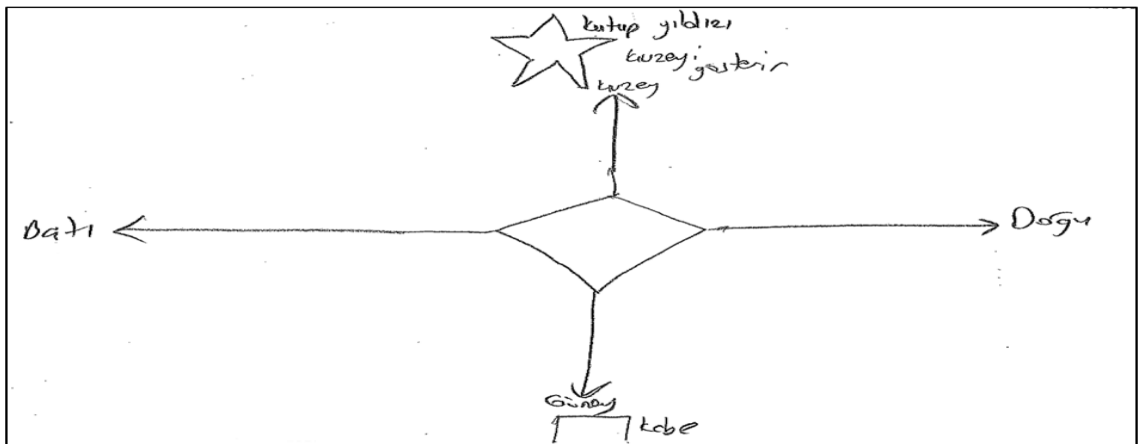
Tablo 27 incelendiğinde, alt sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “Yön” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 2 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Yol Gösteren

Tablo 27 incelendiğinde “yol gösteren” kategorisinin toplam 9 metafor ve 34 katılımcı (%12.92) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “pusula” ($f = 16$), “kutup yıldızı” ($f = 3$) ve “öğretmen” ($f = 3$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “yol gösteren” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirilen metafora ait resim / karikatür ve görüşmelere yer verilmiştir.

“Yön **pusula** gibidir. Çünkü pusula çok eski zamanlardan beri gerek karada gerek denizde gerekse havada yön bulmada bize yardımcı olan bir alettir. Yolumuzun doğru olup olmadığını bize söyler.” (A112, EÖ).

“Yön **kutup yıldızı** gibidir. Çünkü kutup yıldızı daima kuzeyi gösterir ve biz kutup yıldızına bakarak yolumuzu bulur, yön tayinini yapabiliriz.” (A89, EÖ).

(Görüşme A89, EÖ) Yön kutupyıldızı gibidir. Kutupyıldızı yolumuzu kaybettiğimizde nereye gitmemiz gerektiğini söylüyor.

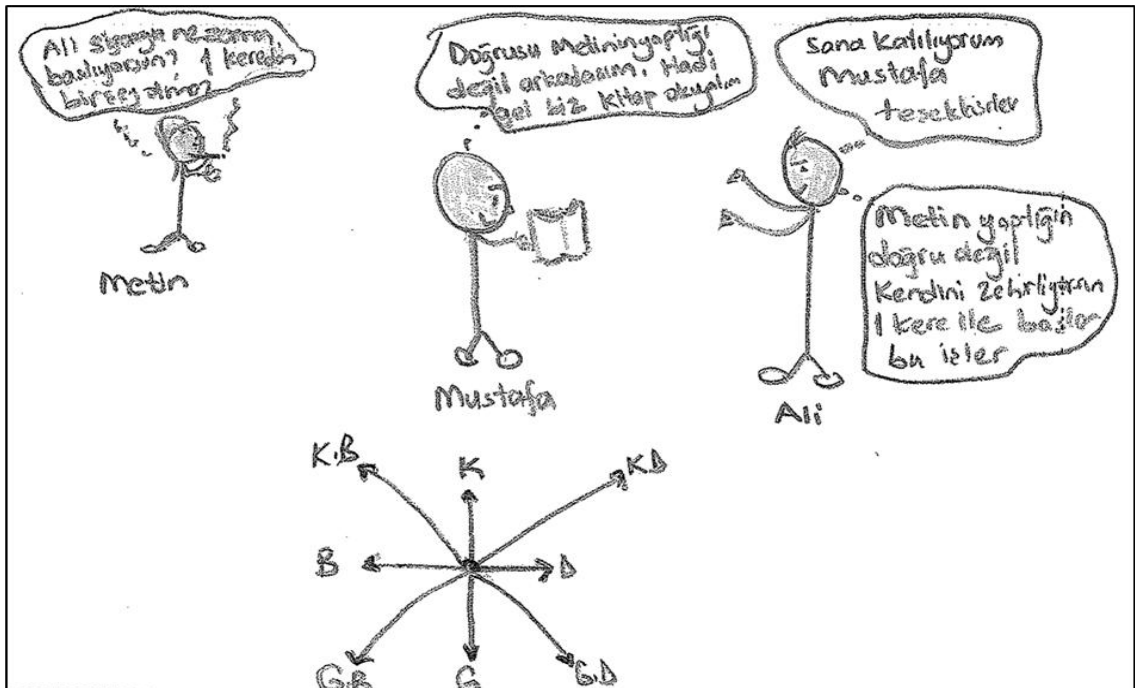
“Yön **öğretmen** gibidir. Çünkü yön insana gideceği yere nereden gidebileceğini, neler yapması gerektiğini gösterir. Kaybolduğunuzda sizi çıkışa götürür. Öğretmende de böyledir. Sizi bulduğunuz sıkıntılı kötü durumdan alır çıkarır doğru yola yönlendirir yüzünüzü güldürür.” (A117, KÖ).

Kategori 2: Doğru Adımda Mutluluğa Ulaştıran

Tablo 27 incelendiğinde “doğru adımda mutluluğa ulaştıran” kategorisinin toplam 4 metafor ve 4 katılımcı (%1.52) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “doğru adımda mutluluğa ulaştıran” kategorisini oluşturan metaforu niçin geliştirdiğine yönelik gerekçeye yer verilmiştir.

“Yön **iyi arkadaş** gibidir. Çünkü iyi arkadaşlarda bize hep doğru tarafı gösterir. Yön de öyledir.” (A97, EÖ).

(Görüşme A97, KÖ) Yön doğru arkadaş gibidir. Doğru arkadaş seni hep doğru tarafa çeker. Böylelikle başımıza kötü bir şey gelmez.

Yön kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar yön kavramını yol gösterici olan ve doğru yol belirlenebilirse güzele, mutluluğa ulaştıran bir unsur olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir.

4.2. Orta Sosyo-Ekonomik Düzeye İlişkin Bulgular

4.2.1. Bölge Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 28

Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Bölge” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

<i>Sıra No</i>	<i>Metafor</i>	<i>(f)</i>	<i>%</i>	<i>Sıra No</i>	<i>Metafor</i>	<i>(f)</i>	<i>%</i>
1	Ağaç	1	0.35	13	İnsanın Eli Kolu	1	0.35
2	Aile	1	0.35	14	Kitaplık	1	0.35
3	Alan	1	0.35	15	Market Reyonları	1	0.35
4	Bayrak	1	0.35	16	Meyve	1	0.35
5	Bilgisayarın Hard Diski	1	0.35	17	Ormandaki Bir Ağaç	1	0.35
6	Bütünün Parçaları	1	0.35	18	Pasta Dilimi	1	0.35
7	Coğrafya	2	0.70	19	Tarla	1	0.35
8	Çok Amaçlı salon	1	0.35	20	Vatan	2	0.70
9	Evimiz	1	0.35	21	Vücudumdaki Organlar	1	0.35
10	İllerin Sınırlandırılması	5	1.75	22	Yapboz	6	2.10
11	İnsan vücudu	3	1.05	23	Yaprağın Damarları	2	0.70
12	İnsan	2	0.70	24	Yaşanılan Yer	1	0.35
Toplam						35	100

Tablo 28 incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “bölge” kavramına yönelik 24 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (17) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 7 metafor ise 2-6 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.5’tir. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “yapboz” ($f = 6$), “illerin sınırlandırılması” ($f = 5$) ve “insan vücudu” ($f = 3$) gelmektedir.

Tablo 29

Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Bölge” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

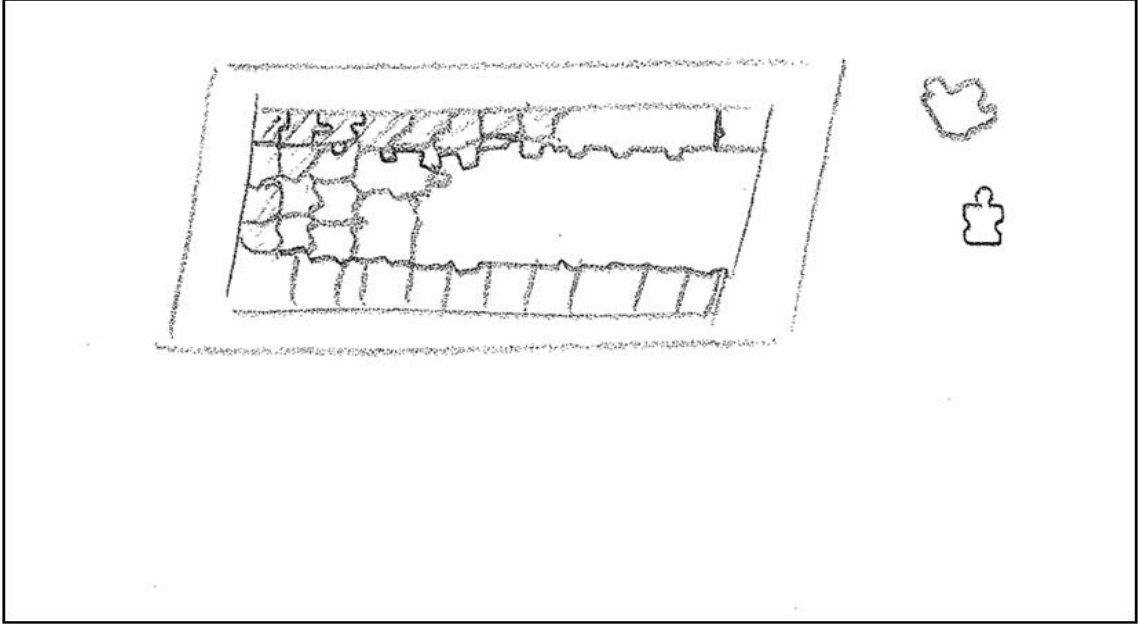
<i>Sıra No</i>	<i>Kategori Adı</i>	<i>Metafor</i>	<i>Metafor Sayısı</i>	<i>Toplam Metafor</i>
1	Birliktelik Unsuru Olan	Ağaç, Evimiz, İnsan Vücudu, İnsanın Eli Kolu, Ormandaki Bir Ağaç, Vatan, Yapboz	7	13
2	Farklılığı Olan	Bayrak, Çok Amaçlı Salon, İllerin Sınırlandırılması, İnsan, Kitaplık, Market Reyonları, Meyve	7	7
3	Sınırları Olan	Alan, Bilgisayarın Hard Diski, Pasta Dilimi, Tarla, Yaşanılan Yer	5	5
4	Belirleyici Olan	Yapboz, Yaprığın Damarları	2	3
5	Kapsayıcı Olan	Bütünün Parçaları, Coğrafya	2	3
6	Hayat Veren	İnsan, İnsan Vücudundaki Organlar	2	2

Tablo 29 incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “bölge” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 65 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Birliktelik Unsuru Olan

Tablo 29 incelendiğinde “birliktelik unsuru olan” kategorisinin toplam 7 metafor ve 13 katılımcı (%4.55) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “Yapboz” ($f = 5$), “insan vücudu” ($f = 2$) ve “vatan” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “birliktelik unsuru olan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirdikleri metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Bölge yapboz gibidir. Çünkü yapboz parçaları da bir araya gelerek bir bütün oluşturur. Bölgelerde bir araya gelerek ülkeyi oluşturur. Yapbozun ya da bölgenin bir parçası eksik olduğunda birlik beraberlik sağlanamaz.” (O113, KÖ).

(Görüşme O113, KÖ) Bölge de yapboz da aynı. Küçük parçalar bir araya geliyor tam bir bütün ortaya çıkıyor. Yapbozun bir parçası eksik kalırsa bütünlük sağlanamaz. Ülkelerinde bütünlüğü bölgelerin birbirlerine yardım etmesiyle birlikte hareket etmesiyle olur.

“Bölge **insan vücudu** gibidir. Çünkü insan vücudunun da aynı ülkelerdeki gibi birbirine bağlı bölümleri vardır. Vücuttaki bu bölgeler birbirine bağlıdır. Kafa bölgemiz, bacak bölgemiz, ayak bölgemiz gibi.” (O72, EÖ).

“Bölge **vatan** gibidir. Çünkü her karış toprağı Türk'ündür. Bu vatan bölünemez. Bizim bölgemizde bölünemez. Hepimiz her bir farklı bölge tek milletiz.” (O27, EÖ).

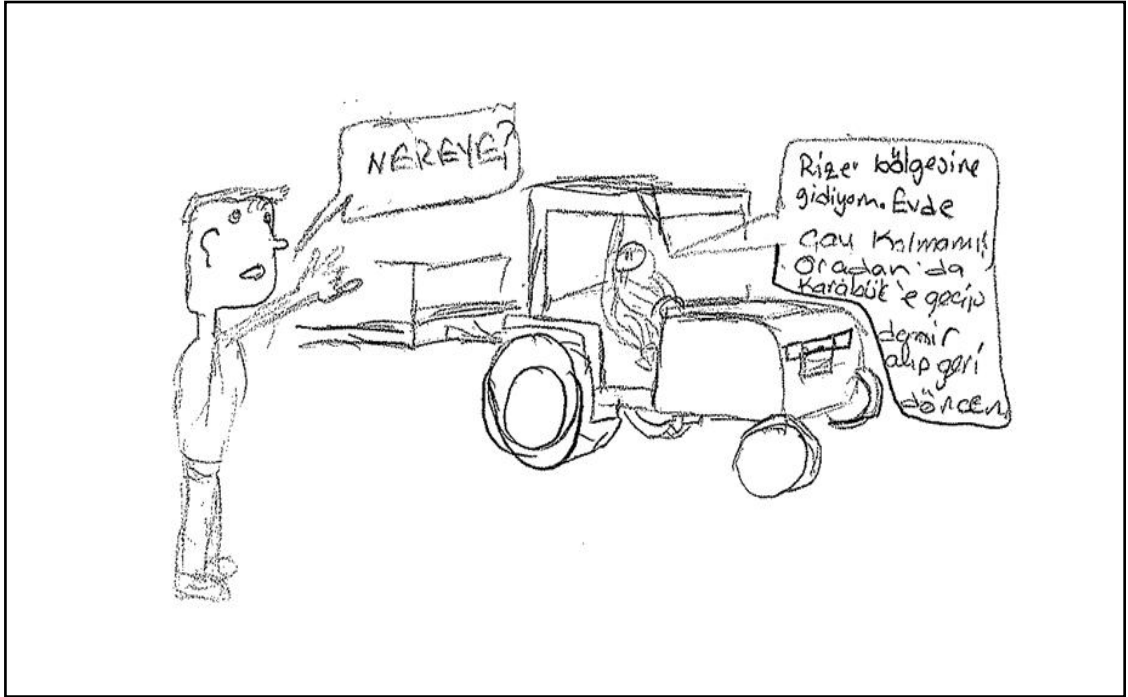

(Görüşme O27, EÖ) Her bölge vatanın bir parçasıdır. Ülkenin bütün bölgeleri ayrı gözüke de tektir. Vatanın bölünmemesi için bölgelerin bir arada hareket etmesi lazım.

Kategori 2: Farklılığı Olan

Tablo 29 incelendiğinde “farklılığı olan” kategorisinin toplam 7 metafor ve 7 katılımcı (%2.45) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “farklılığı olan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiklerine yönelik gerekçeye, geliştirdiği metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Bölge **süpermarket** gibidir. Çünkü her bölgeye ait ürünler vardır. Öyle ki sadece bir bölgenin bir ilinde çıkan ürünler vardır. Meyve sebze madenler gibi. Bu farklı bölgelerden gelen ürünlerin pazarlandığı yer süpermarketlerdir.” (O129, EÖ).

Kategori 3: Sınırları Olan

Tablo 29 incelendiğinde “sınırları olan” kategorisinin toplam 5 metafor ve 5 katılımcı (%1.75) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil

edilmektedir. Aşağıda katılımcının “sınırları olan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye yer verilmiştir.

*“Bölge **pasta dilimi** gibidir. Çünkü her ikisi de bir kişiye veya bir topluluğa düşen miktarı belirtir.” (O28, EÖ).*

(Görüşme O28, EÖ) Bölge pasta dilimi gibidir. Çünkü dilim gibi bölünmüşlerdir. Herkesin payı o dilimdeki kadardır.

Kategori 4: Belirleyici Olan

Tablo 29 incelendiğinde “belirleyici olan” kategorisinin toplam 2 metafor ve 3 katılımcı (%1.05) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı “yaprağın damarları” ($f = 2$)’dır. Aşağıda katılımcının “belirleyici olan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

*“Bölge **yaprağın damarları** gibidir. Çünkü bölgelerin birbirinden ayrılmasına imkân sağlayan belirleyici çizgiler mevcuttur. Yaprığın damarları da bölgeyi belirten sınırlar gibi yaprağı parçalara böler.” (O66, KÖ).*

Kategori 5: Kapsayıcı Olan

Tablo 29 incelendiğinde “kapsayıcı olan” kategorisinin toplam 2 metafor ve 3 katılımcı (%1.05) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı “coğrafya” ($f = 2$)’dır. Aşağıda katılımcının “kapsayıcı olan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

*“Bölge **coğrafya** gibidir. Çünkü bölgeler sınırlara ayrılırken ülke coğrafyasının geneli dikkate alınır. Eğer bir ülkede bir bölge diğerinden ayrılıyorsa ayrılan bölgenin bütün illerine ait kapsayıcı bir özellik gösterir.” (O73, EÖ).*

Kategori 5: Hayat Veren

Tablo 29 incelendiğinde “sınırları olan” kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%0.70) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların

frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “*hayat veren*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

“Bölge insan gibidir. Çünkü topraklarımız içerisinde yer alan bir bölge diğer bölgelerden koparsa o bir hiçtir. Yaşama şansı zayıflamıştır. Aynı şekilde insanda öyledir. Örneğin insanın vücudundaki organlardan biri görevini yapmadığı zaman insanın işleri zorlaşır.” (O40, KÖ).

Bölge kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar bölge kavramını genel olarak birliktelik unsuru olan ve farklılıklar gösteren bir kavram olarak gördükleri belirlenmiştir. Ayrıca bölge kavramına ait gerekçelere bakıldığında katılımcılar bölgeyi sınırlar oluşturan, belirleyici, kapsayıcı olan ve hayat veren bir unsur olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir.

4.2.2. Coğrafi Konum Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 30

Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Coğrafi Konum” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

<i>Sıra No</i>	<i>Metafor</i>	<i>(f)</i>	<i>%</i>	<i>Sıra No</i>	<i>Metafor</i>	<i>(f)</i>	<i>%</i>
1	Dağlardaki Farklılıklar	1	0.27	13	İstanbul	2	0.54
2	Defterin çizgileri	1	0.27	14	Kareli Kâğıdın Çizgileri	1	0.27
3	Derece	2	0.54	15	Kitaplar	1	0.27
4	Dış Görünüş	1	0.27	16	Koordinat	2	0.54
5	Dış Teli	1	0.27	17	Matematik Şekilleri	1	0.27
6	Ekvator ve Kutuplar	1	0.27	18	Navigasyon	1	0.27
7	Farklı Mimariler	1	0.27	19	Su	1	0.27
8	Gezegenler	1	0.27	20	Türkiye	1	0.27
9	Gökkuşağı	2	0.54	21	Yol Tarifi	2	0.54
10	Harita	1	0.27	22	Yön	1	0.27
11	Hazine	1	0.27	23	Zenci ve Beyaz İnsanlar	1	0.27
12	İnönü Stadı	1	0.27				
Toplam						27	100

Tablo 30 incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “coğrafi konum” kavramına yönelik 23 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (18) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 5 metafor ise 2’ şer katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.18’dir. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “İstanbul” ($f = 2$), “Koordinat” ($f = 2$) ve “Gökkuşağı” ($f = 2$) gelmektedir.

Tablo 31

Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Coğrafi Konum” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

<i>Sıra No</i>	<i>Kategori Adı</i>	<i>Metafor</i>	<i>Metafor Sayısı</i>	<i>Toplam Metafor</i>
1	Farklılığın İfadesi	Dağlardaki Farklılık, Dış Görünüş, Dış Teli, Ekvator-Kutuplar, Farklı Mimari, Gezegenler, Gökkuşağı, Kitap, Matematik Şekil, Zenciler ve Beyazlar	10	10
2	Önem Belirleyen	Hazine, İnönü Stadyumu, İstanbul, Su, Türkiye	5	6
3	Yol Gösteren	Harita, Navigasyon, Yol Tarifi, Yön	4	5
4	Soyutluluğu Olan	Koordinat Sistemi, Pusula, Yatay Dikey Çizgiler	2	3
5	Belirleyici Olan	Koordinat, Kareli Kâğıdın Çizgileri	2	3

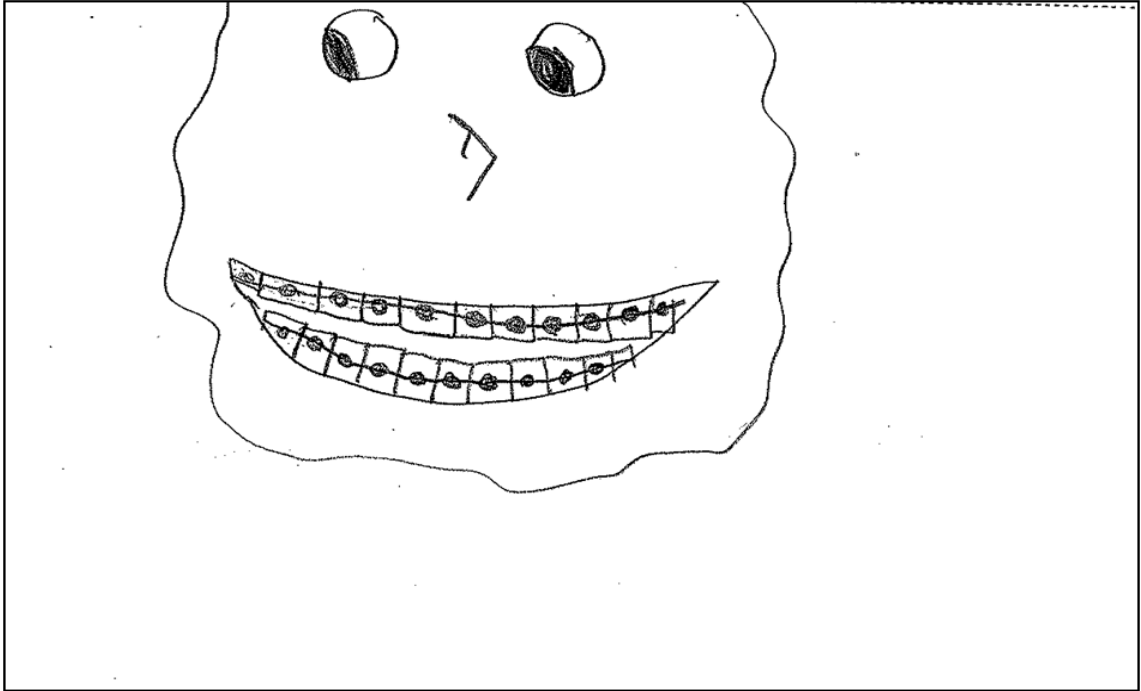
Tablo 31 incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “coğrafi konum” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 5 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini ortaya koyan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Farklılığın İfadesi

Tablo 31 incelendiğinde “farklılığın ifadesi” kategorisinin toplam 10 metafor ve 10 katılımcı (%2.70) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “*farklılığın ifadesi*” kategorisini oluşturan

metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelere, bazı katılımcılar tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Coğrafi Konum **diş teli** gibidir. Çünkü diş teli de coğrafi konum da farklı duyguları içinde barındırır. Dişimin teli normalde benim için iyi bir şeydir. Ancak görüntüsünden nefret ediyorum. Aynı şekilde coğrafi konumu iyi olan bir yer de o ülke için iyidir. Fakat konumu iyi diye diğer devletlerin gözü oradadır.” (O80, KÖ).

(Görüşme O80, KÖ) Coğrafi konumu dişlerimin teline benzettim. Çünkü dişlerimin teli normalde benim için faydalı bir şey. Yoksa annemler taktırmazdı. Ancak ben görüntüsünden rahatsızım. Aynı şekilde konumda öyledir. Belki sizin çok güzel bir toprağınız var. Bundan mutluluk duyacağınıza diğer kişilerin burada gözünün olması nedeniyle sevinemiyorsunuz bile.

“Coğrafi Konum **ekvator ve kutuplar** gibidir. Çünkü kutuplar soğuk ekvator sıcaktır. Dünyadaki konum farklılıkları arada böyle farklılıklar oluşmasına sebep olmuştur.” (O69, EÖ).

“Coğrafi Konum **zenciler ve beyazlar** gibidir. Çünkü dünyanın değişik yerlerindeki farklı farklı insanlar vardır. Bu coğrafi farklılıklardan kaynaklanır.” (O63, KÖ).

(Görüşme O63, KÖ) *Coğrafi konumumuz bizim çok farklıdır. Çünkü yüz ölçümümüz çok geniş olduğu için farklı farklı insanları içerisine alır. Bu insanların farklılığı konumlarından dolayıdır. Aynı beyaz ve zenci insanların farklılıkları gibi.*

Kategori 2: Önem Belirleyen

Tablo 31 incelendiğinde “önem belirleyen” kategorisinin toplam 5 metafor ve 6 katılımcı (%1.62) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan “İstanbul” ($f = 2$)’dur Aşağıda katılımcının “önem belirleyen” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

*“Coğrafi Konum **İstanbul** gibidir. Çünkü İstanbul stratejik açıdan çok önem gösteriyor. Fethi bile çağ kapatıp çağ açtırmış.”* (A120, EÖ).

Kategori 3: Yol Gösteren

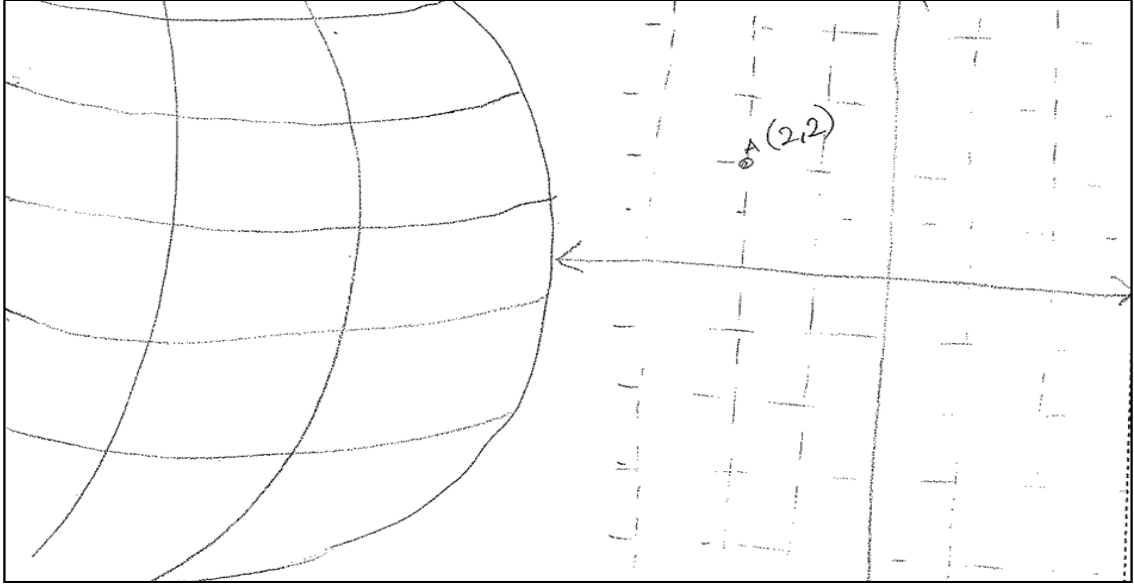
Tablo 31 incelendiğinde “yol gösteren” kategorisinin toplam 4 metafor ve 5 katılımcı (%1.35) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan “yol tarifi” ($f = 2$)’dir. Aşağıda katılımcının “yol gösteren” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

*“Coğrafi Konum **yol tarifi** gibidir. Çünkü bir kişiye bir yere nasıl gidebileceğimizi sordüğümüzde bize belli sokak, mahalle, cadde gibi yerleşim isimleri verir. Bizde bu bilgilerden yararlanarak istediğimiz yere ulaşırız. Haritalarda ise meridyen ve paralellerden yararlanarak bir ülkenin ya da bir kara parçasının yerini bulabiliriz.”* (O113, KÖ).

Kategori 4: Soyutluluğu Olan

Tablo 31 incelendiğinde “soyutluluğu olan” kategorisinin toplam 2 metafor ve 3 katılımcı (%0.81) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan “koordinat” ($f = 2$)’dir. Aşağıda katılımcıların “soyutluluğu olan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye, katılımcı tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre yer verilmiştir.

“Coğrafi konum **koordinat** gibidir. Çünkü bir yerin koordinatlarını bilmek demek o yerin coğrafi konumunu bilmek demektir.” (O117, KÖ).

(Görüşme O117, KÖ) Koordinatlar konum buldurmada en önemlidir. Onlar bulmak biraz kafa karıştırıcı ama bulursak nerede olduğumuzu bulabiliriz demektir.

Kategori 5: Belirleyici Olan

Tablo 31 incelendiğinde “belirleyici olan” kategorisinin toplam 2 metafor ve 3 katılımcı (%0.81) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan "derece" ($f = 2$)'dir. Aşağıda katılımcının “belirleyici olan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

“Coğrafi Konum **derece** gibidir. Çünkü yer bildiriminde derece gibi şeyler karşımıza çıkıyor ve biz elimizdeki GPS aletleriyle onları buluyoruz.” (O93, KÖ).

Coğrafi konum kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar coğrafi konum kavramını genel olarak farklılıklar arz eden, önem belirleyen ve yol gösteren bir kavram olarak değerlendirmişlerdir. Ayrıca coğrafi konum kavramına ait gerekçelerde katılımcılar coğrafi konumu, soyutluluk ifade eden ve belirleyici olan bir kavram olduğu şeklinde görüş beyan etmişlerdir.

4.2.3. Çevre Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 32

Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Çevre” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

<i>Sıra No</i>	<i>Metafor</i>	<i>(f)</i>	<i>%</i>	<i>Sıra No</i>	<i>Metafor</i>	<i>(f)</i>	<i>%</i>
1	Ağaç	2	0.62	12	İnsan	2	0.62
2	Akciğer	2	0.62	13	İnsanın Midesi	1	0.31
3	Anne	1	0.31	14	Karalanmış Kâğıt	1	0.31
4	Arkadaş	1	0.31	15	Mutluluk	1	0.31
5	Ayna	1	0.31	16	Oksijen	2	0.62
6	Çalışkan Öğrenci	1	0.31	17	Orman	1	0.31
7	Çuha Çiçeği	1	0.31	18	Öğretmen	1	0.31
8	Doğa	2	0.62	19	Temizlik	1	0.31
9	Evimiz	5	1.55	20	Vücudumuz	1	0.31
10	Halka	1	0.31	21	Yaşam Alanı	2	0.62
11	İç Organlarımız	1	0.31				
Toplam						31	100

Tablo 32 incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “Çevre” kavramına yönelik 21 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (14) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 7 metafor ise 2-5 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.48’dir. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “evimiz” ($f = 5$), “doğa” ($f = 2$) ve “akciğer” ($f = 2$) gelmektedir.

Tablo 33

Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Çevre” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

<i>Sıra No</i>	<i>Kategori Adı</i>	<i>Metafor</i>	<i>Metafor Sayısı</i>	<i>Toplam Metafor</i>
1	Gösterilen Önele Bağlı Olan	Ağaç, Akciğer, Evimiz, İç Organlarımız, Karalanmış Kâğıt, Temizlik	6	11
2	Vazgeçilmez Olan	Akciğer, Doğa, Halka, İnsan, İnsanın Midesi, Oksijen, Orman, Yaşam Alanı, Yeşil Alan	9	10
3	Huzur Kaynağı Olan	Çiçek, Güneş, Hazine, Huzur, Karabük, Mutluluk, Sevdiklerinin Yanında Olmak	7	8

Tablo 33 (devam)

4	Değişime Açık	Ağaç, Arkadaş, Ayna, Çalışkan Öğrenci, Çuha Çiçeği, Oksijen	6	6
5	Öğretici Olan	İnsan, Öğretmen	2	2

Tablo 33 incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “Çevre” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 4 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

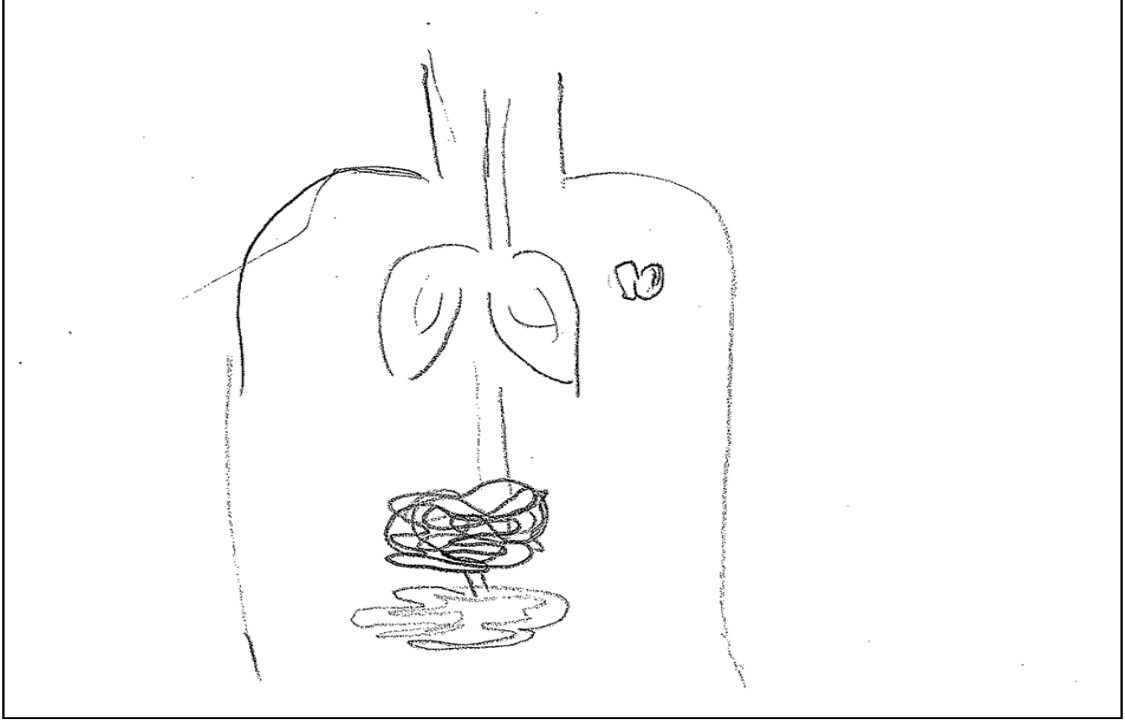
Kategori 1: Gösterilen Öneme Bağlı Olan

Tablo 33 incelendiğinde “gösterilen öneme bağlı olan” kategorisinin toplam 6 metafor ve 11 katılımcı (%3.41) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “evimiz” ($f = 5$) ve “iç organlarımız” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “gösterilen öneme bağlı olan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelere yer verilmiştir.

“Çevre **evimiz** gibidir. Çünkü evimizi nasıl temiz tutarsak çevremizi de temiz tutmalıyız. Her ikisi de bizden kendilerini temiz tutmamızı ister.” (O27, EÖ).

(Görüşme O27, EÖ) Çevreyi evimize benzettim. Her ikisinde de yapmamız gereken temiz tutmaktır. Temiz tutarsak hem çevre hem de evimiz bize teşekkür edecektir.

“Çevre **iç organlarımız** gibidir. Çünkü insanı bir organı ağrıdığına her bir organı bu ağrıdan etkilenir. Çevre de bu yüzden bir insanın organlarına benzer. Çevremizi teniz tutmazsak bizde bu olaylardan etkileniriz.” (O97, KÖ).

(Görüşme O97, KÖ) Çevre de iç organlarımız da aynıdır. Çünkü benim bir yerim ağrıdığında ve hastalandıysa diğer organlarıma da sıçrayabilir. Çevre deki durumda böyledir. Dışarıya pislik atarsak o pislik orada mikrop üretir ve bu mikroptan diğer canlılar etkilenir.

Kategori 2: Vazgeçilmez Olan

Tablo 33 incelendiğinde “vazgeçilmez olan” kategorisinin toplam 9 metafor ve 10 katılımcı (%3.10) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “Doğa” (f = 2) gelmektedir. Aşağıda katılımcının “vazgeçilmez olan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye, bazı katılımcılar tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Çevre **doğa** gibidir. Çünkü çevre ile doğa birbirine benziyorlar. Çevrede doğada bünyesinde; bitkiler, ağaçlar, su gibi olmazsa hayatın zor geçeceği ürünleri bünyelerinde bulunduruyorlar.” (O31, EÖ).

“Çevre **orman** gibidir. Çevrenin güzelliklerini daha iyi anlayabilmemiz ve onun güzelliklerinden faydalanabilmemiz için yeşil alana ihtiyacımız vardır. Çevreye bu

alanları sağlayacak olan şey ormanlarımızdır. Ormansız çevre olumsuz hayat koşulları oluşturur.” (O7, KÖ).

Kategori 3: Huzur Kaynağı Olan

Tablo 33 incelendiğinde “huzur kaynağı” kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%0.62) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “huzur kaynağı olan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

“Çevre **anne** gibidir. Çünkü insanlara bir anne şefkatiyle yaklaşır. İnsanların onunla oynamasına izin verir. Kollarını açar. Her ikisi de bizi mutlu eder. Huzur verir.” (O63, KÖ).

Kategori 4: Değişime Açık

Tablo 33 incelendiğinde “Değişime Açık” kategorisinin toplam 6 metafor ve 6 katılımcı (%1.86) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil

edilmektedir. Aşağıda katılımcının “değişime açık” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine yer verilmiştir.

“Çevre **çuha çiçeği** gibidir. Çünkü farklı sıcaklıkta farklı renklere bürünür. Kışın beyaz yazın yeşil sonbaharda sarı ilkbaharda rengârenktir. Çevremizde mevsimlere göre sürekli renk değiştirir.” (O118, KÖ).

(Görüşme O118, KÖ) Çevreyi çuha çiçeğine benzetebiliriz. Çünkü çuha çiçeği sıcaklığına göre havanın farklı renklere bürünebilir. Yazı kışı farklıdır. Rengarenk bir görüntüsü vardır. Çevremize baktığımızda da mevsim değişimleri sırasında sürekli renk değiştirir.

“Çevre **ayna** gibidir. Çünkü çevrede her şeyi bulabilirsiniz. Aynaya her baktığınızda kendiniz üzerindeki değişiklikleri fark edebilirsiniz. Çevre de zamanla değişiyor.” (O42, KÖ).

Kategori 5: Öğretici Olan

Tablo 33 incelendiğinde “Öğretici Olan” kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%0.62) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil

edilmektedir. Aşağıda katılımcının “*öğretici olan*” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine yer verilmiştir.

“Çevre **insan** gibidir. Çünkü çevreye ne kadar iyi bakarsak bir insana bakarmış gibi o da tüm güzelliklerini bize sunar ve hayatımızı kolaylaştırır. İşte insanlar da böyledir. İnsana ne kadar çok ilgi gösterirsek o da bize yardımcı olur.” (O116, EÖ).

“Çevre **öğretmen** gibidir. Çünkü çevrede yaşaya yaşaya insanlar bulunduğu ortama uyum sağlıyor ve çevre bize bir şeyler öğretiyor. Öğretmende sınıfta yeni gelen öğrencilerin uyum sürecini yönetir ve onlara yeni şeyler öğretir.” (O67, EÖ).

Çevre kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar çevre kavramını genel olarak kendisine verilen öneme bağlı olarak değişebilen, vazgeçilmez olan, huzur veren bir kavram olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir. Ayrıca çevre kavramına ait gerekçelerde katılımcılar çevreyi, değişime açık ve öğretici olan bir kavram olarak değerlendirmişlerdir.

4.2.4. Harita Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 34

Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Harita” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Adres	1	0.41	17	Kroki	2	0.82
2	Ağacın Dalları	2	0.82	18	Nüfus Cüzdanı	1	0.41
3	Ansiklopedi	1	0.41	19	Oturma Planı	1	0.41
4	Beyin	2	0.82	20	Öğretmen	1	0.41
5	Bulmaca	1	0.41	21	Pusula	3	1.23
6	Çizgiler	1	0.41	22	Rehber	1	0.41
7	Dünya	1	0.41	23	Resim Çizmek	1	0.41
8	Ebru Sanatı	1	0.41	24	Savaş Malzemesi	1	0.41
9	Fotoğraf	1	0.41	25	Yapboz	4	1.64
10	Google	2	0.82	26	Yol Bulduran	1	0.41
11	Gökkuşağı	1	0.41	27	Yol Gösterici	1	0.41
12	GPS	1	0.41	28	Yoldaş	1	0.41
13	Işık	1	0.41	29	Yön Bulma Cihazı	2	0.82
14	İnsan Vücudu	1	0.41	30	Yön	1	0.41
15	İnsan Vücudundaki Damarlar	1	0.41	31	Yönerge	1	0.41
16	Kitap	2	0.82				
Toplam						41	100

Tablo 34 incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “Harita” kavramına yönelik 31 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (23) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 8 metafor ise 2-4 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1,33’dür. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “yapboz” ($f = 4$), “pusula” ($f = 3$) ve “google” ($f = 2$) gelmektedir.

Tablo 35

Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Harita” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

<i>Sıra No</i>	<i>Kategori Adı</i>	<i>Metafor</i>	<i>Metafor Sayısı</i>	<i>Toplam Metafor</i>
1	Belirleyici Olan	Beyin, Bulmaca, Çizgiler, Dünya, Ebru Sanatı, Fotoğraf, İnsan Vücudundaki Damarlar, Kroki, Nüfus Cüzdanı, Oturma Planı, Resim Çizmek, Savaş Malzemesi	12	14
2	Yol Gösteren	Adres, GPS, Işık, Öğretmen, Pusula, Yol Bulduran, Yol Gösterici, Yoldaş, Yön Bulma Cihazı, Yön	10	13
3	Çeşitlilik Gösteren Dallara Ayrılan	Ağacın Dalları, Gökkuşağı, İnsan Vücudu, Yapboz	4	8
4	Bilgi Veren	Ansiklopedi, Google, Kitap, Rehber, Yönerge	5	6

Tablo 35 incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “Harita” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 4 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Belirleyici Olan

Tablo 35 incelendiğinde “belirleyici olan” kategorisinin toplam 12 metafor ve 14 katılımcı (%5.74) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “beyin” ($f = 2$) ve “kroki” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “belirleyici olan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelere, yer verilmiştir.

“Harita **beyin** gibidir. Çünkü haritanın bir yeri bir yerden ayıran çizgileri vardır. İnsan beyni de öyledir. Onunda üzerinde haritadaki bu sınırlara benzeyen çizgiler vardır.” (O95, KÖ).

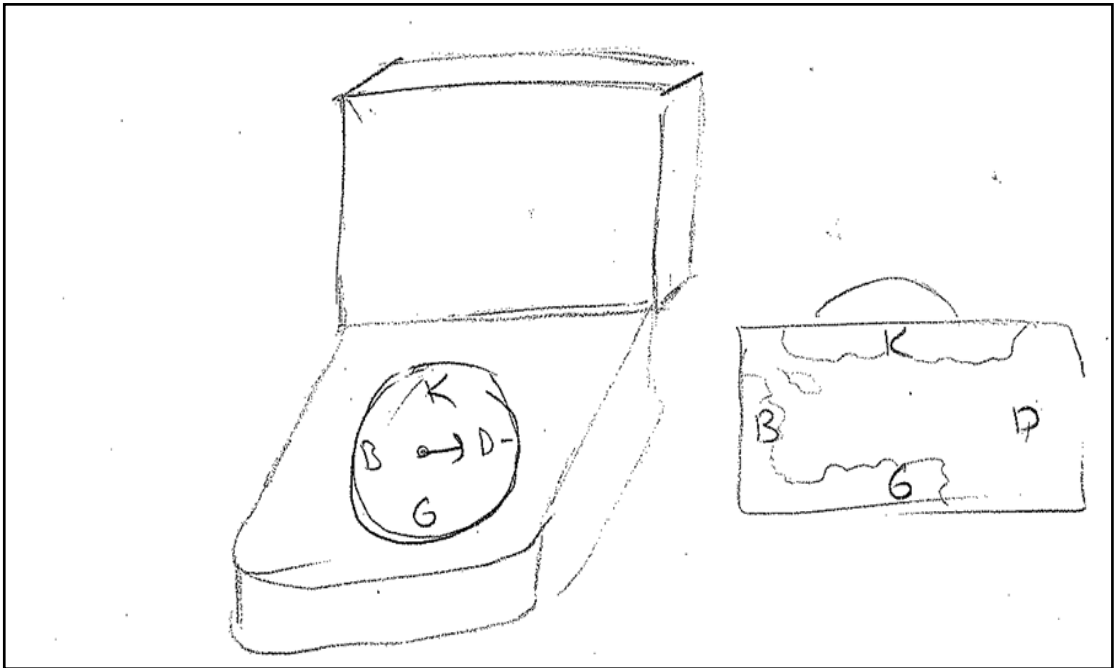
(Görüşme O95, KÖ) Haritayı beyine benzettim çünkü beyin resmine baktığımızda üzerinde çizgiler vardır. Haritadaki çizgilerde çok benzer buna. Karabük'ü Ankara'dan ayıran sınır çizgisi gibi.

“Harita **kroki** gibidir. Çünkü her ikisi de bir yerin kâğıt üzerinde çizilmiş halidir.” (O28, KÖ).

Kategori 2: Yol Gösteren

Tablo 35 incelendiğinde “yol gösteren” kategorisinin toplam 10 metafor ve 13 katılımcı (%5.33) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “pusula” ($f = 3$) ve “yön bulma cihazı” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “yol gösteren” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Harita **pusula** gibidir. Çünkü her ikisi de bize yol göstericidir.” (O121, KÖ).

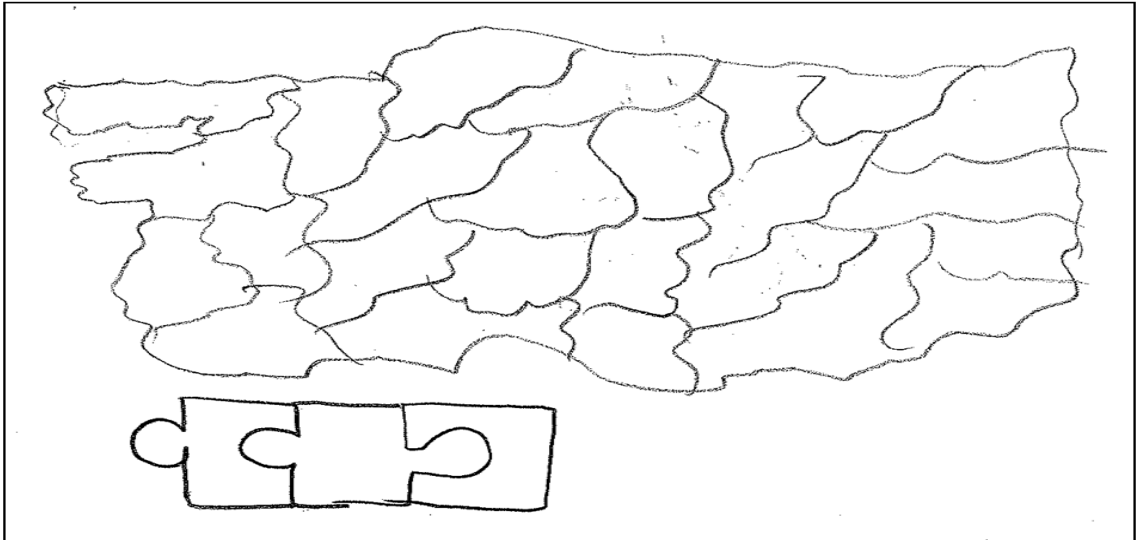
(Görüşme O121, KÖ) Harita pusulayla aynı şekilde bir görevi vardır. Pusulaya da bakarız bilemediğimiz yerleri buluruz, haritaya da bakarız kendi şehrimizi buluruz.

“Harita. **Yön bulma cihazı** gibidir. Çünkü haritayı elimize alırız ve bizi yönlendirmesini bekleriz.” (O70, EÖ).

Kategori 3: Çeşitlilik Gösteren, Dallara Ayrılan

Tablo 35 incelendiğinde “çeşitlilik gösteren dallara ayrılan” kategorisinin toplam 4 metafor ve 8 katılımcı (%3.28) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “Yapboz” ($f = 4$) ve “ağacın dalları” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “çeşitlilik gösteren dallara ayrılan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelere, bazı katılımcılar tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Harita **yapboz** gibidir. Çünkü haritanın her parçası bir yapboza benzer. Dilimlenmiş bir kek gibidir. Bazı yapbozlarda manzara resmi bazılarında başka şeyler olabilir farklı farklıdır. Aynı fiziki siyasi harita arasındaki farklılıklar gibi.” (O42, KÖ).

(Görüşme O42, KÖ) Haritayı yapboza benzettim. Çünkü yapbozların hem şekli hem de içindeki kesik çizgiler haritayı hatırlatır bana. Yapbozda parçalı parçalı sanki bir sınır varmış gibi bir görüntüsü var. Bir de yapbozda mesela manzara yapbozu var, hayvan resimleri var farklı farklı. Haritada da öyle; fiziki ve siyasi var.

*“Harita **ağacın dalları** gibidir. Çünkü ağacın dalları kendi içerisinde yayılır ve her birinden yapraklar çıkar. Harita da böyledir birçok bölümü vardır.”* (O2, KÖ).

Kategori 4: Bilgi Veren

Tablo 35 incelendiğinde “bilgi veren” kategorisinin toplam 5 metafor ve 6 katılımcı (%2.46) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “kitap” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcının “bilgi veren” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçeye, katılımcı tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre yer verilmiştir.

*“Harita **kitap** gibidir. Çünkü harita da kitap da bize bilgiler sunar. Harita olmasaydı yaşadığımız yerin nerede olduğunu bilemezdik. Kitapta aynıdır. Okudukça bize neyin ne olduğu hakkında hatırlatmalar bilgilendirmeler yapar.”* (O108, EÖ).

Harita kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar harita kavramını genel olarak belirleyici olan ve yol gösteren bir kavram olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir. Ayrıca harita kavramına ait gerekçelere bakıldığında katılımcılar haritayı, çeşitliliği olan ve bilgi veren bir kavram olarak değerlendirmişlerdir.

4.2.5. Ölçek Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 36

Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Ölçek” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Büyüteç	5	1.65	11	Metre	1	0.33
2	Cetvel	6	1.98	12	Mezüre	2	0.66
3	Çocuk	1	0.33	13	Miktar	1	0.33
4	Derece	1	0.33	14	Nüfus Cüzdan Bilgileri	1	0.33
5	Dümbün	2	0.66	15	Parmaklarımız	1	0.33
6	Gözlük Numarası	1	0.33	16	Teleskop	1	0.33
7	İnsanın Gelişim Evreleri	1	0.33	17	Terazi	1	0.33
8	Karikatür	1	0.33	18	Termometre	2	0.66
9	Kitap	1	0.33	19	Tohum	1	0.33

Tablo 36 (devam)

10	Mercek	3	0.99			
				Toplam	33	100

Tablo 36 incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “Ölçek” kavramına yönelik 19 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (13) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 6 metafor ise 2-6 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.74’tür. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “cetvel” ($f = 6$), “büyüteç” ($f = 5$) ve “mercek” ($f = 2$) gelmektedir.

Tablo 37

Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Ölçek” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Sistemli Olan	Büyüteç, Cetvel, Dürbün, Gözlük Numarası, Mezure, Miktar, Nüfus Cüzdan Bilgisi, Termometre	7	13
2	Ayrıntılı İncelemeye Yarayan	Büyüteç, Kitap, Mercek, Teleskop	4	8
3	Duruma Göre Değişiklik Gösteren	Cetvel, Çocuk, Dürbün, İnsanın Gelişim Evreleri, Karikatür, Tohum	6	7
4	Karar Vermede Fayda Sağlayan	Derece, Metre, Mezüre, Parmaklarımız, Terazî	5	5

Tablo 37 incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “Ölçek” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 4 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

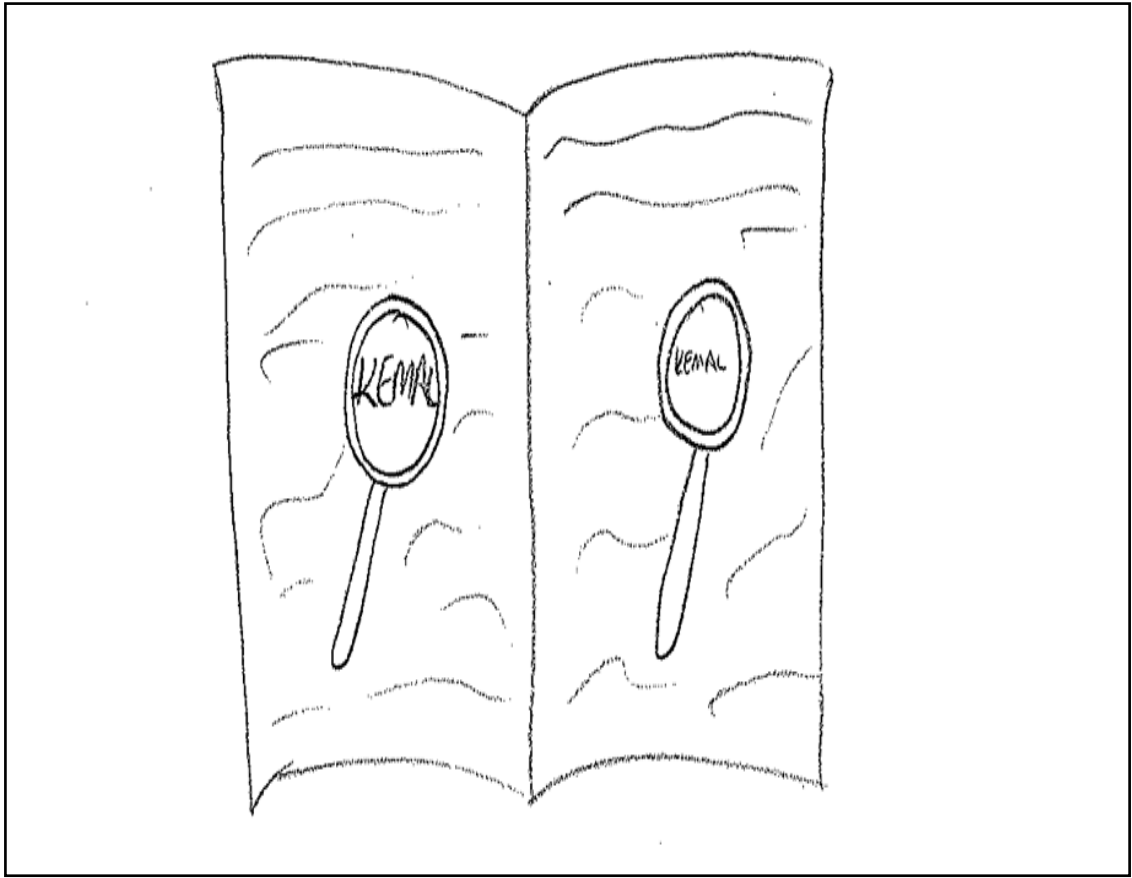
Kategori 1: Sistemli Olan

Tablo 37 incelendiğinde “sistemli olan” kategorisinin toplam 7 metafor ve 13 katılımcı (%4.29) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “cetvel” ($f = 5$),

“büyüteç” ($f = 2$) ve “termometre” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “sistemli olan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine ilişkin gerekçelere, bazı katılımcılar tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Ölçek **cetvel** gibidir. Çünkü cetvel de ölçek gibi belirli bir düzen ve oran içerisinde sayılarla ilgilenir ve çeşitli ölçümler yaparlar.” (O101, EÖ).

“Ölçek **büyüteç** gibidir. Çünkü her ikisinde de amacına uygun olarak büyütme ve küçültmeler yapılabilir.” (O114, KÖ).

(Görüşme O114, KÖ) Ölçeği büyütece benzettim ben. Her ikisinin de amacı çünkü bir şeyi küçültmek bir şeyi büyültmek.

“Ölçek **termometre** gibidir. Çünkü termometrede oranlar vardır çizgi şeklinde bunlara bakarak değerlendirme yapabiliriz. Haritanın ölçeğinde de kesik kesik çizgiler vardır.” (O38, KÖ).

(Görüşme O38, KÖ) Termometrenin görüntüsüne bakınca kesik kesik çizgiler var üzerinde ve karşılığında rakamlar var sıcaklığı gösteren. Ölçek de öyledir. Kesik kesik çizgiler vardır. Hangi değeri gösterirse haritanın ölçeği o olur.

Kategori 2: Ayrıntılı İncelemeye Yarayan

Tablo 37 incelendiğinde “ayrıntılı incelemeye yarayan” kategorisinin toplam 4 metafor ve 8 katılımcı (%2.64) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “büyüteç” ($f = 3$) ve “mercek” ($f = 3$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “ayrıntılı incelemeye yarayan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine ilişkin gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

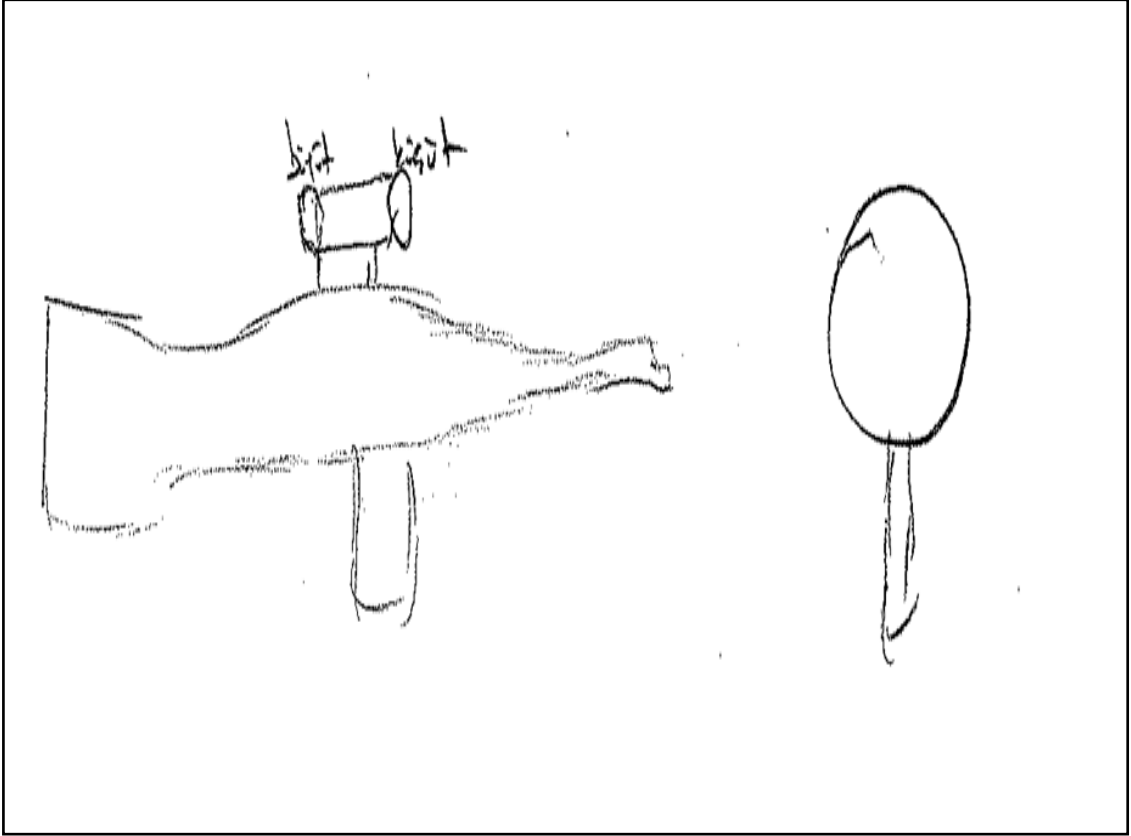
“Ölçek **büyüteç** gibidir. Çünkü büyüteç kullanım amacımıza uygun olarak daha net görmemizi gerektiren şeyleri bize büyütür. Ölçekte de benzer durum söz konusu. Eğer biz sadece haritada Türkiye'yi görmek istersek ayrıntı o kadar çok yapamayabiliriz. Karabük'ü görmek istersek ayrıntı daha artabilir.” (O132, KÖ).

“Ölçek **mercek** gibidir. Çünkü mercek eşyaları ya da cisimleri büyötmeye ve küçöltmeye yarar. Ölçekte aynı mercek gibi haritaları bize yakınlaştıırıp uzaklaştırmaya yarar.” (O118, KÖ).

Kategori 3: Duruma Göre Değişiklik Gösteren

Tablo 37 incelendiğinde “karar vermede fayda sağılayan” kategorisinin toplam 6 metafor ve 7 katılımcı (%2.31) şeklinde oluştuğı görölmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı "dürbün" ($f = 2$)'dür. Aşağıda katılımcının “duruma göre değışiklik gösteren” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine, katılımcı tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre yer verilmiştir.

“Ölçek **dürbün** gibidir. Çünkü ölçekte yakınlaştıırıp uzaklaştıırma yapılabilir. Aynı dürbünde olduğı gibi. Ölçekte de dürbünde de bir yerin alanını bulabiliriz. Ancak kullandığımız dürbün ne kadar kaliteliyse o kadar uzağı görebiliriz.” (O77, EÖ).

(Görüşme O77, EÖ) Ölçek dürbüne benzer. Çünkü ölçekte uzaktaki bir görüntüyü yakınlaştırabiliriz. Dürbünde de böyledir. Silahın ne kadar kaliteliyse yakın o kadar yakın olur.

Kategori 4: Karar Vermede Fayda Sağlayan

Tablo 37 incelendiğinde “karar vermede fayda sağlayan” kategorisinin toplam 5 metafor ve 5 katılımcı (%1.65) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “*karar vermede fayda sağlayan*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

“Ölçek **terazi** gibidir. Çünkü terazi nasıl kefelerine ağırlık koyulup ölçüm yapılırsa ölçekte haritalar için aynı şeyi yapar.” (A57, KÖ).

Ölçek kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; Ölçek kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar ölçek kavramını genel olarak belli bir sistemi olan ve ayrıntılı incelemeye yarayan olan bir kavram olduğu yönünde

görüşler bildirmişlerdir. Ayrıca ölçek kavramına ait gerekçelere bakıldığında katılımcılar ölçeği, duruma göre değişiklik gösterebilen ve karar verme esnasında yardımcı olan bir kavram olarak değerlendirmişlerdir.

4. 2. 6. Turizm Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 38

Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Turizm” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

<i>Sıra No</i>	<i>Metafor</i>	<i>(f)</i>	<i>%</i>	<i>Sıra No</i>	<i>Metafor</i>	<i>(f)</i>	<i>%</i>
1	Ailenin Reisi	1	0.34	14	Misafirlik	1	0.34
2	Alışveriş	1	0.34	15	Para	4	1.36
3	Bacasız Sanayi	1	0.34	16	Paylaşmak	1	0.34
4	Banka	1	0.34	17	Safranbolu	2	0.68
5	Borsa	1	0.34	18	Seyahat	1	0.34
6	Broşür	1	0.34	19	Sümela Manastırı	1	0.34
7	Doğal Güzellikler	1	0.34	20	Tanıtım	2	0.68
8	Farklı Yerleri Tanıma	1	0.34	21	Tarihi Eserler	1	0.34
9	Google	1	0.34	22	Tarihimiz	1	0.34
10	Gülümse	1	0.34	23	Tatil	1	0.34
11	Hac Ziyareti	1	0.34	24	Yabancılık Çekmek	1	0.34
12	Keşfetmek	3	1.02	25	Yeni Bilgiler	2	0.68
13	Meşhur Şeyler	1	0.34	26	Yenilikler	1	0.34
Toplam						34	100

Tablo 38 incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “Turizm” kavramına yönelik 26 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (21) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 5 metafor ise 2-4 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1,30’dur. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “para” ($f = 4$), “keşfetmek” ($f = 3$) ve “Safranbolu” ($f = 3$) gelmektedir.

Tablo 39

Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Turizm” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

<i>Sıra No</i>	<i>Kategori Adı</i>	<i>Metafor</i>	<i>Metafor Sayısı</i>	<i>Toplam Metafor</i>
----------------	---------------------	----------------	-----------------------	-----------------------

Tablo 39 (devam)

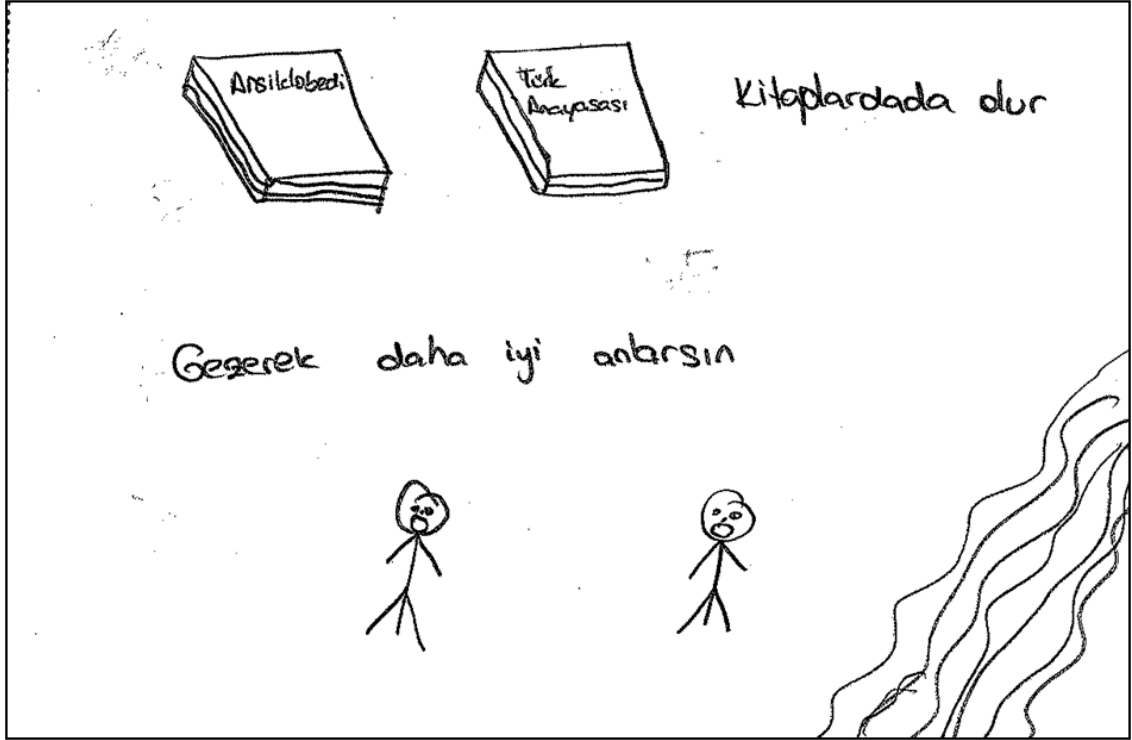
1	Klasik Bir Algı Olarak Turizm	Doğal Güzellikler, Farklı Yerleri Tanımak, Gülümsemek, Keşfetmek, Meşhur Şeyler, Misafirlik, Paylaşmak, Seyahat, Tanımak, Tatil, Yeni Bilgiler, Yenilikler	12	15
2	Finansal Açıdan Turizm	Alışveriş, Bacasız Sanayi, Banka, Borsa, Para	5	8
3	Tarihi ve Kültürel Değerler Açısından Turizm	Safranbolu, Sümela Manastırı, Tarihi Eserler, Tarihimiz	4	5
4	Davetkâr Olan, bilgi Sağlayan	Ailenin Reisi, Broşür, Hac Ziyareti, Tanıtım	4	4
5	Fayda Sağlayan	Google, Yabancılik Çekmek	2	2

Tablo 39 incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “turizm” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 5 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Klasik Bir Algı Olarak Turizm

Tablo 39 incelendiğinde “klasik bir algı olarak turizm” kategorisinin toplam 12 metafor ve 15 katılımcı (%5.10) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “keşfetmek” ($f = 3$) ve “yeni bilgiler” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “*klasik bir algı olarak turizm*” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine ilişkin gerekçeye ve katılımcılar tarafından geliştirilen metaforlara ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Turizm yeni bilgiler gibidir. Çünkü gezdiğimiz gördüğümüz yerlerde bilgilerimize bilgi katarız. Kitaptan okuduğumuz bir yeni bilgi ile de dağarcığımız artar. Fakat gidip yerinde görmek daha bilgilendirici olur.” (O15, KÖ).

(Görüşme O15, EÖ) Turistik geziler de genelde rehber olur. Rehber olmasa da gittiğimiz yerlerde panolar var. Bu panoların üzerinde bazen o yerle ilgili yeni bilgiler veriyorlar. Bulak mağarasının girişindeki panoda bu var.

“Turizm **keşfetmek** gibidir. Çünkü turizme çıkan bir kişi hem yeni yerler görür hem de kendi dünyasını genişletir. Keşifler insan üzerinde nasıl bir heyecan bırakıyorsa turizmde de aynı durum söz konusudur.” (O114, KÖ).

Kategori 2: Finansal Açıdan Turizm

Tablo 39 incelendiğinde “finansal açıdan turizm” kategorisinin toplam 5 metafor ve 8 katılımcı (%2.72) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı “para” ($f = 4$)’dır. Aşağıda katılımcının “finansal açıdan turizm” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

“Turizm **para** gibidir. Çünkü turistler gittikleri turistik yörelere para bırakırlar. Burada esnafa para kazandırırılar. Ülkenin gelirleri artar.” (O129, EÖ).

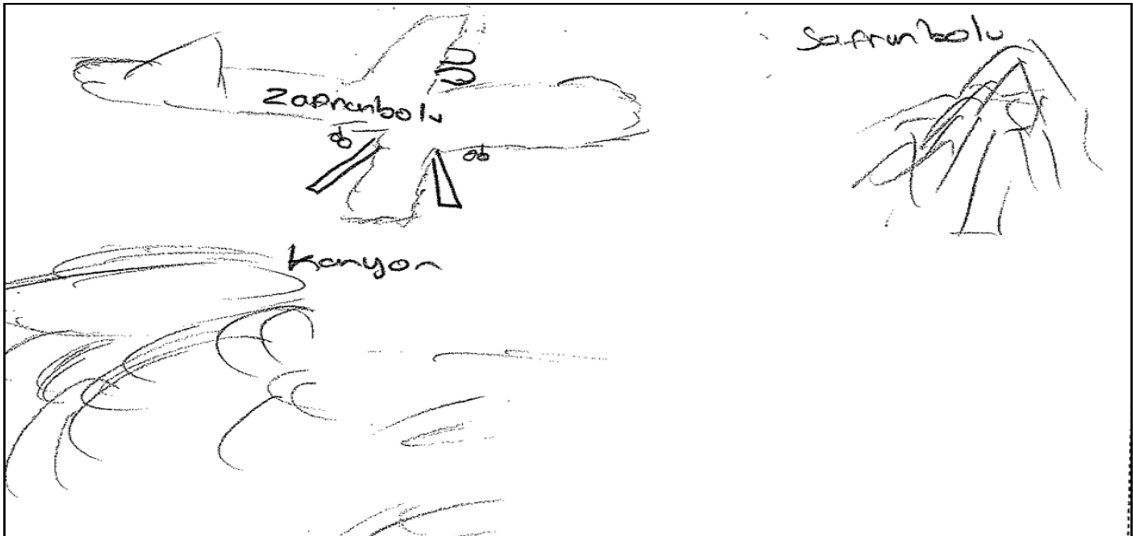
(Görüşme O129, EÖ) Turizm denilince benim aklıma turizm işinden kazanılan paralar geliyor. Bizim burada oteller var. Dışarıdan gelen turistler buralara para

bırakıyorlar. Tur otobüsleri falan oluyor. Bazıları yabancı plakalar var. Esnaf ta bu gelen turistler sayesinde elleri para doluyor.

Kategori 3: Tarihi ve Kültürel Değerler Açısından Turizm

Tablo 39 incelendiğinde “tarihi ve kültürel değerler açısından turizm” kategorisinin toplam 4 metafor ve 5 katılımcı (%1.70) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanları “safranbolu” ($f = 2$)'dur. Aşağıda katılımcıların “tarihi ve kültürel değerler açısından turizm” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine ilişkin gerekçeye ve katılımcı tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

*“Turizm **Safranbolu** gibidir. Çünkü Safranbolu tarihi kültürel güzellikleriyle ülkemiz ve dünya için önemli bir yerdir. Kültür turizm deyince aklıma benim Safranbolu gibi yerler gelir.” (O140, EÖ).*

(Görüşme O140, EÖ) Safranbolu'dan eski çarşıya doğru indiğimizde bir yazı var. Dünya miras şehri diye. Önünde sınıf olarak fotoğrafımız var zaten. Evlerini gezeriz, kültürleri öğreniriz. Eskiye ait ne varsa onlar hakkında bilgileniriz.

Kategori 4: Davetkâr Olan

Tablo 39 incelendiğinde "davetkar olan" kategorisinin toplam 4 metafor ve 4 katılımcı (%1.36) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların

frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcıların “*davetkâr olan*” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine yer verilmiştir.

“*Turizm hac ziyareti gibidir. Çünkü dünyanın her yerinden farklı dilden farklı milletlerden insanlar bir amaç uğruna aynı Kâbe'yi ziyaret eder gibi çeşitli geziler yaparlar.*” (O59, EÖ).

Kategori 5: Fayda Sağlayan

Tablo 39 incelendiğinde “fayda sağlayan” kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%0.68) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcıların “*fayda sağlayan*” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine yer verilmiştir.

“*Turizm google gibidir. Çünkü turizm bölgelerinde her çeşit insan her çeşit hediyeelik eşya ya da ne ararsan bulabilirsin. Google da öyledir ne yazarsan çıkar.*” (O79, EÖ).

Turizm kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar turizm kavramını genel olarak klasik anlayışlar içeren unsurlar olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir. Ayrıca turizm kavramına ait gerekçelere bakıldığında katılımcılar turizmi, tarihi ve kültürel değerleri bünyesinde barındıran, finansal getirileri olan, faydalı, bilgi sağlayan, davetkâr olmayı akıllara getiren bir kavram olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir.

4. 2. 7. İklim Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 40

Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “İklim” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Bitkiler	1	0.41	15	İnsan	5	2.05
2	Bukalemun	1	0.41	16	İnsanın duyguları	1	0.41
3	Değişen mimikler	1	0.41	17	Kelebek	1	0.41
4	Değiş	1	0.41	18	Mevsimler	7	2.87

Tablo 40 (devam)

5	Doğa	1	0.41	19	Rahata yönelmek	1	0.41
6	Düşüncelerimiz	1	0.41	20	Rüzgârgülü	1	0.41
7	Farklı duygular	1	0.41	21	Saat	1	0.41
8	Farklı şehirler	1	0.41	22	Sobalı oda	1	0.41
9	Gelenek ve Görenekler	1	0.41	23	Şans	1	0.41
10	Giyilen Kıyafetler	1	0.41	24	Takvim	1	0.41
11	Gökkuşağı	3	1.23	25	Yiyeceklerimiz	1	0.41
12	Hava durumu	1	0.41	26	Yükseklik	1	0.41
13	Huyumuz	1	0.41	27	Yüz ifadeleri	1	0.41
14	İnsan Kıyafetleri	2	0.82	28	Zaman	1	0.41
Toplam						41	100

Tablo 40 incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “İklim” kavramına yönelik 28 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların tamamına yakını (24) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 4 metafor ise 2-7 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.47’dir. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “mevsimler” ($f = 7$), “insan” ($f = 5$) ve “gökkuşağı” ($f = 3$) gelmektedir.

Tablo 41

Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “İklim” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Farklılığın İfadesi	Bitkiler, Değişen Mimikler, Düşüncelerimiz, Farklı Duygular, Farklı Şehirler, Gelenek ve Görenekler, Gökkuşağı, Huyumuz, İnsan Kıyafetleri, İnsan, İnsan Duyguları, Mevsimler, Sobalı Oda, Şans, Yiyeceklerimiz, Yükseklik, Yüz İfadeleri	17	23
2	Değişimin İfadesi	Bukalemun, Değişim, Doğa, İnsan, Kelebek, Rahata Ermek	6	8

Tablo 41 (devam)

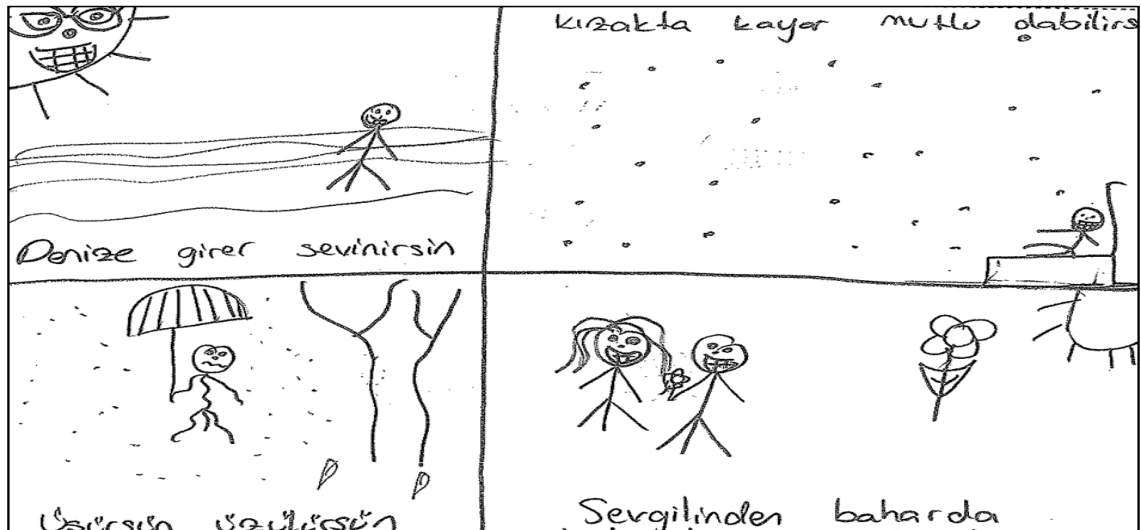
3	Sürekliliğin İfadesi	Giyilen Kıyafetler, Mevsimler, Saat, Takvim, Zaman	5	6
4	Bilimin İfadesi	Hava Durumu, Rüzgârgülü	3	4
5	Belirleyici Olan	İnsan Kıyafetleri, Mevsimler	2	2

Tablo 41 incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “İklim” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 5 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Farklılığın İfadesi

Tablo 41 incelendiğinde “farklılık ifadesi” kategorisinin toplam 17 metafor ve 23 katılımcı (%9.43) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “mevsimler” ($f = 4$), “gökkuşağı” ($f = 3$) ve “insan” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “farklılığın ifadesi” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“İklim insan gibidir. Çünkü insanlar bazen sevinirler bazen sinirlenir kızarlar. Kızınca kimse yanında durmak istemez. İklimde öyle bazen sıcak olur bazen soğuk. Soğuduğunda fırtına da yaparsa bir anda herkes havadan soğur.” (O113, KÖ).

(Görüşme O113, KÖ) *İklim insan gibidir. İnsanlar ruh hallerine göre bazen sevinir bazen üzülürler. İklimlerde öyledir. Bazen çok sıcak bazen çok soğuk.*

*“İklim **mevsimler** gibidir. Çünkü iklimler dünyanın farklı noktalarında farklı farklıdır. Mevsimlerde iklimler gibidir. Güney yarım küre yaz iken kuzey yarım küre de kış mevsimi yaşanır.”* (O47, KÖ).

*“İklim **gökkuşağı** gibidir. Çünkü gökkuşağında farklı farklı renkler vardır. İklim de bölgeden bölgeye farklılaşır.”* (O66, KÖ).

Kategori 2: Değişimin İfadesi

Tablo 41 incelendiğinde “değişimin ifadesi” kategorisinin toplam 6 metafor ve 8 katılımcı (%3.28) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan “insan” ($f = 3$)' dır. Aşağıda katılımcının “*değişimin ifadesi*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

*“İklim **insan** gibidir. Çünkü insan doğduğundan bebektir. Yıllar insanı büyüterek geliştirir. Gelişim aynı zamanda değişimi de beraberinde getirir. İklimlerde böyledir. Yıllar iklimin de karakterini değiştirmiştir. Günümüzde küresel ısınma sera etkisi gibi kavramlar türemiştir.”* (O103, EÖ).

Kategori 3: Sürekliliğin İfadesi

Tablo 41 incelendiğinde “süreklilik gösterebilen” kategorisinin toplam 5 metafor ve 6 katılımcı (%2.46) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan “mevsimler” ($f = 2$)' dir. Aşağıda katılımcının “*sürekliliğin ifadesi*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiklerine yönelik gerekçeye katılımcı tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

*“İklim **mevsimler** gibidir. Çünkü her yerin iklim koşulları farklıdır. Karabük ve başka illerde yaz kış sonbahar ilkbahar mevsimleri vardır ve her sene üç ayda bir diğerine sıra gelir bazı yerler de vardır ki sürekli kış sürekli yazdır.”* (O56, KÖ).

(Görüşme O56, KÖ) İklim mevsimlere benzer. Bazı yerler vardır sürekli kış yaşanır orada. Mesela kutuplarda insanlar hep kışı görürler. Ama ülkemizde öyle değil. Dört mevsimi de yaşayabiliyoruz.

Kategori 4: Bilimin İfadesi

Tablo 41 incelendiğinde “bilimin ifadesi” kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%0.82) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “bilimin ifadesi” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine yer verilmiştir.

“İklim **rüzgârgülü** gibidir. Çünkü rüzgârgülünde farklı renkler görürüz ve rüzgârgülündeki renkler belirli bir düzen içerisinde birbirini takip eder. İklimdeki bazı olaylar rüzgârgülündeki renkler gibi birbirini takip eder.” (O80, KÖ).

Kategori 5: Belirleyici Olan

Tablo 41 incelendiğinde “belirleyici olan” kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%0.82) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların

frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “belirsizliği olan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine yer verilmiştir.

“İklim insan kıyafetleri gibidir. Çünkü insan hava şartlarına göre kıyafetlerini değiştirir. Yazın hava sıcak olur insanlar ince kıyafet tercih ederler. Kışın kar yağar insanlar daha kalın kıyafet tercih ederler. Bu dört iklim içinde geçerlidir. Eğer insan kıyafetleri olmazsa iklimde olmaz. Kıyafetler iklimin bir parçasıdır.” (O87, KÖ).

(Görüşme O87, KÖ) İklim kıyafetlerimiz gibidir. Havaya bakarız ona göre giyiniriz. Yazın ince ve açık renk kışın kalın ve koyu renk giyeriz.

İklim kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar iklim kavramına yönelik genel olarak farklılıkları olan ve değişimin ifadesi olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir. Ayrıca iklim kavramına ait gerekçelere bakıldığında katılımcılar iklimi, süreklilik gösteren, bilimin ifadesi ve belirleyici olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir.

4.2.8. Doğal Kaynak Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 42

Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Doğal Kaynak” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Bakteriler	1	0.36	15	Ömür	1	0.36
2	Deniz	1	0.36	16	Para	4	0.36
3	Gerçekleri Bilmek	1	0.36	17	Petrol	1	0.36
4	Güneş	2	0.36	18	Saçımız	1	0.36
5	Hayat Kaynağı	2	0.36	19	Sandıktaki Hazine	1	0.36
6	Hayvanların Nesli	2	0.36	20	Sömürge	1	0.36
7	Hazine	1	0.36	21	Su	1	0.36
8	İhtiyaçlarımız	1	0.36	22	Temel İhtiyaçlarımız	1	0.36
9	İthal Edilen	1	0.36	23	Tükenmeyen Maden	1	0.36
10	Milli Servet	1	0.36	24	Yaşama Bağlayan Şeyler	1	0.36
11	Miras	2	0.36	25	Yemek	1	0.36
12	Nimet	1	0.36	26	Yeni Doğan Bebek	2	0.36
13	Organik Meyve	1	0.36	27	Zem Zem Suyu	1	0.36
14	Orijinal Bir Ürün	1	0.36	28	Zenginliklerimiz	1	0.36
Toplam						36	100

Tablo 42 incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “Doğal Kaynak” kavramına yönelik 28 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların tamamına yakını (22) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 6 metafor ise 2-4 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.29’dur. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “para” ($f = 3$), “hayvanların nesli” ($f = 2$) ve “miras” ($f = 2$) gelmektedir.

Tablo 43

Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Doğal Kaynak” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

<i>Sıra No</i>	<i>Kategori Adı</i>	<i>Metafor</i>	<i>Metafor Sayısı</i>	<i>Toplam Metafor</i>
1	Fayda Sağlayan	Güneş, Hazine, İthal Edilen, Milli Servet, Para, Petrol, Sandıktaki Hazine Tükenmeyen Maden, Zenginliklerimiz	9	9
2	Saflığını Koruyan	Deniz, Gerçekleri Bilmek, Organik Meyve, Orijinal Bir Ürün, Saçımız, Su, Yeni Doğan Bebek	7	8
3	Vazgeçilmez Olan	Hayat Kaynağı, İhtiyaçlarımız, Ömür, Temel İhtiyaçlarımız, Yaşama Bağlayan Şeyler	5	6
4	Emek Gösterilmeden Var Olan	Bakteriler, Miras, Nimet, Zem Zem Suyu	4	5
5	Sonu Olan	Güneş, Para, Yemek	3	5
6	Gösterilen Öne Bağlı Olan	Hayvanların Nesli, Sömürge	2	3

Tablo 43 incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “Doğal Kaynak” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 5 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

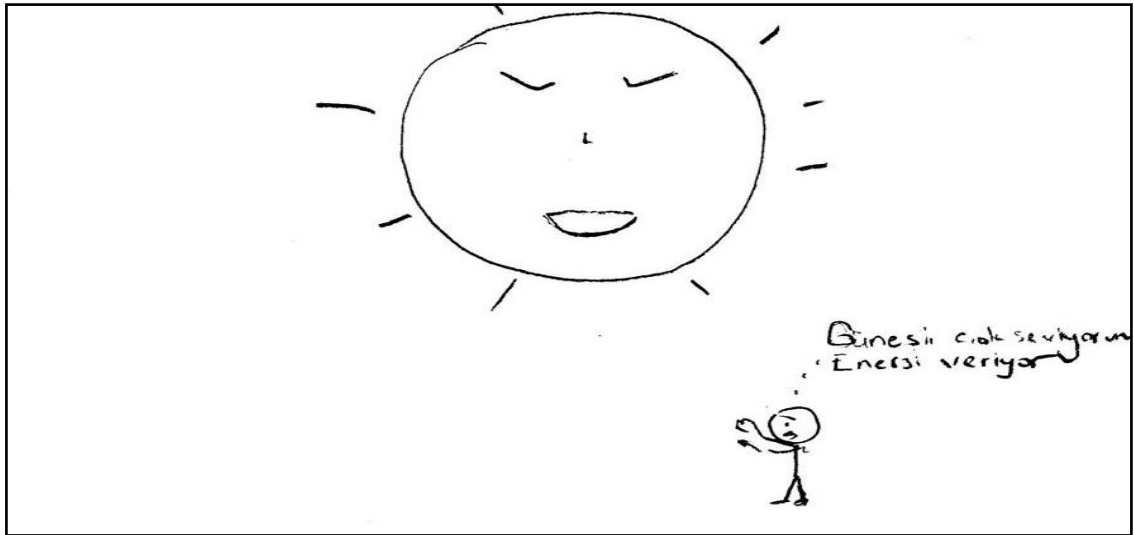
Kategori 1: Fayda Sağlayan

Tablo 43 incelendiğinde “fayda sağlayan” kategorisinin toplam 9 metafor ve 9 katılımcı (%3.24) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcılardan bazılarının “fayda sağlayan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelere yer verilmiştir.

“Doğal kaynak **tükenmeyen bir maden** gibidir. Çünkü bazı bölgelerin geçim kaynakları tamamen buna bağlıdır. Güzel olan tarafı bilinçsizce tüketmediğimizde kolay kolay bitmez toplumlara faydalı olurlar.” (O135, EÖ).

(Görüşme O135, EÖ) Doğal kaynaklar hiç tükenmezler. Bazı madenlerde tükenmez. Önemli olan doğru zamanda kullanmak.

“Doğal kaynak **güneş** gibidir. Çünkü güneş akşamları batar sabahları açar ve çevreye, dünyamıza aydınlık ve sıcaklık verir. Doğal kaynaklarımız nasıl Allah'ın bize bir sunumuysa güneşte Allah'tandır. Hayatımızda önemli bir yeri vardır.” (O29, EÖ).

(Görüşme O29, EÖ) Doğal kaynakları ben güneşe benzettim. Çünkü güneş doğal kaynaklar içerisinde hayatımızda yeri önemlidir. Allah'ın bize gönderdiği ışıktır.

“Doğal kaynak **güneş** gibidir. Çünkü güneş akşamları batar sabahları açar ve çevreye, dünyamıza aydınlık ve sıcaklık verir. Doğal kaynaklarımız nasıl Allah'ın bize bir sunumuysa güneşte Allah'tandır. Hayatımızda önemli bir yeri vardır.” (O29, EÖ).

Kategori 2: Saflığını Koruyan

Tablo 43 incelendiğinde “saflığını koruyan” kategorisinin toplam 7 metafor ve 8 katılımcı (%2.88) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı “yeni doğan bebek” ($f = 2$)’dir. Aşağıda katılımcının “saflığını koruyan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine ilişkin gerekçeye yer verilmiştir.

“Doğal kaynaklar **yeni doğan bebek** gibidir. Çünkü doğal kaynak yerin altından tertemiz çıkar. Aynı yeni doğan bebeğinde tertemiz saf duyguları gibi.” (O85, KÖ).

Kategori 3: Vazgeçilmez Olan

Tablo 43 incelendiğinde “vazgeçilmez olan” kategorisinin toplam 5 metafor ve 6 katılımcı (%2.16) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı “hayat kaynağı” ($f = 2$)’dir. Aşağıda katılımcının “vazgeçilmez olan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiklerine yönelik gerekçeye, bazı katılımcılar tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Doğal kaynaklar **hayat kaynağı** gibidir. Çünkü su bildiğimiz gibi bir doğal kaynaktır. O olmazsa insanoğlu yaşayamaz. Hayat durur. Bırakalım insanı ağaçlar ormanlarda kururdu.” (O129, EÖ).

(Görüşme O129, EÖ) *Doğal kaynaklar hayatımız gibidir. Su en temel besinimizdir. Su da bir doğal kaynaktır. Dağlardan gelir. Su olmazsa hayat biter.*

*“Doğal kaynaklar **temel ihtiyaçlarımız** gibidir. Çünkü doğal kaynaklar olmazsa insanlar yaşayamaz. Temel ihtiyaç deyince aklımıza tabi su geliyor. Allah eksikliğini göstermesin.”* (O67, EÖ).

Kategori 4: Emek Gösterilmeden Var Olan

Tablo 43 incelendiğinde “emek gösterilmeden var olan” kategorisinin toplam 4 metafor ve 5 katılımcı (%1.80) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı “miras” ($f = 2$)’dır. Aşağıda katılımcının “*emek gösterilmeden var olan*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine ilişkin gerekçeye yer verilmiştir.

*“Doğal kaynaklar **miras** gibidir. Çünkü doğal kaynaklar bize en eski çağlardan bize kalan fosillerin birikmesiyle ortaya çıkar. Bizim en ufak bir çabamız üretimimiz olmaz. Mirasta da aynıdır. Sana büyüklerinden miras kalır.”* (O71, EÖ).

Kategori 5: Sonu Olan

Tablo 43 incelendiğinde “sonu olan” kategorisinin toplam 3 metafor ve 5 katılımcı (%1.80) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı “para” ($f = 3$)’dır. Aşağıda katılımcının “*sonu olan*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

*“Doğal Kaynak **para** gibidir. Çünkü doğal kaynaklarımızda bazen para gibi tükenir. Eğer tutumlu olmazsak elimizde bakmışız bir şey kalmamış.”* (O46, KÖ).

Kategori 6: Gösterilen Öneme Bağlı Olan

Tablo 43 incelendiğinde “gösterilen öneme bağlı olan” kategorisinin toplam 2 metafor ve 3 katılımcı (%1.08) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı “hayvanların nesli” ($f = 2$)’dir. Aşağıda katılımcının “*gösterilen öneme bağlı olan*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

“Doğal Kaynak **hayvanların nesli** gibidir. Çünkü doğal kaynakların nesli tükenebilir. Eğer gereksiz avlanma gibi durumlara girersek bazı nesli tükenmekte olan hayvanları korumaya almazsak hayvanları nesli tükenecektir.” (O35, KÖ).

Doğal kaynaklar kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar doğal kaynaklar kavramını genel olarak fayda sağlayan, saflığını koruyan ve vazgeçilmesi zor olan unsurlar olarak gördükleri belirlenmiştir. Ayrıca doğal kaynaklar kavramına ait gerekçelere bakıldığında katılımcılar doğal kaynakları, emek gösterilmeden doğada var olan, gösterilen değere bağlı ve sonu olan bir kavram olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir.

4.2.9. Nüfus Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 44

Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Nüfus” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Aile	1	0.17	9	İnsan	2	0.34
2	Balondaki Gaz Molekülleri	1	0.17	10	Kar Taneleri	1	0.17
3	Bitkiler	1	0.17	11	Koyun Sürüsü	1	0.17
4	Çoğalmak	1	0.17	12	Kum Taneleri	1	0.17
5	Deniz	1	0.17	13	Mantarlar	1	0.17
6	Dört İşlem	1	0.17	14	Nesli Tükenmekte Olan Hayvanlar	1	0.17
7	Duygularımız	1	0.17	15	Sporcu	1	0.17
8	İçi Su Dolu Sürahi	1	0.17	16	Yıldızlar	1	0.17
Toplam						17	100

Tablo 44 incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “Nüfus” kavramına yönelik 16 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların tamamına yakını (15) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 1 metafor ise 2 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.7’dir. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanı “insan”dır.

Tablo 45

Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Nüfus” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

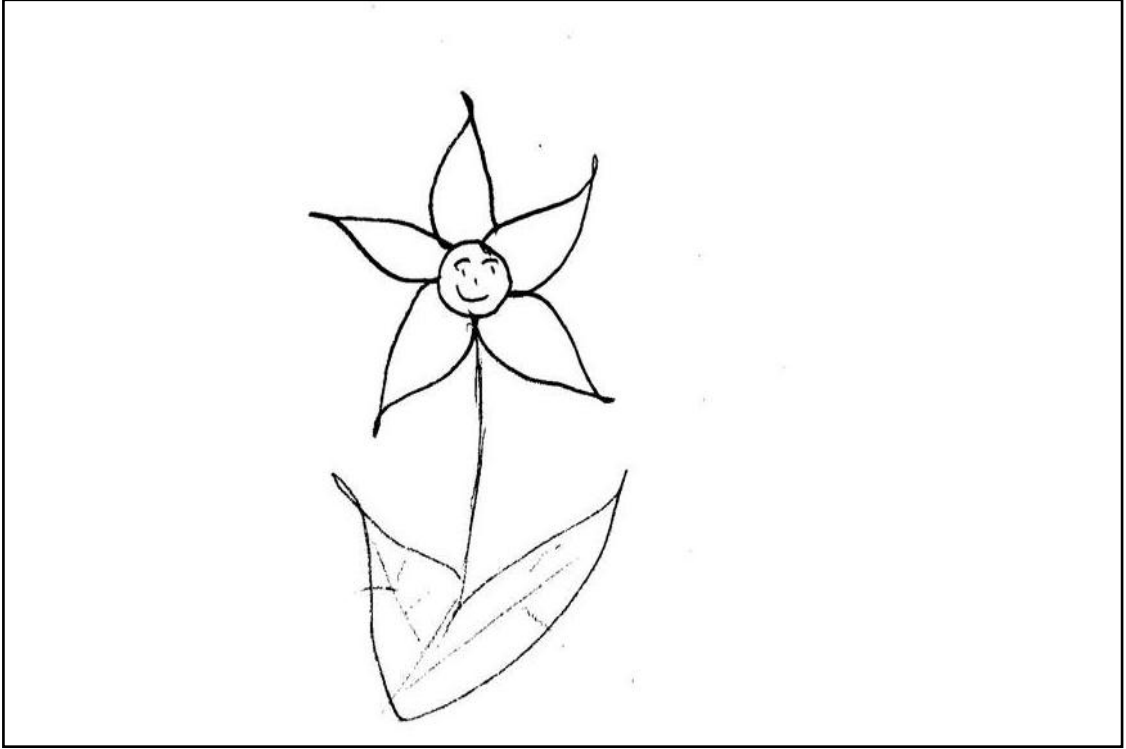
<i>Sıra No</i>	<i>Kategori Adı</i>	<i>Metafor</i>	<i>Metafor Sayısı</i>	<i>Toplam Metafor</i>
1	Duruma Göre Değişiklik Gösteren	Aile, Bitkiler, Duygularımız, İçi Su Dolu Sürahi, Mantarlar	5	5
2	Belli Bir Farklılığa Sahip Sistemli Bir Yapı	Balondaki Gaz Molekülleri, Deniz, Kar Taneleri, Kum Taneleri, Yıldızlar	5	5
3	Süreklilik Gösteren	Çoğalmak, Dört İşlemi Koyun Sürüsü, Sporcu	4	4
4	Herkes Tarafından Bilinen	İnsan, Nesli Tükenmekte Olan Hayvan	1	2

Tablo 45 incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “Nüfus” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 4 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Duruma Göre Değişiklik Gösteren

Tablo 45 incelendiğinde “duruma göre değişiklik gösteren” kategorisinin toplam 5 metafor ve 5 katılımcı (%0.85) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “*duruma göre değişiklik gösteren*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye yer verilmiştir.

*“Nüfus **bitkiler** gibidir. Bitki çoğalır ve azalır. Bazı yerlerde daha çabuk çoğalır bazı yerlerde çoğalamaz. Nüfus ta böyledir. Gelişim için müsait arazi varsa orada nüfus artar”* (O13, KÖ).

(Görüşme O13, KÖ) Nüfus bitkiler gibidir. Bitkiler dikildikleri yerleri severlerse orada çok sayıda o bitkiden olur. Nüfusta böyledir. Eğer şartla müsaitse orada nüfuslaşma olur.

“Nüfus **duygularımız** gibidir. Çünkü duygularımız yerine göre çok değişkenlik gösterebilir. Bir yerdeki nüfusta şartlara bağlı olarak artar ya da azalır.” (O123, KÖ).

(Görüşme O123, KÖ) Nüfus duygularımıza benzer biraz. Duygularımızın bir anı bir anına tutmaz. Nüfus da öyledir. Eğer bir yer de yeni fabrikalar açılmışsa oraya birden nüfus akışı olur.

Kategori 2: Belirli Bir Farklılığa Sebep Olan

Tablo 45 incelendiğinde “belirli bir farklılığa sebep olan” kategorisinin toplam 5 metafor ve 5 katılımcı (%0.85) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “belirli bir farklılığa sebep olan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye ve geliştirdiği metafora ait resme / karikatüre yer verilmiştir.

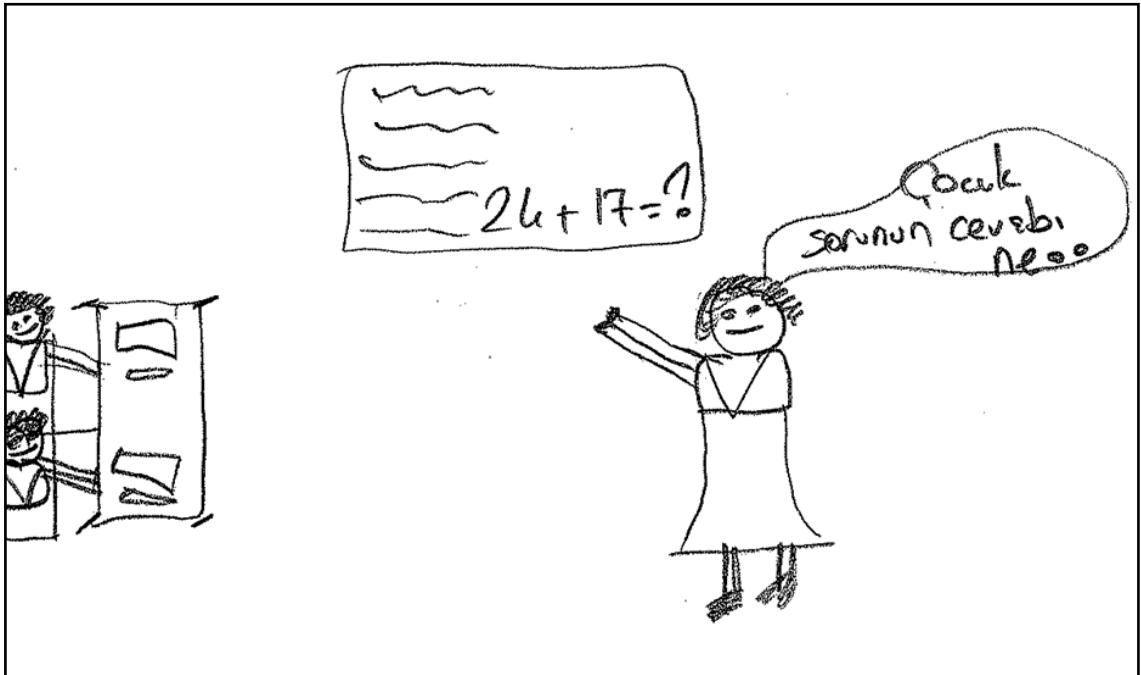
“Nüfus **balondaki gaz molekülleri** gibidir. Çünkü gaz molekülleri de balonun içerisine sığabilecek kadar yerleşmiştir. Nüfusta da yerleşebilme esastır. Eğer coğrafyası müsait bir yer var ise orada nüfus artacaktır. Ülkemiz farklı farklı coğrafi özellikler gösterdiği için nüfuslaşmada değişiklikler gösterebilir.” (O117, KÖ).

Kategori 3: Süreklilik Gösteren

Tablo 45 incelendiğinde “süreklilik gösteren” kategorisinin toplam 4 metafor ve 4 katılımcı (%0.68) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “süreklilik gösteren” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye, geliştirdiği metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Nüfus **dört işlem** gibidir. Çünkü nüfus sayısal bir veridir. Bazen artışlar oldukça değiştirmek gerekir. Karabük'ün girişindeki tabelaya baktığımızda sayısal işlem gerektiren yazılar var.” (O44, KÖ).

(Görüşme O44, KÖ) Nüfusu dört işleme benzettim. Çünkü şehir girişlerindeki tabelalarda nüfusa ait sayısal veriler var. Bazı insanlar tabelaya tebeşirle artı 4 falan yazıyor.

Kategori 4: Herkes Tarafından Bilinen

Tablo 45 incelendiğinde “herkes tarafından bilinen” kategorisinin toplam 1 metafor ve 2 katılımcı (%0.34) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan “insan” ($f = 2$)’dır. Aşağıda katılımcının “herkes tarafından bilinen” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye yer verilmiştir.

“Nüfus **insan** gibidir. Çünkü bir yerde ne kadar insan varsa o kadar nüfus vardır.” (O99, KÖ).

Nüfus kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar nüfus kavramını genel olarak duruma göre değişiklik gösteren ve belirli farklılıkları bünyesinde barındıran sistemli bir yapı olarak gördükleri belirlenmiştir. Ayrıca nüfus kavramına ait gerekçelere bakıldığında katılımcılar nüfusu, süreklilik gösteren ve herkes tarafından bilinen bir unsur olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir.

4.2.10 Göç Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 46

Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Göç” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Anadolu	1	0.62	19	Kuşlar	16	9.92
2	Ayrılık	1	0.62	20	Leylek	1	0.62
3	Başka Bir Hayat	1	0.62	21	Mecburiyet	1	0.62
4	Beyin Göçü	1	0.62	22	Memleketi Terk Etmek	1	0.62
5	Canlıların Kaçması	1	0.62	23	Mutsuz Bir İnsan	1	0.62
6	Dağılmak	1	0.62	24	Nüfus Değişiklikleri	1	0.62
7	Değişiklik	1	0.62	25	Öğrencilik	1	0.62
8	Deprem	2	1.24	26	Ölüm	1	0.62
9	Giysilerimiz	1	0.62	27	Saatin Akrebi	1	0.62
10	Gökkuşağı	1	0.62	28	Seyahat	1	0.62
11	Güneşin Batışı	1	0.62	29	Su Akıntısı	1	0.62
12	Hayvanlar	1	0.62	30	Taşınma	7	4.34
13	Hüzün	1	0.62	31	Terk Etmek	2	1.24
14	İklim Koşulları	1	0.62	32	Yağmur Bulutu	1	0.62
15	İnsanın Okul Hayatı	1	0.62	33	Yalnızlık	3	1.86

Tablo 46 (devam)

16	İsyan	1	0.62	34	Yeniden Başlangıç	1	0.62
17	Kaçış	1	0.62	35	Yer Değiştirme	1	0.62
18	Kuraklık	1	0.62	36	Yolculuk	1	0.62
Toplam						62	100

Tablo 46 incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “Göç” kavramına yönelik 36 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (31) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 5 metafor ise 2-16 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.73’dür. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “kuşlar” ($f = 16$), “taşınma” ($f = 7$) ve “yalnızlık” ($f = 3$) gelmektedir.

Tablo 47

Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Göç” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Zorunluluktan Doğan Hareket	Anadolu, Beyin Göçü, Canlıların Kaçması, Deprem, Gıysilerimiz, Hayvanlar, İklim Koşulları, İnsanın Okul Hayatı, Kuraklık, Kuşlar, Leylek, Mecburiyet, Memleketi Terk Etmek, Öğrencilik, Ölüm, Seyahat Su Akıntısı, Taşınma, Terk Etmek, Yer Değiştirme, Yolculuk	21	44
2	Olumsuzluklara Sebep Olan	Ayrılık, Dağılmak, Hüzün, İsyan, Kaçış, Mutsuz Bir İnsan, Yalnızlık	7	8
3	Zamana Bağlı Olarak Değişebilen	Güneşin Batışı, Saatin Akrebi, Yağmur Bulutu, Yalnızlık	4	4
4	Yeniliklere Sebep Olan	Başka Bir Hayat, Değişiklik, Nüfus Değişiklikleri, Yeniden Başlangıç	4	4

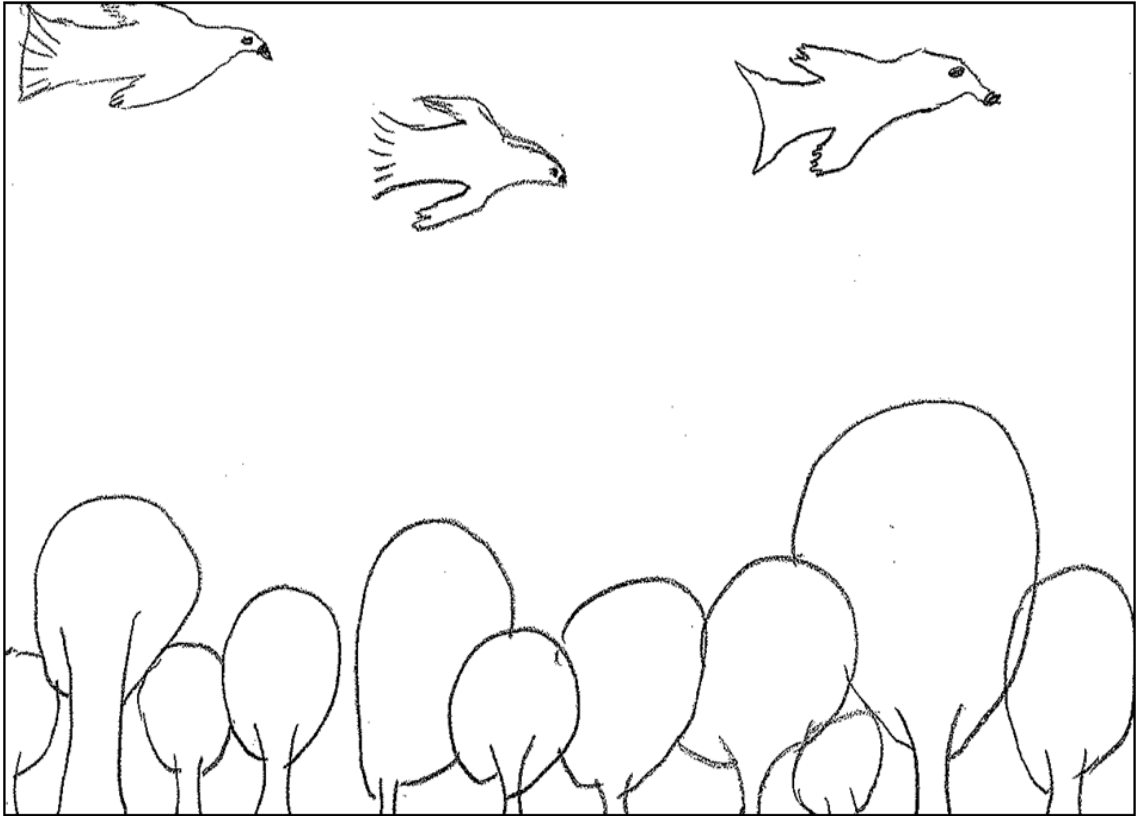
Tablo 47 incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “Göç” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 4 kavramsal

kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Zorunluluktan Doğan Hareket

Tablo 47 incelendiğinde “zorunluluktan doğan hareket” kategorisinin toplam 21 metafor ve 44 katılımcı (%27.28) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “kuşlar” ($f = 16$), “taşınma” ($f = 7$) ve “terk etmek” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “zorunluluktan doğan hareket” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelere, bazı katılımcılar tarafından geliştirdikleri metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

*“Göç **kuşlar** gibidir. Çünkü kuşlar iklimine göre göç ediyorlar. Gitmeseler bulundukları yerlerde yaşayamazlardı.” (O8, KÖ).*

(Görüşme O8, KÖ) Göç kuşlar gibidir. İklim nerede uygunsa oraya giderler. Yoksa hep aynı yerde kalamazlar.

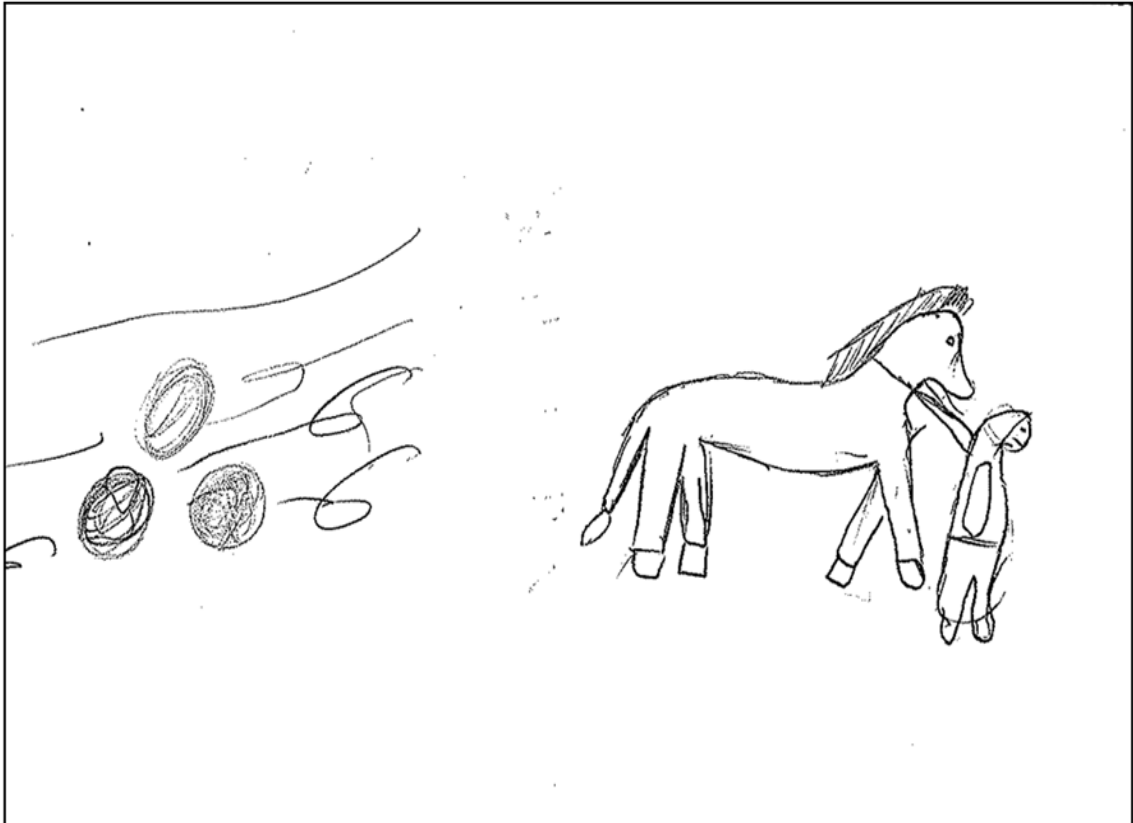
“Göç **taşınmak** gibidir. Çünkü göç genelde iş bulmak amacıyla yapılır. Taşınmakta işine ya da okuluna yakın olduğunda yapılır. İkisinde de yolculuk vardır.” (O113, KÖ).

“Göç **terk etmek** gibidir. Çünkü göç ederken arkana hiç bakmadan çeker gidersin. Böylelikle bulunduğun yeri terk ediyorsun.” (O65, KÖ).

Kategori 2: Olumsuzluklara Sebep Olan

Tablo 47 incelendiğinde “olumsuzluklara sebep olan” kategorisinin toplam 7 metafor ve 8 katılımcı (%4.96) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan “yalnızlık” ($f = 2$)’dır. Aşağıda katılımcıların “olumsuzluklara sebep olan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye, katılımcı tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Göç **yalnızlık** gibidir. Çünkü göç esnasında kendini çok kötü hissedersin. Daha önce sevdiğin ve onların da seni sevdiğini zannettiğin insanlardan bazıları yanında olmaz.” (O107, EÖ).

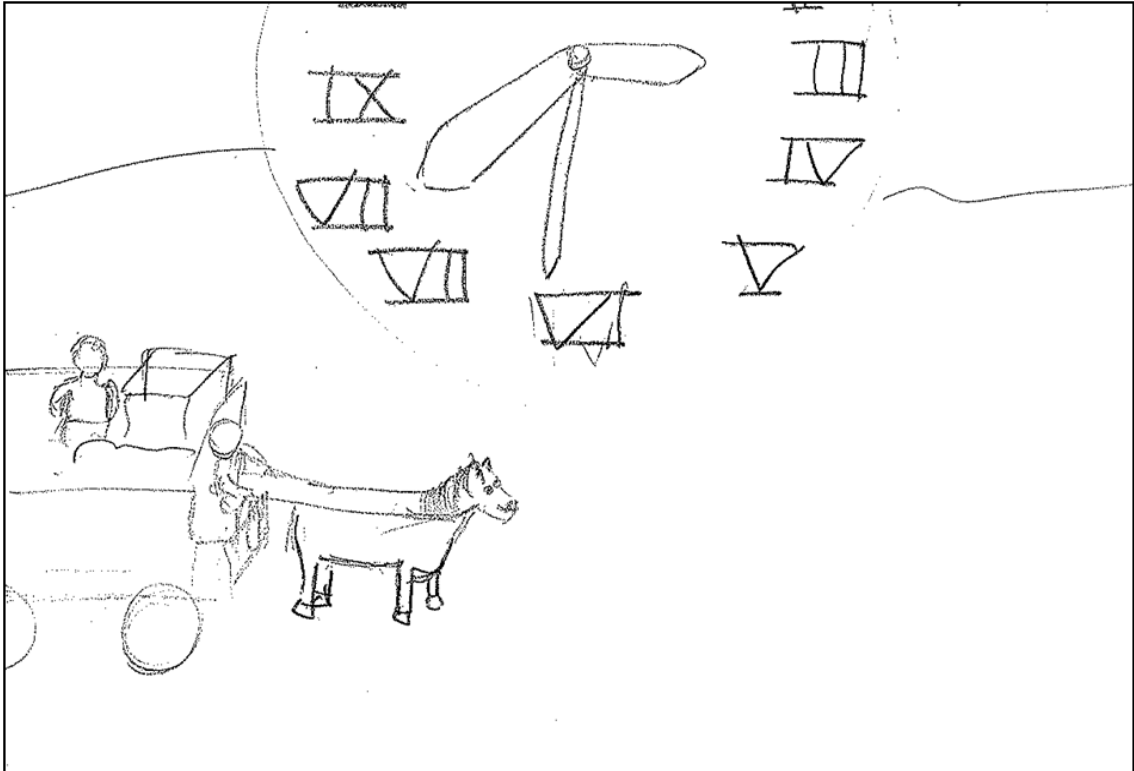

(Görüşme O107, EÖ) Göç yalnızlığa gider. Kendisini çok kötü hisseder insan. Çünkü göç yapınca geride bıraktıklarına üzülür insan.

Kategori 3: Zamana Bağlı Olarak Değişen

Tablo 47 incelendiğinde “zamana bağlı olarak değişen” kategorisinin toplam 4 metafor ve 4 katılımcı (%2.48) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “zamana bağlı olarak değişen” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye, katılımcı tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Göç **saatin akrebi** gibidir. Çünkü insanların da zamanı geldiğinde harekete geçerek göç yapması, akrebin de yelkovan döndükçe zamanı gelip olduğu yerden bir adım ileri gitmesi gibidir.” (O117, KÖ).

Kategori 4: Yeniliklere Sebep Olan

Tablo 47 incelendiğinde “yeniliklere sebep olan” kategorisinin toplam 4 metafor ve 4 katılımcı (%2.48) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından

temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “yeniliklere sebep olan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

“Göç yeniden başlangıç gibidir. Çünkü göçler insanları farklı bölgelere yönlendirir. Böylelikle yeni gittikleri yerlerde insanlar yeni insanlar, yeni çevreler ve nesneler görerek yeni bir başlangıç yapmış olurlar.” (O137, KÖ).

(Görüşme O137, KÖ) Göç yeni bir hayata gidiş gibidir. Gidilen yerlerde yeni bir ev yeni mahalle yeni arkadaşlar yeni iş her şeye en baştan başlamak gibidir.

Göç kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar göç kavramını genel olarak zorunluluğun ortaya çıkardığı ve olumsuzluklara sebebiyet veren bir durum olduğunu ayrıca göç kavramına ait gerekçelerde katılımcılar göçü zamana bağlı olarak değişebilen ve yeniliklere kapı açan bir unsur olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir.

4.2.11. Afet Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 48

Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Afet” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Ağlayan çocuk	1	0.50	18	Karabükspor	1	0.50
2	Atıklar	1	0.50	19	Katlîam	1	0.50
3	Azrail	1	0.50	20	Kavga	1	0.50
4	Bilgisayar	1	0.50	21	Kaza	2	1.00
5	Camdan Eşya	2	1.00	22	Kıyamet	1	0.50
6	Canavar	1	0.50	23	Korku Filmi	2	1.00
7	Cehennem	2	1.00	24	Ölüm	8	4.00
8	Davetsiz Misafir	1	0.50	25	Rüzgâr	1	0.50
9	Dedikodu Yapan İnsanlar	1	0.50	26	Savaş Alanı	1	0.50
10	Deprem	1	0.50	27	Silgi	1	0.50
11	Felaket	1	0.50	28	Sinirli İnsan	2	1.00
12	Göç Etmek	1	0.50	29	Tedbirsizlik	1	0.50

Tablo 48 (devam)

13	Hastalık	1	0.50	30	Trafik Kazası	1	0.50
14	İnsan Mutsuzluğu	1	0.50	31	Yangın	2	1.0
15	Kâğıt	1	0.50	32	Yıkım	5	2.50
16	Kalp Kırıklığı	1	0.50	33	Yok Olmak	1	0.50
17	Kamyon Çarpmış	1	0.50				
Toplam						50	100

Tablo 48 incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “Afet” kavramına yönelik 33 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (24) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 9 metafor ise 2-8 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.52’dir. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “ölüm” ($f = 8$), “yıkım” ($f = 5$) ve “korku filmi” ($f = 2$) gelmektedir.

Tablo 49

Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Afet” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Yok Oluşa Sebep Olan	Azrail, Canavar, Cehennem, Felaket, Katliam, Kaza, Kıyamet, Korku Film, Ölüm, Yangın, Yıkım, Yok Olmak	12	24
2	Olumsuzluklar Doğuran	Atıklar, Bilgisayar, Dedikodu Yapan İnsanlar, Deprem, Göç Etmek, Hastalık, İnsan Mutsuzluğu, Kâğıt, Kalp Kırıklığı, Kamyon Çarpmış, Karabükspor, Kavga, Korku, Savaş Alanı, Silgi, Sinirli insan Sinirli İnsan, Trafik Kazası, Yangın, Yıkım	19	20
3	Telifisi Zor Olan	Ağlayan Çocuk, Camdan Eşya, Tedbirsizlik	3	4

Tablo 49 (devam)

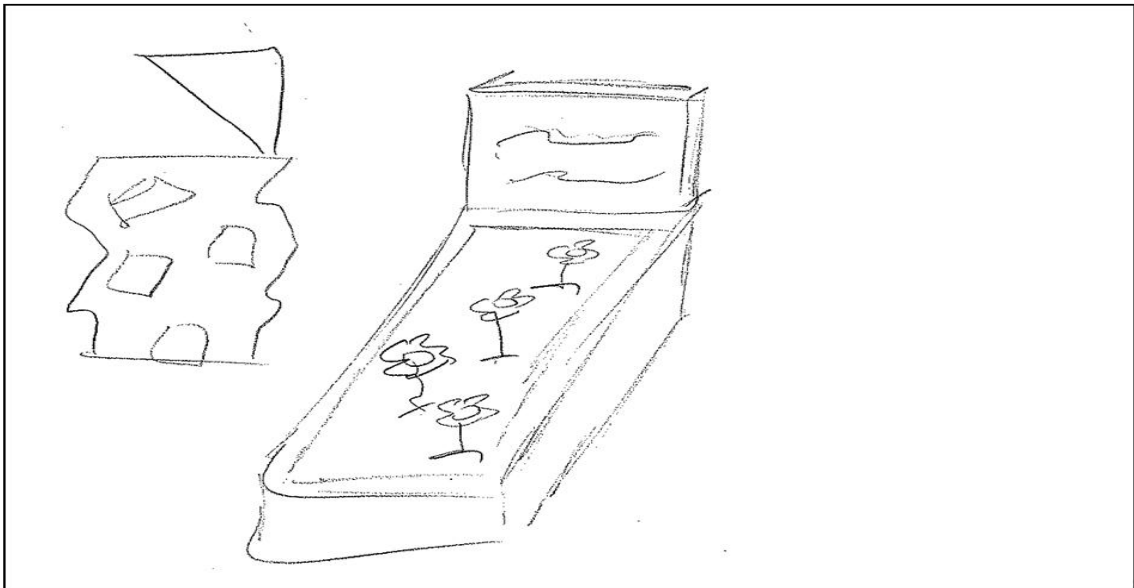
4	Zamansız Meydana Gelen	Davetsiz Misafir, Rüzgâr	2	2
---	------------------------------	--------------------------	---	---

Tablo 49 incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “Afet” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 4 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Yok Oluşa Sebep Olan

Tablo 49 incelendiğinde “yok oluşa sebep olan” kategorisinin toplam 12 metafor ve 24 katılımcı (%12.00) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “ölüm” ($f = 8$), “yıkım” ($f = 4$) ve “cehennem” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “yok oluşa sebep olan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirdikleri metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Afet **ölüm** gibidir. Çünkü afetler olduktan sonra çok sayıda şey zarar görür. Ağaçlar ve diğer şeyler bir anda yok olur. Kötü bir hastalık ve olay yüzünden insanlar ölürlür.” (O54, EÖ).

(Görüşme O54, EÖ) *Afet önüne gelen her şeye zarar verir. Kimi yerlerde insan ölümleri olur. Diğer canlılarda zarar görür.*

*“Afet **yıkım** gibidir. Çünkü afet deyince aklıma benim doğal afet gelir. Afetlerin sonucuna baktığımızda geride yıkılmış bir sürü ev ve sönmüş ocaklar.”* (O55, KÖ).

(Görüşme O55, EÖ) *Afet yıkım gibidir. Afetin her türlü sü yıkıcı etkiye sahiptir. Afet olup bittikten sonra olay yerine gittiğimizde her taraf yıkılmış gibidir.*

*“Afet **cehennem** gibidir. Çünkü yangın olduğunda o sıcaklığın ve ateşin içinde kalan insanlar için o anda cehennem ateşi hissi verir ve akıllara cehennemi getirir.”* (O109, EÖ).

Kategori 2: Olumsuzluklar Doğuran

Tablo 49 incelendiğinde “olumsuzluklar doğuran” kategorisinin toplam 19 metafor ve 20 katılımcı (%10.00) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan "sinirli insan" ($f = 2$) dır. Aşağıda katılımcının “olumsuzluklar doğuran” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

*“Afet **sinirli insan** gibidir. Çünkü bir insan sinirlendiğinde etrafındaki insanlara zarar vermeye başlar ve kaçışınız yoktur. Afette öyledir bir yakalanırsak kolay kolay kaçışımız olmaz.”* (O69, EÖ).

Kategori 3: Telafisi Zor Olan

Tablo 49 incelendiğinde “telafisi zor olan” kategorisinin toplam 3 metafor ve 4 katılımcı (%2.00) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan “camdan olan eşya” ($f = 2$)’dur. Aşağıda katılımcının “telafisi zor olan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

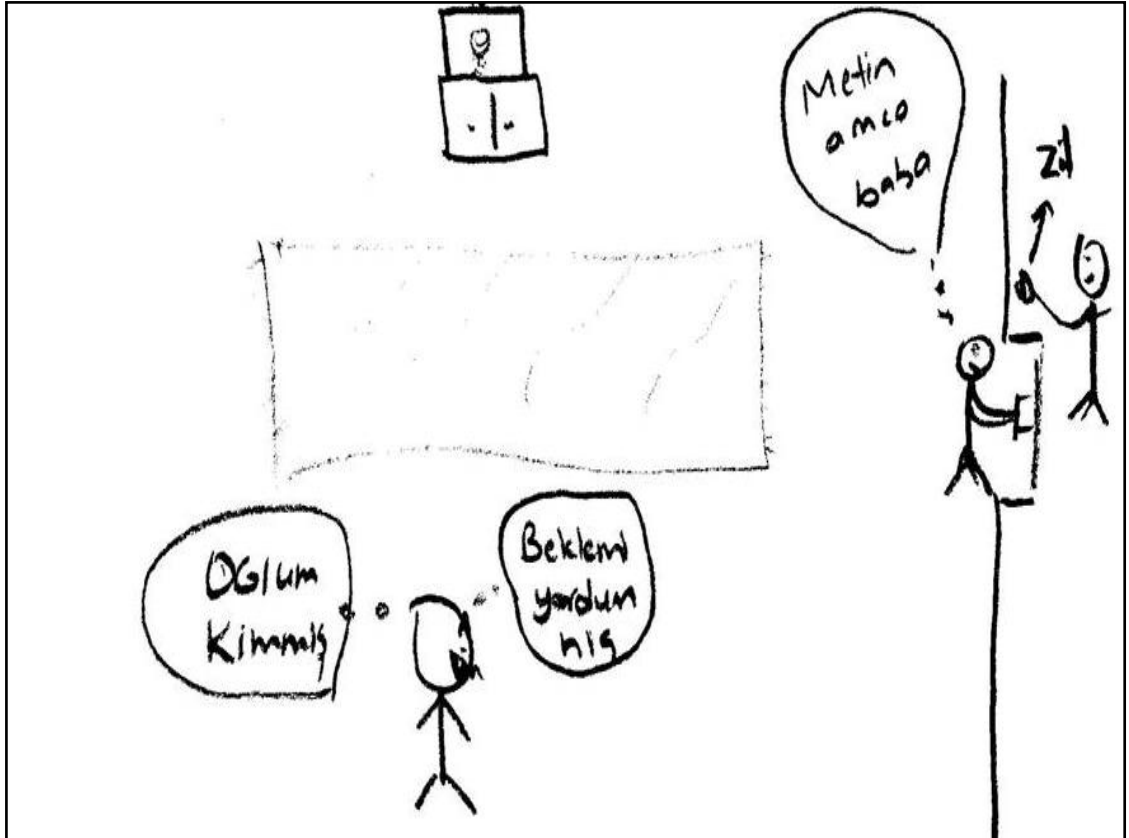
*“Afet **camdan olan eşya** gibidir. Çünkü çok hassas olan bir cam eşyasını kırıldığı zaman kolay kolay eski haline getirilemez. Aynı şekilde bir afet anında da arada bulunan evler dükkânlar zararlar görür. Ne kadar yaralar sarılmaya çalışılsa da artık hiç bir eskisi gibi değildir.”* (O45, KÖ).

Kategori 4: Zamansız Meydana Gelen

Tablo 49 incelendiğinde “zamansız meydana gelen” kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%1.00) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “*zamansız meydana gelen*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

“Afet **davetsiz misafir** gibidir. Çünkü her ikisinin de ne zaman kapımızı çalacağı belli olmaz.” (O100, KÖ).

(Görüşme O55, EÖ) Afet davetsiz misafir gibi ansızın gelir kapımızı çalar. Ne zaman nasıl karşımıza çıkacağı belli olmaz.

Afet kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar afet kavramını genel olarak yok oluşa sebebiyet veren, olumsuzlukları beraberinde getiren, meydana geldikten sonra telafisi zor olabilen ve hiç kimsenin beklemediği anda zamansız bir şekilde ortaya çıkan bir unsur olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir.

4.2.12. Yön Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 50

Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Yön” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

<i>Sıra No</i>	<i>Metafor</i>	<i>(f)</i>	<i>%</i>	<i>Sıra No</i>	<i>Metafor</i>	<i>(f)</i>	<i>%</i>
1	Aile	1	0.39	16	Kible	1	0.39
2	Arabanın Direksiyonu	1	0.39	17	Klavyedeki Ok Tuşları	1	0.39
3	Beyin	1	0.39	18	Kol ve Bacaklar	1	0.39
4	Bilgisayardaki Oyun Tuşları	1	0.39	19	Kutup Yıldızı	2	0.78
5	Bulmaca	2	0.78	20	Navigasyon	1	0.39
6	Damar	1	0.39	21	Mustafa K. Atatürk	1	0.39
7	Ders	1	0.39	22	Oklar	4	1.56
8	Doğru Yanlış	1	0.39	23	Peygamber	1	0.39
9	Doğruyu Bulmak	1	0.39	24	Pusulâ	18	7.02
10	Harita	1	0.39	25	Rehber	1	0.39
11	Hayat	1	0.39	26	Tabelalar	1	0.39
12	Hedef	1	0.39	27	Tarif Etmek	1	0.39
13	İşaret	2	0.78	28	Yol Gösteren	1	0.39
14	İyilik ya da Kötülük	1	0.39	29	Yol	1	0.39
15	Karda Yürürken Bıraktığımız İz	1	0.39	30	Yolumuzu seçmek	1	0.39
Toplam						39	100

Tablo 50 incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “Yön” kavramına yönelik 30 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların tamamına yakını (25) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 5 metafor ise 2-18 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1,3'dür. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “pusula” ($f = 18$), “oklar” ($f = 4$) ve “kutup yıldızı” ($f = 2$) gelmektedir.

Tablo 51

Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Yön” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

<i>Sıra No</i>	<i>Kategori Adı</i>	<i>Metafor</i>	<i>Metafor Sayısı</i>	<i>Toplam Metafor</i>
1	Yol Gösteren	Beyin, Bilgisayardaki Oyun Tuşları, Harita, İşaret, Klavyedeki Ok Tuşları, Kutup Yıldızı, Mustafa Kemal Atatürk, Navigasyon, Oklar, Pusula, Tabelalar, Tarif Etmek, Yol Gösteren, Yol	14	36
2	Doğru Adımda Mutluluğa Ulaştıran	Aile, İyilik Ya da Kötülük, Arabanın Direksiyonu, Ders, Kible, Doğru Yanlış, Doğruyu Bulmak, Hayat, Hedef, Karda Yürürken Bıraktığınız İz,	13	13
3	Sistemli Olan	Damar, Kol ve Bacaklar	2	2
4	Karmaşık Olan	Bulmaca	1	2

Tablo 51 incelendiğinde, orta sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “Yön” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 4 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Yol Gösteren

Tablo 51 incelendiğinde “yol gösteren” kategorisinin toplam 14 metafor ve 36 katılımcı (%14.04) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “pusula” ($f = 18$), “oklar” ($f = 4$) ve “kutup yıldızı” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “yol gösteren” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirilen metafora ait resim / karikatür ve görüşmelere yer verilmiştir.

“Yön pusula gibidir. Çünkü pusula yönü gösterir. Bu sayede aradığımız gitmek istediğimiz yeri kolaylıklar buluruz.” (O115, KÖ).

“Yön **oklar** gibidir. Çünkü arabayla giderken yolumuzu kaybettiğimizde oklar bize yol gösterici olur.” (O95, KÖ).

“Yön **kutup yıldızı** gibidir. Çünkü kutup yıldızı karanlıkta parlar ve bu parlaklığı bize yolumuzu bulmamızı sağlar.” (O97, KÖ).

“Yön **Mustafa Kemal Atatürk** gibidir. Çünkü Atatürk yön verici bir karakterdi. İleri görüşlülüğü sebebiyle insanlar onun yolundan giderlerdi.” (O80, KÖ).

(Görüşme O80, KÖ) Yön Atamız gibidir. Çünkü ileri görüşlüydü. Allah yardım etti dedikleri çıktı.

Kategori 2: Doğru Adımda Mutluluğa Ulaştıran

Tablo 51 incelendiğinde “doğru adımda mutluluğa ulaştıran” kategorisinin toplam 14 metafor ve 14 katılımcı (%5.46) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “doğru adımda mutluluğa ulaştıran” kategorisini oluşturan metaforu niçin geliştirdiğine yönelik gerekçeye yer verilmiştir.

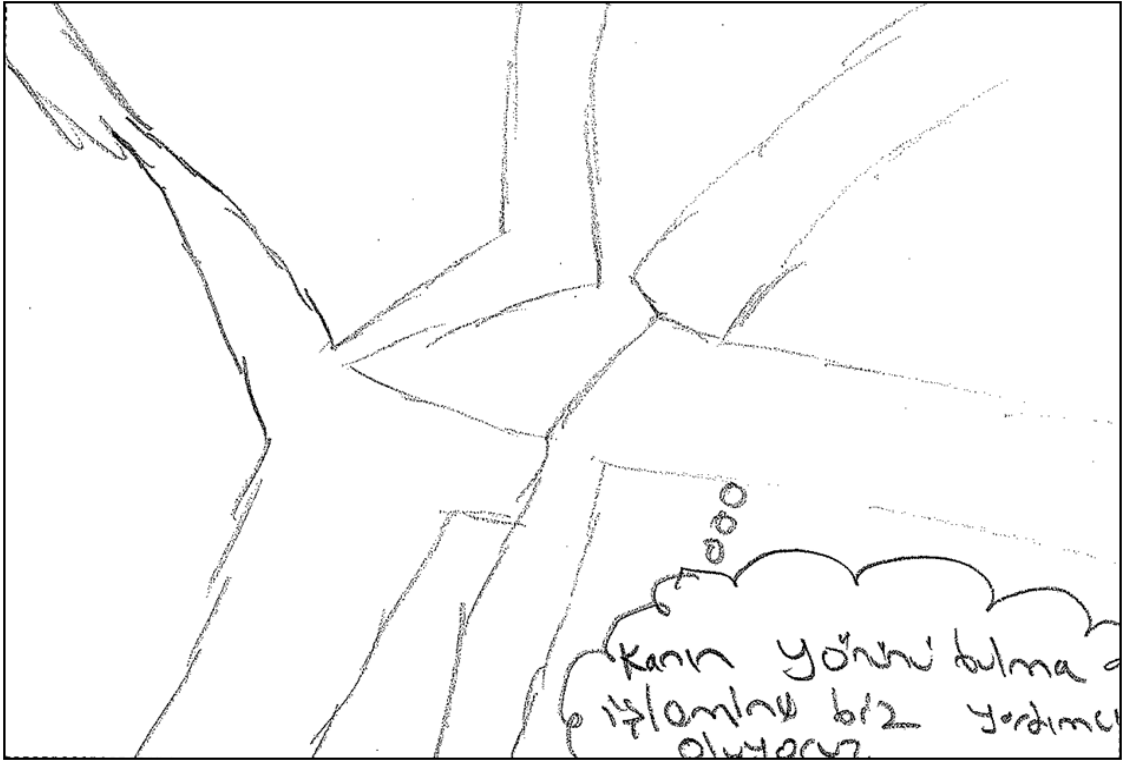
“Yön **peygamber** gibidir. Çünkü yön bizi dünyada gideceğimiz yolu gösterirken peygamberler ise ahrette cennete gidebilmemiz için gerekli yolları gösterir.” (O117, KÖ).

(Görüşme O117, KÖ) Yön Peygamberler gibidir. Çünkü kendisine kitap indirilen peygamberler vardır. O kitapları sayesinde peygamberler bize yön verir. Biz o yöne doğru gidersek doğruyu yaparız.

Kategori 3: Sistemli Olan

Tablo 51 incelendiğinde “sistemli olan” kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%0.78) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “sistemli olan” kategorisini oluşturan metaforu niçin geliştirdiğine yönelik gerekçeye katılımcı tarafından geliştirilen metafora ait resim / karikatür ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Yön **damar** gibidir. Çünkü damarlar nasıl kanın yolunu bulmasında yardımcı oluyorlarsa yön de insanlara yolunu buldurur.” (O57, KÖ).

(Görüşme O57, KÖ) Yön damarımıza benzer. Çünkü damarlar kana bir yol çizer nereden gideceğini yönlendirmiş olur.

Kategori 4: Karmaşık Olan

Tablo 51 incelendiğinde “doğru adımda mutluluğa ulaştıran” kategorisinin toplam 1 metafor ve 2 katılımcı (%0.78) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “doğru adımda mutluluğa ulaştıran” kategorisini oluşturan metaforu niçin geliştirdiğine yönelik gerekçeye yer verilmiştir.

“Yön **bulmaca** gibidir. Çünkü ormanda yalnız kaldığımızı düşünürsek yanımızda pusula gibi şeylerde olmazsa yönümüzü doğal yollardan aramak bulmaca gibidir.” (O42, KÖ).

Yön kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar yön kavramını yol gösterici olan ve doğru yol belirlendiğinde mutluluğa ulaştıran bir unsur olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir. Katılımcılar ayrıca yön kavramını, sistemli ve karmaşık olduğu şeklinde değerlendirmişlerdir.

4.3. Üst Sosyo-Ekonomik Düzeye İlişkin Bulgular

4.3.1. Bölge Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 52

Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Bölge” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	7 Farklı Ders	1	0.51	20	İnsanlar	2	1.02
2	Ağacın Yaprakları	1	0.51	21	Kısıtlamalar	1	0.51
3	Ağaç	2	1.02	22	Kitabın Sayfaları	2	1.02
4	Akıl	1	0.51	23	Kültür ve Gelenekler	1	0.51
5	Aslan	1	0.51	24	Milletvekili	2	1.02
6	Atmosfer	1	0.51	25	Okul Müdürü	1	0.51
7	Bir Ağaç Kabuğu	1	0.51	26	Öğretmenin Oluşturduğu Kümeler	1	0.51
8	Bir Dilim Pasta	1	0.51	27	Puzzle	1	0.51
9	Birey	1	0.51	28	Reyon	1	0.51

Tablo 52 (devam)

10	Bukalemun	1	0.51	29	Sınıf	1	0.51
11	Dersler	1	0.51	30	Şive Farklılıkları	1	0.51
12	Ev	1	0.51	31	Uğruna Savaşılan Kadın	1	0.51
13	Farklı İnsanlar	2	1.02	32	Vali	1	0.51
14	Farklı Topluluklara	1	0.51	33	Vatan	1	0.51
15	Farklılıklar	1	0.51	34	Vatanın Parçası	1	0.51
16	Genlerimiz	1	0.51	35	Vücudun Organları	1	0.51
17	Gökkuşağı	1	0.51	36	Yapboz	5	2.55
18	Hayat	1	0.51	37	Sınırları Olan Dünya	1	0.51
19	İç Organlarımız	6	3.06				
Toplam						51	100

Tablo 52 incelendiğinde, üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “bölge” kavramına yönelik 37 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (30) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 7 metafor ise 2-6 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.4’tür. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “iç organlarımız” ($f = 6$), “yapboz” ($f = 5$) ve “kitabın sayfaları” ($f = 2$) gelmektedir.

Tablo 53

Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Bölge” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Farklılığı Olan	7 Farklı Ders, Akıl, Atmosfer, Birey, Farklı İnsanlar, Farklı Topluluklar, Farklılıklar, İnsanın Organları, İnsanlar, Kitabın Sayfaları, Kitap, Kültür ve Gelenekler, Öğretmenin Oluşturduğu Kümeler, Şive Farklılıkları, Vücudun Organları	14	17
2	Birliktelik Unsuru Olan	Bir Ağaç Kabuğu, Genlerimiz, Gökkuşağı, İç Organlarımız, Milletvekili, Vali, Vatan, Vatanın Parçası, Yapboz	11	16

Tablo 53 (devam)

3	Dallara Ayrılan Çeşitliliği Olan	Ağacın Yaprakları, Ağaç, Dersler, Ev, İç Organlarımız, Kısıtlamalar, Puzzle, Reyon	8	9
4	Değerli Olan	Aslan, Bir Dilim Pasta, Hayat, Okul Müdürü, Uğruna Savaşılan Kadın	5	5
5	Sınırları Olan	Sınıf, Sınırları Olan Dünya	2	2

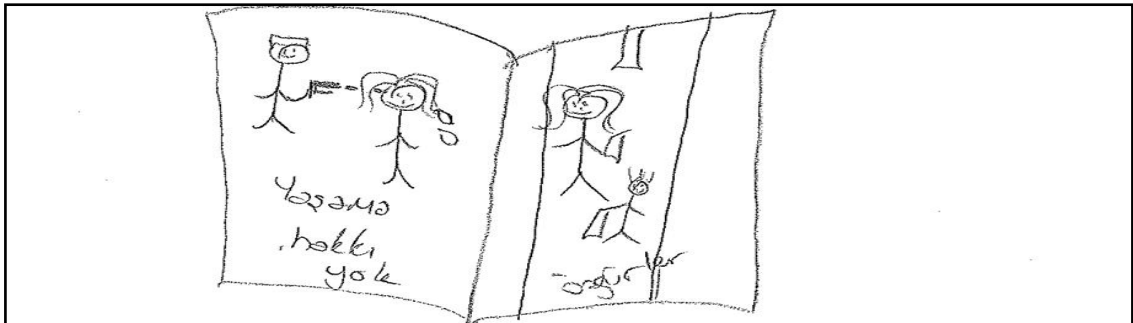
Tablo 53 incelendiğinde, üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “bölge” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 5 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Farklılığı Olan

Tablo 53 incelendiğinde “farklılığı olan” kategorisinin toplam 14 metafor ve 17 katılımcı (%8.67) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “kitabın sayfaları” ($f = 2$), “insanlar” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “farklılığı olan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçeye, geliştirdikleri metaforlara ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Bölge **kitabın sayfaları** gibidir. Çünkü her birinde farklı hayatlar, ler ve töreler vardır. Kitaplarda da lerden yaşantılardan, törelerden yani kısacası hayata dair her şeyden bahsediliyor.” (Ü36, KÖ).

(Görüşme Ü27, KÖ) Bölgeler çoğu zaman farklı hayatları farklı insanları farklı farklı gelenekleri temsil edebilir. Kitaplarda da okuduğumuzda her bir sayfası farklı şeylerden bahsediyor.

*“Bölge **insanlar** gibidir. Çünkü insanlar birbirine benzemediği için, sarılar, zenciler, beyazlar diye ayrılırlar. Bölgesel farklılıklar vardır. Tıpkı Karadeniz Bölgesi, Akdeniz Bölgesindeki farklılıklar gibi.” (Ü12, EÖ).*

Kategori 2: Birliktelik Unsuru Olan

Tablo 53 incelendiğinde “birliktelik unsuru” kategorisinin toplam 11 metafor ve 16 katılımcı (%8.16) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı “yapboz” ($f = 5$) ve “iç organlarımız” ($f = 4$) gelmektedir. Aşağıda katılımcının “birliktelik unsuru olan” kategorisini oluşturan metaforların neden geliştirdiğine yönelik gerekçelere yer verilmiştir.

*“Bölge **yapboz** gibidir. Çünkü yapbozlar tek bir parça halinde bir anlam ifade etmezler. Birleştirildiklerinde değeri olur.” (Ü35, KÖ).*

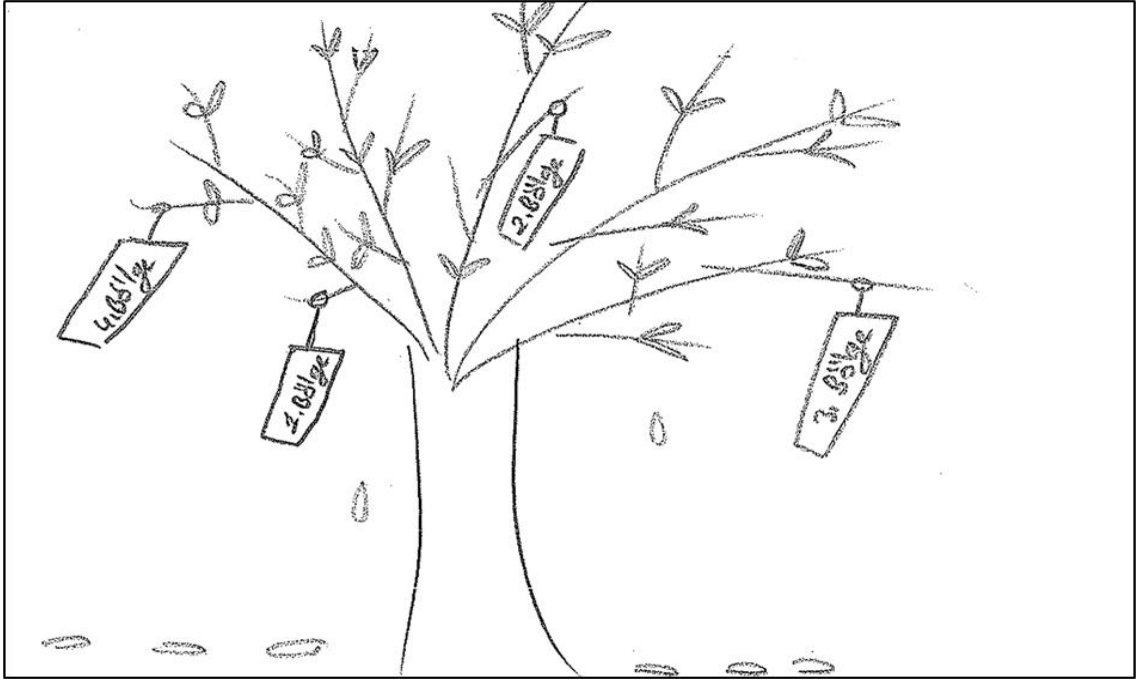
*“Bölge **iç organlarımız** gibidir. Çünkü vücudumuzda birçok organ olmasına rağmen her birinin görevi farklı ancak.” (Ü109, KÖ).*

Kategori 3: Dallara Ayrılan, Çeşitliliği Olan

Tablo 53 incelendiğinde “dallara ayrılan, çeşitliliği olan” kategorisinin toplam 8 metafor ve 9 katılımcı (%4.59) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı “ağaç” ($f = 2$)'dir. Aşağıda katılımcının “dallara ayrılan, çeşitliliği olan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiklerine yönelik gerekçeye yer verilmiştir.

*“Bölge **ağaç** gibidir. Çünkü ağacın kökleri her yere yayılır. Tek başına dal bir şey ifade etmez. Aynı bölge gibi onunda kökleri bütün ülkeye yayılır.” (Ü168, EÖ).*

(Görüşme Ü168, EÖ) Ağaçların kökleri her yere yayılır. Ağacın kökü, dalı veya yaprakları tek başına bir şey ifade etmez. Bölge de öyledir. Her bir bölgede çeşit çeşit yemekler çeşit çeşit insanlar vardır. Her ağaç ta aynı değildir. Kimisi armut verir kimisi elma.

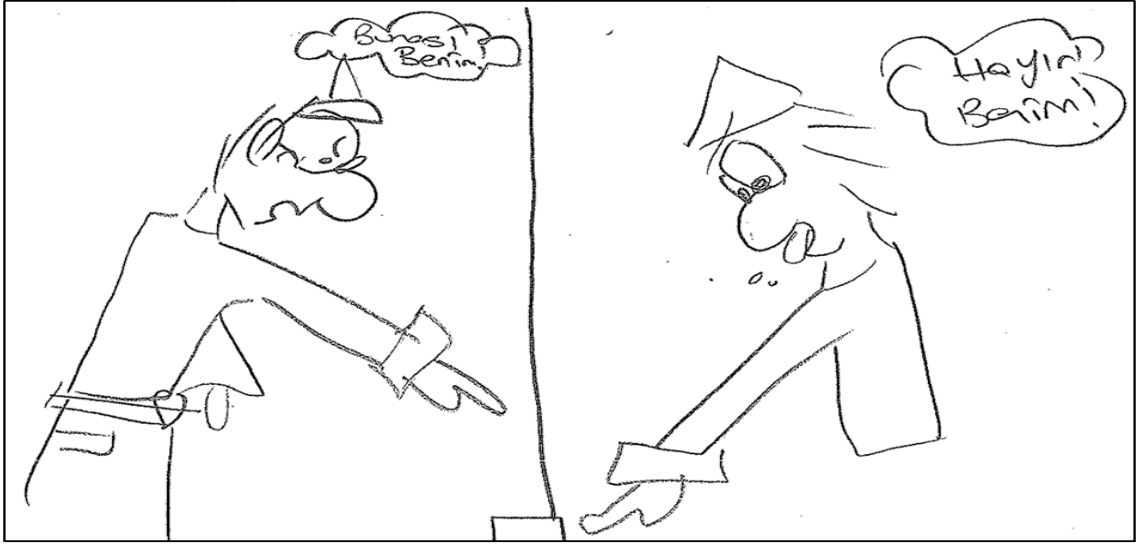
Kategori 4: Değerli Olan

Tablo 53 incelendiğinde “değerli olan” kategorisinin toplam 5 metafor ve 5 katılımcı (%2.55) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “*değerli olan*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiklerine yönelik gerekçeye, bazı katılımcılar tarafından geliştirdiği metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

*“Bölge **uğruna savaşılan kadın** gibidir. Çünkü dünyamızda topraklar için sürekli savaşlar yapılmakta herkes bir toprak derdinde. Değerli olan topraktaki bölgelere hükmetme mücadelesi var. Bu bölgeleri aynı insanların bir kadın uğruna yaptıkları kavgalara benzetiyorum.”* (Ü15, EÖ).

(Görüşme Ü15, EÖ) Bölgesi önemli olan ülkeler aslında sorunlarla baş başadır. Çünkü bölgesi güzel olanı diğer devletler elde etmek isterler. Kadınlarda da güzel olanı herkes almak ister ve herkes o bir kadın için savaşır.

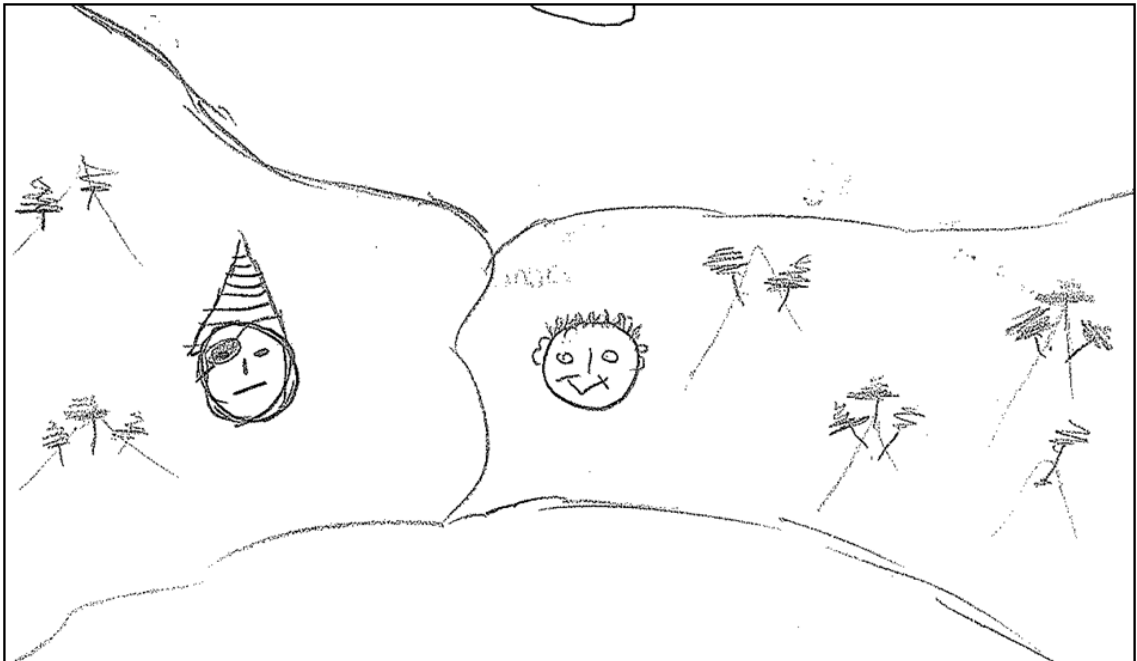
*“Bölge **bir dilim pasta** gibidir. Herkes onun tamamını ister. Fakat dilim şeklinde olduğu için değerlidir. Normalde paylaşım olması lazımdır. Fakat herkes o dilim için kavga eder. Bölge de öyledir. Değerli topraklar devletler tarafından alınmak istenir.”* (Ü143, KÖ).

Kategori 5: Sınırları Olan

Tablo 53 incelendiğinde “sınırları olan” kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%1.02) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “sınırları olan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine, yine aynı katılımcı tarafından geliştirdiği metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

*“Bölge **sınırları olan dünya** gibidir. Çünkü her bölgede farklı yaşamlar farklı insanlar vardır ve bölgeler bir çizgi ile birbirinden ayrılır.” (Ü160, EÖ).*

Bölge kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar bölge kavramını genel olarak birliktelik unsuru olan ve farklılıklar gösteren bir kavram olarak gördükleri belirlenmiştir. Ayrıca bölge kavramına ait gerekçelere bakıldığında katılımcılar bölgenin, sınırlar oluşturan, dallara ayrılan ve değer gösteren bir kavram olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir.

4.3.2. Coğrafi Konum Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 54

Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Coğrafi Konum” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Adımızdan Söz Ettirmek	1	0.34	16	Karınca Yuvası	1	0.34
2	Adres Bulucu	1	0.68	17	Kutup ve Çöl	1	0.34
3	Adres	2	0.34	18	Mekânımız	1	0.34
4	Başarabildiğin İşler	1	0.34	19	Meridyen ve Paralel	1	0.34
5	Bulut	1	0.34	20	Navigasyon Cihazı	1	0.34
6	Can	1	0.34	21	Satırlar ve Sütunlar	1	0.34
7	Değerlerimiz	2	0.68	22	Sınıftaki Yerimiz	1	0.34
8	Düz ve Yamuk Çizgiler	1	0.34	23	Silah	1	0.34
9	Farklı Gezenler	1	0.34	24	Terazi	1	0.34
10	Hayati Damar	1	0.34	25	Uydu Görüntüleri	1	0.34
11	Hazine	1	0.34	26	Uzay	1	0.34
12	İklim	1	0.34	27	Ülkenin Değerleri	1	0.34
13	İnsan Karakterleri	1	0.34	28	Yaşadığımız Yer	1	0.34
14	İnsan	2	0.68	29	Yaşam Biçimi	2	0.68
15	İnsanların Hayatları	1	0.34				
Toplam						34	100

Tablo 54 incelendiğinde, üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “coğrafi konum” kavramına yönelik 29 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (25) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 4 metafor ise 2’şer katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.17’dir. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “Değerlerimiz” ($f = 2$), “İnsan” ($f = 2$) ve “Yaşam Biçimi” ($f = 2$) gelmektedir.

Tablo 55

Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Coğrafi Konum” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

<i>Sıra No</i>	<i>Kategori Adı</i>	<i>Metafor</i>	<i>Metafor Sayısı</i>	<i>Toplam Metafor</i>
1	Belirleyici Olan	Başarabildiğin İşler, Değerlerimiz, Düz ve Yamuk Çizgiler, Karınca Yuvası, Meridyen, Sınıftaki Yerimiz, Terazî, Yaşadığımız Yer, Yaşam Biçimi	9	10
2	Önem Belirleyen	Adımızdan Söz Ettirmek, Can, Değerlerimiz, Hayati Damar, Hazine, Mekânımız, Silah, Ülkenin Değerleri	8	8
3	Farklılığın İfadesi	Bulut, Farklı Gezegenerler, İklim, İnsan Karakterleri, İnsanlar, İnsanların Hayatları, Kutup ve Çöl	7	8
4	Yol Gösteren	Adres Bulucu, Adres, Navigasyon Cihazı	3	4
5	Soyutluluğu Olan	Meridyen ve Paraleller, Satırlar ve Sütunlar	2	2
6	Sistemli Olan	Uydu Görüntüsü, Uzay	2	2

Tablo 55 incelendiğinde, Üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “coğrafi konum” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 6 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

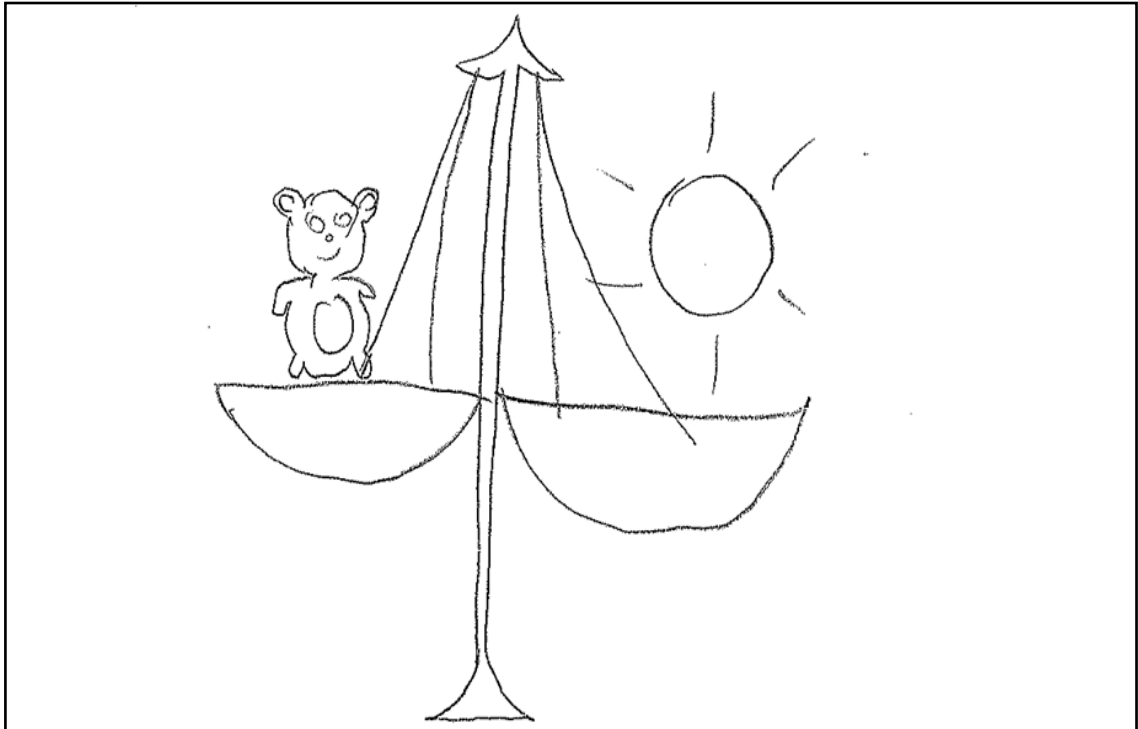
Kategori 1: Belirleyici Olan

Tablo 55 incelendiğinde “belirleyici olan” kategorisinin toplam 9 metafor ve 10 katılımcı (%5.00) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan “yaşam” ($f = 2$)’dir. Aşağıda katılımcının “belirleyici olan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

*“Coğrafi Konum **yaşam biçimi** gibidir. Çünkü coğrafi konum insanların yaşam biçimi üzerinde belirleyici olur. Mesela Doğu Anadolu’da hayvancılık yapılabilirken Akdeniz Bölgesi’nde turizm şartları müsaittir. Aynı şekilde Trabzon’da fındık, Rize’de çay sadece o bölgelere özeldir. Bu sebepten konumumuz bizim yaşam biçimimizi etkiler.”* (Ü33, EÖ).

(Görüşme Ü33, EÖ) Coğrafi konumumuz bizim yaşamımıza yön verebilir. Yaşantılarımız üzerinde etkisi çoktur. Çünkü bir yerin coğrafi konumu o yerin yağışlı mı yağışsız mı, karasal mı değil mi vb. hepsi üzerinde etkilidir. Böyle olunca biz orada tarım mı yaparız, hayvancılık mı ya da ikisi de mi olmaz. Bunları bilmiş oluruz.

“Coğrafi Konum **terazi** gibidir. Çünkü kutuplarda yaşayan ayıları, penguenleri oradan alıp çöl ortamına alamayız. Onların yaşayabileceği bir mekânları vardır. Dünyada her şey terazi gibi birbirini dengeler.” (Ü36, KÖ).

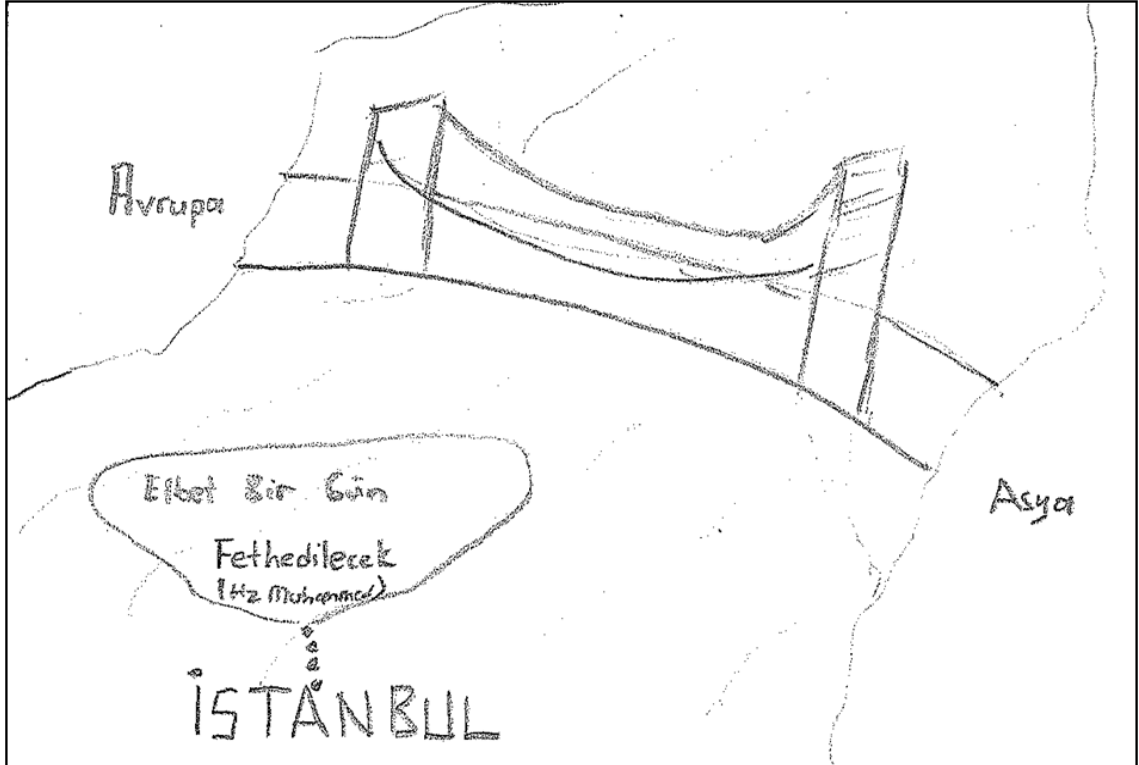
(Görüşme Ü36, KÖ) Coğrafi konumumuz terazi gibidir. Çünkü her şey belli bir düzen içerisinde. Kutuplarda yaşayan hayvanları alıp ta çöl ikliminde yaşatamazsınız. Dünyanın bu dengesi bizim hayat tarzımıza, yediğimize, içtiğimize, giyindiğimiz elbiselere etki eder.

Kategori 2: Önem Belirleyen

Tablo 55 incelendiğinde “önem belirleyen” kategorisinin toplam 8 metafor ve 8 katılımcı (%3.20) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “önem belirleyen” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

“Coğrafi Konum **mekânımız** gibidir. Çünkü coğrafi konum sayesinde coğrafyayı ve yaşadığımız yeri anlayabiliyoruz. Mekânın önemini anlayabiliyoruz. Yaşadığımız topraklar konum açısından çok önemli. İstanbul öyle değil mi?” (Ü106, EÖ).

(Görüşme Ü106, KÖ) Coğrafi konumumuz mekanımızdır. Coğrafi konumumuz bulunduğumuz yere göre önem gösterir. İstanbul mesela çok önemlidir. 1453 Fetih filmine gitmiştim. Filmin başlangıcındaki Hz Muhammed'in sözü çok güzel.

Kategori 3: Farklılığın İfadesi

Tablo 55 incelendiğinde “farklılığın ifadesi” kategorisinin toplam 7 metafor ve 8 katılımcı (%4.08) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan “insanlar” ($f = 2$)’dır. Aşağıda katılımcının “farklılığın ifadesi” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

“Coğrafi Konum **insanlar** gibidir. Çünkü insan nasıl birbirine benzemez ise her bir insanın kendine has özellikleri varsa bölgelerde böyledir. Her bölgenin sadece o bölgede var olan şeyleri vardır. Farklılıklar konumdan konuma değişir.” (Ü125, EÖ).

Kategori 4: Yol Gösteren

Tablo 55 incelendiğinde “yol gösteren” kategorisinin toplam 3 metafor ve 4 katılımcı (%1.36) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan “adres” ($f = 2$)’dir. Aşağıda katılımcının “yol gösteren” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

*“Coğrafi Konum **adres** gibidir. Çünkü ikisi de bir bölgenin alanını, yerini, konumunu belirtir. Örneğin biz evimizin adresini söylerken cadde apartman gibi bilgiler veriliyorsa bir yerin coğrafya konumunu belirlerken de hangi paralel ve meridyenlerde olduğu gibi çeşitli bilgiler veririz.” (Ü114, KÖ).*

Kategori 5: Soyutluluğu Olan

Tablo 55 incelendiğinde “soyutluluğu olan” kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%0.68) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “soyutluluğu olan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye yer verilmiştir.

*“Coğrafi konum **satırlar ve sütunlar** gibidir. Çünkü enlemler ve boylamları düşündüğümüzde şekil olarak satır ve sütünü andırıyor.” (Ü169, EÖ).*

Kategori 6: Sistemli Olan

Tablo 55 incelendiğinde “sistemli olan” kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%0.68) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “sistemli olan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

*“Coğrafi Konum **uydu görüntüsü** gibidir. Çünkü her ikisi de belirli bir koordinat sistemini oluşturur. Uydu görüntülerinden biz evimizi bulabiliriz.” (Ü148, KÖ).*

Coğrafi konum kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar coğrafi konum kavramını genel olarak farklılıklar arz eden, önem belirleyen ve farklılıklar gösteren bir kavram olarak değerlendirmişlerdir. Ayrıca coğrafi konum kavramına ait gerekçelerde katılımcılar coğrafi konumu, yol gösteren, soyutluluk ifade eden sistemli bir yapı olduğu şeklinde görüş beyan etmişlerdir.

4. 3. 3. Çevre Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 56

Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Çevre” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

<i>Sıra No</i>	<i>Metafor</i>	<i>(f)</i>	<i>%</i>	<i>Sıra No</i>	<i>Metafor</i>	<i>(f)</i>	<i>%</i>
1	Aç Bir Hayvan	1	0.31	13	İnsan Damarında Dolaşan Kan	1	0.31
2	Akvaryum	1	0.31	14	İnsan	4	1.36
3	Alaattin'in Sihirli Lambasını Bulan İnsan	1	0.31	15	Küçük Bir Çocuk	1	0.31
4	Annemiz	1	0.31	16	Mutluluk	1	0.31
5	Arkadaş	2	0.62	17	Oksijen	1	0.31
6	Ayna	1	0.31	18	Ozon Tabakası	1	0.31
7	Barınak	1	0.31	19	Sevdiklerimiz	1	0.31
8	Bir Vücut	1	0.31	20	Temizlik	2	0.62
9	Cennet	1	0.31	21	Vücudumuz	1	0.31
10	Etrafı Kendimize Göre Yorumlamamız	1	0.31	22	Yaşam Tarzı	1	0.31
11	Evimiz	4	1.36	23	Yaşam Yeri	1	0.31
12	Hayatımız	1	0.31				
Toplam						31	100

Tablo 56 incelendiğinde, üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “Çevre” kavramına yönelik 23 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (19) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 5 metafor ise 2-4 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama

katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.3'tür. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “evimiz” ($f = 4$), “insan” ($f = 4$) ve “arkadaş” ($f = 2$) gelmektedir.

Tablo 57

Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Çevre” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

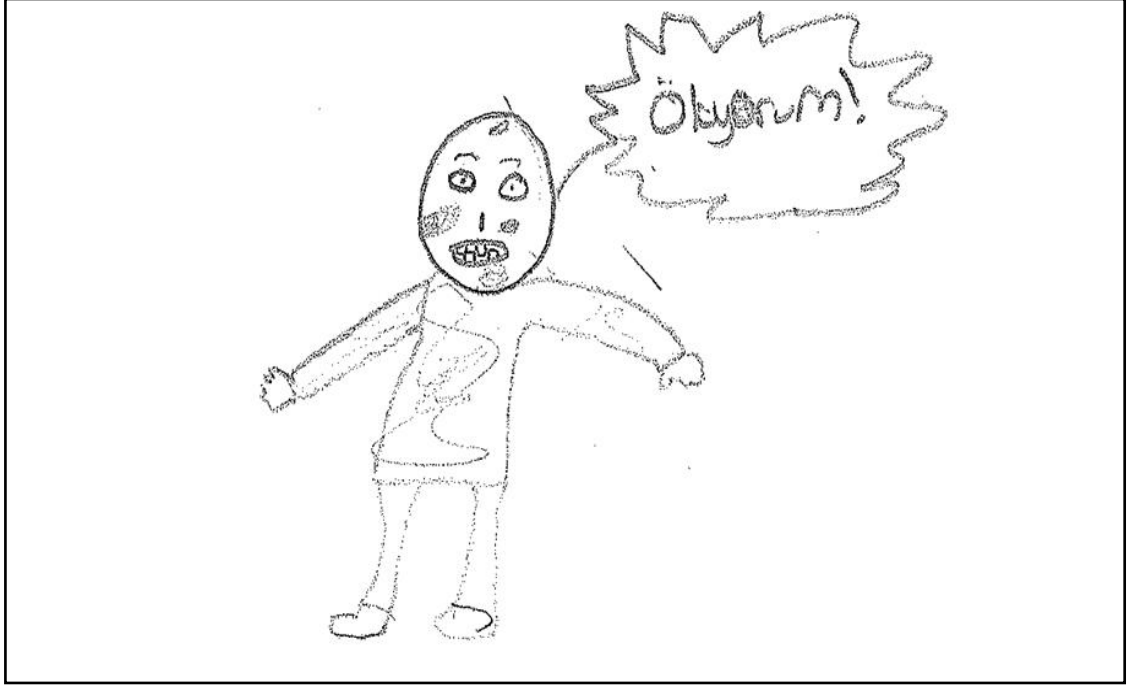
Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Gösterilen Öneme Bağlı Olan	Alaattin'in Sihirli Lambasını Bulan İnsan, Arkadaş, Ayna, Etrafı Kendimize Göre Yorumlamamız, Evimiz, Hayatımız, İnsan Damarında Dolaşan Kan, İnsan, Küçük Bir Çocuk, Temizlik, Vücudumuz, Yaşam Tarzı	12	17
2	Olumsuz Görüntü	Aç Bir Hayvan, Akvaryum, Bir Vücut, Evimiz, Ozon Tabakası	5	6
3	Vazgeçilmez Olan	Arkadaş, Barınak, Oksijen, Yaşam Yeri	4	4
4	Huzur Kaynağı	Annemiz, Cennet, Mutluluk, Sevdiklerimiz	4	4

Tablo 57 incelendiğinde, üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “Çevre” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 4 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Gösterilen Öneme Bağlı Olan

Tablo 57 incelendiğinde “gösterilen öneme bağlı olan” kategorisinin toplam 12 metafor ve 17 katılımcı (%5.27) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “insan” ($f = 4$) ve “evimiz” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “gösterilen öneme bağlı olan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelere, bazı katılımcılar tarafından geliştirilen metafora ait resim / karikatüre ve görmeye yer verilmiştir.

“Çevre **insan** gibidir. Çünkü insanın bir organında bir hasar ortaya çıkarsa diğer organları da zarar görebilir hastalık ortaya çıkar. Çevre de böyledir. Örneğin dışarıya bir pil attığımızda ortadan kaybolmaz. Bu pil insan sağlığına zararlı olduğu gibi dolayısıyla çevreye de zararlar verebilir.” (Ü2, EÖ).

(Görüşme Ü2, EÖ) Çevre insan gibidir. Çünkü insan kötü bir hastalığa yakalandığı zaman bazı zamanlar sağlam olan diğer organları da bundan zarar görebilirler. Çevre de böyle. Zararlı atıkları denize ya da karaya atarsak çevre zarar görecektir.

“Çevre **evimiz** gibidir. Çünkü evini temiz tutan bir insan çevreye çıktığında bu hassasiyeti gösterecektir. Kişi davranışlarının aynasıdır.” (Ü78, EÖ).

Kategori 2: Olumsuz Görüntü

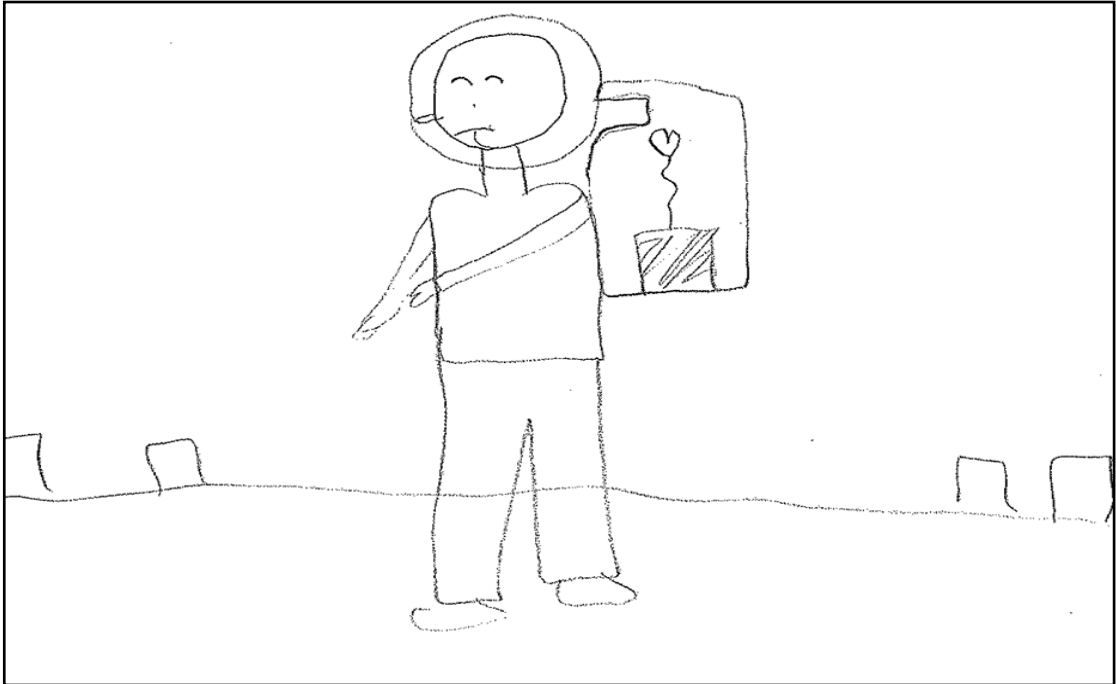
Tablo 57 incelendiğinde “olumsuz görüntü” kategorisinin toplam 5 metafor ve 6 katılımcı (%1.86) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “evimiz” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcının “olumsuz görüntü” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

*“Çevre **evimiz** gibidir. Çünkü çevreyi de evimizi de korumamız gereken bizleriz. Çevreyi de evimizi de koruyacak ya da kirletecek olan bizleriz.” (Ü47, KÖ).*

Kategori 3: Vazgeçilmez Olan

Tablo 57 incelendiğinde “vazgeçilmez olan” kategorisinin toplam 4 metafor ve 4 katılımcı (%1.24) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcıların “vazgeçilmez olan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirilen metafora ait resim / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

*“Çevre **oksijen** gibidir. Çünkü çevrenin önemi büyüktür. Yaşadığımız çevrenin temiz olması, kültürlü olması bizim dünyamıza ne kadar önem katarsa, oksijen de hayatımız için çok önemlidir. Oksijensiz bir çevre yaşanılmaz bir hayat olur” (Ü67, KÖ).*

(Görüşme Ü67, KÖ) Çevre oksijen gibidir. Çevre için gerekli olan oksijen eğer havada olmaz ise çevredeki canlılar ortadan kalkar.

“Çevre **arkadaş** gibidir. Çünkü çevremiz olmaz ise kendimizi mutsuz, üzgün hissederiz. Sevdiğimiz bir arkadaşımızın yanımızdan ayrılması gibidir. Benim açımdan mesela çevre bir insandan bile daha önemli olabilir bazen.” (Ü167, KÖ).

Kategori 4: Huzur Kaynağı Olan

Tablo 57 incelendiğinde “huzur kaynağı” kategorisinin toplam 4 metafor ve 4 katılımcı (%1.24) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “huzur kaynağı olan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

“Çevre **sevdiklerimiz** gibidir. Çünkü ne kadar çok seversek sevelim kırabiliriz. Kırarak istemesek bile onları kaybedebiliriz. Çevre de böyledir. Onu ne kadar seversek sevelim kirletir daha kötü hale getirebiliriz. Ama ona gereken değeri gösterirsek çevre de bize huzur veren anlar yaşatır” (Ü25, KÖ).

(Görüşme Ü25, KÖ) Çevre sevdiklerimiz gibidir. gerekli değeri verirsek çevre de sevdiklerimiz de bize karşılığını en iyi şekilde verecektir.

Çevre kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar çevre kavramını genel olarak kendisine verilen öneme bağlı olarak değişebilen, olumsuz görüntü oluşturabilen, vazgeçilmez olan ve huzur veren bir kavram olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir.

4.3.4. Harita Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 58

Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Harita” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Adres	1	0.46	16	Kitap	1	0.46
2	Beyin	1	0.46	17	Kurallar	1	0.46
3	Bilgi Kaynağı	1	0.46	18	Kutup Yıldızı	2	0.92
4	Bir Okul	1	0.46	19	Labirent	1	0.46
5	Dalmaçya Köpeği	1	0.46	20	Meyve Tabağı	1	0.46
6	Ders Çalışma Programı	1	0.46	21	Navigasyon Cihazı	2	0.92

Tablo 58 (devam)

7	Dünyamıza Açılan Pencere	1	0.46	22	Nüfus Cüzdanı	1	0.46
8	Düzenli Bir Dolap	1	0.46	23	Otopark	1	0.46
9	Elimizdeki Çizgiler	1	0.46	24	Öğretmen	4	1.84
10	Fotoğraf Makinesi	1	0.46	25	Özgürlükler	2	0.92
11	Gökkuşağı	4	1.84	26	Pusula	6	2.76
12	Göz	1	0.46	27	Rehber	1	0.46
13	Gps	1	0.46	28	Ülke	1	0.46
14	Kılavuz	1	0.46	29	Yol Gösterici	3	0.46
15	Kırılmayan Cam	1	0.46	30	Yol	1	0.46
Toplam						46	100

Tablo 58 incelendiğinde, üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “Harita” kavramına yönelik 30 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (23) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 7 metafor ise 2-6 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.54’tür. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “pusula” ($f = 6$), “öğretmen” ($f = 4$) ve “gökkuşağı” ($f = 4$) gelmektedir.

Tablo 59

Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Harita” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Yol Gösteren	Adres, Ders Çalışma Programı, GPS, Kılavuz, Kitap, Kutup Yıldızı, Navigasyon Cihazı, Öğretmen, Pusula, Rehber, Yol Gösteren, Yön	12	22
2	Belirleyici Olan	Düzenli Bir Dolap, Elimizdeki Çizgiler, Kırılmayan Cam, Kurallar, Labirent, Otopark, Özgürlükler, Ülke	8	9
3	Çeşitlilik Gösteren Dallara Ayrılan	Beyin, Bir Okul, Dalmaçya Köpeği, Gökkuşağı, Göz	5	5
4	Bilgi Veren	Bilgi Kaynağı, Dünyamıza Açılan Pencere, Nüfus Cüzdanı, Öğretmen	4	4

Tablo 59 (devam)

5	Kendi İçinde Farklılaşan	Gökkuşluğu, Göz	2	4
---	--------------------------	-----------------	---	---

Tablo 59 incelendiğinde, üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “Harita” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 5 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Yol Gösterici Olan

Tablo 59 incelendiğinde “yol gösterici olan” kategorisinin toplam 12 metafor ve 22 katılımcı (%10.12) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “Pusula” ($f = 6$) ve “öğretmen” ($f = 3$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “yol gösterici olan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Harita öğretmen gibidir. Çünkü harita da öğretmen de bize yol gösterir. Doğruyu yanlış biribirinden ayırt etme de bizi yönlendirici olur.” (Ü143, KÖ).

(Görüşme Ü143, KÖ) *Harita öğretmenimiz gibi. Çünkü öğretmenimizde bazen öğütleriyle bize doğruyu yanlıştan ayırmamızı sağlıyor. Haritada da hep doğrular var bizi yanlışta götürmez.*

*“Harita **pusula** gibidir. Çünkü harita bize hangi şehrin nerede olduğunu gösterir. Aynı görevi pusula da görür. Bize yön tarifi yapar.”* (Ü3, EÖ).

Kategori 2: Belirleyici Olan

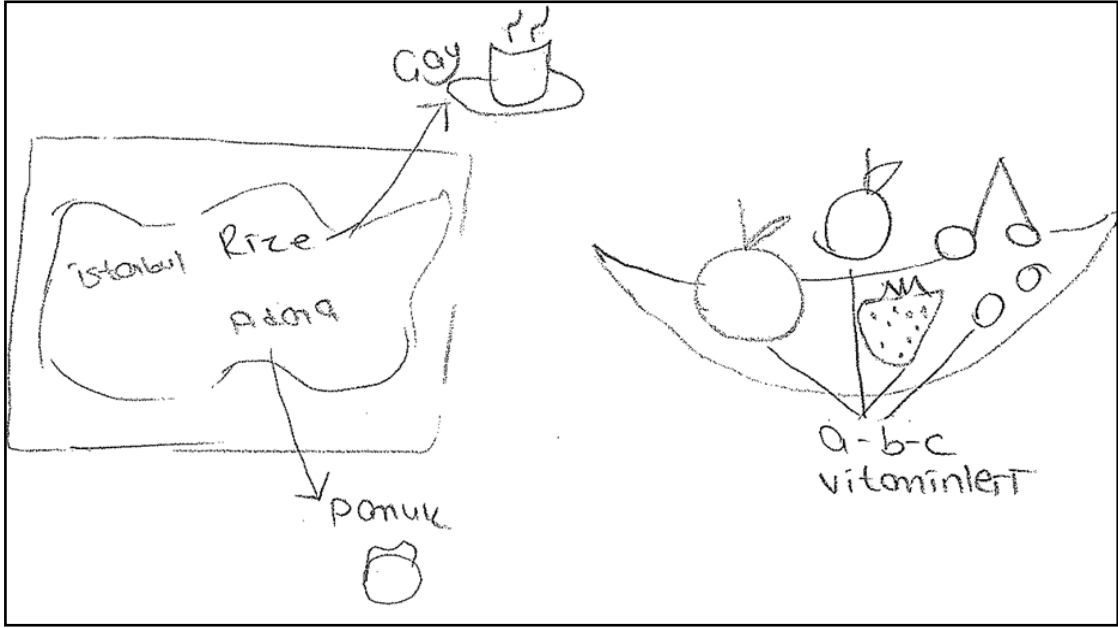
Tablo 59 incelendiğinde “belirleyici olan” kategorisinin toplam 8 metafor ve 9 katılımcı (%4.14) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “özgürlükler” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcının “belirleyici olan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye yer verilmiştir.

*“Harita **özgürlükler** gibidir. Çünkü haritanın belirli bir sınırı vardır ve o ülkedeki insanlar bu sınırlar içerisinde yaşayabilirler. Bu sınırlar bizim yaşam yerimizi belirlemede etkili olurlar.”* (Ü17, EÖ).

Kategori 3: Çeşitlilik Gösteren Dallara Ayrılan

Tablo 59 incelendiğinde “çeşitlilik gösteren dallara ayrılan” kategorisinin toplam 5 metafor ve 5 katılımcı (%2.30) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “çeşitlilik gösteren dallara ayrılan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye, resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

*“Harita **meyve tabağı** gibidir. Çünkü haritada her biri farklı özelliklerle çeşitlik gösteren ülkeler bunların dağları, insani özellikleri vardır. Fizikisi vardır beşerisi vardır. Dünya üzerinde meyve tabağı da öyledir. Her birinin farklı vitaminleri renkleri ve şekilleri vardır. Haritada öyledir. Üzerinde öyle ülkeler vardır ki kimisi büyük kimisi küçük. Kimisinin arazisi yeşil kimisinin kahverengi.”* (Ü21, KÖ).

(Görüşme Ü21, KÖ) Haritayı meyve tabağına benzettim ben. Çünkü haritaya bakıyorum çok renkli oluyor bazı haritalar. Yazımda da belirttiğim gibi çeşit çeşit haritalar var. Dağları gösteren, ülkeleri gösteren ya da diğer haritalar. Meyve tabağına bakarsak aynıdır. Her bir meyve farklı renktedir. Her birinden alabileceğimiz vitamin tat farklıdır.

Kategori 4: Bilgi Veren

Tablo 59 incelendiğinde “bilgi veren” kategorisinin toplam 4 metafor ve 4 katılımcı (%1.86) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “bilgi veren” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye yer verilmiştir.

“Harita **nüfus cüzdanı** gibidir. Çünkü haritaya baktığımızda ülkeleri tanıtıcı bir kağıt gibidir. Nüfus cüzdanı da bizim tanıtıcı eşyamızdır. Ona bakıldığında bizim hakkında insanlar bilgi edinir. Haritada da aynı şekilde. İnsanlar haritaya bakarak bilgiler edinirler.” (Ü132, KÖ).

(Görüşme Ü132, KÖ) Haritaya bakınca aklıma nüfus cüzdanı gelir. Çünkü nüfus cüzdanımız bizim hakkında başkalarına bilgi verir ve beni tanımayan birisi için nüfus cüzdanı tanıtıcı olur. Haritaya bakınca insanlar bilmek istedikleri yerler hakkında bilgiler öğrenirler.

Kategori 5: Kendi İçinde Farklılaşan

Tablo 59 incelendiğinde “kendi içinde farklılaşan” kategorisinin toplam 2 metafor ve 4 katılımcı (%1.86) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “gökkuşağı” ($f = 3$) gelmektedir. Aşağıda katılımcının “*kendi içinde farklılaşan*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye yer verilmiştir.

“Harita gökkuşağı gibidir. Çünkü haritalara baktığımızda renkli renkli haritalar vardır. Sıcaklık haritası, dağların haritası ya da plato haritası... Hepsi renkli renklidir. a bir gökkuşağının renkleri gibi.” (Ü131, KÖ).

Harita kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar harita kavramını genel olarak belirleyici olan ve yol gösteren bir kavram olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir. Ayrıca harita kavramına ait gerekçelere bakıldığında katılımcılar haritayı, çeşitliliği olan, bilgi veren ve kendi içinde farklılaşan bir kavram olarak değerlendirmişlerdir.

4.3.5. Ölçek Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 60

Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Ölçek” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Büyüteç	12	3.84	10	Kural	1	0.32
2	Cetvel	2	0.64	11	Kuş	1	0.32
3	Dipnot	1	0.32	12	Mikroskop	3	0.96
4	DNA Modelinin Oranlanması	1	0.32	13	Minyatür	1	0.32
5	Dümbün	1	0.32	14	Özgürlüğümüz	1	0.32
6	Elbise	2	0.64	15	Teleskop	1	0.32
7	Fotoğraf Makinesinin Zoomu	1	0.32	16	Terzinin Mezurası	1	0.32
8	Gözlük Camı	1	0.32	17	Yakın Gözlüğü	1	0.32
9	Kameranın Merceği	1	0.32				
Toplam						32	100

Tablo 60 incelendiğinde, üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “Ölçek” kavramına yönelik 17 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından

fazlası (13) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 4 metafor ise 2-12 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1,9'dur. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “büyüteç” ($f = 12$), “mikroskop” ($f = 3$) ve “elbise” ($f = 2$) gelmektedir.

Tablo 61

Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Ölçek” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Ayrıntılı İncelemeye Yarayan	Büyüteç, Cetvel, Dipnot, DNA Modelinin Oranlanması, Dürbün, Fotoğraf Makinesinin Zoomu, Gözlük Camı, Kameranın Merceği, Kuş, Mikroskop, Minyatür, Teleskop, Yakın Gözlüğü	13	26
2	Karar Vermede Fayda Sağlayan	Cetvel, Terzinin Mezurası	2	2
3	Sınırlılıkları Olan	Kural, Özgürlüğümüz	2	2
4	Farklılıkları Olan	Elbise	1	2

Tablo 61 incelendiğinde, üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “Ölçek” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 4 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Ayrıntılı İncelemeye Yarayan

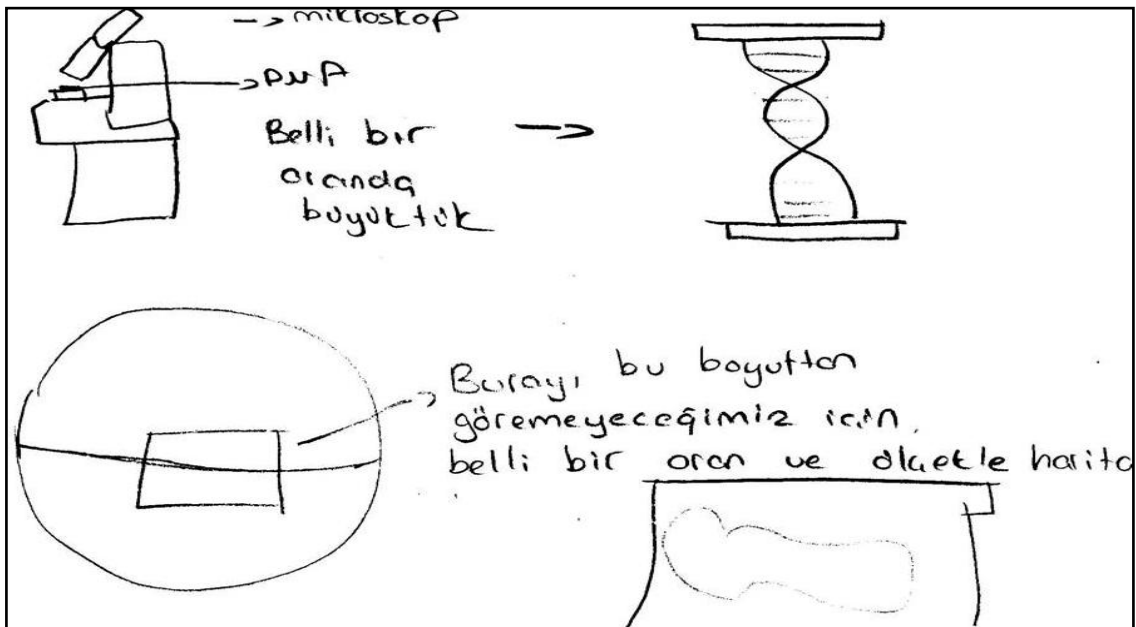
Tablo 61 incelendiğinde “ayrıntılı incelemeye yarayan” kategorisinin toplam 13 metafor ve 26 katılımcı (%8.32) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “büyüteç” ($f = 12$) ve “mikroskop” ($f = 3$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “*ayrıntılı incelemeye yarayan*” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirdikleri metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Ölçek **büyükteç** gibidir. Çünkü ikisini de yaklaştırdıkça ve uzaklaştırdıkça ayrıntı artar ve azalır.” (Ü171, KÖ).

“Ölçek **mikroskop** gibidir. Çünkü bir haritanın ölçeği artsa da ayrıntısı azalır. Belki mikroskop bu sistemde çalışmıyor ama amaçları aynı.” (Ü155, EÖ).

“Ölçek **DNA modelinin oranlanması** gibidir. Çünkü DNA'yı da dünyanın da tamamını bir bakışla göremeyiz. Çünkü biri çok büyük biri çok küçük bu yüzden ikisinin de belli oranda inceleyebileceğimiz hale getiririz.” (Ü24, KÖ).

(Görüşme Ü24, KÖ) Ölçek DNA modelinin oranlanması gibidir. Haritayı da DNA'yı da inceleyebilmek için belli oranda küçültmek gerekir.

Kategori 2: Karar Vermede Fayda Sağlayan

Tablo 61 incelendiğinde “karar vermede fayda sağlayan” kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%0.64) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “*karar vermede fayda sağlayan*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

“Ölçek **terzinin mezurası** gibidir. Çünkü her ikisi de yapacağımız iş için bize yardımcı olurlar.” (Ü23, KÖ).

Kategori 3: Sınırlılıkları Olan

Tablo 61 incelendiğinde “sınırlılıkları olan” kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%0.64) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “sınırlılıkları olan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Ölçek kurallarımız gibidir. Çünkü nasıl ölçeğin belli bir oranı vardır ve biz o oranın üzerine çıkamayız, kurallarda da belirli sınırlar vardı. O sınırı kesinlikle aşamazsınız.” (Ü143, KÖ).

(Görüşme Ü143, KÖ) Ölçeği var olan kurallara benzettim. Ölçekte bir büyültme ve küçültme sınırı vardır. Onu üzerine çıkamayız. Yani küçültmenin ya da büyültmenin de bir sınır vardır. Kurallarımızda böyledir. Belirlidir ve biz onları aşamayız.

“Ölçek özgürlüğümüz gibidir. Çünkü özgürlüklerimiz de sınırlıdır. Başkalarına zarar vermeyecek ölçülerde olması gerekir. Ölçekte böyledir bir yeri ancak belli bir oranda küçültüp büyütebiliriz.” (Ü42, KÖ).

Kategori 5: Farklılıkları Olan

Tablo 61 incelendiğinde “karar vermede fayda sağlayan” kategorisinin toplam 1 metafor ve 2 katılımcı (%0.64) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforun frekans dağılımlarına bakıldığında 2 katılımcının da ölçek kavramı için “elbise” ($f = 2$) benzetmesini yaptıkları görülmektedir. Aşağıda katılımcıların “karar vermede fayda sağlayan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine yer verilmiştir.

“Ölçek **elbise** gibidir. Çünkü elbiselerin kullanan kişiye göre ölçüleri farklıdır. Ölçekte aynı Karabük'ün harita ölçeği ile Dünya haritasının ölçekleri farklıdır.” (Ü105, KÖ).

(Görüşme Ü105, KÖ) Elbiselerimizin üzerinde beden ölçüleri yazıyor. Ben mesela 1 numara giyiyorum ama Ahmet şişko olduğu için o 4 falan giyer herhalde. Ölçekte de aynı Karabük haritası ölçeği ile dünya haritası ölçeği bir değil.

Ölçek kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; Ölçek kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar ölçek kavramını genel olarak ayrıntılı incelemeye yarayan ve karar vermede fayda sağlayan bir kavram olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir. Ayrıca ölçek kavramına ait gerekçelere bakıldığında katılımcılar ölçeği, sınırlılıkları ve farklılıkları olan bir kavram olarak değerlendirmişlerdir.

4.3.6. Turizm Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 62

Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Turizm” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Akıcı bir kitap	1	0.69	24	Kapalı Çarşı	1	0.69
2	Üstün	1	0.69	25	Kazanç	1	0.69
3	Aykırılıklar	1	0.69	26	Kebap Yapmak	1	0.69
4	Bacasız Sanayi	4	2.76	27	Kendimizi Geliştirmek	1	0.69
5	Bilgisayar	1	0.69	28	Kötü Bir Manav	1	0.69

Tablo 62 (devam)

6	Bir Bardak Su	1	0.69	29	Kültürümüzü Tanıtan Kitap	1	0.69
7	Buluşma	1	0.69	30	Lider	1	0.69
8	Cennet	1	0.69	31	Merak Edilen Yer	1	0.69
9	Çayın Şekeri	1	0.69	32	Misafir	5	3.45
10	Değerli Bir Maden	1	0.69	33	Para Kazanmak	3	2.07
11	Dolmabahçe Sarayı	1	0.69	34	Rahatlamak	1	0.69
12	Dostluğun Anahtarı	1	0.69	35	Safranbolu Evleri	10	6.90
13	Eğlence	1	0.69	36	Sanayi	2	1.38
14	Ekonomi	1	0.69	37	Sunum Dosyası	1	0.69
15	Farklı Cins Elmalar	1	0.69	38	Tanıtım	1	0.69
16	Farklı Yaşantılar	1	0.69	39	Tarih	2	1.38
17	Gelir Kaynağı	1	0.69	40	Tarihi Eser	3	2.07
18	Görmediklerimizi Görmek	1	0.69	41	Tatil	1	0.69
19	Güzel Anlar	1	0.69	42	Televizyon	1	0.69
20	İcat	1	0.69	43	Ticaret	1	0.69
21	İkram Etmek	1	0.69	44	Uluslar arası Hareketlilik	1	0.69
22	İletişim Aracı	2	1.38	45	Yemek yapmak	1	0.69
23	İnsanlar Arası Bağın Simgesi	1	0.69	46	Ziyaret Etmek	1	0.69
Toplam						69	100

Tablo 62 incelendiğinde, üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “Turizm” kavramına yönelik 46 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (38) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 8 metafor ise 2-10 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.5’tir. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “Safranbolu evleri” ($f = 10$), “misafir” ($f = 5$) ve “bacasız sanayi” ($f = 4$) gelmektedir.

Tablo 63

Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Turizm” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Tarihi ve Kültürel Değerler Açısından Turizm	Dolmabahçe Sarayı, Kapalı Çarşı, Kültürümüzü Tanıtan Kitap, Safranbolu Evleri, Tarih, Tarihi Eser, Tarihi Yerler	6	18

Tablo 63 (devam)

2	Klasik Bir Algı Olarak Turizm	Buluşma, Eğlence, Görmediklerimizi Görmek, Güzel Anlar, İkram Etmek, İnsanlar Arası Bağın Simgesi, Kebap Yapmak, Kendimizi Geliştirmek, Merak Edilen Yer, Misafirlilik, Rahatlamak, Tatil, Ziyaret Ermek	13	17
3	Finansal Açıdan Turizm	Altın, Bacasız Sanayi, Değerli Bir Maden, Ekonomi, Gelir Kaynağı, Kazanç, Lider, Para, Sanayi, Ticaret, Uluslararası Hareketlilik	11	17
4	Bilgi Sağlayan	Akıcı Bir Kitap, Bilgisayar, İcat, İletişim, Sunum Dosyası, Tanıtım, Televizyon	7	8
5	Farklılığın İfadesi	Aykırılıklar, Farklı Cins Elmalar, Farklı Yaşantılar	3	3
6	Mutluluk Veren	Bir Bardak Su, Cennet, Dostluğun Anahtarı	3	3
7	Gösterilen Öneme Bağlı Olan	Çayın Şekeri, Yemek Yapmak	2	2

Tablo 63 incelendiğinde, üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “Turizm” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 7 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

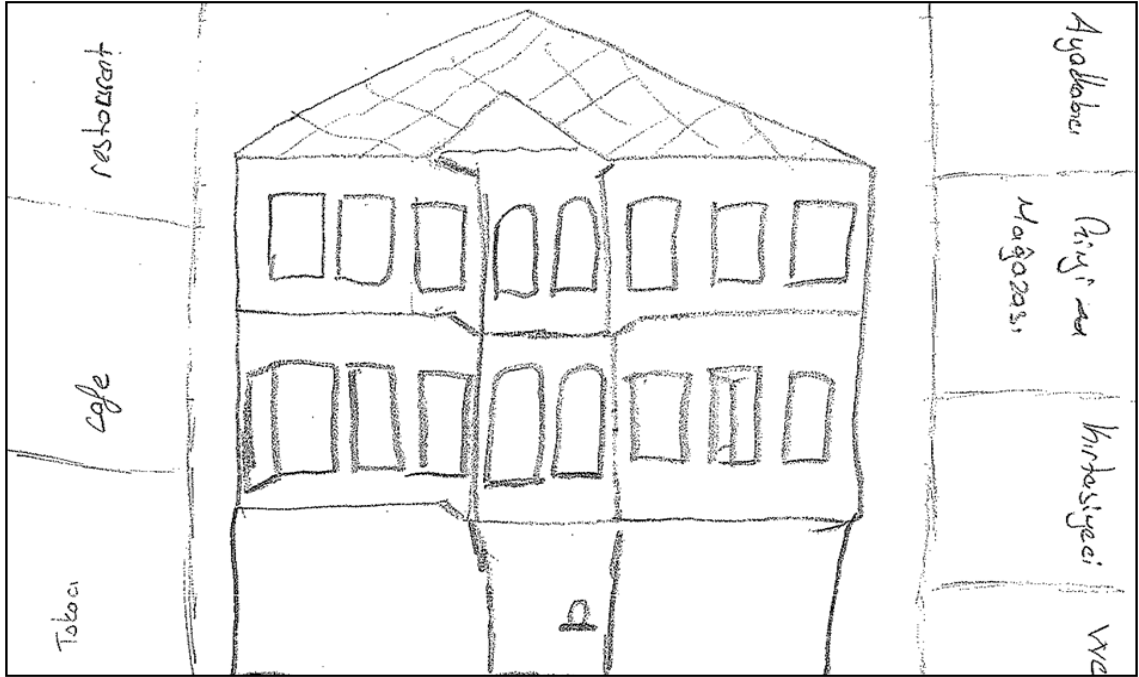
Kategori 1: Tarihi ve Kültürel Değerler Açısından Turizm

Tablo 63 incelendiğinde “tarihi ve kültürel değerler açısından turizm” kategorisinin toplam 6 metafor ve 18 katılımcı (%12.42) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanları “Safranbolu evleri” ($f = 10$), “tarihi eserler” ($f = 3$) ve “tarih” ($f = 2$)’ dir. Aşağıda katılımcıların “tarihi ve kültürel değerler açısından turizm” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye ve bazı katılımcılar tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Turizm **tarihi eserler** gibidir. Çünkü farklı ırktaki farklı dil farklı din kullanan insanlar tarihi eserleri ve yapıları görebilmek adına başka ülkelere gelebiliyorlar bu şekilde tarihi eserlerimiz hakkında bilgileniyorlar.” (Ü160, EÖ).

“Turizm **tarih** gibidir. Çünkü turizm dünyanın güzel yerlerini ve tarihi yerlerini görmeye yarar. Bizden önce başka insanların da yaşadığını ortaya koyar. Eski insanların araç gereçlerini müzelerde sergileriz. Tarih gibi her şeyi yeniden canlandırır.” (Ü95, EÖ).

“Turizm **Safranbolu evleri** gibidir. Çünkü Safranbolu evlerinin tarihi ve kültürel bir geçmişi vardır. İnsanlar uzaklardan buraya gelip Safranbolu evini gezerler.” (Ü106, KÖ).

(Görüşme Ü106, KÖ) Turizm Safranbolu evleri gibidir bence. Safranbolu'ya ailemle gittiğimizde bu evleri gezeriz. Bazılarında yemek yerleri var şimdi. Bu tarihi evler çok eskilerden bu zamana geldiği için önemli.

Kategori 2: Klasik Bir Algı Olarak Turizm

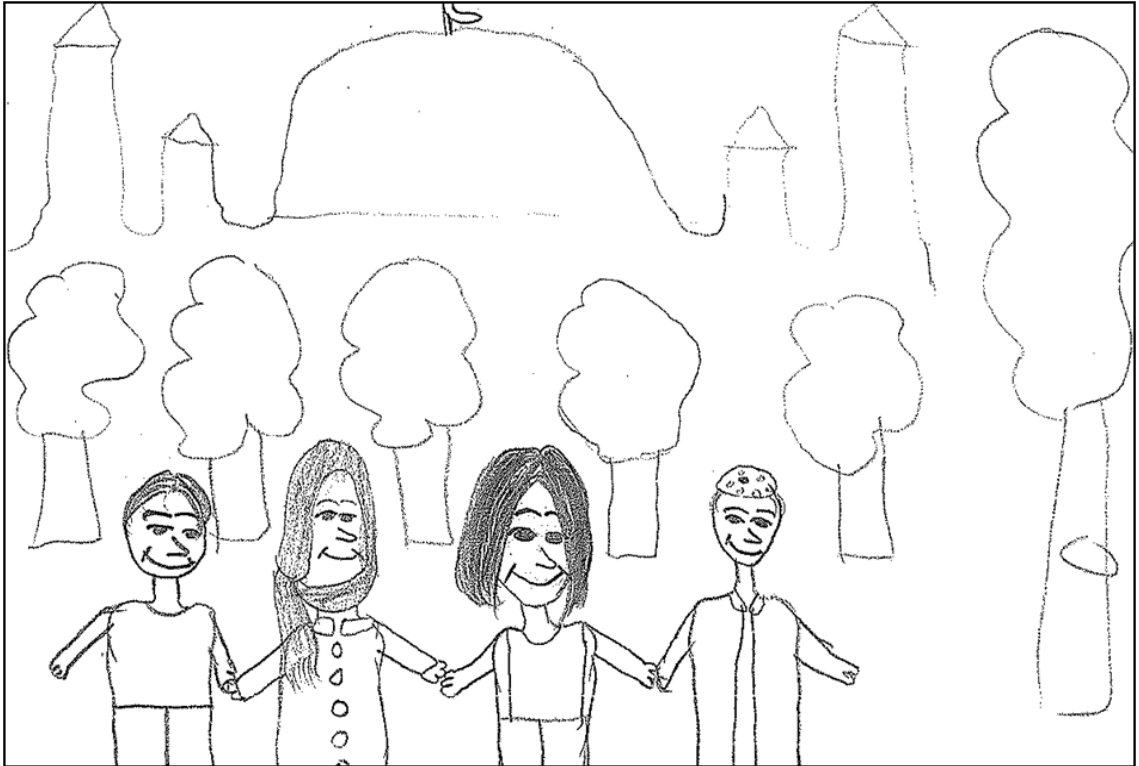
Tablo 63 incelendiğinde “klasik bir algı olarak turizm” kategorisinin toplam 13 metafor ve 17 katılımcı (%11.73) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında

“misafirlik” ($f = 5$) gelmektedir. Aşağıda katılımcının “*klasik bir algı olarak turizm*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye ve katılımcı tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“*Turizm misafirlik gibidir. Çünkü ne kadar güzel konuk ağırlarsak o konuklarımız bir kez daha gelmek isterler. Turizmde de biz ne kadar gelen turistleri iyi ağırlarsak o kadar çok gelirler.*” (Ü18, EÖ).

“*Turizm ikram etmek gibidir. Çünkü turizmde turistler ülkemize tatile gelirler. Eve gelen misafirlere benzer. Bir şeyler ikram edersin karşılığını yardım ve dayanışmayla alırsın.*” (Ü75, EÖ).

“*Turizm insanlar arası bağın simgesi gibidir. Çünkü turizm sayesinde insanlar birbirlerini tanır ve kültürlerini öğrenirler. Bu sayede birbiriyle tanışan insanlar ön yargılardan kurtulurlar.*” (Ü120, KÖ).

(Görüşme Ü120, EÖ) *Turizm birlik beraberlik ve insanları arası bağ gibidir. Turizm sayesinde biz dışarıdan gelen insanları tanırız onlar hakkında fikirler elde edebilir, birbirimize kültürlerimizi öğretebiliriz. Ben mesela Yunanlıları hiç sevmezdim. Bizi m köye geldiler geçen sene çok iyi insanlar.*

Kategori 3: Finansal Açıdan Turizm

Tablo 63 incelendiğinde “finansal açıdan turizm” kategorisinin toplam 11 metafor ve 17 katılımcı (%11.73) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanları "bacasız sanayi" ($f = 4$), “para” ($f = 3$) ve "sanayi" ($f = 2$)' dir. Aşağıda katılımcıların “*finansal açıdan turizm*” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelere yer verilmiştir.

*“Turizm **bacasız sanayi** gibidir. Çünkü bir ülkenin kalkınması için iyi bir alternatiftir. Bu yönüyle bacası olmayan bir fabrika gibidir. Tek farkları sanayi para kazandırırken çevreye zarar verirken turizmin böyle kötü bir durumu da söz konusu olamaz.”* (Ü133, KÖ).

*“Turizm **para** gibidir. Çünkü turizm ekonomiye katkı sağlar. Özellikle ülkemiz için bu daha önemlidir. Çünkü her bir tarafımız denizlerle çevrili bir coğrafyamız var. Turist sayısının artması demek döviz demek.”* (Ü78, EÖ).

*“Turizm **sanayi** gibidir. Çünkü ikisi de ülkenin dış ülkelerde de tanınmasını ve beraberinde ekonomi getirmesini sağlar.”* (Ü171, KÖ).

Kategori 4: Bilgi Sağlayan

Tablo 63 incelendiğinde "bilgi sağlayan" kategorisinin toplam 7 metafor ve 7 katılımcı (%4.83) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı "iletişim aracı" ($f = 2$)'dir. Aşağıda katılımcının “*bilgi sağlayan*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye yer verilmiştir.

*“Turizm **iletişim aracı** gibidir. Çünkü bir bölgeyi gezerken eğer ki o yere daha önce hiç gelmemişseniz orası hakkında fazla bir bilginiz yoktur. İletişim kurarak bütünleşerek bu bilgilere sahip olabilirsiniz.”* (Ü60, KÖ).

(Görüşme Ü60, KÖ) Turizm bizim iletişim kurmamızı da sağlar. Yabancı turistler geldiğinde onlarla konuşmak isteriz. Bildiğimiz İngilizce kelimelerden bir şeyler söyleriz. Sonra onların mail adreslerini alırız ve bizimkileri veririz.

Kategori 5: Farklılığın İfadesi

Tablo 63 incelendiğinde “farklılığın ifadesi” kategorisinin toplam 3 metafor ve 3 katılımcı (%2.07) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcıların “*farklılığın ifadesi*” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine yer verilmiştir.

“Turizm farklı cins elmalar gibidir. Çünkü her ülkenin farklı yerleri ve gezilerek yerleri vardır. Elmada öyle rengi cinsi tadı farklı elmalar vardır.” (Ü132, KÖ).

Kategori 6: Mutluluk Veren

Tablo 63 incelendiğinde “mutluluk veren” kategorisinin toplam 3 metafor ve 3 katılımcı (%2.07) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcıların “*mutluluk veren*” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçeye, katılımcı tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Turizm bir bardak su gibidir. Çünkü sürekli koşturma içinde olan insanlar gün gelir yorulur bitkin düşerler. Turizm işte burada açığı kapatır. Bize bir bardak su uzatır. Nefes almamızı sağlar hayatın stresinde.” (Ü109, KÖ).

“Turizm cennet gibidir. Çünkü gezip dolaşılan görülen yerler bazen bize şu ifadeyi kullandırır - vauv burası da neresi cennet gibi bir yer.” (Ü98, EÖ).

Kategori 7: Gösterilen Öneme Bağlı Olarak Değişen

Tablo 63 incelendiğinde "bilgi sağlayan" kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%1.38) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcıların “gösterilen öneme bağlı olarak değişen” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine yer verilmiştir.

“Turizm çayın şekeri gibidir. Çünkü bir çayın şekeri olmazsa tadı da olmaz. Bir bölgenin bir yurdun bir ilinde turizm olmazsa güzel gözükmezse o yerin tadı olmaz. Turizm bulunduğu yere lezzet verir. Tat verir.” (Ü23, KÖ).

Turizm kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar turizm kavramını genel olarak klasik anlayışlar içeren, tarihi-kültürel değerleri bünyesinde barındıran ve finansal açıdan ülkeye katkılar sağlayan bir unsur olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir. Ayrıca turizm kavramına ait gerekçelere bakıldığında katılımcılar turizmi, bilgi sağlayan, farklılıklar gösteren, bireyleri mutlu eden ve gösterilen öneme bağlı olarak değişen bir kavram olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir.

4.3.7. İklim Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 64

Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “İklim” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Arkadaşım	1	0.49	19	İnsanlar	6	2.94
2	Bukalemun	2	0.98	20	Karakter	1	0.49
3	Deniz	1	0.49	21	Kitaplar	1	0.49
4	Doğanın Dengesi	1	0.49	22	Kıyafet	1	0.49
5	Eğlenceli Bir Arkadaş	1	0.49	23	Mevsim	1	0.49
6	Farklı Bölgelerdeki 4 Şehir	1	0.49	24	Örf ve ler	1	0.49

Tablo 64 (devam)

7	Farklı Ülke Okulları	1	0.49	25	Psikoloji	1	0.49
8	Farklı Ülkeler	1	0.49	26	Su Döngüsü	1	0.49
9	Farklı Yaşamlar	2	0.98	27	Tarz	1	0.49
10	Farklılıklar	1	0.49	28	Topaç	2	0.98
11	Gece ve Gündüz	1	0.49	29	Tren Vagonları	1	0.49
12	Gereklikler	1	0.49	30	Yaşam Koçumuz	1	0.49
13	Giyim Tarzı	1	0.49	31	Yaşam Koşulları	1	0.49
14	Gökyüzü	1	0.49	32	Yerçekimi	1	0.49
15	Hava Durumu	1	0.49	33	Yiyecekler	1	0.49
16	Hayat Koşulları	1	0.49	34	Yoksunluk	1	0.49
17	Hayat	2	0.98	35	Yüz İfadelerimiz	1	0.49
18	İnsan Duyguları	5	2.45	36	Zaman	1	0.49
Toplam						49	100

Tablo 64 incelendiğinde, üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “İklim” kavramına yönelik 36 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (30) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 6 metafor ise 2-6 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.36’dır. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “insanlar” ($f = 5$), “insan duyguları” ($f = 5$) ve “bukalemun” ($f = 2$) gelmektedir.

Tablo 65

Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “İklim” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Duruma Göre Değişiklik Gösteren	Arkadaşım, Bukalemun, Deniz, Farklı Yaşamlar, Gece ve Gündüz, Gereklikler, Gökyüzü, Hava Durumu, Hayat, İnsan Duyguları, Karakter, Kıyafet, Örf ve ler, Psikoloji, Topaç, Yaşam koşulları, Yerçekimi, Yiyecekler	17	23
2	Farklılığın İfadesi	Eğlenceli bir arkadaş, Farklı Bölgelerdeki 4 Şehir, Farklı Ülke Okulları, Farklı Ülkeler, Farklı Yaşamlar, Farklılıklar İnsanlar, Kitaplar, Tarz	9	11
3	Belirleyici Olan	Giyim Tarzı, Hayat Koşulları, İnsan, Yaşam Koçumuz, Yoksunluk, Yüz İfadelerimiz	6	7

Tablo 65 (devam)

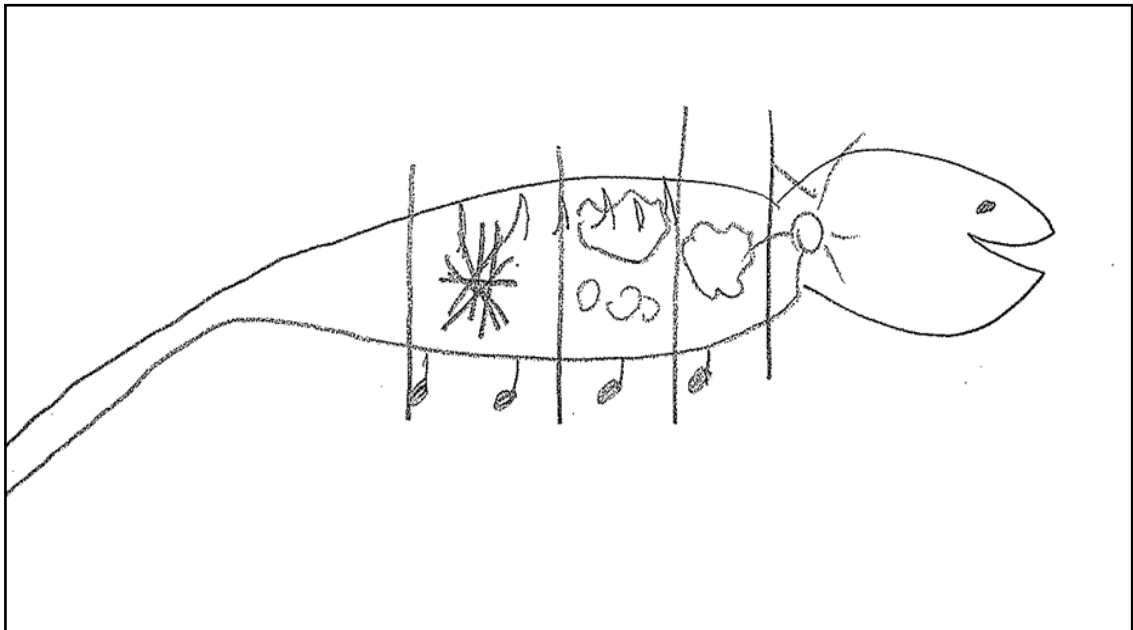
4	Sürekliliğin İfadesi	Doğanın Dengesi, Mevsim, Su Döngüsü, Topaç Tren Vagonları, Zaman	6	6
5	Değişimin İfadesi	İnsan	1	2

Tablo 65 incelendiğinde, üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “İklim” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 5 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Duruma Göre Değişiklik Gösteren

Tablo 65 incelendiğinde “duruma göre değişiklik gösteren” kategorisinin toplam 17 metafor ve 23 katılımcı (%11.27) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “insan duyguları” ($f = 5$) ve “bukalemun” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “duruma göre değişiklik gösteren” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“İklim **bukalemun** gibidir. Çünkü dünyanın farklı noktalarına gidilince iklim özellikleri değişir. Bukalemunda gittiği yere uyum sağlar.” (Ü132, KÖ).

(Görüşme Ü132, KÖ) İklim bukalemuna benzer. İklim her bir yerde farklıdır. Bukalemunda bulunduğu ortama göre renk değiştirir.

“İklim **insan duyguları** gibidir. Çünkü yaz olunca insanlar sevinir. Güneş insanların güne iyi başlamasını sağlar. Mesela kışı seven insanlar kar yağınca mutlu olurlar. İlkbahar olunca çiçekler açar kuşlar mutlu olur. İklimler insanların duygularını pekiştirir.” (Ü120, KÖ).

Kategori 2: Farklılığın İfadesi

Tablo 65 incelendiğinde “farklılığın ifadesi” kategorisinin toplam 9 metafor ve 11 katılımcı (%5.39) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan “insanlar” ($f = 3$) gelmektedir. Aşağıda katılımcının “farklılığın ifadesi” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

“İklim **insanlar** gibidir. Çünkü iklim de insanlar da sürekli değişir. Bir gün insan bakmışsın çok iyi davranıyor diğer gün sinirli. İklim de aynı. Salı günü yağmurlu çarşamba yağmurludur.” (Ü19, EÖ).

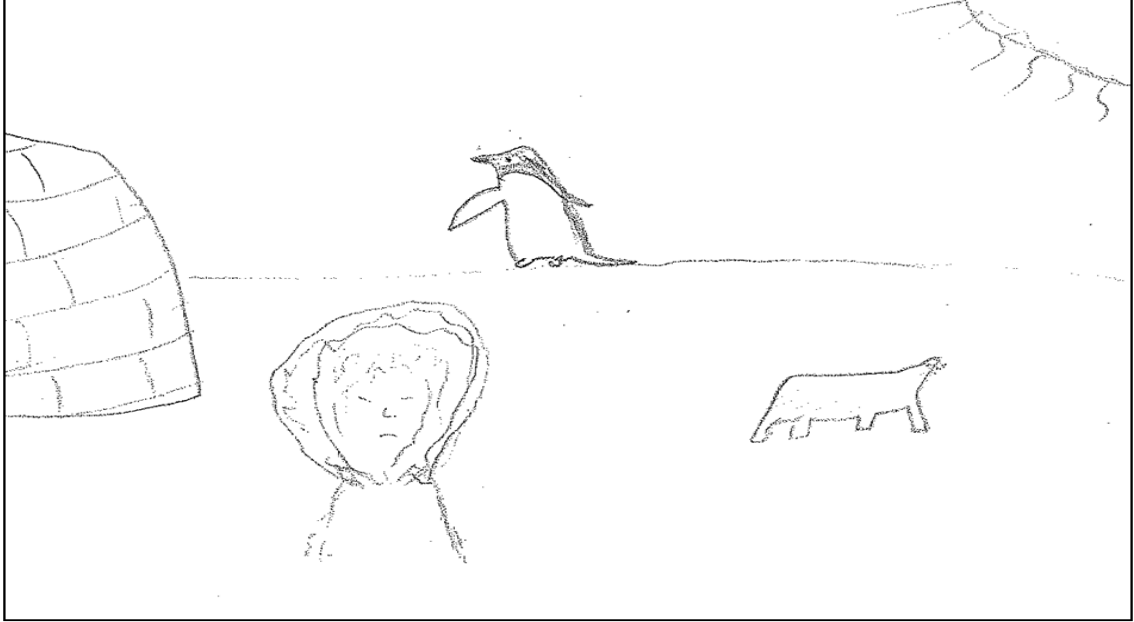
(Görüşme Ü19, EÖ) İklim insanlara benzer. İnsanın bir anı bir anına tutmaz bazen. İklimde öyle aynı gün içerisinde kar yağar, güneş açar, yağmur yağar.

Kategori 3: Belirleyici Olan

Tablo 65 incelendiğinde “belirleyici olan” kategorisinin toplam 6 metafor ve 7 katılımcı (%3.43) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılan “hayat koşulları” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcının “belirleyici olan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

“İklim **hayat koşulları** gibidir. Çünkü iklim birçok kişinin hayatını değiştirebilir. Örneği geçim kaynağı tarım olan birisi için iklim her şeydir. Pilotlar içinde mesela durum aynıdır. Hava koşulları sisli ise uçağı indiremeyebilir.” (Ü33, EÖ).

(Görüşme Ü33, EÖ) İklim hayat şartlarına benzer. İklim insanların geçimleri üzerinde etkiye sahiptir. Bulunduğu yer sürekli yağış alan bir insan ona göre ürün yetiştirir.

Kategori 4: Sürekliliğin İfadesi

Tablo 65 incelendiğinde “sürekliliğin ifadesi” kategorisinin toplam 6 metafor ve 6 katılımcı (%2.94) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “sürekliliğin ifadesi” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine yer verilmiştir.

“İklim tren vagonları gibidir. Çünkü tren vagonları birbiri ardına gelir ve hep bir birini kovalar. İklimde böyledir ilkbahar yaz sonbahar kış birbirinin ardı süreklilik gösterir.” (Ü53, EÖ).

Kategori 5: Değişimin İfadesi

Tablo 65 incelendiğinde “değişimin ifadesi” kategorisinin toplam 1 metafor ve 2 katılımcı (%0.98) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforun frekans dağılımlarına bakıldığında 2 katılımcı iklimi "insan" gibidir demiştir. Aşağıda katılımcının “değişimin ifadesi” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye yer verilmiştir.

“İklim **insan** gibidir. Çünkü insan sürekli evrim geçirir değişir. Dünyanın iklimi de sürekli değişir.” (Ü51, KÖ).

İklim kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar iklim kavramına yönelik genel olarak farklılıklar gösteren ve duruma göre değişiklik gösterebildiği yönünde görüşler bildirmişlerdir. Ayrıca iklim kavramına ait gerekçelere bakıldığında katılımcılar iklimi, süreklilik gösteren, belirleyici olan ve değişimin ifadesi olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir.

4.3.8. Doğal Kaynak Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 66

Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Doğal Kaynak” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Ağacın Dalı	1	0.43	17	Maden Suyu	1	0.43
2	Allah Vergisi	1	0.43	18	Madenler	1	0.43
3	Altın	3	1.29	19	Manevi Zenginlik	1	0.43
4	Bitmeyen Hayat	1	0.43	20	Masrafsız Geçim	1	0.43
5	El Değmemiş Çiçek	1	0.43	21	Meyveler	1	0.43
6	Emanet	1	0.43	22	Nesli Tükenen Hayvanlar	1	0.43
7	En Önemi Organımız	1	0.43	23	Organ	1	0.43
8	Eski Bir Toplum	1	0.43	24	Para	3	1.29
9	Gelir Kaynağı	1	0.43	25	Parmaklarımız	1	0.43
10	Güneş	1	0.43	26	Sağlıklı Yaşamın Sırrı	1	0.43
11	Hayat Kaynağı	1	0.43	27	Su	3	1.29
12	Hazine Kutusu	1	0.43	28	Ülkemizdeki Zenginlik	1	0.43
13	İnsan Eli Değmeyen	1	0.43	29	Yardımcımız	1	0.43
14	İnsanlar	1	0.43	30	Yaşam	3	1.29
15	Kalp	1	0.43	31	Yemek	1	0.43
16	Kan	1	0.43	32	Zenginlik	2	0.86
Toplam						43	100

Tablo 66 incelendiğinde, Üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “Doğal Kaynak” kavramına yönelik 32 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların neredeyse tamamı (27) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 5 metafor ise 2-3 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.35’tir. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “altın” ($f = 3$), “su” ($f = 3$) ve “para” ($f = 3$) gelmektedir.

Tablo 67

Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Doğal Kaynak” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

<i>Sıra No</i>	<i>Kategori Adı</i>	<i>Metafor</i>	<i>Metafor Sayısı</i>	<i>Toplam Metafor</i>
1	Vazgeçilmez Olan	Altın, En Önemi Organımız, Hayat Kaynağı, Kalp, Kan, Parmaklarımız, Su, Ülkemizdeki Zenginlik, Yaşam, Yemek	10	16
2	Saflığını Koruyan	Allah Vergisi, El Değmemiş, Çiçek, Eski Bir Toplum, İnsan Eli Değmeyen, Maden Suyu, Madenler, Meyveler	7	7
3	Fayda Sağlayan	Bitmeyen Hayat, Gelir Kaynağı, Güneş, Manevi Zenginlik, Sağlıklı Yaşamın Sırrı, Zenginlik	6	7
4	Sonu Olan	Ağacın Dalı, Hazine Kutusu, İnsan Eli Değmeyen, Nesli Tükenen Hayvanlar, Para	4	6
5	Gösterilen Önem Bağlı Olan	Emanet, İnsanlar, Organ	3	3
6	Emek Gösterilmeden Var Olan	Masrafsız Geçim, Yarımcımız	2	2

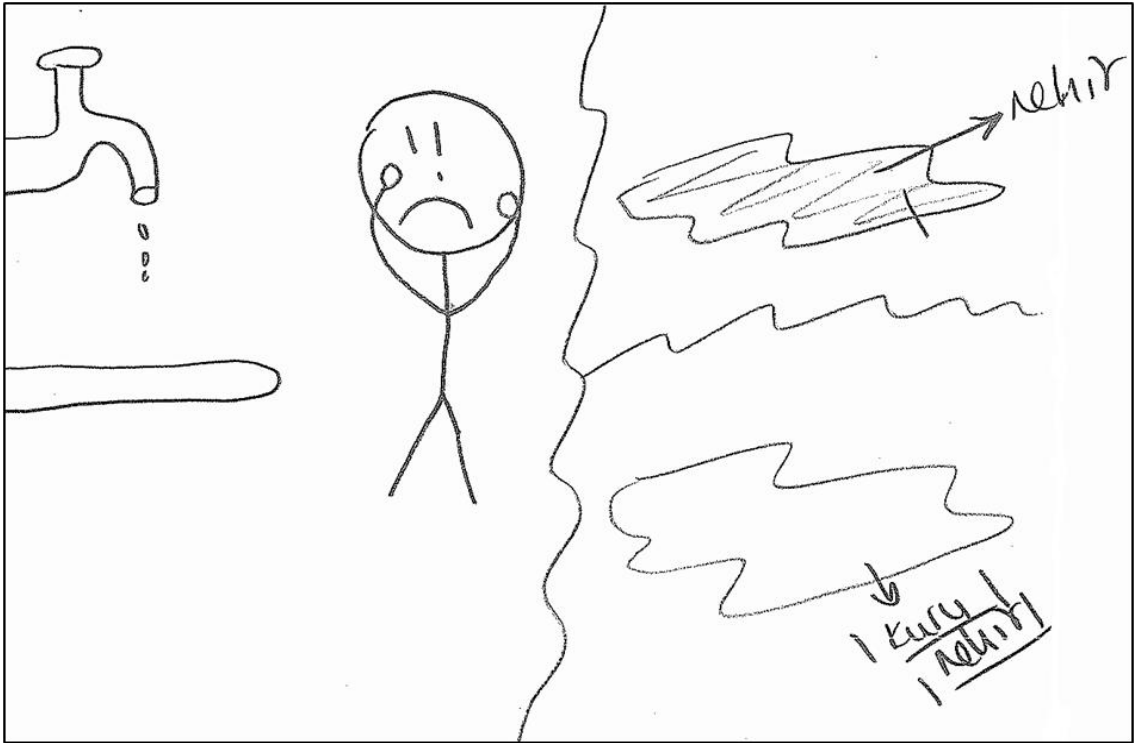
Tablo 67 incelendiğinde, üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “Doğal Kaynak” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 6 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Vazgeçilmez Olan

Tablo 67 incelendiğinde “vazgeçilmez olan” kategorisinin toplam 10 metafor ve 16 katılımcı (%6.88) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “yaşam” ($f = 3$), “su” ($f = 3$) ve “altın” ($f = 3$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “vazgeçilmez olan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Doğal kaynaklar **yaşam** gibidir. Çünkü güneş ve su olmazsa yaşam çok zor olur hata olmaz. Bu sebeple doğal kaynaklar yaşamın bir parçası hatta yaşam gibidir” (Ü167, KÖ).

“Doğal kaynaklar **su** gibidir. Çünkü su olmaz ise bizim yaşama şansımız çok az olur. Eğer doğal kaynaklar tükenirse doğada düzen bozulur. Hiç bir canlı yaşayamaz. Bitip tükendiği zaman hayatta biter.” (Ü23, KÖ).

(Görüşme Ü23, KÖ) Doğal kaynaklar su gibidir. Su hayattaki en önemli şeydir. Çoğu zaman susuzluktan insanlar ölüyor Somali'de falan.

*“Doğal kaynaklar **altın** gibidir. Çünkü doğal kaynakların hepsi birbirinden değerlidir. Biçimleri renkleri oluşumları hepsinin farklıdır hepsi birbirinden değerlidir. Hepsinin de hayatımızda önemli bir yeri vardır. Altında öyledir ve dünyanın en pahalı kaynağıdır.”* (Ü131, KÖ).

Kategori 2: Sağlığını Koruyan

Tablo 67 incelendiğinde “sağlığını koruyan” kategorisinin toplam 7 metafor ve 7 katılımcı (%3.01) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcıların “*sağlığını koruyan*” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine ilişkin gerekçelere yer verilmiştir.

*“Doğal kaynaklar **Allah vergisi** gibidir. Çünkü bir doğal kaynağı biz öğretmeye çalışsak bu zaten olmaz. Bunlar Allah vergisidir. Oluşumunda insan elinin değmediği Allah'ın bir lütfüdür.”* (Ü61, EÖ).

*“Doğal kaynaklar **insan eli değmeyen** gibidir. Çünkü doğal kaynaklar kendiliğinden oluşurlar ve insanın eli değmeden doğada var olan şeylerdir.”* (Ü155, EÖ).

Kategori 3: Fayda Sağlayan

Tablo 67 incelendiğinde “fayda sağlayan” kategorisinin toplam 6 metafor ve 7 katılımcı (%3.01) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “zenginlik” ($f = 2$), gelmektedir. Aşağıda katılımcının “*fayda sağlayan*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

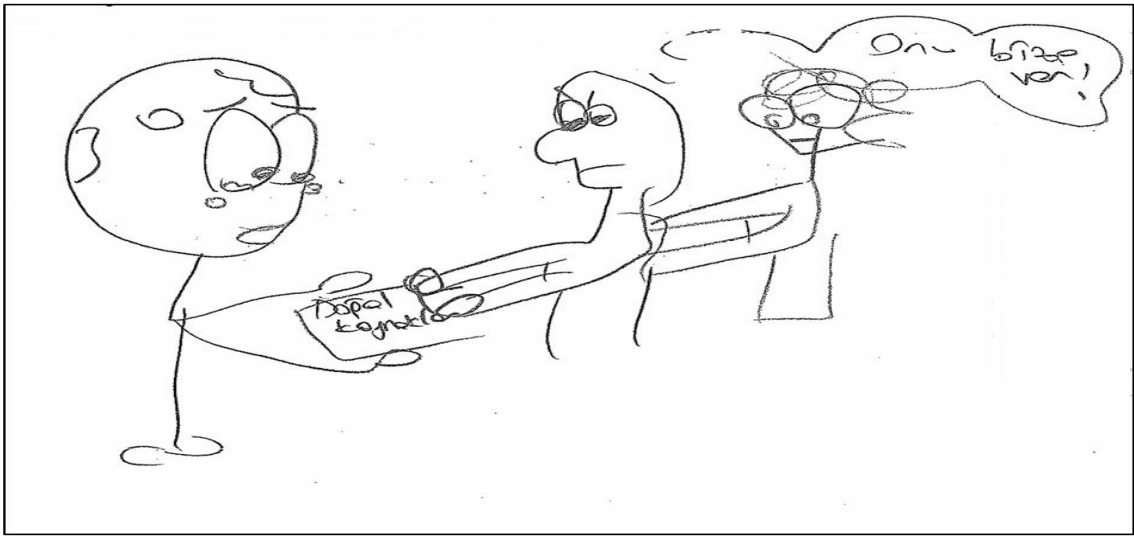
*“Doğal Kaynak **zenginlik** gibidir. Çünkü doğal kaynağı çok olan ülke söz hakkını elinde bulundurur. Türkmenistan doğal gazı bir keserse diğer ülkeler gününü görür.”* (O156, EÖ).

Kategori 4: Sonu Olan

Tablo 67 incelendiğinde “sonu olan” kategorisinin toplam 4 metafor ve 6 katılımcı (%2.58) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların

frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “para” ($f = 3$), gelmektedir. Aşağıda katılımcının “sonu olan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeyle, katılımcı tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Doğal Kaynak **para** gibidir. Çünkü doğal kaynaklarda para da yaşamak için çok önemlidir. Ama bunların hepsi gün gelecek bitecek. Doğal kaynakları tükenme noktasında olan kaynaklarımız yok mu. Para da öyle bir gün var bir bakmışsın hiç bir şey kalmamış elde avuçta.” (O99, KÖ).

(Görüşme Ü99, KÖ) Doğal kaynaklar para gibidir. Yaşam için ikisi de çok değerli. Ama ikisi de düzgün kullanmazsak bitecek.

Kategori 5: Gösterilen Öneme Bağlı Olan

Tablo 67 incelendiğinde “gösterilen öneme bağlı olan” kategorisinin toplam 3 metafor ve 3 katılımcı (%0.93) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “gösterilen öneme bağlı olan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

“Doğal Kaynak **emanet** gibidir. Çünkü her ikisi de sahip çıkılıp iyi korunmak zorundadır.” (Ü18, EÖ).

(Görüşme Ü18, EÖ) Doğal kaynaklar bize bırakılan bir emanet gibidir. Çünkü her ikisi de bize korumamız için verilmiştir. Onlara sahip çıkmalıyız.

Kategori 6: Emek Gösterilmeden Var Olan

Tablo 67 incelendiğinde “emek gösterilmeden var olan” kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%0.86) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “emek gösterilmeden var olan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine ilişkin gerekçeye yer verilmiştir.

“Doğal kaynaklar **masrafsız geçim** gibidir. Çünkü bu kaynaklar kendiliğinden olduğu için insanlara hiç bir masrafları yoktur.” (O37, KÖ).

Doğal kaynaklar kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında, katılımcılar doğal kaynaklar kavramını genel olarak fayda sağlayan, saflığını koruyan ve vazgeçilmesi zor olan unsurlar olarak gördükleri belirlenmiştir. Ayrıca doğal kaynaklar kavramına ait gerekçelere bakıldığında katılımcılar doğal kaynakları, emek gösterilmeden doğada var olan, gösterilen değere bağlı ve sonu olan bir kavram olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir.

4.3.9. Nüfus Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 68

Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Nüfus” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Açan Bir Çiçek	1	0.33	17	İhtiyaçlar	1	0.33
2	Ağaç	2	0.66	18	İnsanın Yaşı	1	0.33
3	Ağaçların Yaprakları	1	0.33	19	İstanbul	1	0.33
4	Aile Fertleri	1	0.33	20	Kayıt Etmek	1	0.33
5	AVM	1	0.33	21	Kültür	1	0.33
6	Bahçenin Çiçekleri	1	0.33	22	Modifikasyon	1	0.33
7	Borsa	1	0.33	23	Okuldaki Yoklama	1	0.33
8	Çeşitlilik	1	0.33	24	Okulumuz	1	0.33
9	Çin	1	0.33	25	Organik Baz	1	0.33
10	Dayanışma	1	0.33	26	Risk	1	0.33
11	Doğru Orantı	1	0.33	27	Stadyum	1	0.33

Tablo 68 (devam)

12	Düşünce Topluluğu	1	0.33	28	Uzay Boşluğu	1	0.33
13	Gelişmişlik	1	0.33	29	Ülkenin Gelişmişliği	1	0.33
14	Güçlü Olmak	1	0.33	30	Virüs	1	0.33
15	Hikâye Kitapları	1	0.33	31	Yıldızlar	1	0.33
16	Hücreler	2	0.66				
Toplam						33	100

Tablo 68 incelendiğinde, üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “Nüfus” kavramına yönelik 31 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların tamamına yakını (29) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 2 metafor ise 2 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.06’dır. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanları “hücreler” ($f = 2$) ve “ağaç” ($f = 2$)’dır.

Tablo 69

Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Nüfus” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Duruma Göre Değişiklik Gösteren	Ağaç, Aile Fertleri, Borsa, Doğru Orantı, Gelişmişlik, Güçlü Olmak, İstanbul, Modifikasyon, Yıldızlar, Stadyum, Ülkenin Gelişmişliği, Kültür	12	12
2	Süreklilik Gösteren	Açan Bir Çiçek, Ağaç, Ağaçların Yaprakları, AVM, Çin, İnsanın Yaşı, Kayıt Etmek, Uzay Boşluğu, Virüs	9	9
3	Belli Bir Farklılığa Sahip Sistemli Bir Yapı	Çeşitlilik, Düşünce Topluluğu, Hikâye Kitapları, Hücreler, Okulumuz, Organik Baz	6	7
4	Olumsuzluk Oluşturan	İhtiyaçlar, Risk	2	2

Tablo 69 incelendiğinde, üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “Nüfus” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 4 kavramsal

kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Duruma Göre Değişiklik Gösteren

Tablo 69 incelendiğinde “duruma göre değişiklik gösteren” kategorisinin toplam 12 metafor ve 12 katılımcı (%3.96) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcıların “*duruma göre değişiklik gösteren*” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiğine yönelik gerekçelere yer verilmiştir.

“Nüfus ülkenin gelişmişliği gibidir. Çünkü ülke gelişmişse fazla nüfuslar sayesinde bunu yapmıştır. Az nüfuslu yerler şimdi iyi gibi gözükseler de bir gün güçlerini yitirecektir.” (Ü160, EÖ).

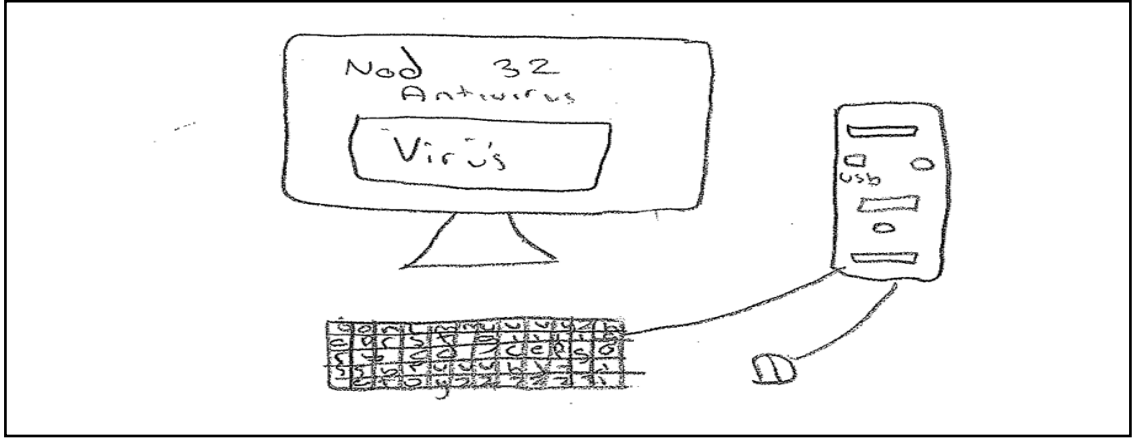
(Görüşme O160, EÖ) Nüfus ne kadar çoksa bir yerde o yer gelişmiştir. Güçlüdür. Fazla nüfus iş gücüne yardım eder. Az nüfuslu yerlerin gücü zayıftır.

“Nüfus güçlü olmak gibidir. Çünkü bir ülke nüfusu kadardır. Eğer nüfusun varsa askeri alanda ve iş sahasında güçlüsündür.” (Ü90, EÖ).

Kategori 2: Süreklilik Gösteren

Tablo 69 incelendiğinde “süreklilik gösteren” kategorisinin toplam 9 metafor ve 9 katılımcı (%2.97) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “*süreklilik gösteren*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye, geliştirdiği metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Nüfus virüs gibidir. Çünkü virüs bir girerse kendi içinde bulunduğu ortamda yayılır gider. Nüfusta öyledir. İkisi de çok hızlı bir şekilde çoğalır ve yayılır.” (Ü34, EÖ).

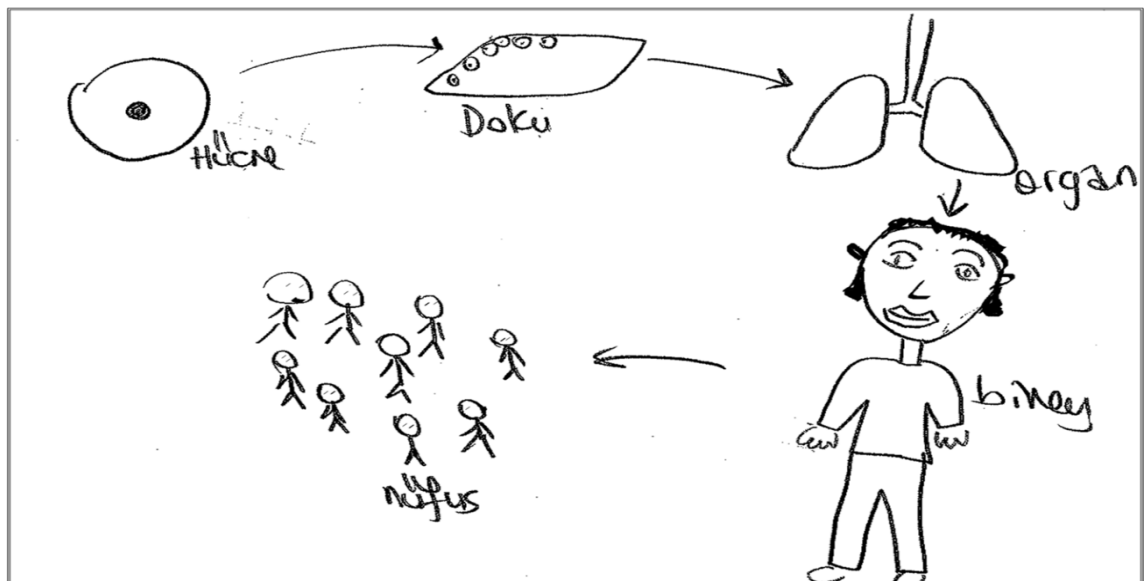

(Görüşme O34, EÖ) Nüfus virüse benzer. Virüs bilgisayara girince kendi kendine yayılır gider. Nüfus ta öyledir. Gittikçe çoğalır.

Kategori 3: Belirli Bir Farklılığa Sahip Sistemli Bir Yapı

Tablo 69 incelendiğinde “belirli bir farklılığa sahip sistemli bir yapı” kategorisinin toplam 6 metafor ve 7 katılımcı (%2.31) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “hücre” ($f = 2$), gelmektedir. Aşağıda katılımcının “belirli bir farklılığa sahip sistemli bir yapı” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye, geliştirdiği metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Nüfus **hücre** gibidir. Çünkü hücreler dokuları dokular organları organlar organizmayı yani bireyi oluşturur. Bireyler ise nüfusun parçasıdır.” (Ü133, KÖ).

(Görüşme O133, KÖ) Nüfus hücreler gibidir. Çünkü hücreler organizmayı meydana getirir. Bireylerde nüfusun parçasıdır.

Kategori 4: Olumsuzluk Oluşturan

Tablo 69 incelendiğinde “olumsuzluk oluşturan” kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%0.66) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “olumsuzluk oluşturan” kategorisine ait metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçe yer verilmiştir.

“Nüfus **risk almak** gibidir. Çünkü ikisinin de fazlası tehlikeli olabilir. Nüfus çok fazla olursa orada karışıklık çıkar. Riskin fazlası da iyi olmaz kaybettirir.” (Ü88, EÖ).

Nüfus kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında, katılımcılar nüfus kavramını genel olarak duruma göre değişiklik gösteren ve süreklilik gösteren bir yapı olarak gördükleri belirlenmiştir. Ayrıca nüfus kavramına ait gerekçelere bakıldığında katılımcılar nüfusu, belirli farklılıkları bünyesinde barındıran sistemli bir yapı ve olumsuz şartlara neden olan bir unsur olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir.

4.3.10. Göç Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 70

Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Göç” Kavramına Yönelik geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	Adaptasyon	1	0.46	17	Karınca	3	1.38
2	Ağaçlar	1	0.46	18	Kuşlar	10	4.60
3	Alışılmış Dışı	1	0.46	19	Leylek	1	0.46
4	Ayrılık	2	0.92	20	Messi'nin Madrid'e Gitmesi	1	0.46
5	Başlangıç	1	0.46	21	Mevsimler	1	0.46
6	Besinlerin Vücudumuzdaki Yolculuğu	1	0.46	22	Ölüm	1	0.46
7	Deprem Sonrası	1	0.46	23	Sevgiliyi Terk Etme	1	0.46
8	Eksi Artı İşaretleri	1	0.46	24	Seyahat	1	0.46
9	Farklılık	1	0.46	25	Oyuncunun Kırmızı Kart Görmesi	1	0.46

Tablo 70 (devam)

10	Geride Sevdiklerini Bırakmak	1	0.46	26	Taşınmak	1	0.46
11	Gondol	1	0.46	27	Tayin Çıkması	2	0.92
12	Hayatı Yeniden Yapılandırmak	1	0.46	28	Ülke Değiştirmek	1	0.46
13	Hayvanlar	1	0.46	29	Üzüntü	1	0.46
14	Hücre İçi Boşaltımı	1	0.46	30	Veda	1	0.46
15	İmkânsızlık	2	0.92	31	Yaprakların Dökülmesi Yeşermesi	1	0.46
16	İstediğiniz İmkânları	1	0.46	32	Zorunluluk	1	0.46
Toplam						46	100

Tablo 70 incelendiğinde, üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “Göç” kavramına yönelik 32 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (27) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 5 metafor ise 2-10 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.44’tür. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “kuşlar” ($f = 10$), “karınca” ($f = 3$) ve “ayrılık” ($f = 2$) gelmektedir.

Tablo 71

Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Göç” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

Sıra No	Kategori Adı	Metafor	Metafor Sayısı	Toplam Metafor
1	Zorunluluktan Doğan Hareket	Ağaçlar, Ayrılık, Besinlerin Vücudumuzdaki Yolculuğu, Deprem Sonrası, Geride Sevdiklerini Bırakmak, Hayatı Yeniden Yapılandırmak, Hayvanlar, Hücre İçi boşaltımı İmkânsızlık, İstediğiniz İmkânları Bulamamak, Karınca, Kuşlar, Leylek, Sevgiliyi Terk Etme, Tayin Çıkması, Yaprakların Dökülmesi Yeşermesi, Zorunluluk	17	29
2	Olumsuzluklara Sebep Olan	Alışılmış Dışı, Ayrılık, Ölüm Takımdaki Oyuncunun Kırmızı Kart Görmesi, Üzüntü, Veda	6	6

Tablo 71 (devam)

3	Yeniliklere Sebep Olan	Başlangıç, Farklılık Ülke Değiştirmek, Seyahat Taşınmak, Messi'nin Madrid'e Gitmesi, Ülke Değiştirmek	6	6
4	Süreklilik Gösteren	Gondol, Kuşlar, Mevsimler	3	3
5	Zamana Bağlı Olarak Değişebilen	Adaptasyon, Eksi Artı İşaretleri	2	2

Tablo 71 incelendiğinde, üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “Göç” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 5 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Zorunluluktan Doğan Hareket

Tablo 71 incelendiğinde “zorunluluktan doğan hareket” kategorisinin toplam 17 metafor ve 29 katılımcı (%13.34) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “kuşlar” ($f = 9$), “karınca” ($f = 3$) ve “imkânsızlık” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “zorunluluktan doğan hareket” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirdikleri metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Göç **kuşlar** gibidir. Çünkü kuşlar nasıl belli bir zaman ve döngü içerisinde belirli bir yerden başka bir yerlere giderse bu durum insanlar için de geçerlidir. Zamana ve şartlara göre insan göç etmek zorunda kalır.” (Ü14, KÖ).

“Göç **karınca** gibidir. Çünkü karıncalar da çalışkanlıklarından dolayı sürekli göç ederler. Zor durumda kaldıklarında kaderlerini değiştirmek zorunda kalırlar.” (Ü102, EÖ).

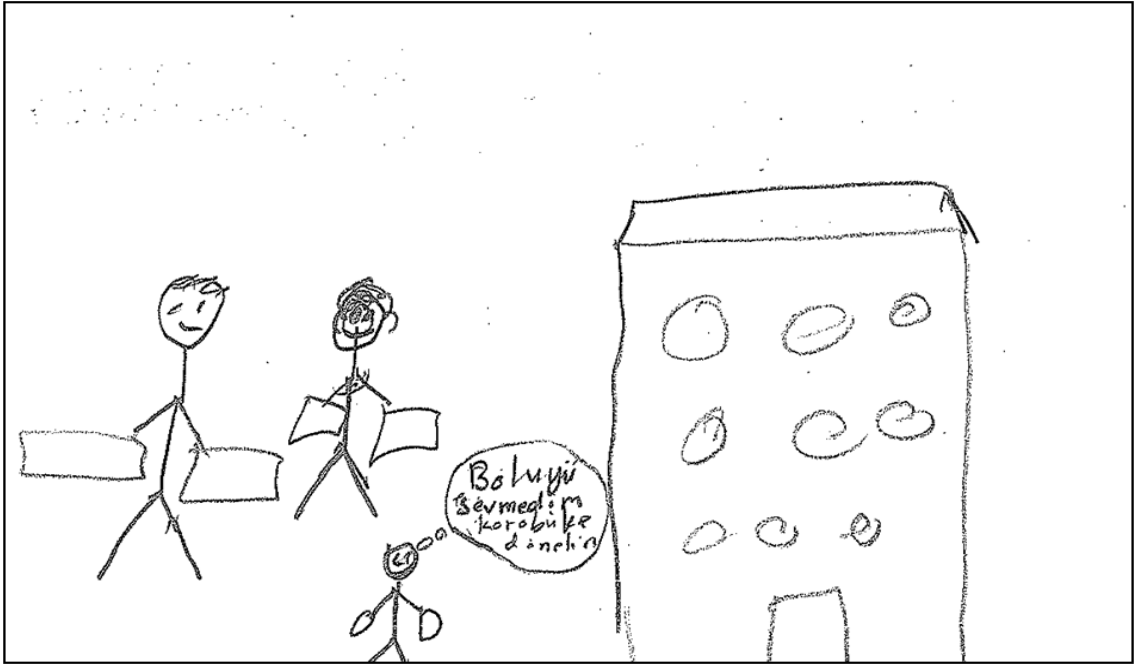
“Göç **imkânsızlık** gibidir. Çünkü iyi geçinemeyen aileler köyden kente göç etmek durumunda kalırlar.” (Ü156, EÖ).

Kategori 2: Olumsuzluklara Sebep Olan

Tablo 71 incelendiğinde “olumsuzluklara sebep olan” kategorisinin toplam 6 metafor ve 6 katılımcı (%2.76) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan

metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcıların “olumsuzluklara sebep olan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirdikleri metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Göç alışılmış dışı gibidir. Çünkü göç edildiği zaman bütün düzenimiz bozulur. Alıştığımız bir yerden başka bir yere taşındığımız zamanda öyledir. Bütün dengemiz alt üst olur.” (Ü110, KÖ).

(Görüşme Ü110, KÖ) Göç hiç alışmadığımız durum gibidir. Göç edince yeni bir düzen oturtuncaya kadar zaman geçer. Her işimiz alt üstü olur.

“Göç takımdaki oyuncunun kırmızı kart görmesi gibidir. Çünkü kırmızı kart gören oyuncu oyun alanını terk edip soyunma odasının yolunu tutar.” (Ü114, KÖ).

Kategori 3: Yeniliklere Sebep Olan

Tablo 71 incelendiğinde “yeniliklere sebep olan” kategorisinin toplam 6 metafor ve 6 katılımcı (%2.76) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “yeniliklere sebep olan” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

*“Göç **Messi'nin Madrid'e gitmesi** gibidir. Çünkü göç ettiğimizde alışık olmadığımız insanlar görürüz Messi Madrid'e gidince de öyle olacak alışması takıma uyumu zaman alacak.” (Ü12, KÖ).*

Kategori 4: Süreklilik Gösteren

Tablo 71 incelendiğinde “süreklilik gösteren” kategorisinin toplam 3 metafor ve 3 katılımcı (%1.38) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcıların “*süreklilik gösteren*” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine yer verilmiştir.

*“Göç **gondol** gibidir. Çünkü göçte de insanlar bir yerden bir yere gider gelirler. Gondolda öyledir. Sürekli bir hareket vardır gidip tekrar dönersin.” (Ü105, KÖ).*

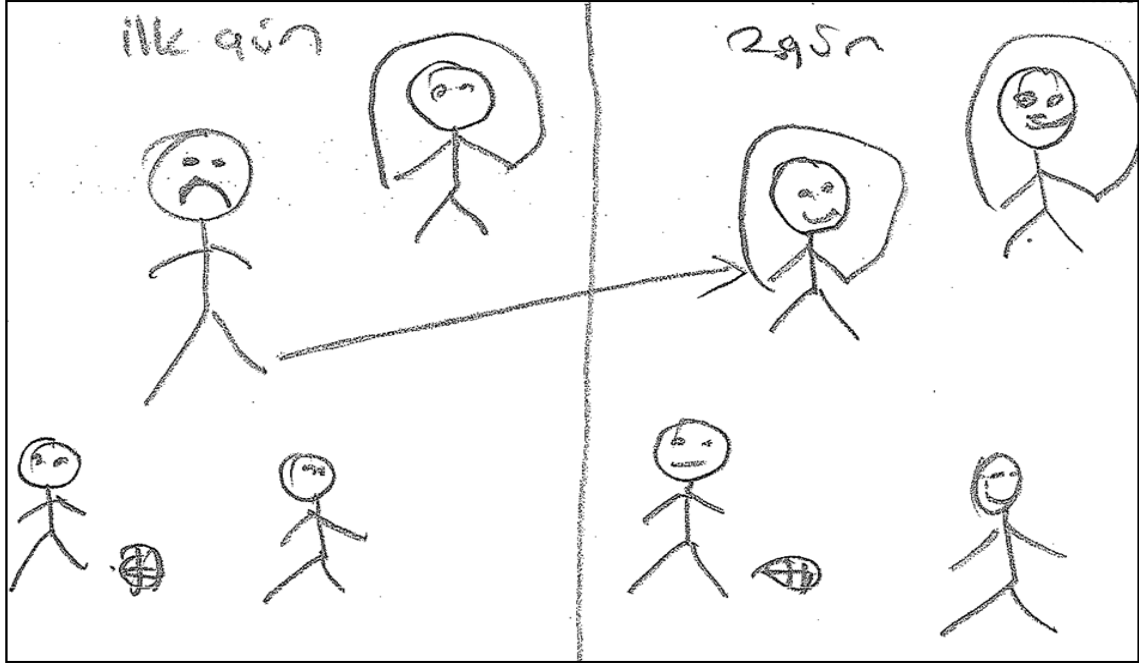
(Görüşme Ü105, KÖ) Göçü gondola benzettim ben. Göçte bazen insanlar göç edip sonrasında geri dönerler. Gondol da aynıdır.

*“Göç **mevsimler** gibidir. Çünkü mevsimlerde sanki göç eder gibi sürekli değişir. Bu yüzden göç mevsimlere benzer.” (Ü16, KÖ).*

Kategori 5: Zamana Bağlı Olarak Değişen

Tablo 71 incelendiğinde “zamana bağlı olarak değişen” kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%0.92) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “*zamana bağlı olarak değişen*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçeye, katılımcı tarafından geliştirilen metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

*“Göç **adaptasyon** gibidir. Çünkü gittiğimiz yere uyum sağlayarak o bölgeye alışırız.” (Ü19, KÖ).*

(Görüşme Ü19, KÖ) Göç bir yere adaptasyon gibidir. Gittiğimiz yere uyum sağlamak çok kolay değil. Alışmak lazım.

Göç kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar göç kavramını genel olarak zorunluluğun ortaya çıkardığı ve olumsuzluklara sebebiyet veren bir durum olduğunu ayrıca göç kavramına ait gerekçelerde katılımcılar göçü zamana bağlı olarak değişebilen, süreklilik gösteren ve yeniliklere kapı açan bir unsur olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir.

4. 3. 11. Afet Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 72

Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Afet” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

Sıra No	Metafor	(f)	%	Sıra No	Metafor	(f)	%
1	1999 Depremi	1	0.72	31	Kırılan Kum Saati	1	0.72
2	Aygazdaki Yemeğin Yanması	1	0.72	32	Kötü Kişilikli İnsanlar	1	0.72
3	Azrail	1	0.72	33	Mide	1	0.72
4	Başarısızlık	1	0.72	34	Mutasyon	1	0.72
5	Başımıza Gelen Kötü Olaylar	1	0.72	35	Öfke	1	0.72
6	Bela	1	0.72	36	Öğretmenler	1	0.72
7	Belirsizlik	2	1.44	37	Ölüm	4	2.88

Tablo 72 (devam)

8	Beşik Sallantısı	1	0.72	38	Savaş	5	3.60
9	Bıçak Yarası	1	0.72	39	Sınav	1	0.72
10	Canavar	1	0.72	40	Sigara	1	0.72
11	Cansız Bir İnsan	1	0.72	41	Silgi	2	1.44
12	Davetsiz Misafir	2	1.44	42	Sinirlenmek	1	0.72
13	Dengelerin Bozulması	1	0.72	43	Şehitlerimiz	1	0.72
14	Domino Taşı	1	0.72	44	Şimşek	1	0.72
15	Dünyadaki kötülükler	1	0.72	45	Tehlike	1	0.72
16	Felaket	2	1.44	46	Trafik Canavarı	1	0.72
17	Fenerbahçe Formasına Zarar Vermek	1	0.72	47	Trafik Kazası	1	0.72
18	Fırtına	1	0.72	48	Tsunami	1	0.72
19	Galatasaray	1	0.72	49	Umutlarımız	1	0.72
20	Hasta Adam	1	0.72	50	Yangın	1	0.72
21	Hatalarımız	1	0.72	51	Yardımlaşma	1	0.72
22	Hayat	1	0.72	52	Yaşanan Acılar	1	0.72
23	Hırsız	1	0.72	53	Yere Düşen Çocuk	1	0.72
24	Hücrenin Çürümesi	1	0.72	54	Yıkılmış Evler	1	0.72
25	İnsanı Hayalleri	1	0.72	55	Yıkım Aracı	2	1.44
26	Kâbus	1	0.72	56	Zamanın Durması	1	0.72
27	Kartopu	1	0.72	57	Zar	1	0.72
28	Kavga	1	0.72	58	Zorlandığın Bir Dersin Sınavı	1	0.72
29	Kaybettiğimiz Biri	1	0.72	59	Zorluklar	2	1.44
30	Kaybolmak	1	0.72				
Toplam						72	100

Tablo 72 incelendiğinde, üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “Afet” kavramına yönelik 59 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların neredeyse tamamı (51) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 8 metafor ise 2-5 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 1.22’dir. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “savaş” ($f = 5$), “ölüm” ($f = 4$) ve “davetsiz misafir” ($f = 2$) gelmektedir.

Tablo 73

Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Afet” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

<i>Sıra No</i>	<i>Kategori Adı</i>	<i>Metafor</i>	<i>Metafor Sayısı</i>	<i>Toplam Metafor</i>
1	Olumsuzluklar Doğuran	Aygazdaki Yemeğin Yanması, Başarısızlık, Başımıza Gelen Kötü Olaylar, Beşik Sallantısı, Bıçak Yarası, Dengelerin Bozulması, Fenerbahçe Formasına Zarar Vermek, Fırtına, Galatasaray, Hırsız, İnsanı Hayalleri, Kavga, Kaybolmak, Kötü Kişilikli İnsanlar, Mide, Öğretmenler, Savaş, Sigara, Sinirlenmek, Şimşek, Umutlarımız, Yangın, Yaşanan Acılar, Yere Düşen Çocuk, Yıkılmış Evler, Zamanın Durması, Zorlandığın Bir Dersin Sınavı, Zorluklar	28	30
2	Yok Oluşa Sebep Olan	Azrail, Bela, Canavar, Cansız Bir İnsan, Hücrenin Çürümesi, Kâbus, Ölüm, Savaş, Silgi, Şehitlerimiz, Trafik Kazası, Tsunami, Yıkım Aracı	15	21
3	Telifisi Olan	1999 Depremi, Domino Taşı, Dünyadaki kötülükler, Hatalarımız, Hayat, Kartopu, Mutasyon, Sınav, Tehlike, Trafik Canavarı	10	10
4	Zamansız Meydana Gelen	Belirsizlik, Davetsiz Misafir, Kaybettiğimiz Biri, Kırılan Kum Saati, Öfke, Ölüm, Zar	7	9
5	Birliktelik Sağlayan	Hasta Adam, Yardımlaşma	2	2

Tablo 73 incelendiğinde, üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “Afet” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 5 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

Kategori 1: Olumsuzluklar Doğuran

Tablo 73 incelendiğinde “olumsuzlar doğuran” kategorisinin toplam 28 metafor ve 30 katılımcı (%21.60) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “savaş” ($f = 2$) ve “zorluklar” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “olumsuzlar doğuran” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirdikleri metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Afet **savaş** gibidir. Çünkü her ikisinde de can ve mal kaybı olur ve en çok insanlar manevi yönden zarar görürler.” (Ü14, KÖ).

“Afet **zorluklar** gibidir. Çünkü afetler olduğunda çok zorluklar çekeriz. Aylar yıllar geçse de izleri size bela gibi yapışmıştır.” (Ü38, EÖ).

(Görüşme Ü38, EÖ) Afet zorluklar gibidir. Çünkü afet elimizdekileri ve sevdiklerimizi alıp gitmiştir. Ne kadar zaman geçerse geçsin bunun zorluklarını yaşıyoruz.

Kategori 2: Yok Oluşa Sebep Olan

Tablo 73 incelendiğinde “yok oluşa sebep olan” kategorisinin toplam 15 metafor ve 21 katılımcı (%15.12) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “savaş” ($f = 5$), “ölüm” ($f = 3$) ve “yıkım aracı” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “yok

oluşa sebep olan” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine ilişkin gerekçelere yer verilmiştir.

*“Afet **savaş** gibidir. Çünkü birçok insan bu olay neticesinde evlerini memleketlerini kaybeder. Yaraları zor sarılır.” (Ü133, KÖ).*

(Görüşme Ü133, KÖ) Afet savaş sonrası insanların yaşadıkları sıkıntılar gibidir. İnsanlar afet sonrası evini köyünü ailesini kaybetmiştir. Moraller çok kötüdür. Savaş sonrası durumda böyledir.

*“Afet **ölüm** gibidir. Çünkü ölümünde afetinde ne zaman geleceği belli değildir.” (Ü45, KÖ).*

(Görüşme Ü45, KÖ) Afet ölümle benzerdir. İkisine de yapabileceğimiz bir şey yoktur. Olan olur.

*“Afet **yıkım aracı** gibidir. Çünkü nereye ya da hangi bölgeye vurursa orası yıkılır veya mahvolur.” (Ü161, EÖ).*

Kategori 3: Telafisi Olan

Tablo 73 incelendiğinde “telafisi olan” kategorisinin toplam 10 metafor ve 10 katılımcı (%7.20) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil

edilmektedir. Aşağıda katılımcının “*telafisi olan*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

“Afet hatalarımız gibidir. Çünkü ikisinden de bir ders çıkarabilirsek ileri de olabilecek afetleri en az hasarla kurtarabiliriz.” (Ü88, EÖ).

Kategori 4: Zamansız Meydana Gelen

Tablo 73 incelendiğinde “zamansız meydana gelen” kategorisinin toplam 7 metafor ve 9 katılımcı (%6.48) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanı “belirsizlik” ($f = 2$) ve “davetsiz misafir” ($f = 2$)’dir. Aşağıda katılımcıların “*zamansız meydana gelen*” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine ilişkin gerekçelere yer verilmiştir.

“Afet davetsiz misafir gibidir. Çünkü ikisi de beklemediğim anda gelir. Davetsizce gelir hiç umulmadık şekilde gider.” (Ü92, KÖ).

“Afet belirsizlik gibidir. Çünkü ne zaman ne olacağı afette belirsizdir. Ansızın ortaya çıkar.” (Ü76, EÖ).

Kategori 5: Birliktelik Sağlayan

Tablo 73 incelendiğinde “birliktelik sağlayan” kategorisinin toplam 2 metafor ve 2 katılımcı (%1.44) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında her metafor bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Aşağıda katılımcının “*birliktelik sağlayan*” kategorisini oluşturan metaforu neden geliştirdiğine yönelik gerekçesine yer verilmiştir.

“Afet yardımlaşma gibidir. Çünkü birisi yıkıldığında öteki ona yardım edebilir. Afette de böyledir. Bir bölge diğerine yardım için sıraya girer.” (Ü48, EÖ).

Afet kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar afet kavramını genel olarak yok oluşa sebebiyet veren, olumsuzlukları beraberinde getiren, ortaya çıktıktan sonra telafisi zor olabilen, zamansız bir şekilde ortaya çıkan ve birlikteliği sağlayan bir unsur olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir.

4.3.12. Yön Kavramına İlişkin Bulgular

Tablo 74

Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Yön” Kavramına Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar

<i>Sıra No</i>	<i>Metafor</i>	<i>(f)</i>	<i>%</i>	<i>Sıra No</i>	<i>Metafor</i>	<i>(f)</i>	<i>%</i>
1	Ağaç Yosunları ve Güneş	1	0.80	20	İnsanın Kararı	2	1.60
2	Aile	2	1.60	21	İnsanlar	1	0.80
3	Allah Yoludur	1	0.80	22	İş Seçenekleri	1	0.80
4	Anne Baba	2	0.80	23	Kâbe'yi Tavaf Etmek	1	0.80
5	Atamız	2	1.60	24	Kitap	2	1.60
6	Damar	1	0.80	25	Navigasyon Cihazı	2	1.60
7	Dersler	1	0.80	26	Nefsimiz	1	0.80
8	Din	1	0.80	27	Ok	4	3.20
9	Doğal Unsurlar	1	0.80	28	Öğretmen	7	5.60
10	Doğru ve Yanlış Yolu Seçmek	2	1.60	29	Pusula	19	15.20
11	Doğru Yoldan Olmak	2	1.60	30	Rehber	3	2.40
12	Farklı Yollar	1	0.80	31	Seçeceğimiz Karar	1	0.80
13	Genlerin Sıralanması	1	0.80	32	Trafik Levhaları	4	3.20
14	Harita	3	2.40	33	Yaydan Çıkmış Ok	1	0.80
15	Hayat	1	0.80	34	Yıldızlar	1	0.80
16	Hayatın Doğruları ve Yalanları	1	0.80	35	Yollar	1	0.80
17	Hayatın Kararı	1	0.80	36	Yollardaki Tabelalar	1	0.80
18	Helal Haram	1	0.80	37	Yönetmek	1	0.80
19	Işık	1	0.80	38	Yüzde Elli Şans	1	0.80
Toplam						80	100

Tablo 74 incelendiğinde, üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcılar “Yön” kavramına yönelik 38 metafor geliştirmişlerdir. Geliştirilen metaforların yarısından fazlası (24) yalnız bir katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Geriye kalan 14 metafor ise 2-19 katılımcı tarafından temsil edilmektedir. Metafor başına düşen ortalama katılımcı sayısı yaklaşık olarak 2.10’dur. Bu kavrama ilişkin metaforların frekans dağılımına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “pusula” ($f = 19$), “öğretmen” ($f = 7$) ve “oklar” ($f = 4$) gelmektedir.

Tablo 75

Üst Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Katılımcıların “Yön” Kavramına Yönelik Sahip Oldukları Metafor Kategorileri

<i>Sıra No</i>	<i>Kategori Adı</i>	<i>Metafor</i>	<i>Metafor Sayısı</i>	<i>Toplam Metafor</i>
1	Yol Gösteren Bilgi Veren	Ağaç Yosunları ve Güneş, Aile Anne Baba, Atamız, Damar, Doğal Unsurlar, Farklı Yollar, Genlerin Sıralanması, Işık, İnsanlar, Kitap, Navigasyon Cihazı, Ok, Öğretmen, Pusula Rehber Trafik Levhaları Yaydan Çıkış Ok Yıldızlar Yollar Yollardaki Tabelalar Yönetmek	22	61
2	Doğru Adımda Mutluluğa Ulaştıran	Allah Yoludur, Dersler, Din Doğru ve Yanlış Yolu Seçmek, Doğru Yoldan Olmak, Hayat, Hayatın Doğruları ve Yalanları, Hayatın Kararı, Helal Haram, İnsanın Kararı, Yüzde Elli Şans, Nefsimiz, Seçeceğimiz Karar, İş Seçenekleri, Kâbe'yi Tavaf Etmek	16	18

Tablo 75 incelendiğinde, üst sosyo-ekonomik düzeydeki katılımcıların “Yön” kavramına yönelik geliştirdikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından 2 kavramsal kategori altında toplanmıştır. Her metafor katılımcıların yaptıkları açıklamalar doğrultusunda metaforun gerekçesini oluşturan düşünce kapsamında gruplandırılmıştır.

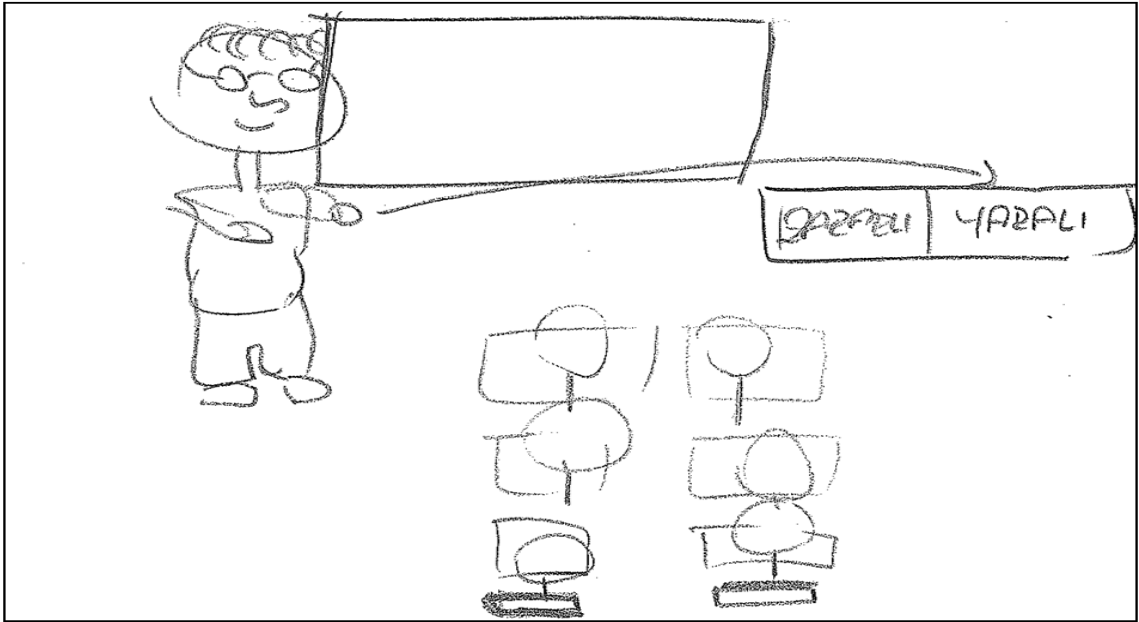
Kategori 1: Yol Gösteren

Tablo 75 incelendiğinde “yol gösteren” kategorisinin toplam 22 metafor ve 61 katılımcı (%48.80) şeklinde olduğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar arasında “pusula” ($f = 19$), “öğretmen” ($f = 7$) ve “oklar” ($f = 4$) gelmektedir. Aşağıda katılımcıların “yol gösteren” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirilen metafora ait resim / karikatür ve görüşmelere yer verilmiştir.

“Yön **pusula** gibidir. Çünkü yolunu kaybeden bir insanın doğru yolu bulabilmesi için kendine bir yol çizmesi gerekir. Pusula da insanlara yolunu bulduran bir cihazdır.” (Ü67, KÖ).

“Yön **öğretmen** gibidir. Çünkü öğretmenler bize doğruyu yapmamız için emek sarf ederler. Bir işin olumlu ya da olumsuz yanlarını anlatırlar. Yol gösterici biri olurlar.” (Ü134, EÖ).

(Görüşme Ü134, EÖ) Yön öğretmenimize benzer. Öğretmenler bize yanlış yapmamamız için sürekli doğru şeyler söylerler. Zararlı ile yararlı arasındaki farkları söylerler. Uymak bizlere kalır.

“Yön **oklar** gibidir. Çünkü okların uç kısımları bize nereye gitmemiz gerektiğini buldurur. Daha çok araçla bir yerden bir yere giderken okları takip ederiz.” (Ü130, KÖ).

(Görüşme Ü130, KÖ) Yön oklar gibidir. Çünkü yönde ok işaretleri var. Onlar nereyi gösterirse biz o tarafa gidiyoruz.

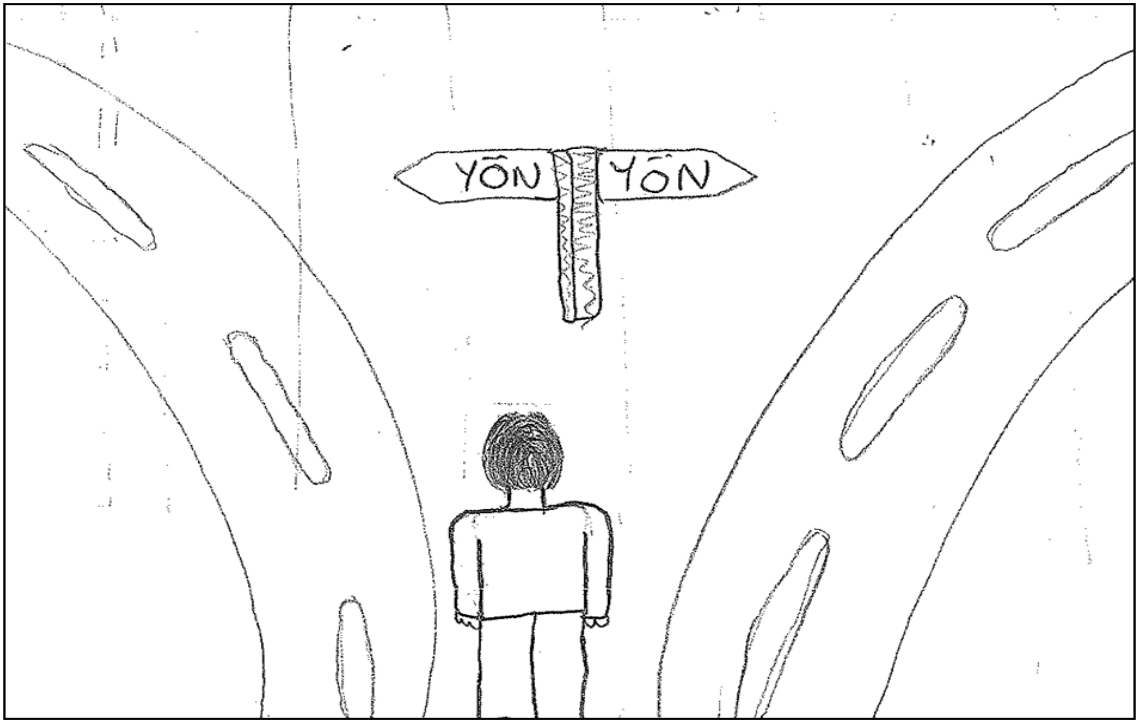
Kategori 2: Doğru Adımda Mutluluğa Ulaştıran

Tablo 75 incelendiğinde “doğru adımda mutluluğa ulaştıran” kategorisinin toplam 15 metafor ve 18 katılımcı (%14.40) şeklinde oluştuğu görülmektedir. Bu kategoride bulunan metaforların frekans dağılımlarına bakıldığında en sık kullanılanlar

arasında “doğruyu kovalamak” ($f = 2$), “insanın kararları” ($f = 2$) ve “doğru ve yanlış seçmek” ($f = 2$) gelmektedir. Aşağıda katılımcının “doğru adımda mutluluğa ulaştıran” kategorisini oluşturan metaforları neden geliştirdiklerine yönelik gerekçelerine, bazı katılımcılar tarafından geliştirdikleri metafora ait resme / karikatüre ve görüşmeye yer verilmiştir.

“Yön **doğruyu kovalamak** gibidir. Çünkü insanlar içki kumar gibi şeylerden uzak durmalıdır. Bu doğruyu buldurur bize. Yönümüzü iyiye güzele çevirirsek işlerimiz yolunda gidecektir.” (Ü125, EÖ).

“Yön **insanın kararları** gibidir. Çünkü insan hayatında çok farklı kararlar alabilir ve ayırım yaşayabilir. Bu yüzden insan alacağı kararların doğru olup olmadığını iyi belirlemelidir. Aksi halde yönünü ve yolu yanlış yoldur.” (Ü120, KÖ).

(Görüşme Ü120, KÖ) Yön insanların verdiği kararlar gibidir. Çünkü kararlarımız çok önemlidir. Bir yanlış bizi hataya götürür.

Yön kavramına ilişkin kategorilerle ilgili oluşturulan metaforların gerekçelerine bakıldığında; katılımcılar yön kavramını yol gösteren, bilgi veren ve doğru yol belirlendiğinde mutluluğa ulaştıran bir unsur olduğu yönünde görüşler bildirmişlerdir.

BÖLÜM V

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5. 1. Bölge Kavramına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

“*Bölge*” kavramına ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde, çalışma grubunda bulunan katılımcıların “*bölge*” kavramına yönelik toplamda (Alt-Orta-Üst SED) 125 geçerli metafor ürettikleri görülmektedir. Bölge kavramına ilişkin SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların geliştirdikleri metaforlar, buna bağlı olarak oluşturulan metafor kategorileri ve katılımcılar tarafından çizilen resim/karikatürler (A96/O129/Ü27) incelendiğinde, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun bölgeyi “*dallara ayrılan, çeşitliliği olan ve farklılığı olan*” şeklinde algıladıkları görülmektedir. Bu bulgu öğrencilerin bölge kavramını, belli bir coğrafi yere ait özelliklerin farklı bir yerle ilişkili özelliklerden ayrışması biçiminde algıladıklarını göstermektedir. Sanır (2000, s. 49) bölge kavramını, “Yeryüzü şekilleri, iklimi, bitki örtüsü bakımından bir birlik oluşturan, bu özellikleriyle çevresinden ayrılan yeryüzü veya ülke bölümü” biçimindeki tanımlamaktadır. Bu ifade, araştırmanın ilgili bulgusunu desteklemesi bakımından önemli görülebilir.

Bölge kavramına ilişkin katılımcıların ortaya koyduğu bir başka sonuç, bölgenin “*birlikte oluştuğuna ve belirleyici olduğuna*” yönelik katılımcı algılarıdır. Bu sonucun bazı katılımcılar tarafından çizilen (A,2) resim/karikatürlerle desteklendiği görülmektedir. İzbirak'ın (1992) ve Keleş'in (1999) bölge tanımları bu yönde görüş bildiren öğrencilerin algılarını destekler niteliktedir. İzbirak (1964, s. 46), bölgeyi “yeryüzünün doğal, beşeri ya da ekonomik özelliklerine göre belirmiş bir bölümü” olarak ifade ederken Keleş (1998, s. 29), “bir ülkenin, doğal özellikleri, nüfus yapısı, kaynakları, çıkarları açısından benzerlik gösteren, bir bütün olarak tasarlanmasında yarar görülen bölümü” olarak tanımlamıştır. Bununla birlikte, özellikle orta SED'deki katılımcılardan bazılarının bölge kavramını “*sınırları olan*” “*kapsayıcı olan*” ve “*hayat veren*” şeklinde algıladıkları görülmektedir.

5.2. Coğrafi Konum Kavramına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

“*Coğrafi konum*” kavramına ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde, çalışma grubunda bulunan katılımcıların “*coğrafi konum*” kavramına yönelik toplamda (Alt-Orta-Üst SED) 94 geçerli metafor ürettikleri görülmektedir (*Satır ve sütunlar*,

mekanımız, navigasyon cihazı, hazine, iklim, adımızdan söz ettirmek ve ülkenin değerleri gibi). Bu durum, “*coğrafi konum*” kavramının tek bir metafor ile bir bütün olarak açıklanabilmesinin mümkün olmadığı şeklinde yorumlanabilir.

Coğrafi konum kavramına ilişkin SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların geliştirdikleri metaforlara, buna bağlı olarak oluşturulan metafor kategorilerine ve katılımcılar tarafından çizilen resim/karikatürlere (A2, KÖ - O77, EÖ - Ü33, EÖ - Ü106, KÖ) bakıldığında, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun coğrafi konumu “*belirleyici olan ve önem belirleyen*” şeklinde algıladıkları görülmektedir. Bu durum, katılımcılarla yapılan görüşmelerde ortaya çıkan (Görüşme A2, KÖ - Ü33, EÖ - Ü106, KÖ) “*Coğrafi konumumuz bizim yaşamımıza yön verebilir. Yaşantılarımız üzerinde etkisi çoktur. Çünkü bir yerin coğrafi konumu o yerin yağışlı mı yağışsız mı, karasal mı değil mi vb. hepsi üzerinde etkilidir. Böyle olunca biz orada tarım mı yaparız, hayvancılık mı ya da ikisi de mi olmaz. Bunları bilmiş oluruz*” (belirleyici olan) ve “*Coğrafi konumumuz mekanımızdır. Coğrafi konumumuz bulunduğumuz yere göre önem gösterir. İstanbul mesela çok önemlidir. 1453 Fetih filmine gitmiştim. Filmin başlangıcındaki Hz Muhammed'in sözü çok güzel.*” (önem belirleyen) şeklindeki ifadelerle de desteklenmektedir.

Coğrafi konum kavramına ilişkin başka sonuç ise SED farkı gözetilmeksizin coğrafi konum kavramının katılımcılar tarafından “*yol gösteren ve farklılığın ifadesi*” şeklinde algıladıklarıdır. Bu sonucun bazı katılımcılar tarafından çizilen resim/karikatürler (O80, KÖ) ve görüşmelerle (Görüşme A97, E.Ö - O80, KÖ - O63, KÖ) desteklendiği görülmektedir. Bunların yanında, coğrafi konum kavramına ilişkin bir başka sonuç ise SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların coğrafi konumu “*soyutluluğu olan*” şeklindeki algılarıdır. Bu sonucun bazı katılımcılar tarafından çizilen resim/karikatürler (A78, KÖ - O117, KÖ) ve görüşmelerle (Görüşme A78, K.Ö - 117, KÖ) desteklendiği görülmektedir.

Katılımcıların coğrafi konuma ilişkin geliştirdikleri metaforlarda “*harita, atlas*” gibi coğrafi konumla yakından ilişkili olan kavramlara ait çok az metafor oluşturmaları, öğrencilerin coğrafi konum konusundaki bilişsel bilgi düzeylerindeki eksikliğin göstergesi olabilir. Cankara (2008) coğrafi konum kavramının harita-atlas ve diğer görsel materyaller kullanılmadan öğrencilerin kavrayabilmesinin zor olduğunu ve bu kavramın soyut olması nedeniyle somutlaştırılarak (harita, atlas vb.) verilmesi

gerektiğini belirtmiştir. Bu ifadeye paralel bir biçimde Öktem (2006), kavramların somutlaştırılmasının ve günlük hayatla ilişkilendirilmesinin, kavram öğretimi sürecine önemli katkı sağlayacağını ileri sürmektedir. Bu kavrama yönelik benzer yanılgıların, yapılan diğer araştırmalarla da tespit edildiği görülmüştür (Akbaş, 2002; Cin, Engin ve Akbaş 2005; Kılıçoğlu, 2010).

Öğrencilerin coğrafi kavramları bilimsel gerçeklerden farklı olarak algıladıklarına ilişkin bulgular daha önce bir dizi çalışmada ortaya konmuştur (Cin ve diğerleri, 2005; Cin ve Yazıcı 2002; Harwood ve Jackson 1993; May 1998; Platten 1995; Taylor, Barker ve Jones 2003). Mevcut çalışmada da öğrencilerin, coğrafi konum hakkında bazı yanlış algılamalara düştükleri görülmüştür. Örneğin, bir öğrenciyle yapılan görüşmede (*Görüşme O21, EÖ*) “coğrafi konum bir yerin uzaklığını ve o yere ne kadar zamanda gidildiğini bilmek için gerekir.” şeklindeki ifadesi bu kavrama ait yanlış içinde olduklarının göstergesidir. Ayrıca bazı öğrencilerin, coğrafi konuma ait ortaya koydukları metaforlarda, paralel-meridyen ve enlem-boylam kavramlarına yer verdikleri görülmüştür. Öğrencilerin oluşturdukları bu metaforlar, coğrafi konum kavramını doğru bir şekilde karşılamadığı gibi, öğrenciler metafor oluşturdukları kavrama ait de doğru gerekçeler ve resim/karikatürler sunamamışlardır. Örneğin, öğrencilerden bazıları çizmiş oldukları resim/karikatürlerde (*A100, KÖ*) “Türkiye’den geçen paraleller daireleri” diyerek meridyen çizgilerini göstermişlerdir. Sonuç olarak katılımcıların coğrafi konum kavramına ait algıları genel olarak doğru olmakla birlikte bazı katılımcıların bu kavrama ait yanlış içinde oldukları da görülmektedir.

5. 3. Çevre Kavramına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

“Çevre” kavramına ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde, çalışma grubunda bulunan katılımcıların “çevre” kavramına yönelik toplamda (Alt-Orta-Üst SED) 83 geçerli metafor ürettikleri görülmektedir. Bu durum mevcut araştırma kapsamında yer alan diğer kavramlarla karşılaştırıldığında “çevre” kavramına yönelik katılımcıların daha az geçerli metafor oluşturduğunu göstermektedir. Balcı’nın (2010) araştırma bulguları ilköğretim düzeyinde en düşük seviyede kazanılan coğrafi kavramın sosyal çevre olduğunu göstermektedir. Bu bulgu araştırmanın ilgili bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Katılımcıların “çevre” kavramına ilişkin daha az geçerli metafor üretmeleri, “çevre” kavramının kapsamının geniş, kısmen karışık ve soyut olmasından ileri gelebilir. Çevre kavramına yönelik katılımcılar, “annemiz”, “insan vücudu”,

“akciğer”, “hayat”, “çuha çiçeği” gibi birbirinden farklı metaforlar kullanmıştır. Bu durum, çevre kavramının tek bir metaforla bir bütün olarak açıklanabilmesinin mümkün olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Bu bulgu, Aydın (2011) tarafından yapılan üniversite öğrencilerinin çevre kavramına yönelik, “anne”, “atardamar”, “fıdan”, “gül”, “hayat”, “insan”, “kalp” gibi birbirinden farklı metaforlar oluşturduğu çalışmanın bulgularıyla örtüşmektedir.

“Çevre” kavramına ilişkin katılımcıların geliştirdikleri metaforlara, buna bağlı olarak oluşturulan metafor kategorilerine ve katılımcılar tarafından çizilen resim/karikatürlere (097, KÖ - Ü2, EÖ - A10, EÖ - O7, KÖ - Ü67, KÖ) bakıldığında, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun çevre kavramını “gösterilen öneme bağlı ve vazgeçilmez olan” şeklindeki algıladıkları görülmektedir. Ayrıca “gösterilen öneme bağlı” kategorisine ait olarak katılımcılarla yapılan görüşmelerdeki (Görüşme Ü2, EÖ - O97, KÖ) “Çevre insan gibidir. Çünkü insan kötü bir hastalığa yakalandığı zaman bazı zamanlar sağlam olan diğer organları da bundan zarar görebilirler. Çevre de böyle. Zararlı atıkları denize ya da karaya atarsak çevre zarar görecektir” ve “Çevre de iç organlarımız da aynıdır. Çünkü benim bir yerim ağrıdığında ve hastalandıysa diğer organlarıma da sıçrayabilir. Çevre deki durumda böyledir. Dışarıya pislik atarsak o pislik orada mikrop üretir ve bu mikroptan diğer canlılar etkilenir.” ve “vazgeçilmez olan” kategorisine ait katılımcılarla yapılan görüşmelerdeki (Görüşme A10, EÖ - O67, KÖ) “Ben çevreyi insana benzettim. Çünkü insan kendini değerli hissetmek ister. O yüzden yakın arkadaşım ile bildiğim bir şeyi paylaşırsam ona kendini değerli hissettirim. Çevre de öyledir. Ona iyi davranmalıyız.” ve “Çevre oksijen gibidir. Çevre için gerekli olan oksijen eğer havada olmaz ise çevredeki canlılar ortadan kalkar.” şeklindeki ifadelerle desteklendiği görülmektedir.

“Çevre” kavramına ilişkin ortaya çıkan bir başka sonuç ise özellikle alt ve orta SED olmak üzere bütün katılımcılar tarafından çevrenin, “huzur kaynağı” olduğu şeklindeki algılarıdır. Bu sonucun, katılımcı tarafından çizilen (A7, KÖ) resim/karikatürle de desteklendiği görülmektedir. Oluşturulan bu kategorinin, bazı araştırmacılar tarafından “çevre” kavramına ilişkin yapılan çalışmalarda sınıflandırmalarla da benzerlik gösterdiği görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin ve coğrafya öğretmenlerinin çevre kavramına ilişkin algılarının açığa çıkarıldığı iki ayrı çalışmada, katılımcıların oluşturdukları metaforlarda çevreyi “huzur kaynağı” olarak da algıladıkları görülmektedir. Bunların yanında, SED farklı gözetilmeksizin

katılımcılardan bazılarının “çevre” kavramını “sonsuz olan” “değişime açık” ve “öğretici olduğu” şeklinde algıladıkları görülmektedir. Ayrıca “değişime açık” kategorisine ait olarak çizilen resim (O118, KÖ) ve yapılan görüşmedeki (Görüşme O118, K.Ö) “Çevreyi çuha çiçeğine benzetebiliriz. Çünkü çuha çiçeği sıcaklığına göre havanın farklı renklere bürünebilir. Yazı kışı farklıdır. Rengarenk bir görüntüsü vardır. Çevremize baktığımızda da mevsim değişimleri sırasında sürekli renk değiştirir.” şeklindeki ifadeler, katılımcının bu düşüncesini destekler niteliktedir.

Katılımcıların çevreye ilişkin geliştirdikleri metaforların genellikle “Çöplük, temizlik, ağaç, evimiz, yeşil alan” şeklinde olması ve çevrenin diğer unsurlarına (toprak, su, hava, flora ve fauna) yönelik çok az metafor oluşturmaları, onların çevre konusundaki bilişsel bilgi düzeylerindeki eksikliklerinin bir göstergesi olabilir. Bu bulgu, Tahiroğlu (2011) tarafından yapılan çalışmadaki öğrencilerin çevreye yönelik ifadelerinin büyük oranda “ağaçlandırma” ve “çevre temizliği” şeklinde olması, öğrencilerin çevreye ilişkin olarak canlılara, sulara ve havaya yönelik görüş bildirmemeleri sonucuyla da örtüşmektedir. Bu durum çevre kavramının temizlikten, çöplükten ya da ağaçlardan ibaret olmadığı, aynı zamanda çevrenin yukarıda da belirtilen başka unsurlarının (toprak, su, hava, flora, fauna) olduğu şeklindeki bilincin öğrencilerce edinilmediğinin ya da eksik edinildiğinin göstergesi olabilir.

Tüm kategorilerde dikkat çeken bir nokta da katılımcılar tarafından temiz bir çevrenin önemli olduğunun dile getirilmiş olmasıdır. Çevre bilinci, doğayı tanımanın ve ona zarar veren etkenlerin bilinmesinin yanı sıra çevreyi koruma yönünde davranış göstermeyi de ifade eder. Bu bağlamda, öğrencilerin bu yönde metaforlar oluşturmaları olumlu karşılanabilir.

5.4. Harita Kavramına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

“Harita” kavramına ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde, çalışma grubunda bulunan katılımcıların “harita” kavramına yönelik toplamda (Alt-Orta-Üst SED) 119 geçerli metafor ürettikleri görülmektedir.

SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların geliştirdikleri metaforlara, buna bağlı olarak oluşturulan metafor kategorilerine ve katılımcılar tarafından çizilen resim/karikatürlere (A7, KÖ - O121, KÖ - Ü143, KÖ) bakıldığında, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun haritayı “yol gösteren” olarak algıladıkları görülmektedir. Buna bağlı

olarak katılımcılarla yapılan görüşmelerde (*Görüşme A7, KÖ - O121, KÖ - Ü143, KÖ*); “*Harita yol gösterici gibidir. Çünkü harita bizi kesinlikle yarı yolda bırakmaz. Elimize aldığımızda gideceğimiz yere bizi anında ulaştırır.*”, “*Harita pusulayla aynı şekilde bir görevi vardır. Pusulaya da bakarız bilemediğimiz yerleri buluruz, haritaya da bakarız kendi şehrimizi buluruz*” ve “*Harita öğretmenimiz gibi. Çünkü öğretmenimizde bazen öğütleriyle bize doğruyu yanlıştan ayırmamızı sağlıyor. Haritada da hep doğrular var bizi yanlışla götürmez.*” şeklinde görüş bildirdikleri görülmektedir. Harita kavramına ilişkin katılımcılar tarafından oluşturulan metaforlar, metafor kategorileri, çizilen resim/karikatürler ve öğrencilerle yapılan görüşmeler incelendiğinde, öğrencilerin harita kavramına yönelik, “*yol gösterici ve yönümüzü bulmaya yarayan bir araç*” olduğu şeklinde yanlış içerere algılamalar oluşturdukları görülmektedir. Bu sonuç, öğrencilerin günlük yaşam alışkanlıklarının etkisi ve haritaya ait teknik ifadelerin öğrenciler için soyut kalması ile ilişkilendirilebilir.

Harita kavrama ilişkin bir başka sonuç ise orta ve üst SED'deki katılımcıların oluşturdukları metaforlara, buna bağlı olarak oluşturulan metafor kategorilerine ve katılımcılarca çizilen resim/karikatürlere (*O42, KÖ - Ü21, KÖ*) bakıldığında, harita kavramının katılımcılar tarafından “*çeşitlilik gösteren*” olduğuna yönelik algılamalarıdır. Bu durumun katılımcılarla yapılan görüşmelerdeki (*Görüşme O42, KÖ - Ü21, KÖ*); “*Haritayı yapboza benzettim. Çünkü yapbozların hem şekli hem de içindeki kesik çizgiler haritayı hatırlatır bana. Yapbozda parçalı parçalı sanki bir sınır varmış gibi bir görüntüsü var. Bir de yapbozda mesela manzara yapbozu var, hayvan resimleri var farklı farklı. Haritada da öyle; fiziki ve siyasi var.*” ve “*Haritayı meyve tabağına benzettim ben. Çünkü haritaya bakıyorum çok renkli oluyor bazı haritalar. Yazımda da belirttiğim gibi çeşit çeşit haritalar var. Dağları gösteren, ülkeleri gösteren ya da diğer haritalar. Meyve tabağına bakarsak aynıdır. Her bir meyve farklı renktedir. Her birinden alabileceğimiz vitamin tat farklıdır.*” şeklindeki ifadelerle de desteklendiği görülmektedir. Haritalar kullanım amaçlarına göre türlerine ayrılmaktadır (Konularına ve ölçeklerine göre haritalar). Bu kategoriye ait katılımcılarla yapılan görüşmeler incelendiğinde, katılımcıların haritanın farklı türlerinin olduğuna dair görüşler (*O42, KÖ*) bildirmeleri, öğrencilerin harita kavramını bilişsel düzeyde doğru bir şekilde algıladıklarının göstergesi olabilir. Öte yandan, orta ve üst SED'deki katılımcıların harita kavramını “*belirleyici olan ve bilgi veren*” şeklinde algıladıkları görülmektedir. Haritaların çeşitli coğrafi bilgileri ve coğrafi olayların dağılışı gösterdiği ve haritalar

sayesinde coğrafi bilgilerin somut ve daha anlaşılır hale getirildiği düşünüldüğünde, katılımcıların bu kavrama ait ortaya koydukları bu algılamaların doğru bir şekilde kazanılmış olduğu ifade edilebilir.

Mevcut araştırma kapsamında elde edilen bir başka sonuç ise SED farklı gözetilmeksizin katılımcıların harita kavramına yönelik oluşturdukları metaforlar içerisinde “*navigasyon*”, “*GPS*”, “*bilgisayar*”, “*google map*” gibi yeni teknolojiye ait metaforlar üretmeleridir. Bu bulgu, teknolojinin öğrenme üzerindeki etkililiğini, öğrencilerin bu teknolojileri güncel olarak takip ettiklerini, bunun sonucu olarak da harita kavramına gelen teknolojilerle birlikte yeni anlamlar yüklendiğinin ortaya koyulması bağlamında önemli görülebilir.

5.5. Ölçek Kavramına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

“*Ölçek*” kavramına ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde, çalışma grubunda bulunan katılımcıların “*ölçek*” kavramına yönelik toplamda (Alt-Orta-Üst SED) 95 geçerli metafor ürettikleri görülmektedir. Ölçek kavramına ilişkin SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların geliştirdikleri metaforlara ve buna bağlı olarak oluşturulan metafor kategorilerine, katılımcılar tarafından çizilen resim/karikatürlere (A117, KÖ - Ü24, KÖ) bakıldığında, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun ölçek kavramını “*ayrıntılı incelemeye yarayan*” olarak algıladıkları görülmektedir. Buna bağlı olarak katılımcılarla yapılan görüşmelerde (Görüşme A117, KÖ - Ü24, KÖ); “*Büyüteçle ölçek hemen hemen aynı görevi yaparlar. Ölçek haritaların altında bir sayıyla belirtilir. O sayı onu küçültür ya da büyültür. Büyüteç de bizim küçük ya da büyük olan bazı şeyleri istediğimiz şekilde görmemiz için bir araçtır.*” ve “*Ölçek DNA modelinin oranlanması gibidir. Haritayı da DNA'yı da inceleyebilmek için belli oranda küçültmek gerekir.*” biçimindeki düşünceleri, ölçek kavramının katılımcılarca bilişsel manada doğru bir şekilde kazanıldığının göstergesi olabilir. Öte yandan, ölçek kavramına ait bazı katılımcıların yanılgı içerisinde oldukları görülmüştür. Ölçeği, katılımcılardan bazıları coğrafi bir kavram olarak görmemiş, fen bilimlerinde laboratuvar ortamında deneylerde kullanılan bir araç olarak değerlendirmişlerdir. Katılımcıların yapmış oldukları resim/karikatürler (A4, KÖ - O130, EÖ) ve katılımcılarla yapılan görüşmeler (Görüşme A4, KÖ - O130, EÖ) araştırmanın bu bulgusunu destekler niteliktedir.

Yine SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların geliştirdikleri metaforlara, buna bağlı olarak oluşturulan metafor kategorilerine ve katılımcılar tarafından çizilen resim/karikatüre (A51, EÖ) bakıldığında, katılımcıların ölçeği, “*karar vermede fayda sağlayan*” şeklinde algıladıkları görülmektedir. Ayrıca, bir katılımcıyla yapılan görüşmedeki (Görüşme A51, EÖ) “*Ölçek aynı metreye benzer. Çünkü yapılacak ölçümlerde her ikisinde de kesik kesik çizgiler var.*” şeklindeki ifade, ölçek kavramının bilişsel, duyuşsal ve psikomotor düzeyde kazanıldığının bir göstergesi olabilir.

Bu kavrama ilişkin bir başka sonuç ise alt ve orta SED'deki katılımcılarca ölçeğin, “*sistemli olan*” şeklinde algılanmasıdır. Bu durum, bazı katılımcılar tarafından çizilen resim/karikatürlerle (O114, KÖ) de desteklenmektedir. Bu duruma yönelik bir katılımcı ile yapılan görüşmedeki (Görüşme O114, KÖ) “*Ölçeği büyütece benzettim ben. Her ikisinin de amacı çünkü bir şeyi küçültmek ya da büyültmek.*” şeklindeki ifade “ölçek” kavramının doğru bir şekilde kazanıldığının bir göstergesi olabilir. Bununla birlikte, orta SED'deki katılımcıların “ölçek” kavramını, “*duruma göre değişiklik gösteren*” şeklinde algıladıkları görülmektedir. Bu durumun katılımcı tarafından çizilen resim/karikatürle (O77, EÖ) desteklendiği görülmektedir. Bu duruma yönelik katılımcı ile yapılan görüşmedeki (Görüşme O77, EÖ) “*Ölçek dürbüne benzer. Çünkü ölçekte uzaktaki bir görüntüyü yakınlaştırabiliriz. Dürbünde de böyledir. Silahın ne kadar kaliteliyse uzak o kadar yakın olur.*” şeklindeki düşüncesi ölçek kavramının bilişsel, duyuşsal ve psikomotor düzeyde kazanıldığının göstergesi olabilir. Bütün bunların yanında, “ölçek” kavramına ait bir başka sonuç da üst SED'deki katılımcıların “ölçeği”, “*sınırlılıkları olan*” ve “*farklılıkları olan*” şeklindeki algılardır. Ayrıca “*sınırlılıkları olan*” kategorisine ait olarak çizilen resim (Ü143, KÖ) ve yapılan görüşmedeki (Görüşme Ü143, KÖ) “*Ölçeği var olan kurallara benzettim. Ölçekte bir büyültme ve küçültme sınırı vardır. Onu üzerine çıkamayız. Yani küçültmenin ya da büyültmenin de bir sınır vardır. Kurallarımızda böyledir. Belirlidir ve biz onları aşamayız.*” şeklindeki ifadesi katılımcının bu düşüncesini destekler niteliktedir.

Ölçek kavramı, yapı itibariyle karmaşık ve anlaşılması zor bir özellik gösterir. Kaminske (1997) karmaşık kavramları içerisinde çok sayıda alt kavramı bulunduran kavramlar şeklinde tanımlamıştır. Bu durumda ana kavramın (ölçek) anlaşılabilmesi için alt kavramların (harita, yüzölçümü vb.) bilinmesi ve bunlar arasında mantıklı bir ilişkinin kurulması gerekir. Bu durum gerçekleşmediğinde, ana kavram olan ölçek kavramının anlaşılması güçleşmektedir.

5.6. Turizm Kavramına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

“Turizm” kavramına ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde, çalışma grubunda bulunan katılımcıların “turizm” kavramına yönelik toplamda (Alt-Orta-Üst SED) 138 geçerli metafor ürettikleri görülmektedir. “Turizm” kavramına ilişkin SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların geliştirdikleri metaforlara ve buna bağlı olarak oluşturulan metafor kategorilerine ve katılımcılar tarafından çizilen resim/karikatürlere (O15, KÖ - Ü120, KÖ) bakıldığında, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun “turizmi”, “klâsik bir algı olarak” değerlendirdikleri görülmektedir. Buna bağlı olarak katılımcılarla yapılan görüşmelerde (Görüşme O15, KÖ - Ü120, KÖ); “Turistik geziler de genelde rehber olur. Rehber olmasa da gittiğimiz yerlerde panolar var. Bu panoların üzerinde bazen o yerle ilgili yeni bilgiler veriyorlar. Bulak mağarasının girişindeki panoda bu var.” ve “Turizm birlik beraberlik ve insanları arası bağ gibidir. Turizm sayesinde biz dışarıdan gelen insanları tanırız onlar hakkında fikirler elde edebilir, birbirimize kültürlerimizi öğretebiliriz. Ben mesela Yunanları hiç sevmezdim. Bizim köye geldiler geçen sene çok iyi insanlar.” şeklindeki ifadeler “turizm” kavramının katılımcılarca doğru bir şekilde kazanıldığının göstergesi olabilir. Araştırmanın bu sonucu, Özder, Kaya ve Ünlü (2012) tarafından ortaöğretim öğrencilerinin turizm kavramına ilişkin algılarının analiz edildiği araştırmanın bulgularıyla örtüşmektedir. Özder ve diğerleri (2012) tarafından yapılan çalışmada, ortaöğretim öğrencileri de turizm kavramına yönelik en çok “klâsik bir algı” olduğuna dair metaforlar üretmişlerdir.

“Turizm” kavramına yönelik bir başka sonuç, SED farkı gözetilmeksizin özellikle üst SED'deki katılımcıların geliştirdikleri metaforlara, buna bağlı olarak oluşturulan metafor kategorilerine ve katılımcılar tarafından çizilen resim/karikatürlere (A1, KÖ - O,140 EÖ - Ü106, KÖ) bakıldığında; katılımcılar “turizmi”, “tarihi ve kültürel değerler açısından” değerlendirmişler ve buna yönelik metaforlar oluşturmuşlardır. Buna bağlı olarak katılımcılarla yapılan görüşmelerde (Görüşme A1, KÖ - O,140 EÖ - Ü106, KÖ); “Turizm Safranbolu'dur. Tarihi bir kenttir Safranbolu. Şehrimiz bu açıdan şanslıdır. Kültürel miras şehri Safranbolu'ya bir sürü turist geliyor.”, “Safranbolu'dan eski çarşıya doğru indiğimizde bir yazı var. Dünya miras şehri diye. Önünde sınıf olarak fotoğrafımız var zaten. Evlerini gezeriz, kültürleri öğreniriz. Eskiye ait ne varsa onlar hakkında bilgileniriz.” ve “Turizm Safranbolu evleri gibidir bence. Safranbolu'ya ailemle gittiğimizde bu evleri gezeriz. Bazılarında yemek

yerleri var şimdi. Bu tarihi evler çok eskilerden bu zamana geldiği için önemli.” şeklindeki ifadeler turizm kavramının katılımcılar tarafından doğru bir şekilde kazanıldığının göstergesi olabilir. Katılımcıların geliştirdikleri metaforlar ele alındığında, turizme yönelik oluşturulan klâsik algının yanı sıra, tarihi ve kültürel turizm öğelerini yansıtan metaforların varlığı dikkat çekmektedir. Bunlar arasında katılımcılar tarafından oluşturulan “Safranbolu”, “kültürel miras”, “tarihi eser”, “Sümela Manastırı”, “tarihi güzelliklere açılan kapı” gibi metaforlar yer almaktadır. Katılımcıların turizm kavramına yönelik oluşturdukları bu metaforlar, araştırmanın yapıldığı Karabük (Safranbolu) bölgesinin turizm açısından zengin bir içeriğe sahip olduğunu gösterebilir. Dolayısıyla öğretim sürecinde, turizm konusu planlanırken bu zengin turizm algısının dikkate alınması gerektiği söylenebilir.

Turizm kavramına yönelik bir başka sonuç ise SED farkı gözetilmeksizin katılımcılar tarafından oluşturulan metafor ve çizilen resim/karikatürler (A92, EÖ) incelendiğinde, katılımcıların turizm kavramını “*finansal açıdan*” değerlendirdikleri ve buna yönelik metaforlar oluşturdukları görülmektedir. Buna bağlı olarak katılımcıyla yapılan görüşmede (Görüşme O15, KÖ - Ü120, KÖ); “*Turizm bence para demektir. Benim teyzemlerinde eski çarşının içinde dükkânları var ve orada hediyelik eşya satıyorlar. Bu onlara para kazandırdı. Kışın çok değil ama yazın çok oluyor.*” şeklindeki ifadesi katılımcının bu düşüncesini destekler niteliktedir. Bununla birlikte, “*turizm*” kavramına yönelik bir başka sonuç, alt ve orta SED’deki katılımcıların oluşturdukları metaforlar ve katılımcı tarafından çizilen resim/karikatürde (A11, EÖ) turizmin “*fayda sağlayan*” şeklinde algılandığıdır. Ayrıca, alt ve orta SED’de bulunan katılımcılar oluşturdukları metaforlarda turizmi “*davetkâr olan*” olarak da ifade etmektedirler. Öte yandan, üst SED’deki katılımcılarca turizm kavramının “*farklılığın ifadesi, gösterilen öneme bağlı olan ve mutluluk veren*” şeklinde algıladıkları ve katılımcılardan turizmi “*mutluluk veren*” şeklinde algılayanların, buna yönelik resim/karikatür (O,10) çizdiği görülmektedir.

5.7. İklim Kavramına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

“*İklim*” kavramına ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde, çalışma grubunda bulunan katılımcıların “*iklim*” kavramına yönelik toplamda (Alt-Orta-Üst SED) 125 geçerli metafor ürettikleri görülmektedir. “*İklim*” kavramına ilişkin SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların geliştirdikleri metaforlara ve buna bağlı olarak

oluşturulan metafor kategorilerine, katılımcılardan tarafından çizilen resim/karikatürlere (A24, EÖ - O113, KÖ) bakıldığında, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun iklimi “*farklılığın ifadesi*” şeklinde algıladıkları görülmektedir. Buna bağlı olarak katılımcılarla yapılan görüşmelerde (Görüşme A24, EÖ - O113, KÖ), “*İklim, soba ve buzdolabı arasındaki fark gibidir. Çünkü baktığımızda Erzurum'da kar yağarken Antalya'da insanlar denize giriyorlar. Sonra bir bakıyoruz orada da kar yağıyor. Türkiye'de aynı günde dört mevsimi bir arada yaşıyor*” ve “*İklim insan gibidir. İnsanlar ruh hallerine göre bazen sevinir bazen üzülmürler. İklimlerde öyledir. Bazen çok sıcak bazen çok soğuk.*” şeklinde ifadeler kullanmışlardır. Bu ifadelerden de anlaşılacağı gibi öğrencilerin iklimi hava durumu ile karıştırdıkları, iklimin özelliklerini hava durumuna, hava durumunun özelliklerini de iklime atfettikleri görülmüştür. Başbüyük ve diğerleri (2004) üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada öğrencilere “iklim nedir?” sorusunu sormuşlar, öğrencilerin cevaplarında iklimi hava durumu ile ilişkilendirdikleri sonucuna ulaşmışlardır. Yine Alım ve diğerleri (2008), ilköğretim 5. sınıf öğrencilerinin bazı coğrafya kavramlarını anlama düzeylerine ilişkin yaptıkları çalışmada, öğrencilere “iklim nedir?” sorusunu yöneltmişler, öğrencilerin bir kısmının iklim ve hava durumunu aynı kavramlarmış gibi algıladıklarını belirlemişlerdir. Akbaş (2008), ortaöğretim 9. sınıf öğrencileriyle yürüttüğü çalışmada, iklim kavramına yönelik öğrencilerin benzer yanılgılara sahip olduğunu belirlemiştir. Kılıçoğlu (2010) yapmış olduğu çalışmada öğrencilerin, iklim kavramını “kısa sürede değişen bir hava olayı” olarak düşündükleri sonucuna ulaşmıştır.

“*İklim*” kavramına ilişkin bir başka sonuç ise SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların geliştirdikleri metaforlara, buna bağlı olarak oluşturulan metafor kategorilerine ve katılımcılar tarafından çizilen resim/karikatürlere (A10, EÖ - O56, KÖ) bakıldığında, katılımcıların iklimi, “*değişimin ve sürekliliğin ifadesi*” olduğu şeklindeki algıladıkları görülmektedir. Buna bağlı olarak iklimin “*değişimin ifadesi*” olduğuna yönelik görüş bildiren katılımcıyla yapılan görüşmede (Görüşme A10, EÖ); “*İklim ikiyüzlü insan gibidir. Çünkü iklimler sürekli bir değişim içerisinde. Küresel ısınma diye bir gerçek var. Ondan dolayı kışın yazı yaşayabiliyoruz. İkiyüzlü insanda aynıdır. Nerde ne konuşacağını bilemeyiz.*” şeklindeki ifadesi ve iklimin “*sürekliliğin ifadesi*” olduğuna yönelik görüş bildiren katılımcıyla yapılan görüşmedeki (Görüşme O56, KÖ) “*İklim mevsimlere benzer. Bazı yerler vardır sürekli kış yaşanır orada. Mesela kutuplarda insanlar hep kışı görürler. Ama ülkemizde öyle değil. Dört mevsimi*

de yaşayabiliyoruz.” şeklindeki ifadelerin katılımcıların bu algılarını destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, üst SED'deki katılımcıların “iklim” kavramını, “*duruma göre değişiklik gösteren*” şeklinde algıladıkları görülmektedir. Bu durumun katılımcı tarafından çizilen resim/karikatürle (Ü132, KÖ), ayrıca katılımcı ile yapılan görüşmedeki (Görüşme Ü132, KÖ) “*İklim bukalemuna benzer. İklim her bir yerde farklıdır. Bukalemunda bulunduğu ortama göre renk değiştirir.*” şeklindeki ifadelerle desteklendiği görülmektedir.

Bu kavrama ilişkin başka bir sonuç ise orta ve üst SED'de bulunan katılımcılar tarafından iklimin “*belirleyici olduğuna*” yönelik algılar oluşturdıkları, buna bağlı olarak resim/karikatür (Ü33, EÖ) çizdikleri ve yapılan görüşmede (Görüşme Ü33, EÖ) “*İklim hayat şartlarına benzer. İklim insanların geçimleri üzerinde etkiye sahiptir. Bulunduğu yer sürekli yağış alan bir insan ona göre ürün yetiştirir.*” şeklinde görüş bildirdikleri görülmüştür. Öte yandan, alt SED'deki katılımcılarca iklimin “*belirsizlik ifade eden, belli bir zamanı olan ve mutluluk veren*” şeklinde algıladıkları ve katılımcılardan iklimi, “*belirsizlik ifade eden*” şeklinde algılayanların, buna yönelik resim/karikatür (A19, KÖ) çizdikleri görülmektedir.

Şahin, Doğanay ve Özcan (2005) iklimi, Dünya'nın herhangi bir yerinde uzun bir zaman periyodunda belirli aralıklarla ölçülen ve gözlenen hava olaylarının ve özelliklerinin ortalaması olduğunu ifade etmiştir. Ünaldı (2009) ise bir yerde uzun bir zaman periyodunda yaşanan hava olaylarının bütününün iklim olarak adlandırılacağını ve iklimin yalnızca ortalama değerleri değil, uç değerleri de içerdiğini ileri sürmüştür. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, “iklim” kavramına ilişkin SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların oluşturdıkları zihinsel imgeler incelendiğinde, en çok tercih edilen imgelerin “*insan*”, “*mevsimler*”, “*bukalemun*”, “*yaşam*”, “*hava*” ve “*hayat*” olduğu görülmektedir. Bu durum, öğrencilerin “iklim” kavramını, insan ve bukalemuna benzeterek değişken özelliğinin olduğuna, havaya benzetirken bilimsel olmasına, yaşama benzetirken yaşamın içinde yer aldığına ve hayata benzetirken ise hayatın belirsizliklerine dikkat çektikleri şeklinde ifade edilebilir. Ancak öğrencilerin “iklim” kavramına yönelik oluşturdıkları metaforların alanyazındaki iklim tanımlamalarını tam olarak karşılamamasının, kavrama ait öğrencilerdeki bilgi eksikliğinden kaynaklanabileceği düşünülmektedir. Yine öğrencilerin birçoğunun “*insan*”, “*bukalemun*” ve “*yaşam*” metaforlarında buluşması gerçekte güncel bir konu olan “iklim değişikliği” kavramından etkilendiklerinin, iklim ve iklim değişikliği

kavramlarını birbirine karıştırdıklarının göstergesi olabilir. Coşkun (2011) tarafından ortaöğretim öğrencilerinin iklim algısını ölçmeyi amaçlayan çalışmada, öğrencilerin iklim kavramına yönelik algılamalarında da iklim ve iklim değişikliği kavramlarının birbirlerine karıştırıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu, araştırmanın ilgili bulgusuyla uyum içindedir.

Öğrencilerin “iklim” kavramıyla ilgili oluşturdukları metaforların kategorik dağılımı incelendiğinde, iklimin değişimin, bilimin, yaşamın, bazen belirsizliğin, farklılığın, doğal olayların ve sürekliliğin bir ifadesi olarak algılandığı ileri sürülebilir. Her ne kadar öğrenciler “iklim” kavramıyla ilgili yaşamın ve doğal olayların ifadesi olarak çok fazla metafor üretmedilerse de bu kategorilerin, iklim içinde önemli bir yere sahip olduğu söylenebilir. Son olarak SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların oluşturdukları metaforlarda “iklim” kavramını hava durumu, rüzgâr ya da mevsim gibi kavramlara benzetmeleri ise iklimin özelliklerinin belirtilen kavramlardan farkını tam olarak anlayamadıklarını gösterebilir. Sonuç olarak mevcut araştırmanın bulguları, araştırmaya katılan öğrencilerin “iklim” kavramına yönelik algılarını ortaya koyması bakımından önemli görülebilir.

5.8. Doğal Kaynaklar Kavramına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

“Doğal kaynaklar” kavramına ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde, çalışma grubunda bulunan katılımcıların “doğal kaynaklar” kavramına yönelik toplamda (Alt-Orta-Üst SED) 110 geçerli metafor ürettikleri görülmektedir. “Doğal kaynaklar” kavramına ilişkin SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların geliştirdikleri metaforlara, buna bağlı olarak oluşturulan metafor kategorilerine ve katılımcılarca çizilen resim/karikatürlere (A98, KÖ - O129, EÖ - Ü23, KÖ) bakıldığında, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun doğal kaynaklar kavramını “vazgeçilmez olan” şeklinde algıladıkları görülmektedir. Buna bağlı olarak katılımcılarla yapılan görüşmelerde (Görüşme A98, KÖ - O129, EÖ - Ü23, KÖ); “Doğal kaynaklar mücevher gibi bence. Mücevherler pahalı ürünlerdir. Bazı doğal kaynaklarda çok pahalı neredeyse mücevherler kadar.”, “Doğal kaynaklar hayatımız gibidir. Su en temel besinimizdir. Su da bir doğal kaynaktır. Dağlardan gelir. Su olmazsa hayat biter.” ve “Doğal kaynaklar su gibidir. Su hayattaki en önemli şeydir. Çoğu zaman susuzluktan insanlar ölüyor Somali’de.” şeklindeki ifadelerle de bu algılar desteklenmektedir.

“Doğal kaynaklar” kavramına ilişkin bir başka sonuç ise SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların geliştirdikleri metaforlara, buna bağlı olarak oluşturulan metafor kategorilerine ve katılımcı tarafından çizilen resim/karikatüre (O29, EÖ) bakıldığında, katılımcıların doğal kaynakları, “fayda sağlayan” olarak algılamalarıdır. Buna bağlı olarak ilgili katılımcıyla yapılan görüşmede (Görüşme O29, EÖ), “Doğal kaynakları ben güneşe benzettim. Çünkü güneş doğal kaynaklar içerisinde hayatımızda yeri önemlidir. Allah'ın bize gönderdiği ışıktır.” şeklinde ortaya çıkan ifade, katılımcının bu düşüncesini destekler niteliktedir.

SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların “doğal kaynaklar” kavramını, “gösterilen öneme bağlı olan ve saflığını koruyan” şeklinde algıladıkları görülmektedir. Ayrıca, SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların geliştirdikleri metaforlara, buna bağlı olarak oluşturulan metafor kategorilerine ve katılımcılar tarafından çizilen resim/karikatüre (A66, KÖ) bakıldığında, katılımcıların doğal kaynaklar kavramını, “emek gösterilmeden var olan” şeklinde algıladıkları görülmektedir. Buna bağlı olarak katılımcılarla yapılan görüşmede (Görüşme A66, KÖ), “Doğal kaynakları değirmene benzettim. Çünkü doğal kaynaklar doğada vardır. Onlar fabrikalara gönderilip çeşitli ürünler ortaya çıkıyor. Değirmende de un yapılıyor.” biçiminde ortaya çıkan ifadeler, SED farkı gözetilmeksizin doğal kaynaklar kavramının öğrenciler tarafından doğru algılanmakta olduğunun göstergesi olabilir. Öte yandan, orta ve üst SED'deki katılımcılarca doğal kaynakların “sonu olan” şeklindeki algılanması ve katılımcının buna yönelik resim/karikatür (O99, KÖ) çizmesi ve katılımcıyla yapılan görüşmede (Görüşme O99, KÖ) “Doğal kaynaklar para gibidir. Yaşam için ikisi de çok değerli. Ama ikisi de düzgün kullanmazsak bitecek.” şeklindeki ifadesi, doğal kaynaklar kavramının katılımcılar tarafından doğru algılanmakta olduğunun başka bir göstergesi olabilir. Bir değişim aracı olarak para, güç ve kuvvetin simgesidir. Dolayısıyla paranın dikkatli harcanması gerekmektedir. Dünyadaki doğal kaynakların sınırlı olması, bu kaynakların planlı ve verimli bir şekilde kullanımını gerektirmektedir. Bu açıdan bakıldığında, öğrencilerin para metaforunu oluşturmaları oldukça önemlidir. Bununla birlikte, orta SED'de bulunan katılımcılar tarafından oluşturulan metaforlarda (O135, EÖ) katılımcıların doğal kaynakların hiç tükenmeyen bir maden olduğunu ifade etmeleri, kavrama ait bilgi düzeylerinde birtakım eksikliklerinin olduğu biçiminde yorumlanabilir.

5.9. Nüfus Kavramına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

“Nüfus” kavramına ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde, çalışma grubunda bulunan katılımcılar “nüfus” kavramına yönelik toplamda (Alt-Orta-Üst SED) 67 geçerli metafor üretmişlerdir. Katılımcıların nüfus kavramına ait oluşturdukları toplam geçerli metafor sayıları mevcut çalışmadaki diğer kavramlara ait geçerli metaforlarla karşılaştırıldığında oldukça azdır. Nüfus kavramına ait, katılımcıların oluşturdukları metaforlar incelendiğinde, katılımcılar genel olarak çalışma kapsamında geçersiz kategorisi içerisinde değerlendirilen nüfus kavramının ne olduğuna ilişkin tanımlamalara yer vermişler fakat nüfus kavramına uygun metafor gerekçeleri kullanmamışlardır. Bu durum, nüfus kavramına ait geçerli metaforun oldukça sınırlı olmasının nedenlerinden biri olarak gösterilebilir.

“Nüfus” kavramına ilişkin SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların geliştirdikleri metaforlara, buna bağlı olarak oluşturulan metafor kategorilerine ve katılımcılarca çizilen resim/karikatürlere (A66, KÖ - O44, KÖ - Ü34, EÖ) bakıldığında, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun nüfus kavramını “süreklilik gösteren” şeklinde algıladıkları görülmektedir. Buna bağlı olarak katılımcılarla yapılan görüşmelerde (Görüşme A66, KÖ - O44, KÖ - Ü34, EÖ); “Nüfus küçük kar tanelerinin zamanla şiddetinin artarak bir yığın oluşturması gittikçe büyümesi gibi. Dünyaya yeni gelenlerle nüfusta gittikçe artar.”, Nüfusu dört işleme benzettim. Çünkü şehir girişlerindeki tabelalarda nüfusa ait sayısal veriler var. Bazı insanlar tabelaya tebeşirle artı 4 falan yazıyor.” ve “Nüfus virüse benzer. Virüs bilgisayara girince kendi kendine yayılır gider. Nüfus ta öyledir. Gittikçe çoğalır.” şeklindeki ifadelerle bu algılar desteklenmektedir.

SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların geliştirdikleri metaforlar, buna bağlı olarak oluşturulan metafor kategorileri ve katılımcılar tarafından çizilen resim/karikatürler (O13, KÖ - Ü90, EÖ) incelendiğinde, katılımcıların nüfus kavramını “duruma göre değişiklik gösteren” şeklinde de algıladıkları görülmektedir. Ayrıca katılımcılarla yapılan görüşmedeki (Görüşme O13, KÖ) “Nüfus bitkiler gibidir. Bitkiler dikildikleri yerleri severlerse orada çok sayıda o bitkiden olur. Nüfusta böyledir. Eğer şartlar müsaitse orada nüfuslaşma olur.” şeklindeki ifade, nüfus kavramının bilişsel, duyuşsal ve psikomotor düzeyde katılımcılar tarafından doğru bir biçimde anlamlandırıldığının bir göstergesi olabilir. Bununla birlikte, orta ve üst SED’deki

katılımcılarca nüfusun, “belirli bir farklılığa sahip sistemli yapı” şeklindeki algılanması ve katılımcının buna yönelik resim/karikatür (Ü133, KÖ) çizmesi ve katılımcıyla yapılan görüşmede (Görüşme Ü133, KÖ) “Nüfus hücreler gibidir. Çünkü hücreler organizmayı meydana getirir. Bireylerde nüfusun parçasıdır.” şeklindeki ifadesi, nüfus kavramının katılımcılar tarafından doğru algılanmakta olduğunun bir göstergesi olabilir.

Alt ve üst SED’deki katılımcılar tarafından nüfusun “olumsuzluk oluşturan” şeklindeki algıları ve katılımcının buna yönelik resim/karikatür (A14, EÖ) çizmesi ve katılımcıyla yapılan görüşmede (Görüşme A14, EÖ) “Nüfus kötü yaşam koşulları gibidir. Çünkü nüfusun arttığı bir yerde kargaşa başlar. Resmini de çizdim. Mesela İstanbul’da çok insan ve çok araba var bu da trafiği sıkıştırıyor. Karabük’te biz rahatız.” şeklindeki ifadesi, nüfus kavramının katılımcılar tarafından olumsuz yönünü ortaya koyması bakımından önemli görülebilir. Meadows’un (1972) bir bölgedeki fazla nüfusun kişi başına düşen gelir ve tüketim üzerinde etkisinin olumsuzluklar doğuracağına yönelik görüşleri, araştırmanın ilgili bulgusuyla paralellik göstermektedir.

5.10. Göç Kavramına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

“Göç kavramına ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde, çalışma grubunda bulunan katılımcıların “göç” kavramına yönelik toplamda (Alt-Orta-Üst SED) 148 geçerli metafor ürettikleri görülmektedir. “Göç kavramına ilişkin SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların geliştirdikleri metaforlara, buna bağlı olarak oluşturulan metafor kategorilerine ve katılımcılarca çizilen resim/karikatüre (A62, KÖ - O8, KÖ) bakıldığında, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun göçü “zorunluluktan doğan hareket” şeklinde algıladıkları görülmektedir. Buna bağlı olarak katılımcılarla yapılan görüşmelerde (Görüşme A62, KÖ - O8, KÖ), “Göç deyince aklıma kuşlar geliyor. Kuşlar genelde yemek bulmak istediklerinde ve havalara soğuduğunda sıcak bölgelere gidebilmek için bir yerden bir yere göç ederler.” ve “Göç kuşlar gibidir. İklim nerede uygunsa oraya giderler. Yoksa hep aynı yerde kalamazlar.” şeklindeki ifadelerle bu algılar desteklenmektedir. Tuna (2013) tarafından yapılan araştırmanın bulguları, ilköğretim okulu öğrencilerinin, göç kavramını daha çok “yaşanılan yerin değişmesi” biçiminde algılandığını göstermektedir.

SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların geliştirdikleri metaforlara ve buna bağlı olarak oluşturulan metafor kategorilerine, katılımcılar tarafından çizilen

resim/karikatürlere (O107, EÖ - Ü110, KÖ) bakıldığında, katılımcıların göçü “olumsuzluklara sebep olan” biçiminde de algıladıkları görülmektedir. Ayrıca katılımcılarla yapılan görüşmedeki (Görüşme O107, EÖ - Ü110, KÖ) “Göç yalnızlığa gider. Kendisini çok kötü hisseder insan. Çünkü göç yapınca geride bıraktıklarına üzülür insan.” ve “Göç hiç alışmadığımız durum gibidir. Göç edince yeni bir düzen oturtuncaya kadar zaman geçer. Her işimiz alt üstü olur.” şeklindeki ifadeler, göç kavramının katılımcılar tarafından olumsuz yönlerinin ortaya çıkarılması bakımından önemlidir.

SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların geliştirdikleri metaforlara, buna bağlı olarak oluşturulan metafor kategorilerine ve katılımcılar tarafından çizilen resim/karikatürlere (O117, EÖ - Ü19, KÖ) bakıldığında, katılımcıların göçü “zamana bağlı olarak değişen” şeklinde de algıladıkları görülmektedir. Ayrıca katılımcılarla yapılan görüşmedeki (Görüşme Ü19, KÖ) “Göç bir yere adaptasyon gibidir. Gittiğimiz yere uyum sağlamak çok kolay değil. Alışmak lazım.” şeklindeki ifadeleri, katılımcıların algılarını desteler niteliktedir. Orta ve üst SED’deki bazı katılımcılar geliştirdikleri metaforlarda göçü, “yeniliklere sebep olan” şeklinde algılamışlardır. Alt SED’deki bazı katılımcıların geliştirdikleri metaforlar ve çizdikleri resim/karikatürler (A13, EÖ) incelendiğinde, göçü “zamanla kaybolan” şeklinde ifade ettikleri görülmektedir. Bununla birlikte, katılımcıyla yapılan görüşmede (Görüşme A13, EÖ) “Göç ölüm gibidir. Çünkü öldüğümüzde bu dünyadaki işimiz bitiyor ve öteki dünyanın yolunu tutuyoruz.” şeklinde görüşler ortaya çıkmıştır.

Göç, şahıs veya toplulukların fiili ikâmetgahlarını, isteyerek ya da zorla, kalıcı veya belirli bir süreyi kapsayıcı şekilde ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel nedenlerden dolayı değiştirmeleri biçiminde değerlendirilebilir (Koçak ve Terzi, 2012, s. 165). Bununla birlikte, katılımcılara ait yukarıda verilen göç kavramına ilişkin ortaya çıkan görüşler incelendiğinde, SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların genellikle göçü olumsuz bir durum olarak değerlendirdikleri ve buna ait metafor ve metafor kategorileri oluşturdukları, resim/karikatür çizdikleri ve görüşmeler yaptıkları görülmektedir. Hâlbuki göç eyleminin, her zaman bir zorunluluk olarak ortaya çıktığını ifade etmek güç görünmektedir. Başka bir anlatımla göç, kimi zaman insanların kendi istekleri doğrultusunda da gerçekleşebilen fiziki mekân değişikliği olarak görülebilir.

5.11. Afet Kavramına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

“Afet” kavramına ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde, çalışma grubunda bulunan katılımcıların “afet” kavramına yönelik toplamda (Alt-Orta-Üst SED) 153 geçerli metafor ürettikleri görülmektedir. “Afet” kavramına ilişkin SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların geliştirdikleri metaforlara, buna bağlı olarak oluşturulan metafor kategorilerine ve katılımcılarca çizilen resim/karikatüre (A3, KÖ - O54, EÖ - Ü45, KÖ) bakıldığında, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun afet kavramını “*yok oluşa sebep olan*” olarak algıladıkları görülmektedir. Buna bağlı olarak katılımcılarla yapılan görüşmelerdeki (Görüşme A3, KÖ - O54, EÖ - Ü45, KÖ), “*Afet deprem etkisi bırakır. Deprem olunca insanlar evlerine giremez, dışarıda kalırlar. Afetler eldekileri alır.*”, “*Afet önüne gelen her şeye zarar verir. Kimi yerlerde insan ölümleri olur. Diğer canlılarda zarar görür.*” ve “*Afet ölümle benzerdir. İkisine de yapabileceğimiz bir şey yoktur. Olan olur.*” şeklindeki ifadelerle bu algılar desteklenmektedir.

SED farkı gözetilmeksizin bazı katılımcıların geliştirdikleri metaforlara, buna bağlı olarak oluşturulan metafor kategorilerine ve katılımcılarca çizilen resim/karikatüre (Ü38, EÖ) bakıldığında, katılımcıların afet kavramını “*olumsuzluklar doğuran*” şeklinde algıladıkları görülmektedir. Buna bağlı olarak katılımcılarla yapılan görüşmelerdeki (Görüşme Ü38, EÖ), “*Afet zorluklar gibidir. Çünkü afet elimizdekileri ve sevdiklerimizi alıp gitmiştir. Ne kadar zaman geçerse geçsin bunun zorluklarını yaşarız*”, şeklindeki ifadelerle, katılımcıların afetin olumsuz sonuçlar doğurduğuna yönelik inançları desteklenmiştir.

SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların geliştirdikleri metaforlara, buna bağlı olarak oluşturulan metafor kategorilerine ve katılımcılarca çizilen resim/karikatüre (A19, KÖ - O100, KÖ) bakıldığında, katılımcıların afet kavramını “*zamansız meydana gelen*” olarak algıladıkları görülmektedir. Buna bağlı olarak katılımcılarla yapılan görüşmelerdeki (Görüşme A19, KÖ - O100, KÖ), “*Afet kaza gibidir. Çünkü afet sonrası üzerimize çığ düşerse kazaya kurban gideriz.*” ve “*Afet davetsiz misafir gibi ansızın gelir kapımızı çalar. Ne zaman nasıl karşımıza çıkacağı belli olmaz*” şeklindeki ifadeler, katılımcıların bu düşüncelerini destekler niteliktedir.

Afet kavramına yönelik katılımcıların geliştirdikleri metaforlar ve buna bağlı oluşturdukları kategoriler incelendiğinde, orta ve üst SED'de bulunan bazı katılımcıların

afet kavramına yönelik birbirine zıt yönde görüş bildirdikleri görülmektedir. Orta SED'de bulunan katılımcılardan bazılarının afet kavramını, “*telaî zor olan*” şeklinde algıladıkları görülürken, üst SED'de bulunan katılımcılar afeti, “*telaîsi olan*” şeklinde değerlendirmişlerdir. Ayrıca, bazı katılımcıların afet kavramına ilişkin ortaya koydukları metaforlar, çizdikleri resim/karikatürler ve bu katılımcılarca yapılan görüşmeler incelendiğinde, afet kavramının katılımcılar tarafından daha çok "doğal afet" olarak görüldüğü, dolayısıyla kavramın öğrenciler tarafından karıştırıldığı anlaşılmaktadır. Oysa afet, insanlar için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran, normal yaşamı ve insan faaliyetlerini durdurarak veya kesintiye uğratarak toplulukları etkileyen doğal, teknolojik veya insan yapısı kökenli olaylar olarak ele alınmaktadır (Çevre Envanteri Dairesi Başkanlığı, 2004). Bu noktadan hareketle, afet kavramının içinde doğal olayları da barındıran bir üst kavram olduğu savunulabilir. Bununla birlikte, genel olarak öğrencilerin afet kavramını daha çok depremle özdeşleştirdikleri, tabiat (doğa), çevre ve ağaç kavramlarıyla da karıştırdıkları görülmektedir.

Öğrencilerin afete ilişkin oluşturdukları metaforlar incelendiğinde, en fazla kullanılan metaforun deprem olduğu göze çarpmaktadır. Bu durumun kaynağı olarak ilköğretim sosyal bilgiler programında afetler konusunun içeriğinde yalnızca deprem ve depremle ilişkili konulara ağırlık verildiği iddia edilebilir.

5.12. Yön Kavramına İlişkin Sonuçlar ve Tartışma

“Yön” kavramına ilişkin elde edilen bulgular incelendiğinde, çalışma grubunda bulunan katılımcıların “yön” kavramına yönelik toplamda (Alt-Orta-Üst SED) 169 geçerli metafor ürettikleri görülmektedir. “Yön” kavramına ilişkin SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların geliştirdikleri metaforlara, buna bağlı olarak oluşturulan metafor kategorilerine ve katılımcılarca çizilen resim/karikatüre (A89, EÖ - O80, KÖ - Ü134, KÖ) bakıldığında, katılımcıların büyük bir çoğunluğunun yön kavramını “*yol gösteren*” olarak algıladıkları görülmektedir. Buna bağlı olarak katılımcılarla yapılan görüşmelerdeki (Görüşme A89, EÖ - O80, KÖ - Ü134, KÖ); “*Yön kutupyıldızı gibidir. Kutupyıldızı yolumuzu kaybettiğimizde nereye gitmemiz gerektiğini söylüyor.*”, “*Yön Atamız gibidir. Çünkü ileri görüşlüydü. Allah yardım etti dedikleri çıktı.*” ve “*Yön öğretmenimize benzer. Öğretmenler bize yanlış yapmamamız için sürekli doğru şeyler söylerler. Zararlı ile yararlı arasındaki farkları söylerler. Uymak bizlere kalır.*” şeklindeki ifadelerle bu algılar desteklenmektedir. Metro Collins Cobuild Essential

Dictionary'de (1995, s. 278) yön, "bir yere nasıl varacağınızı ve ne yapacağınızı bildiren talimatlar" olarak tanımlanmıştır. Yön kavramına ait bu tanımlama, katılımcıların ortaya koydukları algılamalarla örtüşmektedir.

“Yön” kavramına ilişkin bir başka sonuç ise SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların geliştirdikleri metaforlara, buna bağlı olarak oluşturulan metafor kategorilerine ve katılımcılarca çizilen resim/karikatüre (A97, KÖ - Ü120, KÖ) bakıldığında katılımcılarca yön kavramının “*doğru adımda mutluluğa ulaştıran*” şeklinde algılandığıdır. Buna bağlı olarak katılımcılarla yapılan görüşmelerde (Görüşme A97, KÖ - O117, KÖ - Ü120, KÖ); “*Yön doğru arkadaş gibidir. Doğru arkadaş seni hep doğru tarafa çeker. Böylelikle başımıza kötü bir şey gelmez.*”, “*Yön Peygamberler gibidir. Çünkü kendisine kitap indirilen peygamberler vardır. O kitapları sayesinde peygamberler bize yön verir.*” ve “*Yön insanların verdiği kararlar gibidir. Çünkü kararlarımız çok önemlidir. Bir yanlış bizi hataya götürür.*” şeklindeki ifadelerle bu algılar desteklenmektedir. Ayrıca “yön” kavramına yönelik katılımcıların geliştirdikleri metaforlar ve buna bağlı oluşturdukları kategoriler incelendiğinde, alt SED'de bulunan bazı katılımcıların “yön” kavramına yönelik birbiriyle çelişen görüşler bildirdikleri görülmektedir. Orta SED'de bulunan katılımcılardan bazılarının geliştirdikleri metaforlar, buna bağlı oluşturdukları kategoriler ve katılımcılarca çizilen resim/karikatür (O57, KÖ) incelendiğinde, “yön” kavramını “*sistemli olan*” şeklinde algıladıkları görülürken, bazı katılımcılar ise yön kavramını, “*karmaşık*” olarak değerlendirmişlerdir.

Araştırma sonuçları bir bütün olarak incelendiğinde, mevcut çalışma kapsamında verilen coğrafi kavramlara yönelik oluşturulan metaforlarda SED farkı gözetilmeksizin katılımcıların sırasıyla en çok yön ($n = 169$), afet ($n = 153$), göç ($n = 148$), turizm ($n = 138$), bölge ($n = 125$) ve iklim ($n = 125$), en az ise nüfus ($n = 69$), çevre ($n = 89$), coğrafi konum ($n = 94$), ölçek ($n = 95$), doğal kaynaklar ($n = 110$) ve harita ($n = 119$) kavramlarına yönelik geçerli sayıda metafor ürettikleri görülmüştür. Bu bulgulardan hareketle, en az sayıda geçerli metafor oluşturulduğu nüfus ($n = 69$) kavramına yönelik katılımcıların bu denli az geçerli metafor üretmelerinin nedeni, öğrencilerin metafor gerekçelerinde benzetmeler yapmaktan ziyade, nüfus kavramının ne olduğuna ilişkin tanımlamalara yer vermeleri ve nüfus kavramına uygun metafor gerekçeleri kullanmamalarıdır. Öğrencilerin nüfus kavramına yönelik ortaya koydukları gerekçelerdeki ifadeler her ne kadar nüfus kavramına ait doğru olarak bilinen

tanımlamalar olmuş olsa da öğrenciler nüfusun neye benzediğiyle ilişkili gerekçeler sunmadıkları için bu tanımlamalar geçersiz sayılmıştır. Araştırma kapsamında az sayıda geçerli metafor üretilen kavramlardan bir diğeri çevre ($n = 89$) kavramıdır. Katılımcıların çevre kavramına ilişkin az sayıda geçerli metafor üretmeleri, çevre kavramının kısmen karışık ve soyut olmasından kaynaklandığı ileri sürülebilir.

Araştırma sonuçları içinde dikkat çeken diğeri bir nokta ise katılımcıların en çok yön ($n = 169$) kavramına ilişkin geçerli metaforlar oluşturmalarıdır. Bu durumun nedenlerinden biri, yön kavramının insanların günlük hayatlarında önemli bir yer teşkil etmesi olabilir. Bu nedene bağlı olarak ortaya koyulabilecek diğeri bir neden, özellikle bu yaş grubu öğrencilerin bilgisayar oyunlarına ayırdıkları zaman ve buna bağlı olarak bu oyunların kullanımı sırasında, bilgisayarların klavyelerinde bulunan yön tuşlarını etkin bir biçimde kullanmaları gösterilebilir. Araştırma kapsamında en çok geçerli metafor oluşturulan kavramlardan bir diğeri afet ($n = 153$). Son yıllarda Türkiye'de en çok tartışılan konuların başında afetler gelmektedir. Bunun nedeni olarak Türkiye'de deprem, sel, heyelan ve yangın gibi olayların sıklıkla yaşanıyor olması gösterilebilir. Bu bağlamda, bilgi ve iletişim teknolojilerinin öğrenciler arasındaki etkisi düşünüldüğünde, öğrencilerin afet kavramına yönelik belirli bir algılarının oluşmuş olması ve buna bağlı olarak kavrama yönelik fazla sayıda metafor oluşturmaları beklentilere karşılık gelmektedir.

Öneriler

- İlköğretim öğrencilerine coğrafya konularıyla ilgili kavramlar öğretilmeden önce, öğretilecek kavramlar hakkında öğrencilerin ön bilgileri doğru bir biçimde tespit edilmeli ve gerçekleştirilecek öğretim buna göre planlanmalıdır. Yapılan çalışma, 6 ve 7. sınıf sosyal bilgiler müfredatında yer alan coğrafi kavramlara ait öğrencilerdeki bilişsel, psikomotor ve duyuşsal bilgi düzeylerinin ne durumda olduğunun ortaya konması ve eğitim-öğretim faaliyetlerinin sonraki basamaklarında (Lise coğrafya dersleri) uygulayıcıların, öğrencilerdeki ön bilgilerin ne düzeyde olduğunu görmeleri ve buna bağlı olarak eğitim-öğretim faaliyetlerini düzenlemeleri anlamında öğretmenlere kaynak teşkil etmesi açısından önemli görülebilir.
- Yapılan çalışma sonucunda sosyal bilgiler müfredatındaki bazı coğrafi kavramlara yönelik yanlışların olduğu görülmektedir. Kavram öğretimine

geçmeden önce bu yanlış ve eksiklikler giderilmelidir. Ayrıca derslerde bir kavramın öğretime başlamadan önce, öğrencilere o kavramla ilişkili diğer kavramlar ve temel bilgiler kazandırılmalıdır.

- Metaforlar, ilköğretim öğrencilerinin coğrafi kavramlara ilişkin sahip oldukları algıları anlamada, açığa çıkarmada ve açıklamada güçlü birer araştırma aracı olarak kullanabilir. Bu araştırmaya özgü olarak müfredattaki coğrafi kavramlara ilişkin öğrencilerin oluşturdukları metaforlardan elde edilen bulgular, ders kitapları, öğretim programları ve öğretim süreçlerinin yeniden ele alınmasında müfredattaki coğrafi kavramlara yönelik bir bakış açısı kazandırabilir.
- Öğrencilerin afet kavramını genel olarak önlenebilir olaylar olarak algıladıkları görülmektedir. Oysa afet önlenebilir olmakla birlikte zararı azaltılabilir olaylar olarak da nitelendirilebilir. Öğrenciler deprem, sel, erozyon, heyelan, çığ ve yangın gibi afetleri önlenebilir afetler kategorisine koymuşlardır. Afetler önlenebilir değil, zararı aza indirilebilir olaylardır. Dolayısıyla öğrencilere afet kavramı öğretilirken, zararı aza indirgenebilir olaylar olduğu konusuna derinlik kazandırılması, afet kavramına yönelik bu yanlış algılamının önüne geçme noktasında önemli görülebilir. Ayrıca, öğrencilerin afete ilişkin oluşturdukları metaforlarda, en fazla kullanılan metaforun deprem olduğu görülmektedir. Bu durumun sebebinin ilköğretim sosyal bilgiler programında afetler konusunun içeriğinde yalnızca deprem ve depremle ilişkili konulara ağırlık verildiği söylenebilir. Farklı yörelerde, doğal afetlerin de farklı olabileceği düşüncesi göz önüne alınarak ilköğretim sosyal bilgiler programında yer alan afet konularının yeniden gözden geçirilmesi, programa farklı etkinlik ve farklı afetlerin de kazanım olarak eklenmesi bu duruma bir çözüm olarak düşünülebilir.
- Öğrencilerin coğrafi konum kavramına ilişkin algılarında harita, atlas gibi coğrafi konumla yakından ilişkili kavramlara ait neredeyse hiç metafor üretmedikleri görülmektedir. Bu bağlamda, coğrafi konum kavramının öğretiminde harita ve atlaslar bilgiyi yapılandıracak öğrenci için, coğrafi kavramın öğretimi sırasında bulunması gereken en temel araçlardan birisi olmak durumundadır.
- Ölçek kavramının öğretimi aşamasında, kavrama ait üst kavram niteliği taşıyan harita kavramının da öğrenciler tarafından iyi anlaşılması gerekmektedir. Bu nedenle, ilgili kavramın öğretimi sırasında kavrama yakın diğer alt ve üst kavramların aynı anda kazandırılması önerilebilir.

- Öğrencilerin harita kavramına ilişkin oluşturdukları metaforlar içinde, “navigasyon, gps, google map” gibi yeni teknolojilere ait metaforların olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, harita kavramının öğretimi sırasında coğrafi bilgi teknolojilerinden faydalanılarak öğrencilerin ilgili kavrama ilişkin doğru algılamalar geliştirmeleri sağlanabilir.
- Araştırmada ortaya çıkan metaforlar, konuya ilişkin nicel araştırma yapmak isteyen araştırmacılara özellikle veri toplama aracı (ölçek, anket vb.) geliştirme noktasında fayda sağlayabilir.
- Çalışmanın bulgular kısmında sunulmuş olan metaforlar ve metafor kategorileri, bundan sonra gerçekleştirilecek kavram öğretimi faaliyetlerinde, eğitimciler için kılavuz niteliği taşıyabilir.
- Yapılacak olan kavram öğretim faaliyetlerinde, mevcut çalışmanın bulgular kısmında sunulan görseller, öğrencilerde kazandırılmak istenen kavramları somut kılması yönüyle eğitim öğretim faaliyetlerinde etkin bir biçimde kullanılabilir.
- Karmaşık ya da soyut kavramların öğretiminde doğru metaforların seçilmesi önemlidir. Eğitimdeki metaforlar, karmaşık kavram ve olguların açıklanmasında önemli bir araç olarak görülebilir. Bu düşünceden yola çıkarak benzer araştırmaların farklı çalışma gruplarında öğrenim gören öğrencilerden, öğretmen yetiştiren kurumlardaki öğretmen adaylarından, eğitimcilerden ve akademisyenlerden oluşan gruplar içerisinde tekrarlanması önerilebilir.
- Öğrencileri, kavramları yanlış anlamaya ve kavram yanılgılarına götüren nedenler çeşitlilik gösterebilir. Öğrencileri kavram yanılgılarına bazı yaşantıları götürebileceği gibi aile, okul, öğretmen, televizyon gibi birçok etmen de kavram yanılgılarının nedeni olabilir. Mevcut çalışmada buna yönelik bir araştırma yapılmamıştır. Bu bağlamda, bu tür araştırmaların yapılması ve sonuçlarından yararlanılması faydalı görülebilir.

KAYNAKÇA

- Akening, H. ve Süer, S. (2011). Coğrafi kavramlar bakımından öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri ve bu kavramların geliştirilmesi üzerine deneysel bir araştırma. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 7(24), 26-48.
- Akınoğlu, O. ve Bakır, S. A. (2003). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularını öğrenmeleri ile ilgili durum analizi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 8, 107-122.
- Akbaş, Y. (2002). *İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin coğrafi kavramları anlama düzeyi ve kavram yanlışları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Alım, M., Özdemir Ü. ve Yılar, B. (2008). 5. sınıf öğrencilerinin bazı coğrafya kavramlarını anlama düzeyleri ve anlama yanlışları, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 151-162.
- Alım, M. (2008). Öğrencilerin lise coğrafya programında yer alan yer yuvarlağı ve harita bilgisi ünitelerindeki bazı kavramları anlama düzeyleri ve kavram yanlışları. *Milli Eğitim Dergisi*, 177, 166-180.
- Alkış, S. (2006). *İlköğretim öğrencilerinin yağış kavramını algılamaları üzerine bir araştırma* (Yayımlanmamış doktora tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- American Psychology Association (APA) (2013). *Glossary of psychological terms*. <http://www.apa.org/research/action/glossary.aspx> adresinden 17.07.2013 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Anonim. (1998). *2487 Sayılı tebliğler dergisi*. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Arı, Y. (2002). Amerika Birleşik Devletleri'nde coğrafya eğitimi reformu: Türkiye için dersler. *Türk Coğrafya Kurumu Coğrafya Kurultayı*, Bildiriler Kitabı, s. 140-147, Gazi Üniversitesi, Ankara.

- Ata, B. (2006). Sosyal bilgiler öğretim programı. İçinde, C. Öztürk (Editör), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırmacı bir yaklaşım* (ss. 71-83) (3.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Aydın, F. ve Eser Ünaldı, Ü. (2010). Coğrafya öğretmen adaylarının “coğrafya” kavramına ilişkin algılarının metaforlar yardımıyla analizi. *International Online Journal of Educational Sciences*, 2(2), 600-622.
- Aydın, F., & Coşkun, M. (2010). Global warming perceptions of primary education 7th grade students in Turkey. *World Applied Science Journal*, 10(4), 426-432.
- Aydın, F. (2010a). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin deprem kavramını algılamaları, fenomenolojik bir analiz. *Turkish Studies*, 5(3), 801-817.
- Aydın, F. (2010b). Ortaöğretim öğrencilerinin coğrafya kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi (KUYEB)*, 10(3), 1313-1322.
- Aydın, F., & Coşkun, M. (2011a). Gifted students’ opinions about “earthquake”: A qualitative study. *International Journal of the Physical Sciences*, 6(7), 1863-1867.
- Aydın, F., & Coşkun, M. (2011b). The metaphoric perceptions of gifted students towards environment concept (Ankara sample-Turkey). *Archives of Applied Science Research*, 3(2), 577-585.
- Aydın, F., Kaya, H., & Coşkun, M. (2011). Primary 8th grade students' understanding of global warming: A qualitative study. *World Applied Sciences Journal*, 12(9), 1428-1434.
- Aydın, F. (2011). Üniversite öğrencilerinin “çevre” kavramına ilişkin metaforik algıları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 26, 25-44.
- Aydoğan, S., Güneş, B. ve Gülçiçek, Ç. (2003). Isı ve sıcaklık konusunda kavram yanılgıları. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(2), 111-124.
- Baki, A. (2006). *Kuramdan uygulamaya matematik eğitimi*. İstanbul: Bilge Matbaacılık.

- Balcı, A. (2010a). Acquired levels of geographical concepts among 5th grade students. *Education*, 130(3). 363-376.
- Balcı, A. (2010b). *Sosyal bilimlerde araştırma: Yöntem, teknik ve ilkeler* (Göz. Geç. ve Gen. 8. Baskı) Ankara: Pegem Akademi.
- Barth, J. ve Demirtaş, A. (1997). *İlköğretim sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: YÖK Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi.
- Başbüyük, A., Doğar, Ç., Gürses, A. ve Yazıcı, H. (2004). Yüksek öğrenim öğrencilerinin hava ve iklim olaylarını anlama seviyeleri ve kavram yanlışları. *Milli Eğitim Dergisi*, 162, Ankara.
- Bayazitoğlu, E. N. (1991). *İlkokul 4. sınıf sosyal bilgiler programında öngörülen kavramların kazandırılma düzeyi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Beydoğan, Ö. (1998). *Çocuklarda kavram öğrenme ve kavram öğretme*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Bilgin, İ. ve Geban, Ö. (2001). Benzeşim (Analoji) yöntemini kullanarak Lise-2. Sınıf öğrencilerinin kimyasal denge konusundaki kavram yanlışlarının giderilmesi. *Yeni Bin Yılın Başında Fen Bilimleri Eğitimi Sempozyumu*, Maltepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi, 7-8 Eylül, İstanbul. Bildiriler Kitabı, s 372-377.
- Bozkurt, O. ve Cansüğü, Ö. (2002). İlköğretim öğrencilerinin çevre eğitiminde sera etkisi ile ilgili kavram yanlışları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23, 67-73.
- Bradbeer, J., Healey, M., & Kneale, P. (2004) Undergraduate geographers' understandings of geography, learning and teaching: A phenomenographic study, *Journal of Geography in Higher Education*, 28(1), 17-34.
- Brown, D. E. (1992). Using examples and analogies to remediate misconceptions in physics: Factors influencing conceptual change. *Journal of Research in Science Teaching*, 29(1), 17-34.

- Büyükkasap, E., Düzgün, B., Ertuğrul, M. ve Samancı, O. (1998). Bilgisayar destekli fen öğretiminin kavram yanlışları üzerine etkisi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 6, 59-66.
- Büyükkasap, E., Düzgün, B. ve Ertuğrul, M. (2001). Lise öğrencilerinin ışık hakkındaki yanlış kavramları. *Milli Eğitim Dergisi*, 149.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (7. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Can, Ö. (2009). *Veri yapıları eğitimi alan öğrencilerin listeler konusundaki kavram yanlışlarının belirlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Cankara, Ö. (2008). *Ortaöğretimde coğrafi konum konusunun öğretimi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi. Konya.
- Cin, M., Engin, İ. ve Yazıcı, H. (2005). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin Türkiye'nin matematik konumunu anlama düzeyleri ve yanlış anlamaları. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 10(14), 121-140.
- Cin, M., & Yazıcı, H. (2002). The influence of direct experience on children's ideas about the formation of the natural scenery. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 11(1), 5-14.
- Coşkun, M. K. (1999). *Öğeleri belirleme kuramına dayalı kavram öğretiminin akademik başarı ve kalıcılığa etkisi* (Yayımlanmamış Doktora tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Coşkun, M. (2003). Coğrafya öğretiminde nem konusundaki kavram yanlışlıkları ve giderilmesine yönelik öneriler. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23(3), 147-158.
- Coşkun, M. (2010). Lise öğrencilerinin iklim kavramıyla ilgili metaforları (zihinsel imgeleri). *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(3), 919-940.

- Coştu, B. ve Ünal, S. (2004). Le-Chatelier prensibinin çalışma yaprakları ile öğretimi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Elektronik Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1-22.
- Cüceloğlu, D. (1991). *İnsan ve davranışı* (2. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çaycı, B. (2003). *İlköğretim öğrencilerinin (4. ve 5. sınıflar) fen bilgisi dersine karşı olan tutumları ile çevremizi tanıyalım ünitesinde yer alan kavramların öğrenilme düzeylerinin karşılaştırılması* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Çaycı, B., Demir, M. K., Başaran, M. ve Demir, M. (2007). Sosyal bilgiler dersinde işbirliğine dayalı öğrenme ile kavram öğretimi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 15(2), 619-630.
- Çelizköz, N. (1998). Kavram öğrenme ve öğretme ilkeleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 69-71.
- Çepni, S. (1997). Lise bir fizik ders kitabında öğrencilerin anlamakta zorluk çektikleri kavramların tespiti. *Milli Eğitim Dergisi*, 38, 26-28.
- Çepni, S., Ayas, A. P., Akdeniz, A. R., Özmen, H., Yiğit, N. ve Ayvacı H. G. (2005). *Kuramdan uygulamaya fen ve teknoloji öğretimi*. Ankara: Pegem A.
- Çevre Envanteri Dairesi Başkanlığı. (2004). *Türkiye çevre atlası*. T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı Çed ve Planlama Genel Müdürlüğü Çevre Envanteri Dairesi Başkanlığı.
- Dağlı, H. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin çevre, alan ve hacim konularına ilişkin kavram yanlışları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Demirkaya, H. ve Tokcan, H. (2007). Öğretmen adaylarının iklim kavramı algılamaları: fenomenografik bir çalışma. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(2), 105-118.
- Doğanay, H. (2002). *Coğrafya öğretim yöntemleri*. Erzurum: Akif.

- Doğanay, A. (2005). Öğretimde kavram ve genellemelerin geliştirilmesi. İçinde, C. Öztürk ve D. Dilek (Editörler), *Hayat ve sosyal bilgiler öğretimi* (Yeni programa göre geliştirilmiş). Ankara: Pegem A.
- Doğar, Ç. ve Başbüyük, A. (2005). İlköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinin hava ve iklim olaylarını anlama düzeyleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13(2), 347-358.
- Dönmez, C. (2003). Konu alanı ders inceleme kılavuzu. İçinde, C. Şahin (Editör), *Sosyal bilimler ve sosyal bilgiler*. (ss. 31-41) Ankara: Gündüz.
- Dönmez, Y. (2011). *Sınıf öğretmen adaylarının bazı kimya kavramlarını anlama seviyelerinin ve kavram yanlışlarının belirlenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Driver, R. (1989). Students' conceptions and the learning of science. *International Journal Science Education*, 11, 481-490.
- Dündar, H. (2007). *Kavram analizi stratejisinin öğrencilerin kavram öğrenme başarısı ve hayat bilgisi dersine ilişkin tutumlarına etkisi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ekiz, D. (2001). *İlköğretimde fen bilimi öğretimi ve öğrenimi: Felsefi, psikolojik temelleri ve pratiksel uygulamaları*. Trabzon: Derya.
- Ekiz, D. ve Akbaş, Y. (2005). İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin astronomi ile ilgili kavramları anlama düzeyi ve kavram yanlışları, *Milli Eğitim Dergisi*, 165.
- Elvan, Ö. (2012). *Sosyal bilgiler öğretiminde çalışma yaprakları kullanılmasının kavram yanlışlarını gidermeye etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.
- Erden, M. ve Akman, Y. (1999). *Eğitim psikolojisi gelişim-öğrenme-öğretme* (5. Baskı). Ankara: Arkadaş.
- Ersoy, A. F. ve Türkkan, B. (2010). İlköğretim öğrencilerinin çizdikleri karikatürlere yansıttıkları sosyal ve çevresel sorunların incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 35(156), 96-109.

- Eryılmaz, A. ve Tatlı, A. (1998). ODTÜ öğrencilerinin mekanik konusundaki kavram yanlışları. *III. Fen Bilimleri Eğitimi Kongresi*, Trabzon.
- Eryılmaz, A. ve Sürmeli, E. (2002). Üç aşamalı sorularla öğrencilerin ısı ve sıcaklık konularındaki kavram yanlışlarının ölçülmesi. *V. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi*, (s.110), Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara. http://www.fedu.metu.edu.tr/UFBMEK-5/b_kitabi/PDF/Fizik/Bildiri/t110d.pdf adresinde 24.08.2012 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Fidan, N. (1996). *Eğitim psikolojisi (Okulda öğrenme ve öğretme)*. Ankara: Alkım.
- Glesne, C. (2012). *Nitel araştırmaya giriş* (A. Ersoy ve P. Yalçınoglu, Çev. Ed.). Ankara: Anı. (Orjinal Basım, 1999).
- Graves, N. J. (1975). *Geography in education*. London: Heinemann.
- Guion, L. A., Diehl, D. C., & McDonald, D. (2002). *Triangulation: Establishing the validity of qualitative studies*. <http://edis.ifas.ufl.edu/fy394> adresinden 05.06.2013 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- Gülüm, K. (2010). Sosyal bilgiler öğretmenliği öğrencilerinin fiziki coğrafya konularındaki bazı temel kavramları anlama düzeyi ve kavram yanlışları. *Akademik Bakış Dergisi*, 20(4), 1-10.
- Güneş, B. (2005). Konu alanı ders kitabı inceleme kılavuzu. İçinde, R. Yağbasan, İ. E. Özdemir, B. K. Temiz, Ç. Gülçiçek, U. Kanlı, Y. Ünsal ve T. Tunç (Editörler), *Bilimsel hatalar ve kavram yanlışları*. Ankara: Gazi.
- Gürel, Z. ve Gürdal, A. (2002). 7-11 Sınıf öğrencilerin yerçekimi konusundaki kavram yanlışları. *Burdur Eğitim Fakültesi Yayınları*, 3, 42-55.
- Gürdal, A. ve Macaroğlu, E. (1997). Çocuğun zihinsel gelişimine göre yüzme ve batma kavramlarının öğretilmesi. *Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 10, 9-20.

- Güven, B. ve Güven, S. (2009). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde metafor oluşturma becerilerine ilişkin nicel bir inceleme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 17(2), 503-512.
- Gökçe, N. ve Öztürk, F. (2013). İlköğretim öğrencilerinin coğrafya biliminin konularına ilişkin algıları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(25), 92-118.
- Gönen, S. ve Akgün, A. (2005). Bilgi eksiklikleri ve kavram yanlışlarının tespiti ve giderilmesinde, çalışma yaprakları ve sınıf içi tartışma yöntemini uygulanabilirliği üzerine bir araştırma. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(3), 99-111.
- Harwood, D., & Jackson, P. (1993). Why did they build this hill so steep? Problems of assessing primary children's understanding of physical landscape features in the contexts of the UK national curriculum. *Geographic and Environmental Education*, 2(2), 64-79.
- İzırbırak, R. (1992). *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: M.E.B. Öğretmen Kitapları Dizisi No:217.
- Kaminske, V. (1997). Geographical concept: Their complexity and their grading. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 16(1), 4-19.
- Kaptan, F. (1999). *Fen bilgisi öğretimi. Öğretmen kitapları dizisi*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Karakuş, U., & Kılıçoğlu, G. (2012). Level of understanding of eight-grade elementary students in Turkey with regard to geographical concepts. *International Journal of Academic Research Part B*, 4(4), 163-170.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel araştırma yöntemi* (21. Baskı). Ankara: Nobel.
- Karataş, F. Ö., Köse, S. ve Coştu, B. (2003). Öğrenci yanlışlarını ve anlama düzeylerini belirlemede kullanılan iki aşamalı testler. *PAÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 54-69.

- Kaya, H., Coşkun, M., & Aydın, F. (2010a). The perceptions of secondary school students' towards earthquakes: A phenomenographic research. *World Applied Sciences Journal*, 9(9), 1013-1017.
- Kaya, H., Coşkun, M., & Aydın, F. (2010b). The analysis of high school students' perceptions towards “environment” concept. *African Journal of Agricultural Research*, 5(13), 1591-1597.
- Kaygusuz, Ç. (2011). *İlköğretim beşinci sınıf matematik dersi programında yer alan çember alt öğrenme alanına ait kavram yanlışlarının belirlenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Keiser, J. M. (1997). *The development of students' understanding of angle in a non-directive learning environment (Middle Schools, geometry, sixth-grade* (Doctoral Dissertation). Retrieved from ProQuest Dissertations and Thesis database. (UMI No. 9805420)
- Keleş, R. (1998). Kentbilim terimleri sözlüğü. Ankara: İmge Kitabevi.
- Kılcan, B. (2013). *Sosyal bilgiler programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Ankara.
- Kılıçoğlu, G. (2011). *Sosyal bilgiler derslerinde kavramsal değişim metinlerinin kavram yanlışlarını giderme üzerine etkisi* (Yayımlanmış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kızılçaoğlu, A. (2009). Ortaöğretim öğrencilerinin bakı kavramını anlama düzeyi ve kavram yanlışları. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 4(1), 99-114.
- Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye'de göç olgusu, göç edenlerin kentlere olan etkileri ve çözüm önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3), 163-184.
- Kolukısa, E. A. (2002). Coğrafya eğitim programlarının temel bilgiler ve terimlerin verilmesinde karşılaşılan bazı güçlükler ve bunlara yönelik çözüm önerileri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 10(2), 359-365.

- Korkmaz, B., Ünal, E., Erginer, E., Güleriyüz, H., İleri, K., Kıbrıs, İ. ve Topal, Y. (2008). *Türkçe öğretimi ilke-yöntem-teknikleri* (1. Baskı). Ankara: Maya Akademi.
- Kuş, E. (2012). *Nitel-nitel araştırma teknikleri* (4. Baskı). Ankara: Anı.
- Kutluay, Y. (2005). *In partial fulfillment of the requirements for the degree of master of science in secondary science and mathematics education* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). ODTÜ, Ankara.
- Lakoff, G. ve Johnson, M. (2010). *Metaforlar, hayat, anlam ve dil* (Çev. Ed. Y. Demir). İstanbul: Paradigma. (Orjinal Basım. 1980).
- Luchins, E. H., & Luchins, A. S. (1983). Abstracts of papers presented at the proceedings of the misconceptions in science and mathematics. Cornell University. USA. *Meaningful 110 Learning Research Group Publication*, <http://www2.ucsc.edu/mlrg/mlrgarticles.html>. adresinden 09.09.2013 tarihinde erişim sağlanmıştır.
- May, T. (1998). Children's ideas about rivers. In S. Scoffham (Ed.), *Primary sources* (pp. 28-29). Sheffield: The Geographical Association.
- Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers, J., & William W. (1990). *Ekonomik Büyümenin Sınırları* (Çev. Ed. K. Tosun). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayını. (Orjinal Basım. 1972).
- MEB. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programı ve kılavuzu* (6-7. Sınıflar). Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Menguşoğlu, T. (1998). *İnsan felsefesi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Merrill, M. D. (1983). Component display theory. In C. Reigeluth (Ed.), *Instructional design theories and models*, Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Metro Collins Cobuild Essential Dictionary. (2013). Harpar Col. Publishers London.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: SAGE.

- Morgil, İ., Erdem, E. ve Yılmaz, A. (2003). Kimya eğitiminde kavram yanlışları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25, 246-255.
- Nas, R. (2003), *Hayat ve sosyal bilgiler öğretimi (Program, yöntem ve etkinlikler)* (2. Baskı). Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Nesher, P. (1987). Towards an instructional theory: The role of students misconceptions. *For the Learning of Mathematics*, 7(3), 33-40.
- Otyzbayeva, Z. (2006). *Kazak yazar Dükenbay Dosjanov'un ipek yolu romanında metaforlar* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Öktem, G. (2006). *İlköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde yer alan kavramları anlama ve kazanma düzeyleri (Yeni programın pilot uygulaması Samsun ili örneği)* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Özdemir, A. ve Geban, Ö. (1999). Kavramsal değişim yaklaşımı ve kimyasal denge. III. *Ulusal Fen Bilimleri Eğitimi Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Millî Eğitim Basımevi, KTÜ Fatih Eğitim Fakültesi, Trabzon, (s. 160-163).
- Özdeş, H. (2013). *9. sınıf öğrencilerinin doğal sayılar konusundaki kavram yanlışları* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.
- Özer, Z. (1997). Bilgi nasıl yenilenir? *Bilim Teknik Dergisi*, 359, 32-33.
- Özşahin, Ö. C. (2008). *Ortaöğretim tarih derslerinde yapılandırmacı öğretim yaklaşımıyla modellendirilmiş etkinliklerin öğrencilerin kavram kazanma düzeylerine etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Öztürk, Ç. (2007). Sosyal bilgiler, sınıf ve fen bilgisi öğretmen adaylarının “coğrafya” kavramına yönelik metafor durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 55-69.
- Öztürk, C. ve Otluoğlu, R. (2002). *Sosyal bilgiler öğretiminde edebi ürünler ve yazılı materyaller*. Ankara: Pegem A.

- Palut, Z. Ö. (2006). *Fen öğretiminde aktif öğrenmenin kavram yanlışlarını gidermeye etkisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Patton, M. Q. (1987). *How to use qualitative methods in evaluation*. Newbury Park: SAGE.
- Pınar, A. ve Akdağ, H. (2012). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının iklim rüzgâr sıcaklık yağış erozyon ekoloji ve harita kavramları anlama düzeyleri. *Elementary Education Online*, 11(2), 530-542.
- Platten, L. (1995). Talking geography: An investigation into young children's understanding of geographical terms part-1. *International Journal of Early Years Education*, 3(1), 74-91.
- Posner, G. J., Strike, K. A., Hewson, P. W., & Gertzog, W. A. (1982). Accommodation of a scientific conception: Toward a theory of conceptual change. *Science Education*, 66, 211-227.
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının “öğretmen” kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2(2), 131-155.
- Saban, A. (2008a). İlköğretim I. kademe öğretmen ve öğrencilerinin bilgi kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *İlköğretim Online*, 7(2), 421-455.
- Saban, A. (2008b). Okula ilişkin metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 55, 459-496.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281-326.
- Samancı, O., Kılıç, D. ve Abay, S. (2005). İlköğretim sosyal bilgiler dersi yeni öğretim programında yer alan kavramlar. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 237-252.
- Sarıay, Ö. (2011). *İlköğretim 8. sınıf fen ve teknoloji dersi maddenin halleri ve ısı ünitesinde belirlenen kavram yanlışlarının giderilmesinde kavramsal değişim*

metinleri kullanımının etkisi ve öğrenci görüşleri (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Senemoğlu, N. (2010). *Gelişim öğrenme ve öğretim (Kuramdan uygulamaya)*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Smith, J. P., Disessa, A. A., & Rochelle, J. (1993). Misconceptions reconceived: A constructivist analysis of knowledge in transition. *The Journal of Learning Sciences*, 3(2), 115-163.

Şahin, C., Doğanay H., Özcan N. A. (2005), *Türkiye coğrafyası*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayın.

Şahin, S. (2004). Coğrafya öğretiminde beş temel konu. *XII.Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiriler*, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Tahiroğlu, M. (2011). *İlköğretim 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde doğa sevgisi, temizlik ve sağlıklı olma değerlerinin öğretimi ve değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının belirlenmesi* (Yayımlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Taşlı, İ. (2005). 4.-7. sınıf sosyal bilgiler programı üniteleri ile ilgili kavram bulmacaları örnekleri. *Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 166. <http://yayim.meb.gov.tr> adresinden 03.09.2013 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Taylor, I., Barker, M., & Jones, A. (2003). Promoting mental model building in astronomy education. *International Journal of Science Education*, 25, 1205-1225.

Temiz, B. K. (1997). *YÖK/Dünya Bankası milli eğitimi geliştirme projesi hizmet öncesi öğretmen eğitimi*. <http://w3.gazi.edu.tr/~burak/U4.pdf> adresinden 24.11.2012 tarihinde erişim sağlanmıştır.

TDK. (2009). Büyük türkçe sözlük. <http://www.tdk.gov.tr/> adresinden 03.09.2013 tarihinde erişim sağlanmıştır.

Tomal, N. (2006). Lise coğrafya derslerinde çoklu zekâ kuramına dayalı kavram öğretimi. *Milli Eğitim Üç Aylık Eğitim ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 171, 298-316.

<http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/171/171/23.pdf> adresinden 20.03.2012 tarihinde erişim sağlanmıştır.

- Tuna, F. (2013). What do students have in their mental maps about the concept of migration an analysis from Turkey. *The International of Social Sciences*, 9(1), 62-70.
- Turan, İ. (2002). Lise coğrafya derslerinde kavram ve terim öğretimi ile ilgili sorunlar. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22(2), 67-84.
- Tytler, R. (1998). The nature of students' informal science conceptions. *International Journal of Science Education*, 20(8), 901-927.
- Ustaoglu, A., Çetin, T., & Karakuş, U. (2013). The Metaphor Conception of tourism concept of the 7th year students. In O. Strelova, İ. Hristov, K. Mortan, P. Peeva, R. Sam, N. Sam, E. Galay, E. Atasoy (Ed.), *The Science And Education at the beginning of the 21st century in Turkey* (pp. 20-33) Sofia: St. Kliment Ohridski University Press.
- Ülgen, G. (2004). *Kavram geliştirme (Kuramlar ve uygulamalar)* 4.Baskı. Ankara: Nobel.
- Ünaldı, Ü. E. (2009). *Türkiye yağışlarına sinoptik yaklaşım ve akdeniz bölgesi örneği-I*. Gazi Kitabevi Yayınları, Ankara, 2009.
- Üztemur, S. S. (2013). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme alanındaki kavram yanlışları ve öz-yeterlik inançlarının incelenmesi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Vygotsky, L. S. (1998). *Düşünce ve dil* (Çev. Ed. S. Koray). İstanbul: Toplumsal Dönüşüm. (Orjinal Basım. 1986).
- Walshe, N. (2007). Understanding teachers' conceptualisations of geography. *International Research in Geographical and Environmental Education*, 16(2), 97-119.

- Wandersee, J. H., Mintzes, J. J., & Novak, J. D. (1994). Research in alternative conceptions in science: Part II Learning. In, G. L. Dorothy (Eds.), *Handbook of research on science teaching and learning* (pp. 177-210). New York: Macmillan Publishing.
- Yağbasan, R. ve Gülçiçek, Ç. (2003). Fen öğretiminde kavram yanlışlarının karakteristiklerinin tanımlanması. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 102-120.
- Yazıcı, H. ve Samancı, O. (2003). İlköğretim öğrencilerinin sosyal bilgiler ders konuları ile ilgili bazı kavramları anlama düzeyleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 158, 83-90.
- Yazıcı, Ö. (2013). Coğrafya öğretmenlerinin çevre kavramına ilişkin algıları Bir metafor analizi çalışması. *The Journal of Social Science Studies*, 6(5), 811-828.
- Yel, S. (2011). Sosyal bilgiler öğretimi (Demokratik vatandaşlık eğitimi). İçinde, C. Öztürk (Editör), *Kavram gelişimi ve öğretimi* (ss. 111-143) (2.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Yelgün, A. (2009). *İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin sıvıların kaldırma kuvveti ile ilgili kavram yanlışları ve oluşum sebepleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (6. Baskı). Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, K. ve Çiviler, M. (2012). İlköğretim 6. sınıf sosyal bilgiler dersi yeryüzünde yaşam ünitesinde yer alan tarih kavramlarının öğretiminde karşılaşılan kavram yanlışları üzerine bir eylem araştırması. *Türk Tarih Eğitimi Dergisi*, 1, 1-31.
- Yob, I. M. (2003). Thinking constructively with metaphors. *Studies in Philosophy and Education*, 22, 127-138.
- Yürük, N., Çakır, O. S. ve Geban, O. (2000). Kavramsal değişim yaklaşımının hücre solunum konusunda lise öğrencilerinin biyoloji dersine karşı tutumlarına etkisi. *4. Fen Bilimleri Eğitimi Kongresi*, Ankara.

Zeybek, İ. (2006). Coğrafya. İ. H. Demircioğlu (Ed.) *Sosyal Bilgilerin Temelleri*. Ankara: Pegem Yayıncılık. ss. 206-214.

EKLER

Ek 1. Metaforlar Yoluyla Coğrafi Kavramlara Yönelik Veri Toplama Formu (Örnek)

Değerli Öğrenciler;

Sizlerle yürüteceğimiz bu çalışmada;

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında yer alan 12 tane coğrafi kavramın her birine yönelik metaforlar (mecazlar) yoluyla veri toplamak amacıyla oluşturulmuş form yer almaktadır. Bu formların her biri, sizlerin sosyal bilgiler öğretim programında yer alan coğrafi kavramlar hakkındaki düşüncelerinizi belirlemek için hazırlanmıştır ve hiç bir suretle başka bir amaç için kullanılmayacaktır. Her bir formda yer alan kavrama ilişkin metafor (*bir ilgi ve benzetme sonucu gerçek anlamından başka anlamda kullanılan söz*) oluşturduktan sonra formun altındaki boş bırakılan kutuya o kavrama ilişkin resim ya da karikatür çizmeniz istenmektedir. Size verilen form üzerine adınızı yazmayınız. Sizlerle olan çalışmamız devam edeceğinden, formdaki bilgilerin kime ait olduğunu öğrenmek adına sınıfınızı ve şubenizi yazmanız yeterlidir.

Çalışmayla ilgili her türlü görüş ve sorularınız için aşağıda yer alan e-mail adresinden bana ulaşabilirsiniz. İlgi ve katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Arş. Gör. Osman ÇEPNİ
E-mail: ocepni@karabuk.edu.tr

Metaforlar Yoluyla Coğrafi Kavramlara İlişkin Veri Toplama Formu

Cinsiyetiniz ☐ Kız ☐ Erkek	Sınıfınız ve şubeniz.....
---	---

Canlı ya da cansız metafor oluşturabilirsiniz.

Bölge.....gibidir.

Çünkü;.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

(Yazı alanı yetersizse kâğıdın arka yüzünden devam edebilirsiniz)

Aşağıya “Bölge” ile ilgili düşüncelerinizi ifade eden bir resim ya da karikatür çiziniz.

Katkılarınız için teşekkürler ☺

Ek 2. Sosyal Bilgiler Programında Yer Alan Kavramlara Yönelik Görüşme Formu.

Okul:.....Tarih.....saat (Başlama..... / Bitiş.....)

Merhaba, benim adım Osman ÇEPNİ Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde doktora öğrencisiyim. Sizinle sosyal bilgiler öğretim programında yer alan coğrafi kavramlarla ilgili görüşme yapmak istiyorum. Bu görüşmedeki amaç; sosyal bilgiler öğretim programında yer alan coğrafi kavramlarla ilgili ne düşündüğünüzü ortaya çıkarmaktır. Bu çalışmadan ortaya çıkacak sonuçların sosyal bilgiler öğretim programındaki kavramlar konusuna katkı sağlayacağını ümit ediyorum.

Bu görüşme süresince söyleyeceklerinizin tümü gizli kalacaktır. Söylemiş olduklarınızı araştırmacının dışında birisinin görmesi mümkün değildir. Ayrıca hiçbir suretle isminiz ya da kimliğinizi belirtecek hiçbir bilgi araştırma raporuna yansıtılmayacaktır.

- Başlamadan önce söylediklerimle alakalı sormak istediğiniz bir şey var mı?
- Sizce bir sakıncası yoksa görüşmeyi kaydetmek istiyorum. Buna izin verir misiniz?
- İstemediğiniz zaman görüşmeden ayrılma hakkına sahipsiniz.
- Görüşmenin yaklaşık olarak 10 dakika süreceğini tahmin ediyorum. Dilerseniz bu süreyi uzatabilirsiniz. İzin verirseniz sorulara başlamak istiyorum.

Görüşme Soruları

1. Bölge kavramı hakkında söylemek istedikleriniz nelerdir?
2. Coğrafi Konum kavramı hakkında söylemek istedikleriniz nelerdir?
3. Çevre kavramı hakkında söylemek istedikleriniz nelerdir?
4. Harita kavramı hakkında söylemek istedikleriniz nelerdir?
5. Ölçek kavramı hakkında söylemek istedikleriniz nelerdir?
6. Turizm kavramı hakkında söylemek istedikleriniz nelerdir?
7. İklim kavramı hakkında söylemek istedikleriniz nelerdir?
8. Doğal Kaynaklar kavramı hakkında söylemek istedikleriniz nelerdir?
9. Nüfus kavramı hakkında söylemek istedikleriniz nelerdir?
10. Göç kavramı hakkında söylemek istedikleriniz nelerdir?
11. Afet kavramı hakkında söylemek istedikleriniz nelerdir?
12. Yön kavramı hakkında söylemek istedikleriniz nelerdir?

Ek 3. Türkiye İstatistik Kurumundan Gelişmişlik Düzeyi Verileri İçin Bilgi Talebini Gösterir Belge

**T.C.
TÜRKİYE İSTATİSTİK KURUMU BAŞKANLIĞI
Yayın ve Bilgi Dağıtım Daire Başkanlığı**

Sayı : B.22.1.TÜİ.0.78.01.01-622-02 -

... /01/2012

Konu : 14I-İstatistiki bilgi talebi

Sayın Osman ÇEPNİ

İlgi : 30.12.2011 tarihli bilgi isteği yazınız.

İlgi yazı ile talep etmiş olduğunuz Karabük ili merkez ilçelerine ait 02.01.2012 tarihli cadde sokak bazında gelişmişlik düzeyi bilgileri manyetik ortamda Excel (xls) dosyası formatında hazırlanmıştır.

Bilgilerinizi rica ederim.

Burhanettin KORKMAZ
Başkan a.
Bilgi Dağıtım Grubu Sorumlusu

NOT: % 50 indirimli bilgi ücreti olan 8,5 TL.sını T.C. Ziraat Bankası'nın 833 Şube Kodlu Ankara Anıttepe Şubesi IBAN No. TR 36000100083303515131-5002 nolu hesabına ilgili banka şubesinden veya İnternet Bankacılığı aracılığıyla EFT yaparak, dekontunu 0 (312) 417 04 32 nolu faksa veya bilgi@tuik.gov.tr adresine gönderdiğiniz takdirde 280 kb bilgi e-posta adresinize gönderilecektir. Ayrıca lütfen dekont üzerine faksta okunamayacağı ihtimalini dikkate alarak; isminizi, açık adresinizi, bilgi ücretini ve yazımızın sayı ve konu bölümünü belirtiniz. T.C. Ziraat Bankası Bankacılık Hizmetleri Daire Başkanlığının 22.03.2001 tarih ve 6211 sayılı genel mektubuna istinaden 304230/3515131 - 5002 nolu hesaba gönderdiğiniz mektup ve on-line havaleleriniz için komisyon veya haberleşme ücreti ödemeyiniz.

UYARI: Kurum tarafından üretilen bilgilerin 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'na göre her hakkı T.C. Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı'na aittir. Gerçek veya tüzel kişiler tarafından izinsiz, basılı veya elektronik ortamda çoğaltılamaz ve dağıtılamaz. Bilgiler kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

.../01/2012 T.İ. : H.YOĞUN
.../01/2012 T.S. : N.KILIÇ

Yücetepe Mah. Necatibey Cad. 114 06100 Çankaya/ANKARA
Tel : 0 312 410 0 410 (Santral)
Faks: 0 312 425 33 87 – 0 312 418 11 82
İnternet Adresi : www.tuik.gov.tr

İlgili Birim : Yayın ve Bilgi Dağıtım Daire Başkanlığı
Bilgi Dağıtım Grubu
Ayrıntılı bilgi için irtibat: Haydar YOĞUN
Tel : 0 312 410 02 47
Faks : 0 312 417 04 32
E-posta : bilgi@tuik.gov.tr

Ek 4. Araştırmanın Uygulaması İçin Onaylanan İzin Belgesi

T.C.
KARABÜK VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.0.78.20.01.044/
Konu : Araştırma Uygulama İzni

05.11.2012* 12687

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü)

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı Doktora öğrencisi Osman ÇEPNİ'nin akademik çalışmalarda değerlendirilmek üzere, ilimiz merkez ilçesindeki resmi ortaokullarda "**İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Öğretimi Programında Yer Alan Coğrafi Kavramlara Yönelik Düşüncelerinin Nitel Açıdan İncelenmesi**" konulu anket çalışmasını 05/11/2012 tarihinden itibaren yapması, Valilik Makamının 05/11/2012 tarih ve 12664 sayılı onayı ile uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi, ilgiliye tebliğini ve tesliminin sağlanmasını, uygulama sonuçlarının araştırmanın tamamlanmasından en geç bir hafta içinde araştırmanın 2 örneğini (Rapor, CD vb) Müdürlüğümüze gönderilmesinin sağlanmasını rica ederim.

İsmail GÜRPINAR
Vali a.
İl Milli Eğitim Müdürü

Ekler:
1- Anket çalışması (15 sy)
2- Valilik Onayı (1 ad)

Sağlığınızı korumak için, her gün düzenli egzersiz yapın, yeterli ve dengeli beslenin, sigara ve alkolden uzak durun.

EĞİTİM
%100
DESTEK

DANIŞMA
444 0 632
H A T T I

ADRES:Hükümet Konağı 78000 e-posta :karabukmem@meb.gov.tr
TEL :0 37 0 412 22 80 İnt Adresi:http://karabuk.meb.gov.tr
FAKS :0 370 424 23 33

Ek 5. Araştırmanın Uygulaması İçin Okullara Yazılan İzin Yazısı

T.C.
KARABÜK VALİLİĞİ
İl Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.0.78.20.01.044/
Konu : Anket Uygulaması

05.11.2012* 12664

VALİLİK MAKAMINA
KARABÜK

İlgi: Bakanlığımız Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 07/03/2012 tarihli ve 3616 sayılı yazıları. (2012/13 Sayılı Genelge)

Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı Doktora öğrencisi Osman ÇEPNİ, İlimiz Merkez ilçesindeki resmi ortaokullarımızda **“İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Öğretimi Programında Yer Alan Coğrafi Kavramlara Yönelik Düşüncelerinin Nitel Açıdan İncelenmesi”** konulu tez çalışması yapmak istemektedir. Yapılacak çalışma isteği ve ekleri ilişikte sunulmuştur.

İlgi Genelgede sözü edilen araştırma değerlendirme komisyonunun görüşüne göre, çalışma ile ilgili olarak ekte sunulan Araştırma Önerisinin, gönüllülük esasına göre eğitim öğretim çalışmalarını etkilemeden, yukarıda adı geçen öğrenci tarafından İlimiz Merkez ilçesindeki resmi ortaokullarında uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olur'larınıza arz ederim.

İsmail GÜRPINAR
İl Milli Eğitim Müdürü

OLUR

.../11/2012

Ali UYŞAL
Vali Yardımcısı

Vücudunuzdaki sıvı dengesini korumak için günde 8-10 bardak su içiniz.

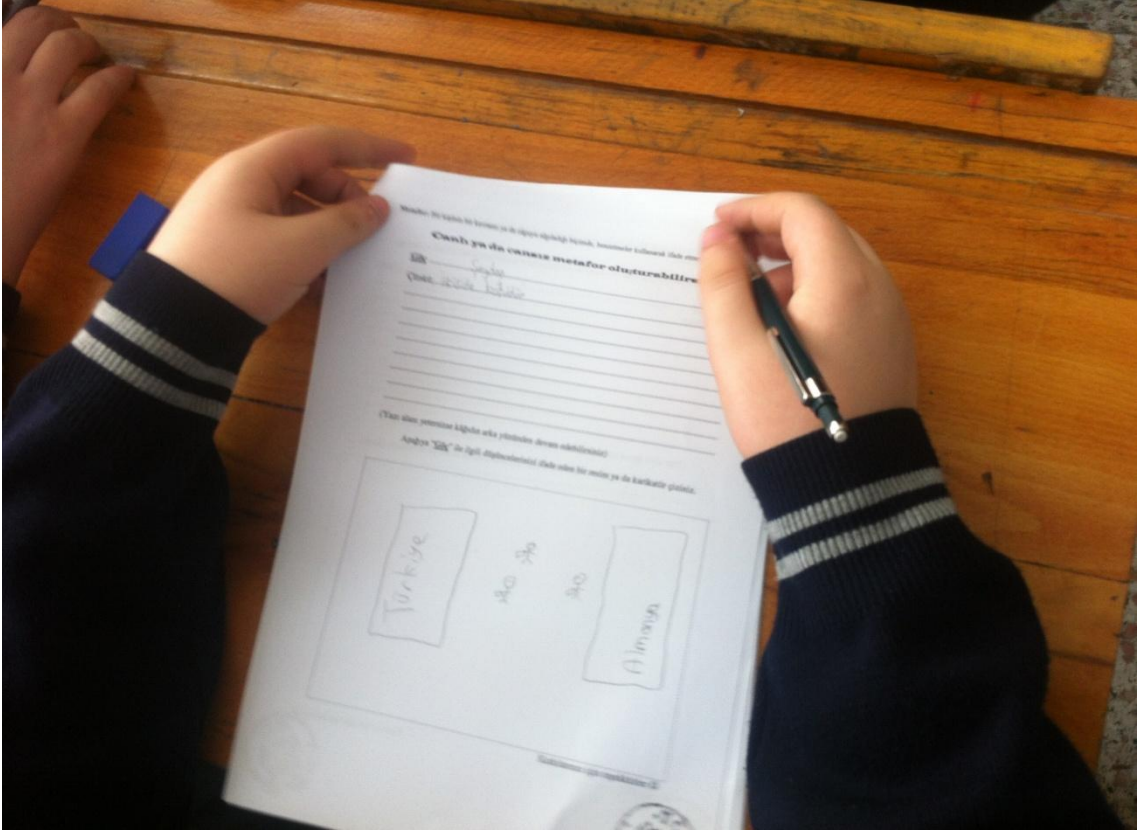
EGİTİM
%100
DESTEK

DANISMA
444 0 632
H A T T I

ADRES:Hükümet Konağı 78000 e-posta :karabukmem@meb.gov.tr
TEL :0 37 0 412 22 80 İnt Adresi:http://karabuk.meb.gov.tr
FAKS :0 370 424 23 33

Ek 6. Uygulama Esnasında Çekilmiş Bazı Fotoğraflar

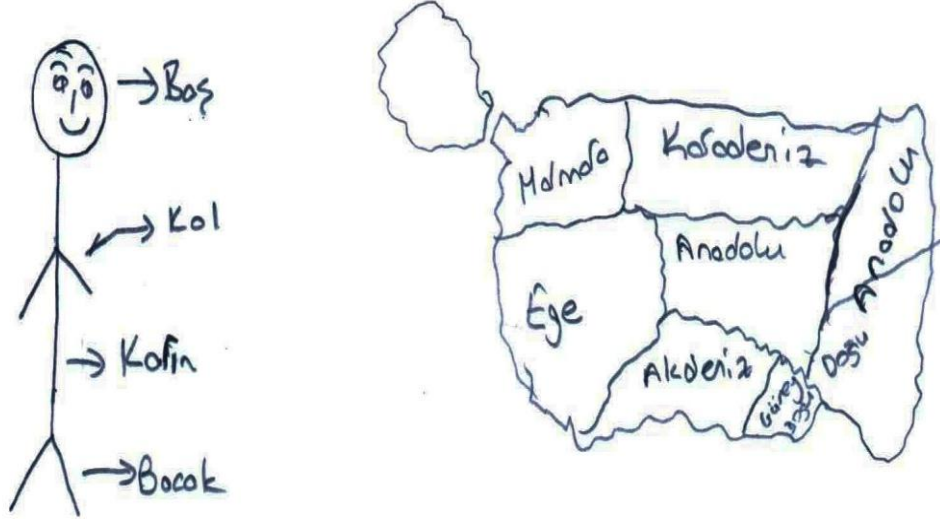

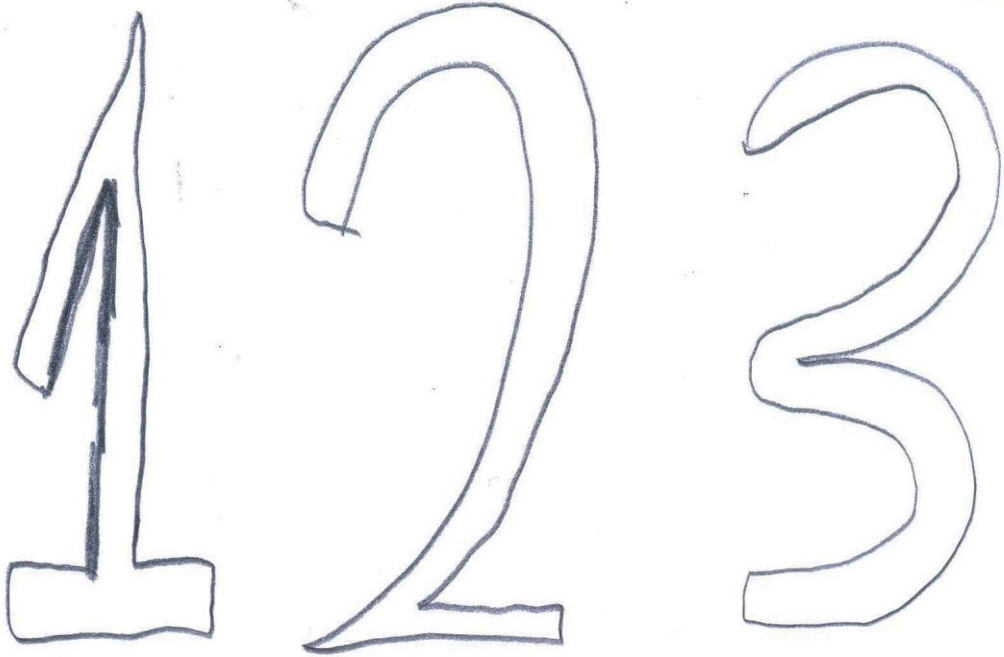

Ek 7. Araştırma Kapsamındaki Kavramlara Yönelik Öğrencilerin Çizmiş Oldukları Resim/Karikatür Örnekleri

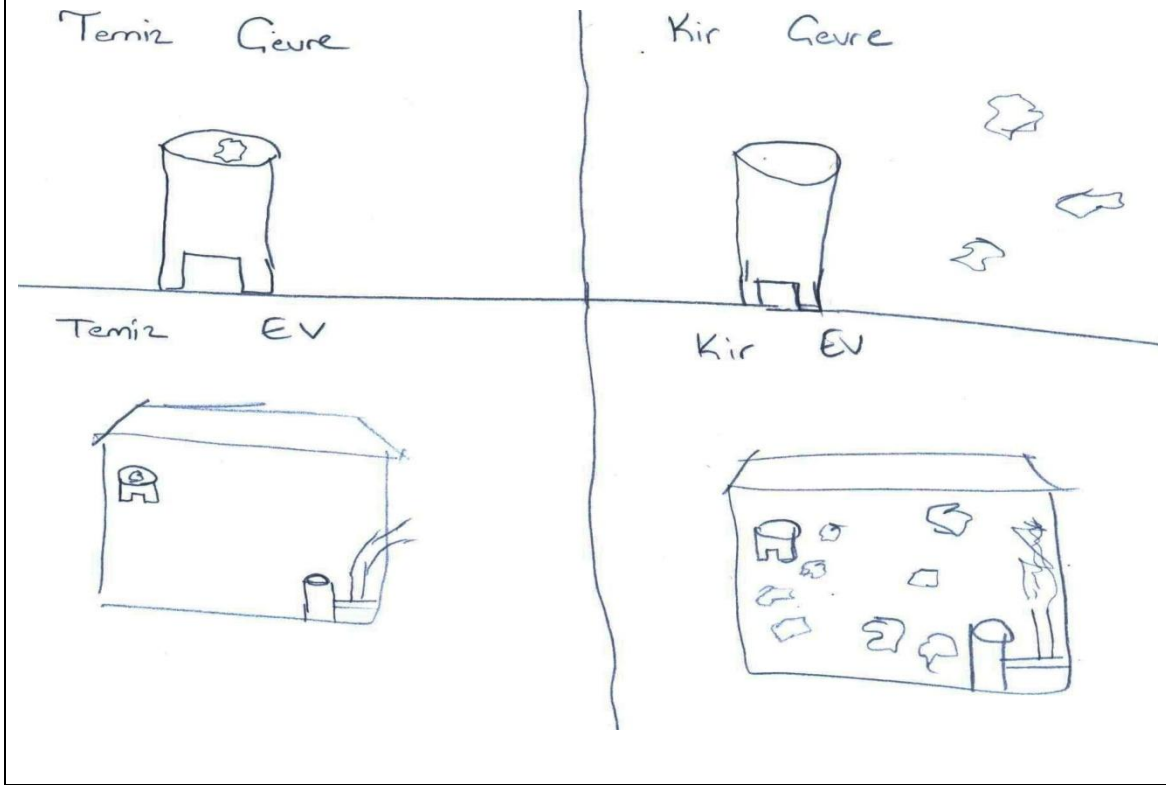
“Bölge insan vücudu gibidir. Çünkü insanında vücudu bazı bölümlere ayrılıyor. Ülkelerde böyle bölgelere ayrılıyor.”

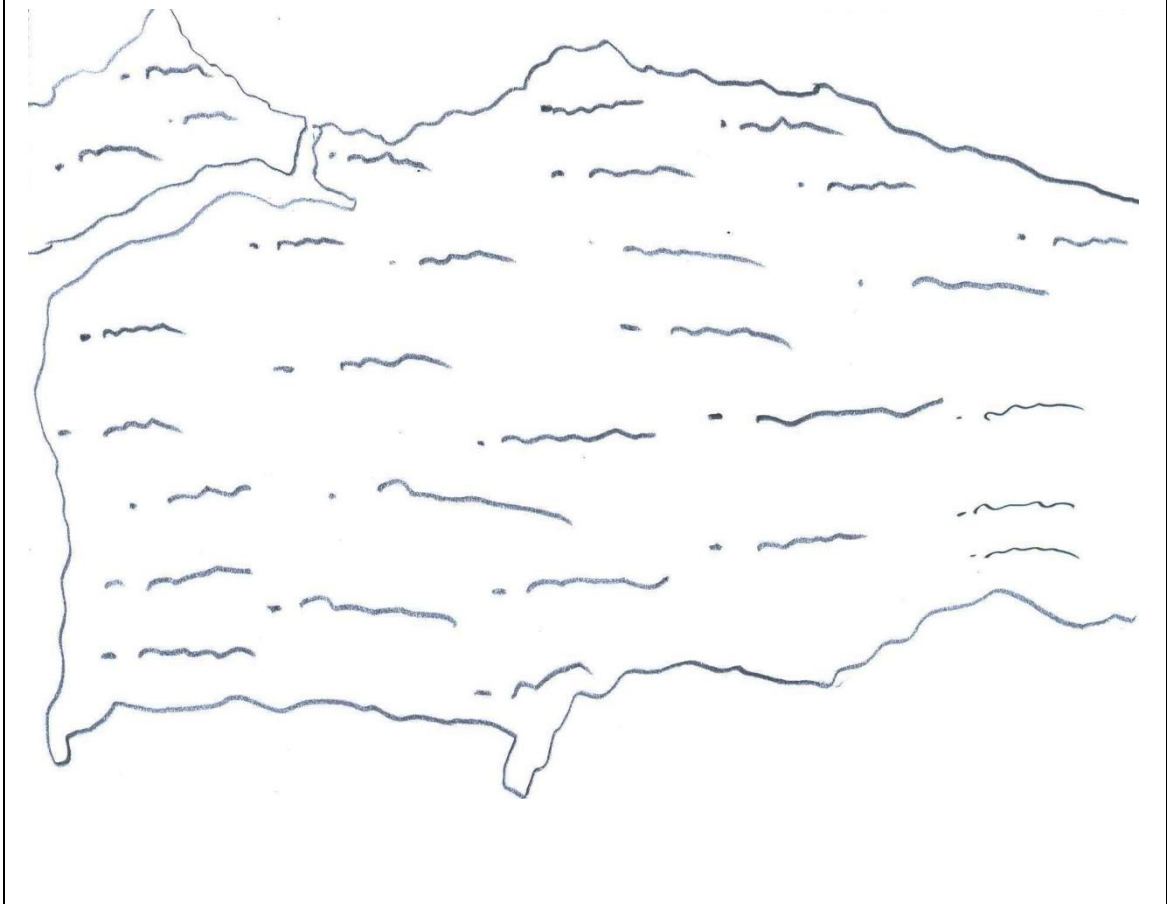
“Coğrafi Konum matematik gibidir. Çünkü ikisinin içinde de sayısal değerler vardır ”

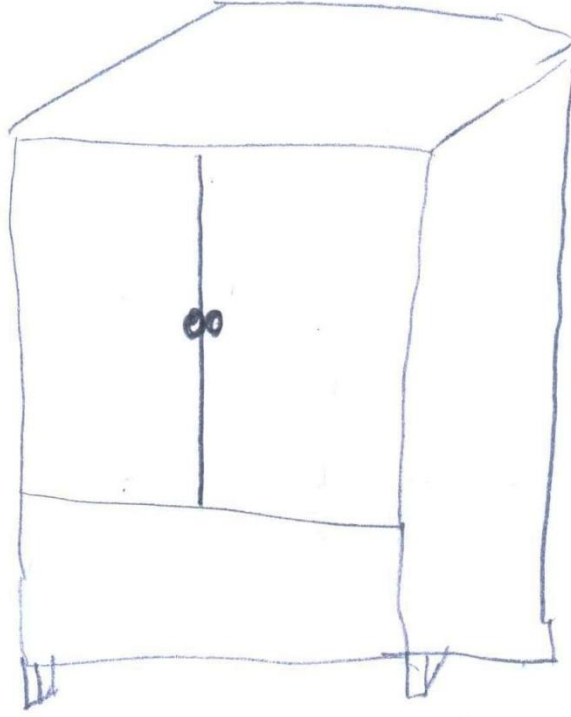
“Çevre ev gibidir. Çünkü çevremiz temiz olursa sağlıklı yaşayabiliriz. Evimizde temiz olursa sağlıklı yaşayabiliriz...”

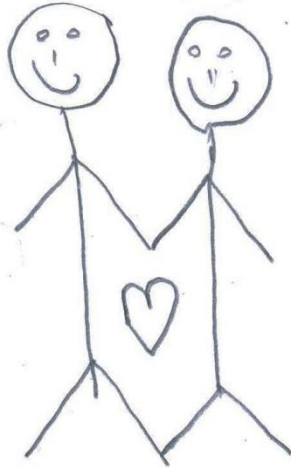
“Harita roman yazısı gibidir. Çünkü bazı haritalarda ne yazdığı belli olmayabiliyor.”

“Ölçek perspektif gibidir. Çünkü bir şeye bir bütün olarak bakmak ve yerli yerinde kullanmaktır”

“Turizm aşk gibidir. Çünkü ikisi de huzur sağlar.”

“İklim yaşam koşulları gibidir. Çünkü iklim sürekli değişmektedir. Her insanın yaşamı gibi.”

“Doğal Kaynaklar organeller gibidir. Çünkü hücreye besini, enerjiyi, suyu bir takım organeller sağlar, dünyada da doğal kaynaklar.”

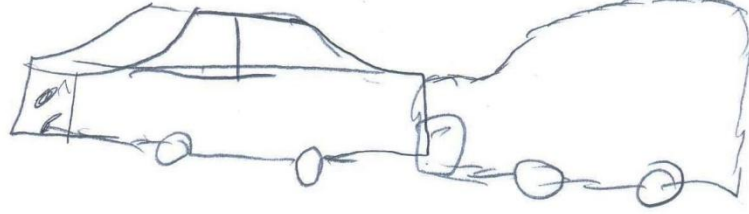
“Nüfus sayı saymak gibidir. Çünkü yeri geldiğinde nüfusu da sayarsın, sayıyı da...”

“Göç yağmurun yağması gibidir. Çünkü yağmurun yağması döngü içinde oluyor. Sular buharlaşıyor yağmur olarak düşüyor. Hayvanlar da mesela mevsime bağlı olarak giderler, gelirler. Döngü içerisindedir.”

“Afet bir kaza gibidir. Çünkü ikisi de olumsuz sonuçlar verir.”

“Yön farklı dine sahip insanlar gibidir. Çünkü nasıl yönler farklıysa farklı dine sahip insanlarda farklılıkları bakımından ayrılırlar.”

